

VÉDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

Evaluarea procesului de participare publică a studiului de impact asupra mediului pentru proiectul de minerit aurifer de la Roșia Montană respectiv a procesului de elaborare a acordului de mediu, organizată și în Ungaria pe baza Convenției de la Espoo

În continuare prezentăm evaluarea studiului de impact a proiectului de minerit aurifer de la Roșia Montană realizat pentru beneficiarul Roșia Montana Gold Corporation, întocmit de către Asociația Protect the Future - Védegyelet din Ungaria cu contribuția specialiștilor. Evaluarea noastră se extinde de la studiul de impact propriu-zis și la procesul de dezbateri publică până la studiul posibilității participării publice, după cum urmează:

1. Transparența privind informațiile suplimentare;
2. Problemele generale ale studiului de impact;
3. Experiența dezbaterilor anterioare;
4. Probleme legate de dezbaterile publice din Ungaria;
5. Riscurile investiției pentru Ungaria:
 - a. *Riscurile care se pot ivi în decursul funcționării normale a exploatării*
 - b. *Riscurile ce survin închiderii exploatării.*
6. Alte observații generale;
7. Punct de vedere asupra problemelor tehnice legate de lacul de decantare și barajul acestuia;
8. Propuneri.

Subliniem faptul că la întocmirea evaluării noastre ne-am concentrat asupra reglementărilor cuprinse în Convenția de la Espoo privind studiul și analiza efectelor transfrontaliere. Însă acesta nu înseamnă că trecem cu vederea efectele și pericolele grave ale investiției de pe teritoriul României asupra mediului, de ordin social, respectiv cele referitoare la conservarea patrimoniului cultural, care depășesc semnificativ pe cele la care Ungaria este expusă, efecte și riscuri care sunt suficiente pentru a respinge realizarea investiției. Evaluarea de față nu conține aceste îngrijorări, însă le exprimăm pe toate forurile posibile.

1. Transparența privind informațiile suplimentare:

- O parte dintre contractele încheiate între RMGC respectiv Minvest și statul român, avizele eliberate sunt menționate ca date certe, sau chiar la solicitările repetate a Asociației Alburnus Maior din Roșia Montană, rămase fără răspuns, sunt inaccesibile publicului larg (aviz de exploatare, proiectul Minvest de încheiere a mineritului, etc.). Această lipsă a transparenței încalcă reglementările din Convenția de la Aarhus, directivele EU privind studiul de evaluarea a impactului asupra mediului, respectiv actele normative din România.

2. Problemele generale ale studiului de impact:

- În numeroase puncte studiul de impact nu respectă normele aferente, impuse de către legislația română și EU. Studiul este neclar, cu repetări nejustificate, și cu lipsuri semnificative (de ex. harta situației juridice a terenurilor este incompletă).

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

- Autorii unor capitole sunt neidentificabile, prin acesta îngreunând tragerea lor la răspundere în cazul unor accidente. Totodată este îndoielnică imparțialitatea autorilor, multe capitole fiind întocmite de către specialiști existențial dependenți de RMGC.
- În repetate rânduri din text reiese că studiul nu conține toate documentațiile întocmite de autori, existând referiri la documente excluse din motive necunoscute (de ex. Sediment Contaminants Baseline Report, pg. 11, Vol.1., date privind calitatea apei și a sedimentelor)
- Lipsesc datele concrete privind situația actuală a teritoriului impactat, date care ar reprezenta o bază de comparare pentru monitorizarea ulterioară a impactului produs în urma exploatărilor (de ex. în partea Stadiul actual al Biodiversității nu sunt menționate specii semnalate din zonă; nu există date privind concentrația actuală a cianurilor, etc.), iar unele date sunt vechi (de ex. datele din Studiul de evaluare biologică și bacterologică au o vechime de 8 ani, etc.)
- Din păcate, nu demult s-a dovedit că unele aspecte din studiul prezentat nu conțin materialele pregătite de specialiștii solicitați (și anume capitolul care tratează conservarea patrimonial cultural, semnat de directorul administrativ Virgil Apostolu și directorul Ștefan Balici în numele Opus SRL). RMGC a mutilat studiul realizat de specialiști, abandonând aspectele incomode pentru firma investitoare. Aceste implicări au fost realizate în așa măsură, încât au modificat și concluzia finală a studiului. Luând în considerare acest caz, se pune întrebarea: alte părți din studiul de impact în ce măsură corespund cu materialele realizate de specialiști.

3. *Experiența dezbaterilor anterioare:*

- În mai multe localități unde s-au realizat dezbateri publice studiul de impact nu a fost pusă la dispoziție, sau a fost accesibil în așa fel încât persoanele încadrate în timp normal de muncă nu au avut posibilitatea să-l studieze (de ex. în biblioteci).
- Dezbateri publice au fost susținute și în localități a căror comunități locale au fost doar indirect afectate de investiție (de ex. Zlatna, Brad, Deva), însă din cauza stagnării mineritului și a ratei ridicate de șomaj în aceste orașe miniere a existat mari șanse de a produce un climat favorabil pentru investiție (speranța pentru noi locuri de muncă). Acest aspect pune la îndoială independența procesului de participare publică și imparțialitatea organizatorilor.
- Moderarea dezbaterilor publice nu a fost imparțială, mai mult a fost o campanie de mediatizare a RMGC decât o dezbateri publică. Întrebările indirecte, neaxate pe studiul de impact, formulate de către oponenții proiectului de minerit au fost respinse, în timp ce comentariile favorabile proiectului au fost lăsate să fie dezvoltate chiar dacă nu se refereau direct la studiul de impact. În general moderatorii nu erau existențial independente de RMGC.
- Activiștii plătiți de RMGC au încercat totul să împiedice condițiile propice de exprimare a răspunsurilor relevante și desfășurarea unei dezbateri normale. Nici moderatorii nu au luat măsuri corespunzătoare pentru stoparea acestor intervenții.

4. *Probleme legate de dezbaterile publice din Ungaria:*

- o Traducerea studiul de impact în limba engleză a fost în multe locuri greșită sau incomplet realizată, în document rămânând propoziții, hărți și legende aferente în limba română.

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary

tel/fax: + 36 1 279 15 95

e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

- Din acest material Ministerul Mediului și a Gospodăririi Apelor a tradus în limba maghiară doar un abstract de 24 de pagini. În acest rezumat la întrebările cele mai problematice pentru Ungaria, pentru clarificarea detaliilor în repetate rânduri se fac trimiteri la capitole netraduse în limba maghiară (de ex. pag. 18., 19., 20. etc.), sau chiar nu există nici o notificare, cum este de exemplu problema riscurilor și efectelor posibilelor poluări cu cianuri. Materialul finalizat de RMGC în luna mai 2006, care cuprinde traducerea capitolului 9., a fost prezentată doar la dezbaterile publice, acesta fiind accesibil pe pagina de web a Ministerului doar în luna septembrie (după expirarea datei limite inițiale de primire a comentariilor, și doar cu trei săptămâni înainte de expirarea termenului prelungit).
- Înainte cu doar două săptămâni a dezbaterii publice din Budapesta, Ministerul încă nu știa să precizeze locul exact a dezbaterii, respectiv după toate semnele a avut intenția să aleagă un loc greu accesibil pentru public, în Csepel.

5. Riscurile investiției pentru Ungaria

- *Riscurile care se pot ivi în decursul funcționării normale a exploatării*

- Lacul de nămol, în care se depozitează cianuri și numeroase metale grele periculoase precum și amoniac este neizolat, conform planului prezentat. Din această cauză șansa contaminării rezervelor de apă freatică și a apelor de suprafață cu compușii sus menționați este mare. Studiul nu neagă acest fapt însă vrea să bagatelizeze mărimea acesteia. Aceasta nu va periclita localitățile aflate doar în România ci va pune în pericol apele Tisei, ape și așa suprasaturate de substanțe poluante (metale grele, acid sulfuric) datorate activităților miniere actuale respectiv desfășurate în trecut în Transilvania și Ungaria de nord.
- În cei 17 ani de activitate a minei, aceasta va folosi circa 204 tone de substanțe care conțin cianuri. Datorită faptului că aceste cianuri nu se fabrică în România, acestea vor fi importate. În acest caz Ungaria, ca potențiala țară de transit este supusă unui risc major de poluare. Aprecierea acestui risc lipsește din studiu, acesta neconținând nici o remarcă cu privire la consecințele unui eventual accident de poluare (planuri tehnologice, acoperire financiară etc.)
- În studiu nu există nici o specificație cu privire la faptul că roca cu conținut mare de sulf, cu caracter acid care ar putea determina infiltrații acide, folosită la construirea digului ar fi fost analizată de către autoritățile române de drept și că acestea ar fi găsit aceasta favorabilă construirii digului. Considerăm acest lucru indispensabil.
- Analiza riscurilor care este prezentată în raport este deficitar, nu conține date exacte cu privire la substanțele periculoase care vor fi folosite și despre modalitățile de depozitare ale acestora. Modelarea unui accident studiază doar cazul în care o porțiune superioară de 60 m înălțime a digului s-ar rupe, neexistând nici o specificare ce s-ar întâmpla dacă digul s-ar rupe pe întreaga sa înălțime de 185 m.
- Studiul nu face referire deloc la prezentarea scenariilor care s-ar putea aplica în urma unei eventuale poluări accidentale.

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

- Dacă firma ezită să elaboreze un plan detaliat pentru un asemenea caz atunci considerăm imperios necesar introducerea în studiu a unui capitol care să cuprindă intervențiile tehnologice aplicabile pentru a salva vieți omenești și a proteja mediul înconjurător respectiv să cuprindă mijloacele de informare și de securitate care pot fi folosite în cazul unei poluări accidentale. În lipsa acestora considerăm toată investiția un joc al hazardului.

- Riscurile ce survin închiderii exploatării.

- Studiul a subapreciat vizibil cheltuielile care sunt necesare închiderii minei. Societatea a planificat pentru această 70 milioane de dolari dar, conform altor studii¹ respectiv experiența acumulată în urma altor închideri de mine denotă faptul că doar închiderea tehnologică (demontarea instalațiilor, acoperirea cu pamânt a lacului de nămol, construirea sistemelor de purificare semipasivă, reabilitare bazinelor de decantare care revin infiltrațiile acide) doar acestea ar costa între 200 și 900 de milioane de dolari. această sumă nu cuprinde costurile unor eventuale poluări neprevăzute și nici cheltuielile care ar fi necesare reabilitării mediului înconjurător. În studiu nu există nici măcar o fișă de calcul cu privire la aceasta.
- Pentru a elabora sistemele ce ar ajuta protecția sănătății oamenilor și protecția mediului, pentru a asigura cheltuielile care sunt necesare reabilitării mediului după închiderea exploatării, pt. înființarea sistemului de monitorizare, societatea de exploatare ar trebui să prezinte garanții financiare odată cu cererea de autorizare a exploatării, garanție care să confirme asigurarea cerințelor și obligațiilor de mai sus. Nu avem cunoștința de cauză că RMGC ar fi înaintat așa ceva.
- Rocile cu conținut de sulf care se află pe suprafața investiției ar putea să provoace infiltrații acide în sol chiar și după închiderea exploatării timp de câteva decenii. Proiectul care se găsește în studiu cu privire la tratarea poluanților de lungă durată (sistem de tratare semipasivă) nu este îndestulător (conform studiilor internaționale.)

6. Alte observații generale

- În efortul de a-i determina pe localnici să vândă terenurile, RMGC propagă că aceștia vor fi foțați la urma urmei să le cedeze prin expropriere. Cum investiția nu este de interes public, exproprierea nu are bază legală. Amenințările de acest gen sfidează legile și valorile unui stat democratic și ne sugerează că această companie folosește orice metodă pentru a-și atinge scopul.
- RMGC este o companie fără experiență în domeniul mineritului, cu capital mic, proprietarul (Gabriel Resources) având sediul la Toronto, într-un apartament de 2 camere. În acest context nu putem avea încrederea că această companie își va asuma răspunderea în cazul unei neregularități sau accident. Nu avem garanția că RMGC va

¹ (vezi¹ Moran, Robert E.: Review of the Rosia Montana Environmental Impact Assessment Report with focus on water and water quality-related issues, 2006.)

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary

tel/fax: + 36 1 279 15 95

e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

onora promisiunile de reconstrucție ecologică după închiderea minei. În urma analizei studiului de impact, ne îndoim că acest proiect va fi desfășurat în condiții de siguranță, conform planurilor.

7. Punct de vedere asupra problemelor tehnice legate de lacul de decantare și barajul acestuia

Introducere

Raportul de mai jos se referă la înființarea TMF (proiectare, aprobare, construcție, planificare, etapizare și punere în funcțiune). Prin identificarea a câtorva probleme de bază, dorim să creăm o situație în care investitorii și proiectanții să poată re-analiza acest proiect. Asemănător observațiilor altor experți privind acest proiect, dorim să stopăm „cronometrul” care semnaleză urgența investiției.

Ca și o caracteristică stridentă a documentației analizate remarcăm nivelul și gradul de elaborare inconsistentă. Unele capitole sunt doar sumar elaborate iar altele în mod foarte amănunțit, fără a avea vre-o legătură cu ponderea secțiunilor respective. Acest mod de prezentare direcționează atenția cititorului acolo unde sunt mai puține probleme.

Astfel, construcția lacului de decantare, precum și procesul de decantare este tratat foarte superficial, cu toate că de acesta depinde în mare măsură securitatea întregului proiect.

Experții din acest domeniu sugerează următoarele:

Observații generale:

- 1.1 Studiul de impact nu reflectă faptul că Proiectul nu poate fi asemănat cu experiențe anterioare datorită cantității imense de steril cu care se va lucra. Experiențele anterioare pot fi folosite doar pentru a forma baza unei extrapolări.
- 1.2 Trebuie considerat că nu există precedent pentru transportul și depozitarea sterilului în mod hidraulic în cantitățile, înălțimea și lățimea spațiului de depozitare, și în timp așa de îndelungat în tot spațiul Europei Centrale, chiar dacă luăm în considerare și depozitarea materialelor relativ inerte precum scrumul din termocentrale sau nămolul roșu)
- 1.3 Bazându ne pe observațiile de mai sus trebuie să acceptăm faptul că din punct de vedere al securității Proiectul poate fi realizat doar prin concepții noi, creative, fără a putea fi folosite exemple concrete. Prin urmare nu se pot face referiri la best practice-uri nici în cazul luării unor decizii importante.

O așa numită gândire superioară este palpabilă în rândul companiilor de specialitate pe scena internațională, determinat și de codul de răspundere a proiectantului. Investitorul este cel care ar trebui să inițieze și să îndemne dezvoltarea în această direcție. Presupunând că acestea există deja, stabilim nevoia ca pe tot teritoriul și în tot cursul Proiectului să existe relații de asigurări de viață și avere. Nu pot exista verige slabe, nu pot avea loc falimenturi în lanț iar

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

poverile trebuie purtate în mod egal. Fără acestea proiectul de la Rosia Montană, sau orice altă investiție este inadmisibilă. Nu ne putem baza pe parametrii de securitate dezvoltate în laborator în evaluarea argumentelor pro sau contra.

Transportul și depozitarea sterilului în mod hidraulic

2.1 Considerând argumentele de mai sus, nu pot fi acceptate acele constatări care leagă condițiile de exploatare a TMF (TMF pag. 8) de „condiții normale de operare și climatice”. Nu se întrevide demonstrarea păstrării siguranței în condiții extraordinare. Considerăm că **detoxificarea din urmă** (tot pag. 8., al treilea aliniat din josul paginii) trebuie inclusă în condițiile de bază al procesului, nu are loc modul condițional.

2.2 Înșirarea parametrilor tehnologici (pag. 9) în categorie „B” sugerează că ar fi vorba de o problemă de interes secundar, ceea ce nu este admisibil. Defectarea oricărui element al sistemului poate induce reacții în lanț care pot fi asemănate unui mini explozii nucleare. Cu toate că aici nu este vorba de așa ceva, poluarea unor zone de mari întinderi cu cianuri ar însemna o catastrofă la aceeași magnitudine. În cazul unei rupe de baraj, la un volum de 170 milioane de metri cubi de deșeurii majoritatea acestuia s-ar scurge (vezi cazul centralei de la Nitrovank unde barajul avea 40 m înălțime, accidentul având loc cu patruzeci de ani în urmă). Astfel, observațiile prezentate în introducere cer ca evaluarea să fie făcută individual. Însă categorizarea nu corespunde nivelului acestei probleme.

2.3 O problemă care pare minoră dar poate cauza mari confuzii este scrierea inconsecventă a cifrelor mari (de ex. Pag 9.). Dorim să sugerăm forma $n \times 10^x$. Nu ar fi bine dacă cineva ar crede că cele 2 ramificări ale sanțului înconjurător ar avea debitul de 7.200 respectiv 20.160 m^3/s . Forma de $7,2 \times 10^0$ respectiv $20.160 \times 10^0 m^3/s$ este inconfundabil, fie vorba de cititori din lumea anglo-saxonă sau din Europa de Est.

2.4 Este de știut că lacurile de decantare din zonele de munte sunt deseori afectate de condițiile meteo extreme. Astfel este absolut necesar studiul detaliat al bazinului hidrografic, la nivelul bazinelor secundare, analizând și efectul cumulativ al valurilor de inundații din fiecare bazin secundar. Aceste inundații (de obicei de scurtă durată) determină planificarea unor situații de funcționare extreme, care trebuie tratate în studiul de impact. Modul de detaliere a părților de hidrologie, și ponderea acestora față de alte capitole din studiul de impact ne sugerează că autorii nu au recunoscut importanța acestui capitol.

Trebuie să accentuăm că realizarea studiului hidrologic și obținerea datelor precum:

- a/ debitele de apă și diferențele de debit dintre condițiile de vară și iarnă, pentru a cunoaște mărimea canalelor necesare drenării apei
- b/ volumul lacului de acumulare necesare depozitării periodice a apelor

Cunoașterea celor de sus este absolut necesar chiar și în stadiul actual al proiectului cum și obținerii acordului de mediu. Dacă aceste date sunt la îndemână, ele pot fi trecute într-o serie de simulări și modele pe calculator, analizând mai multe situații limită de utilizare, ca apoi aceste calamități să nu aibă loc în realitate.

VEDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

2.5 Nu este de înțeles de ce Proiectantul evită afirmația directă a faptului că transportul și depozitarea marilor cantități de steril se va face prin tehnologia clasică de hidromechanizare, iar bazinul ocupat de deșeuri va fi ridicat treptat folosind sterilul în sine.

2.6 Digul de 200 m construit pentru blocarea văii, al cărui nivel de coroană întotdeauna va fi cu câteva metri mai înalt ca spațiul ocupat de deșeu conform profilurilor transversale – din cauze ne-determinate cel puțin pentru noi – trebuie construit ca o structură complexă. Profilul de la flancul văii (corpul de susținere *or supporting body*) va fi construit din roci (*rockfill dam*). Înălțarea digului în axa transversală la ridicarea nivelului de coroană al digului începător până la nivelul de coroană a digului definitiv cu folosirea pământului sau rocilor pe partea deșeurilor depuse nu este necesară, acolo folosind posibilitățile din tehnologia centerline înălțarea spațiului de depozitare dar și profilul întreg va fi construit cu folosirea sterilului. Combinarea metodelor hidromecanice și metodelor uscate în nici un caz nu sunt ideale suprafețele de contact apărând de regulă problemele interface. În practica industriei de construcții de obicei se evită întâlnirea în plan vertical al profilurilor fără material liant cum ar fi pământul sau roca, fiindcă executarea corectă este dificilă și foarte greu se poate asigura compactarea adecvată a materialului în fâșie.

2.7 În profilurile transversale se poate observa clar, ca în această zonă, mai ales în partea superioară al planului de axă pot deveni cu ușurință părți de profiluri mixte unde rezistența scade și pot provoca deformații de exemplu procese de eroziune.

9. Propuneri

- Considerăm necesară modelarea și calcularea exactă a efectelor asupra calității apelor de suprafață și apelor subterane a iazului de decantare, punând accent deosebit pe scurgeri.
- Considerăm necesară asigurarea și depunerea unei garanții financiare prealabile care să conțină cheltuielile reale de re-cultivare și cheltuielile de reabilitare în cazul poluării accidentale a mediului.
- Considerăm necesară prescrierea depunerii unei garanții financiare detaliate – inclusiv cu oferte de prețuri – care garantează costurile totale ale daunelor cauzate de potențialele accidente.
- Așteptăm realizarea unui model care să prezinte în detalii efectele transfrontiere asupra habitatelor naturale – punând accent deosebit pe Parcul Național Mureș-Criș – în cazul producerii accidentelor potențiale.
- Partea maghiară să negocieze cu toate mijloacele disponibile pentru a primi accesul la toate contractele și convențiile existente între Minvest, RMGC și Statul Român, respectiv pentru a obține publicitatea totală pentru toate acordurile emise până în prezent.
- Considerăm indispensabil evaluarea și estimarea riscurilor cauzate de transportul cianurilor, modelarea accidentelor rutiere pe traseele potențiale și efectele acestora asupra mediului și asupra populației.

VÉDEGYLET

Protect the Future!

1114, Budapest, Bartók B. út 19., Hungary
tel/fax: + 36 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

- Pe baza modificărilor aduse ulterior în „Planul de Management al patrimoniului cultural al Centrului Istoric Roșia Montană” raportat de către specialiștii care au întocmit documentația respectivă, propunem ca Ministerul Mediului sau omologul său din România să ceară confirmare de la fiecare specialist care a lucrat la întocmirea Studiului de Impact în care să confirme asumarea responsabilităților în ceea ce privește corectitudinea datelor și concluziilor din Raportul la Studiul de Impact asupra Mediului pentru proiectul minier din Roșia Montană.

Având în vedere deficiențele studiului de impact, lipsa de experiență, sursele financiare limitate și caracterul de „căsuță poștală” a firmei investitoare, lipsa garanțiilor și asigurărilor financiare respectiv raportarea de către specialiști a falsificării parțiale a Studiului de Impact și ținând cont de riscul inestimabil cu care amenință proiectul minier propus mediul înconjurător inclusiv – prin efectele transfrontiere – în Ungaria, cerem ferm Ministerului Mediului și Gospodăririi Apelor al Ungariei să apeleze la toate mijloacele disponibile pentru a împiedica realizarea proiectului minier propus la Roșia Montană. Documente întocmite de specialiști ne susțin părerea ca proiectul minier propus la Roșia Montană pe baza Studiului de Impact prezentat nu ar fi acceptat în Uniunea Europeană.

Budapesta, 24 septembrie 2006.

Benedek Jávor
Purtător de cuvânt,
Protect the Future - Védegylet

VÉDEGYELET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegyelet.hu web: www.vedegyelet.hu

A verespataki aranybánya környezeti hatástanulmányának valamint az engedélyezési eljárás részét képező, és az Espoo-i Egyezmény értelmében Magyarországra is kiterjedő társadalmi részvételi folyamat értékelése

Alábbiakban a Védegyelet Egyesület, szakértők közreműködésével készített véleményét adjuk a Roşia Montana Gold Corporation verespataki aranybánya beruházásához készített hatástanulmányáról. Véleményünk a szűken vett hatástanulmány értékelésén túl a hatásvizsgálati eljárásra, illetve ezen belül a társadalmi részvétel lehetőségeinek vizsgálatára is kiterjed, az alábbiak szerint.

1. A járulékos információk nyilvánossága;
2. A hatástanulmány általános problémái;
3. A korábbi meghallgatások tapasztalatai;
4. A magyarországi közmeghallgatás problémái;
5. A beruházás kockázatai Magyarországra nézve;
 - a. A bánya normál működése során fellépő kockázatok
 - b. A bánya bezárását követő veszélyek
6. További általános megjegyzések
7. Mérnöki vélemény a zagyároztó és gátjának műszaki problémáiról
8. Javaslatok

Egyúttal jelezzük, hogy véleményünk megfogalmazása során az Espoo-i Egyezményben foglaltaknak megfelelően a határon áterjedő hatások vizsgálatára és elemzésére koncentráltunk. Ez nem jelenti azt, hogy a tervezett beruházás kapcsán ne látnánk súlyos, általában a magyarországiakat messze meghaladó környezeti, társadalmi és műemlékvédelmi hatásokat és kockázatokat Románia területén, melyek önmagukban elegendőek ahhoz, hogy a beruházás megvalósítását elutasítsuk. Jelen értékelés ezen aggódmányainkat nem tartalmazza, azokat azonban minden egyéb fórumon kifejezésre juttatjuk.

1. A járulékos információk nyilvánossága:

- Az RMGC és a Minvest által a román kormánnyal megkötött szerződések illetve engedélyek egy része minősített adatként, vagy indoklás nélkül – az Alburnus Maior verespataki egyesület többszöri kérelme ellenére – a nyilvánosság számára nem hozzáférhető (bányászati engedély, kitermelési engedély, a Minvest bányabezárási terve, stb.) Ez sérti az Aarhusi Egyezményt, a környezeti hatásvizsgálatról szóló EU direktívát és a román törvényeket is.

2. A hatástanulmány általános problémái:

- Maga a hatástanulmány számos ponton nem felel meg a hatástanulmányokkal kapcsolatos román vagy az EU-s normáknak. Nehezen áttekinthető, önisméltésekbe bocsátkozó, hiányos munka (pl. tulajdoni viszonyokat mutató térképek egyes területekre hiányoznak, stb.).
- Az egyes fejezetek készítői gyakran nem azonosíthatók, ezzel megnehezítve, hogy egy esetleges baleset esetén a felelősök teljeskörűen felkutathatók legyenek. A készítőket

VÉDEGEYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

függetlensége ugyancsak megkérdőjelezhető, több fejezetnél az RMGC-től egzisztenciálisan nem független szakértők munkája a hatástanulmány.

- A szövegből többször is az derül ki, hogy a hatástanulmány nem tartalmazza a szerzők teljes, ehhez készített dokumentációit, helyenként a szövegben elhelyezett hivatkozások a hatástanulmányból ismeretlen okból kimaradt dokumentumokra utalnak (pl. Sediment Contaminants Baseline Report, pg. 11, Vol.1. a vízminőségi és üledék-adatsorokra vonatkozóan)
- A területre vonatkozó adatsorok, melyek viszonyítási alapként szolgálnak a későbbi mintavételek során a bányászati tevékenység hatásainak becslésekor, hiányosak (pl. a Biodiverzitás Állapotfelmérésnél számos, a területen bizonyítottan előforduló faj nem jelenik meg; nincsen adatfelvétel a jelenlegi ciánkonzentrációra vonatkozóan, stb.), illetve régiiek (esetenként, mint pl. a Biológia és Bakteriológiai Állapotfelmérésnél 8 évesek.)
- Sajnálatos módon a közelmúltban fény derült arra, hogy a bemutatott hatástanulmány egyes részei (nevezetesen az Opus srl. nevében Virgil Apostol ügyvezető igazgató és Stefan Balici igazgató által jegyzett kulturális örökségvédelmi fejezet) nem a felkért szakértők által készített anyagokat tartalmazzák. Az RMGC a szakértők által készített tanulmányt megcsönkította, a cég számára kényel-metlen részeket kihagyta. Ezek a beavatkozások olyan mértékűek voltak, amelyek a tanulmány végkonklúzióját is megváltoztatták. Ennek az esetnek a fényében felmerül, hogy vajon a hatástanulmány többi része milyen mértékben azonos a szakértők által készített anyagokkal.

3. Korábbi meghallgatások tapasztalatai:

- Számos helyszínen a tanulmány nem volt elérhető, vagy olyan módon (pl. könyvtárakban), hogy a rendes munkaidőben dolgozóknak nem volt esélye hozzáférniük.
- Olyan helyszíneken (pl. Zlatna/Zalatna, Brad/Brád, Deva/Déva) voltak közmeghallgatások, amelyek legfeljebb közvetve érintettek a beruházás által, viszont pangó és magas munkanélküliségű bányavárosok lévén jó eséllyel pozitív közhangulat bontakozhatott ki egy bányaberuházás kapcsán (új munkahelyek reménye). Ez megkérdőjelezi a társadalmi részvételi folyamat függetlenségét és a folyamatot lebonyolítók elfogulatlanságát.
- A közmeghallgatásokon a moderáció nem pártatlan, sokkal inkább RMGC reklámkampány folyt, mint közmeghallgatás. A bányát ellenzők esetében gyakran elutasítják a nem közvetlenül a hatástanulmányhoz fűződő kérdéseket, míg a bányával rokonszenvező felszólalók esetében tág teret engednek a hatástanulmánytól teljesen független bányapárti hozzászólásoknak. A moderátorok sokszor egzisztenciálisan sem voltak függetlenek az RMGC-től
- Az RMGC fizetett aktivistái igyekeztek mindent megtenni az érdemi kérdések feltételének és a normális vita kibontakozásának meggátolása érdekében. Ennek megfékezésére a moderátorok nem tettek érdemi kísérletet.

4. A magyarországi közmeghallgatás problémái

- o A hatástanulmány már angolra is sokszor rosszul, vagy hiányosan volt lefordítva – számos helyen román mondatok, jelmagyarázatok, térképek maradtak a dokumentumban.

VÉDEGEYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

- Ebből az anyagból is pusztán egy 24 oldalas összefoglalót fordítottatott le a KvVM magyarrá, amelyben gyakran a Magyarország számára legproblémásabb kérdések esetében a részleteket illetően a dokumentum egyéb, magyarrá nem fordított fejezeteire hivatkozik (pl.18., 19., 20.o., stb.), vagy – mint pl. egy esetleges ciánszennyeződés kockázatait és hatásait illetően– egyáltalán nem ejt szó. Az RMGC által ké2006. májusi dátummal készített anyag, amely a 9. fejezet fordítását tartalmazza, csak a meghallgatáson került nyilvánosságra, a Minisztérium honlapjára pedig csak szeptemberben került fel (az eredeti véleményezési határidő lejártá után, és a meghosszabított véleményezési határidő lejártá előtt alig 3 héttel).
- A Minisztérium a budapesti közmeghallgatás előtt két héttel még nem tudott helyszínt megnevezni, illetve minden jel szerint szándékában állt egy nehezen megközelíthető csepeli helyszínen megtartani a közmeghallgatást

5. A beruházás kockázatai Magyarországra nézve

- A bánya normál működése során fellépő kockázatok

- A zagytározó tó, melyben a ciánt és számos veszélyes nehézfémeket valamint más vegyületeket (pl. ammónia) tartalmazó iszapot tárolják a tervek szerint szigetetlen. Ebből fakadóan nagy a valószínűsége a talajvízbázisok és a felszíni vízfolyások szennyeződésének a fenti vegyületekkel – a szivárgás tényét a hatástanulmány sem tagadja, annak mértékét azonban bagatellizálni kívánja. Ez nem csak a közvetlen közelben lévő romániai településeket veszélyezteti, hanem az erdélyi és az észak-magyarországi bányászati tevékenység már bezárt illetve még üzemelő létesítményei által már amúgy is ezen szennyező anyagokkal (nehézfémek, kénsav, stb.) jelentősen terhelt Tisza folyó magyarországi szakaszán is további többletterhelést jelent.
- A bánya működésének 17 éve alatt körülbelül 204 ezer tonna ciánvegyületet használ fel. Mivel Romániában nincsen megfelelő vegyület előállító üzem, ennek a hatalmas ciánmennyiségnek a határon túlról kell érkeznie. Ebben a helyzetben Magyarország potenciális tranzitországgként jelentős baleseti kockázatnak van kitéve. Ennek a kockázatnak a becslése hiányzik a tanulmányból, egy esetleges baleset következményeinek felszámolására vonatkozóan (technológiai tervek, pénzügyi fedezet, stb.) semmiféle adat nem lelhető fel.
- A hatástanulmányban nincs nyoma annak, hogy a zagytározó gátjának kialakítása során alkalmazandó magas kéntartalmú, savképző, és így a savas szivárgás szempontjából kritikus közetet vajon minősítették-e a megfelelő román hatósággal, és az alkalmasnak találta-e a közetet a kívánt célra. Ennek pótlását elengedhetetlennek tartjuk.
- A hatástanulmányban szereplő kockázat-elemzés több ponton hiányos, nem tartalmaz teljeskörű adatokat az alkalmazni kívánt veszélyes anyagokról, ezek tárolási technológiájáról. A baleseti modellezés kizárólag a gát felső 60 méterének átszakadását vizsgálja, semmiféle adat nincs arról, hogy milyen hatásokkal számolhatunk a gát teljes magasságában (185 méter) történő átszakadása esetén.
- A hatástanulmány teljes egészében mellőzi azon intézkedéseknek vészforgatókönyveknek az ismertetését, amelyek egy esetleges baleset bekövetkezése esetén életbe lépnek. Ha egy részletes havária-terv

VÉDEGYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

elkészítésétől el is zárkózik a cég a működési engedély kiadásáig, de mindenképpen szükségesnek látjuk egy olyan fejezet beiktatását, mely nagy vonalakban leírja egy baleset esetén az emberi életek és a természeti környezet megvédése érdekében alkalmazandó technológiai beavatkozásokat, a működésbe lépő információs, biztonsági és tájékoztatási rendszereket. E nélkül a beruházást közönséges hazardjátéknak tartjuk.

- *A bánya bezárását követő veszélyek*

- A hatástanulmány látványosan alulkalkulálta a bezárás várható költségeit. Kb. 70 millió dollárt tervez erre a feladatra, miközben szakmai anyagok¹ és más, hasonló létesítmények bezárása során szerzett tapasztalatok alapján csak a technikai bezárás (berendezések leszerelése, földborítás létrehozása a zagyártározón, fél-passzív tisztító rendszerek kiépítése, savas szivárgást visszafogó ülepítők rehabilitációja, stb.) önmagukban 200 és 900 millió dollár közötti összegre becsülhetők. Ebben az összegben sem a váratlan, jelenlegi adatok alapján előre nem becsülhető szennyezések, szivárgások elhárítása, sem a környezeti rehabilitáció költségei még nincsenek benne. Ez utóbbiakra vonatkozóan még kalkuláció sem található a hatástanulmányban.
- A környezet és az emberi egészség védelmét szolgáló biztonsági rendszerek kiépítésére, bezárás utáni környezeti kárelhárítás költségeire, monitoring-rendszer létrehozására vonatkozóan az engedélyesnek az engedélykérelem benyújtásával egyidejűleg pénzügyi garanciákat kellene felmutatnia, melyek biztosítják a fenti elvárások és kötelezettségek teljesítését. Ilyenről az RMGC esetében nincsen tudomásunk.
- A beruházási területen található kéntartalmú kőzetek esetében várható, hogy a bányabezárást követően még évtizedekig ún. savas szivárgás lesz tapasztalható. A hatástanulmányban található terv (fél-passzív kezelési rendszer) az ilyen tartós szennyezés kezelésére a nemzetközi tapasztalatok fényében nem tűnik kielégítőnek.

6. További általános megjegyzések

- Az RMGC a helyi lakosok előtt a területek, telkek, ingatlanok kisajátítását lebegteti, ezzel igyekezve az önkéntes eladásra rábírní őket. A beruházás nem közcélú, a román törvények értelmében tehát kisajátításra nem kerülhet sor. Az ezzel való fenyegetőzés nem demokratikus eljárás, és sokat elmond a cég által alkalmazott és alkalmazni kívánt módszerekről.
- Az RMGC egy semmiféle bányászati tapasztalattal nem rendelkező, kis tőkeerejű cég, tulajdonosának (Gabriel Resources) székhelye egy torontói kétszobás lakás. Ebben a helyzetben csöppet sem látjuk megnyugtatóan rendezettnek sem a bánya biztonságos működését, sem egy esetleges havária esetén a cég anyagi helytállását és felelősségvállalását, sem pedig a bezárás után fellépő feladatok megfelelő ellátását. A hatástanulmány kifogásolt pontjai csak erősítik ezirányú bizalmatlanságunkat.

¹ Moran, Robert E.: Review of the Rosia Montana Environmental Impact Assessment Report with focus on water and water quality-related issues, 2006.

VÉDEGEYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

7. Mérnöki vélemény a zagytározó és gátjának műszaki problémáiról

Bevezetés

A kizárólag a TMF létesítésével összefüggő tervezési, engedélyezési, építési, ütemezési és üzemeltetési kérdések vizsgálatára szorítkozó alábbi jelentésünk néhány alapvető probléma felfedésével megítélésünk szerint olyan új helyzet létrejöttéhez járult hozzá, ami – a más szakágak szakértői által megkifogásolt hiányosságokhoz hasonlóan – feltétlenül szükségessé teszi, hogy "megállítva" azt a képzeletbeli órát, mely a Beruházás megvalósításának idejét mutatja, Tervezők és a koncepcionális döntések meghozatalában nyilván jelentős szerepet játszó befektetők és gazdasági szakemberek elegendő időt kapjanak a helyzet elemzésére.

A vizsgált dokumentáció szembetűnő sajátosságaként kiemelnénk a rendkívül egyenetlen színvonalat, az egyes témakörök relatív súlyától teljesen független mélységű kidolgozottságot, egy fajta voluntarizmust, ami azt a gyakran megmutatkozó tervezői/beruházói szándékot látszik elleplezni, hogy lehetőleg olyan irányba tereljük az érdeklődést, ahol nincs takargatni valónk.

A technológiai folyamatoktól nagymértékben függő, de a teljes üzem komplex biztonságára gyakorolt lényegi hatásánál fogva kiemelkedő jelentőséggel bíró zagykezelés, az ahhoz kapcsolódó vízepítési feladatokkal együtt éppen az elhanyagoltabb területek közé tartozik, az EIA Study benyújtásának feltételei között emiatt több ehhez a szakághoz sorolható témakör is szerepel. A teljességre való törekvés nélkül, de kellő megfontoltsággal – és ezen a szakterületen szerzett jelentős tapasztalattal rendelkező szakértők tehát az alábbi kérdések rendezését tartják szükségesnek:

Általános észrevételek

1.1 Az észrevételezés tárgyát képező tervanyag nem tükrözi azt a tényt, hogy a Projekt – éppen a nagytömegű érc feldolgozásából visszamaradó hatalmas mennyiségű meddő elhelyezése tekintetében – semmilyen szokványos problémával nem vethető össze, az ezen a szakterületen felhalmozódott korábbi tapasztalatok **a nagyságrendi ugrás következtében** legfeljebb egy fajta extrapolálás alapjaként tekinthetők.

1.2 Feltétlenül szükségesnek tartjuk annak minden körülmények között történő szem előtt tartását, hogy meddőanyag ilyen tömegben, ilyen tartósan és **ilyen nagy tárolótéri magasságban (vastagságban) történő hidraulikus szállítására ill. elhelyezésére a Közép-európai térségben nincs példa**, még akkor sem, ha a verespataki meddő-elhelyezési feladatot a különböző (relative) inert anyagok (erőművi salak-pernye, timföldgyártási vörösiszap) deponálásának problematikájával vetjük össze.

1.3 Biztonsági szempontból ez annak az elvnek az elfogadását teszi szükségessé, hogy **a Projekt csak újszerű, kreatív megközelítésmód alapján valósulhat meg**, mintak, sablonos megoldások, előképek alkalmazása nélkül, döntő jelentőségű kérdések tekintetében nem élve az efféle hagyományokra történő visszahivatkozás lehetőségével.

VEDEGYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

A tervezői felelősség sarkantyúja által is ösztönözve egy fajta magasabb rendű gondolkodásmód a nemzetközi szintereken működő szakcégek esetében ma már általában kitapintható, az ezirányú ösztönzés impulzusainak azonban a Beruházó oldaláról kellene kiindulnia. Mindennek meglétét feltételezve lerögztjük annak a követelményét, hogy a Projekt hatásterületén belül bármely ponton (és bármikor) kimutathatóan arányos, a elemek relatív súlyát jól tükröző komplex élet- és vagyonbiztonsági viszonyoknak kell uralkodnia, **nem lehetnek gyenge láncszemek, nem fordulhatnak elő láncreakció szerű tönkremenetelek, s érvényre kell jutnia az egyenteherbírás elvének is.** Enélkül a Verespataki, vagy bármely hasonló Beruházás megvalósítása megengedhetetlen, az egyetemi laboratóriumokban vagy más kutatóintézetekben bármilyen nagy műgonddal meghatározott biztonsági paraméterekre hagyatkozva nem tekinthetjük megoldottnak az alapvető feladatot, a fejlesztési program megvalósíthatóságát bizonyító, vagy azt elutasító érdekcsoportok által hangoztatott érvek objektív értékelését.

Meddő anyagok hidraulikus szállítása és elhelyezése

2.1 Fentieket is figyelembe véve nem fogadhatóak el azok a TMF üzemeltetési feltételeit (TMF 8. o.) körülíró megállapítások, melyek a célok teljesülését **"normális üzemeltetési és klimatikus"** viszonyokhoz kötik. Nem látszik bizonyítottnak a biztonság rendkívüli körülmények között történő fenntartása. A **pótlólagos detoxifikáció** ugyanezen helyen (8.o., alulról a harmadik bekezdés) említett technológiai mozzanatát megítélésünk szerint alapfunkcióként kell a technológiai folyamatba iktatni, nincs helye a feltételes jelleggel történő alkalmazás mérlegelésének.

2.2 A technológiai paraméterek (9. o.) "B" kategóriába való sorolása azt sugallja, hogy itt valamiféle másodlagos jelentőségű tárgykörrel esik szó, ami nem elfogadható. A rendszer bármely elemének a meghibásodása olyan láncreakciót indíthat el, ami a környezetkárosítás mértékét tekintve csak egy kisebb nukleáris baleset bekövetkeztéhez lenne hasonlítható, s jóllehet itt nukleáris vonatkozások természetesen nincsenek, országrésznyi területek cianvegyületekkel történő szennyezése nyilvánvalóan hasonló jelentőségű katasztrófa kibontakozását vonhatná maga után. A zagyterén fekvő – végkifejletében mintegy 170 millió m³-re tehető - **zagy tömeg töltésszakadás esetén várhatólag túlnyomó hányadában elszabadulna** (v.ö. Nyitra nováki Erőmű kb. 40 m magas, Nemeskosztolány község közelében fekvő zagyterének közel negyven évvel ezelőtti átszakadása során nyert tapasztalatok), s a folyamat időbeli lejátszódása igen gyors is lehet. A bevezetőnkben leírtak egyedi elbánást indokolnak, eszerint már maga a kategóriába sorolás ténye sem felel meg a kezelendő probléma jellegének.

2.3 Aprónak tűnő, de könnyen félreértésekhez vezető probléma a nagy számok írásmódjának inkonzekvens módja. (9.o. és másol). **Javasolható a normál alak (n x 10^x) használata.** Nem volna szerencsés, ha bárki azt gondolná, hogy az övárok két ágának méretezési vízhozama 7.200 illetve 20.160 m³/s volna. A 7,2 x 10⁰ és 20.160 x 10⁰ m³/s alak viszont már félreérthetetlen, akár az angol, akár a hazai hagyomány irányából érkezünk.

2.4 Köztudott tény, hogy a hegyvidéki területek zagy tározóinak tönkremenetele leggyakrabban a kiemelkedően kritikus időjárási viszonyok hatására következik be, ami feltétlenül igen szerteágazó, részvízgyűjtőkre lebontott hidrológiai vizsgálatokat, a részvízgyűjtőkről származó egyedi árhullámok egymásra futásából következő **gyakran**

VÉDEGEYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

igen rövid idejű – kritikus üzemi állapotoknak a megragadását teszi szükségessé. A hidrológiai munkarészek kidolgozottsága, részaránya az EIA egyéb fejezeteihez viszonyítottan nem tükrözi a tárgykör jelentőségének felismerését.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a **hidrológiai vizsgálatok széles körének lefolytatása**, az ennek eredményeként rendelkezésre álló adatok, úgyis mint

a/ téli/nyári időjárási viszonyok közötti szélsőséges csapadékelőfordulásokból számítható rendkívüli vízhozam értékek az azok károkozás mentes elvezetését szolgáló medrek és műtárgyak méretezéséhez és

b/ a bármely tározási funkciót betöltő térfogat méretezésének alapját képező víztömeg értékek

ismerete már a jelenlegi előmunkálati szakaszban nélkülözhetetlen és a Környezetvédelmi Engedély kiadásának feltételét képezi. Az ilyen adatbázis birtokában végrehajtható számítógépes szimuláció az alternatív üzemi állapotok, kritikus egybeesések széles körének értékelését teszi lehetővé ezáltal biztosítva azt, hogy a későbbiekben, az üzemelés során már ne fordulhasson elő semmilyen kellemetlen meglepetés.

2.5 Nem egészen érthető sajátossága az észrevételezés tárgyát képező dokumentációnak az, hogy a Tervező valamiért kerüli annak egyértelmű kijelentését, hogy az ércelőkészítés melléktermékeként létrejövő nagytömegű meddő anyag szállítása és betározása klasszikus **hidromechanizációs technológia** alkalmazása révén nyer megoldást, továbbá, hogy a zagytér szintlépcsőkben történő magasítása túlnyomórészt magának a kiszállított meddő anyagnak a felhasználásával történik.

2.6 A völgyszelvény lezárását szolgáló 200 m magas töltés, melynek koronaszintje mindenkor (jó)néhány méterrel a zagytér aktuális szintje fölött lesz, a **mintakereszt-szelvények** tanúsága szerint - számunkra egyelőre nem egészen világos okokból - összetett szerkezetként építendő meg. A völgyoldali szelvényrész (támasztótest *or supporting body*) szokványos kőhányás gátként (*rockfill dam*) épül meg. A függőleges tengelysíkban létesülő és a kezdőtöltés koronaszintjétől a végleges gátmagasságnak megfelelő koronaszintig felvitt szivárgó felső, zagytér felőli oldalán föld-, vagy kőhányás gát, mint magasítás már nem szükséges, ott a centerline technológiában rejlő lehetőségeket kihasználva nem csupán a tározótér magasítása, de a teljes szelvény építése is a zagy formájában kiszállított meddőanyag felhasználásával történik. **A száraz és a hidromechanizációs módszerek fentiek szerinti kombinációja semmiképpen sem tekinthető ideálisnak**, a határfelületeken jelentkeznek a szokásos interface problémák. Az építőipari gyakorlatban az általános tapasztalatok birtokában kerülni szokás a kötőanyag nélküli, föld vagy kő anyagú szelvényrészek függőlege síkban történő találkozását, mivel ennek a korrekt kivitelezése nem egyszerű, s nehezen biztosítható az ebben a sávban épített töltésrész megfelelő tömörítése is.

2.7 A részletrajzokban (kereszt-szelvényekben) is jól látszik az, hogy ebben a zónában, főleg a tengelysík "felvizi" oldalán könnyen kialakulhatnak olyan **kevert szelvényrészek**, ahol az eltérő teherbírású és modulusú anyagok nehezen ellenőrizhető, esetlegesen tükröző rétegekben ékelődnek egymásba, ami deformációkhoz, s pl. eróziós folyamatok beindulásához vezethet.

VÉDEGEYLET

1114, Budapest, Bartók B. út 19., tel/fax: 06 1 279 15 95
e-mail: iroda@vedegylet.hu web: www.vedegylet.hu

7. Javaslatok

- A zagytározó tónak a talajvíz és felszíni vizek minőségére gyakorolt hatásait pontosan modellező számítások elvégzését látjuk szükségesnek, különös tekintettel a zagytározó szivárgására.
- A bányarekultiváció valóságos költségeivel – beleértve a környezeti rehabilitációt illetve az előre nem látható szennyezések következményeinek felszámolását – arányban lévő pénzügyi biztosítékok felmutatását és letétbe helyezését tartjuk szükségesnek.
- Az esetleges haváriák és balesetek esetén a teljeskörű pénzügyi helytállást lehetővé tevő biztosítás részletes leírásának – ideértve árajánlatok bekérését is – benyújtását előírandónak tartjuk.
- Egy esetleges balesetnek a határon túli(inneni) természeti élőhelyekre – különös tekintettel a Körös-Maros Nemzeti Park ökoszisztémáira – gyakorolt hatását részletesen bemutató modell elkészítését várjuk.
- A magyar fél kényszerítse ki a Minvest és az RMGC valamennyi, Román Állammal kötött szerződésének, megegyezésének, valamint a kibocsátott engedélyeknek a teljeskörű nyilvánosságát.
- A cianid-reagens szállításával kapcsolatos kockázatok felmérését, becslését elengedhetetlennek tartjuk, a lehetséges szállítási útvonalakra modellezni kell a baleseti kockázatokat és egy potenciális baleset hatását a környezetre és az emberi egészségre.
- A kulturális örökségvédelmi fejezet esetében napvilágra került hamisítások miatt javasoljuk, hogy a minisztérium a tisztánlátás érdekében kérjen be, vagy a román társmisztériummal kéressen be egyetértő nyilatkozatokat a hatástanulmány egyes fejezeteinek készítőitől, hogy a bemutatott hatástanulmány valóban az általuk készített munkát tartalmazza, és az abban foglalt adatokért, következtetésekért annak szerzői felelősséget vállalnak.

A környezeti hatástanulmány hiányosságai, a beruházó cég tapasztalatlansága, postafiókcég jellege és pénzügyi forrásainak szűkössége, a pénzügyi biztosítékok és biztosítások hiánya és a napvilágra került hamisítások összevetve azzal a felbecsülhetetlen kockázattal, amelyet a beruházás közvetlen környezetére, és a határon átnyúló hatások révén Magyarországra nézve jelent, arra indít minket, hogy a leghatározottabban kérjük a Magyar Köztársaság Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumát, hogy minden eszközt ragadjon meg a fenyegető beruházás megvalósulásának megakadályozása érdekében. Szakértői anyagok azt a vélekedésünket támasztják alá, hogy a tervezett verespataki beruházás a benyújtott hatástanulmány alapján az Európai Unióban nem lenne engedélyezhető. Románia uniós csatlakozásáról a végleges döntés a közeljövőben várható. A magyar fél tegyen meg mindent, hogy a tagállamok csak abban az esetben döntsenek pozitívan a Román Köztársaság 2007. január 1-től való EU-tagságáról, amennyiben a román fél a beruházás engedélyezése során bizonyíthatóan mindenben az EU előírásaival összhangban jár el.

Budapest, 2006. szeptember 24.

Jávor Benedek
szóvivő, Védőegylet

The assessment of the public participation process of the Environmental Impact Assessment Study for Rosia Montana gold mining project, respectively the assessment of the development process for the environmental permit, also organized in Hungary based on Espoo Convention.

Next, we are presenting the Environmental Impact Assessment of Rosia Montana gold mining project that was developed for the Rosia Montana Gold Corporation, the beneficiary and it was developed by the Protect the Future Association - Vedegylet from Hungary under experts' supervision. Our assessment extends from the Impact Study throughout the public debates process, ending with the probable public participation study, as it follows:

1. Transparency regarding additional information;
2. General issues concerning the Impact Study;
3. The experience of previous debates;
4. Issues related to the public debates from Hungary;
5. Risks related to the investment for Hungary:
 - a. Risks that may appear throughout the normal mining operation.
 - b. Risks that may occur after the mine closure.
6. Other general remarks;
7. Viewpoint regarding the technical issues concerning the tailings lake (it is about the tailings dam) and its' dam.
8. Proposals.

We underline the fact that while drafting our assessment we focused on the requirements stipulated in the Espoo Convention regarding the study and the analysis of trans-boundary impacts. But this does not entail the fact that we have overlooked the consequences and the severe hazards of the investment on the Romanian territory; taking into consideration the environmental, social, and cultural heritage preservation elements which surpass in a large measure the risks that Hungary is constrained to - consequences and risks that are sufficient to decline the investment's development. The present assessment does not contain such concerns, but we do express them in any available way.

1. Transparency regarding additional information;

Some of the agreements concluded between RMGC, Minvest respectively and the Romanian state, the permits that have been issued are being mentioned as certain data, or even under the repeated requests submitted by the Rosia Montana Alburnus Maior Asociation, which were left without an answer, are inaccessible for the public (Mining License, Minvest Mine Closure Project, etc.) this lack of transparency does not comply with the regulations of Aarhus Convention, the EU directives concerning the Environmental Impact Assessment Study, and the Romanian legislation (normative).

2. General issues concerning the Impact Study;

- Many inputs within the Impact Study do not comply with the governing laws that are mandatory as the Romanian legislation and EU require. The Study is not clear, having

- unjustified repetitions, and acute failures (i.e. the map for the legal situation of the lands is incomplete)
- Due to the fact that authors of certain chapters cannot be identified, the responsibility cannot be attributed to anybody in case an accident occurs. Meanwhile, the authors' impartiality is doubtful, many chapters being prepared by experts that are dependent of RMGC.
 - Many times, the text suggests the fact that the Study does not include all documentations that were prepared by the authors, thus there are references to certain documents which have been excluded due to some unknown reasons (i.e. Sediment Contaminants Baseline report, pg.11, Vol.1. data related to water and sediments quality)
 - The concrete data regarding to the current situation of the impacted territory are missing. These data would represent a comparison basis for the subsequent monitoring of the impact produced by the mining operations (i.e. within the Biodiversity Baseline Study, no local species are being mentioned; there is no information related to the current cyanides' concentration etc...), and some are old (i.e. the information within the Biological and Bacteriological Assessment Study is 8 years old, etc...)
 - Unfortunately, not long ago it has been demonstrated that certain aspects, within the study that has been presented, do not contain certain materials that have been prepared by the assigned experts (it is about the chapter dealing with the Cultural Heritage Preservation, signed by the Virgil Apostolu, Executive Manager and by the Stefan Balici, manager in the name of OPUS SRL). RMGC has mutilated the study prepared by experts, ignoring all the aspects that were inconvenient for the investing company. These have been carried out in such a way that they have altered even the final conclusion of the study. Taking into consideration this case, the question arises: at what extend do the materials prepared by experts comply with other parts of the Impact Study?

3. The experience of previous debates;

- In several localities where public debates were held, the Impact Study was not disclosed, or it was made available in such a manner people having a normal working schedule did not have the chance to study it (i.e. in libraries).
- Public debates have also been organized in some localities where the local communities have been indirectly impacted by the investment (i.e. Zlatna, Brad, Deva), but due to the deadness of mining sector and also because of the high unemployment rate in these mining towns there have been a great deal of chances to bring forth a favourable climate for the investment (the hope for new job opportunities). This aspect questions the independence of the public consultation process and the impartiality of the organizers.
- The public debates' chairing hasn't been impartial; it has been more like a media campaign for RMGC than a public debate. Indirect questions, focused on other topics than the Impact Study, asked by the opponents of the mining project have been rejected, while the favourable comments have been permitted even though they weren't strictly on the subject of the Impact Study. Generally speaking, the chairmen weren't necessarily independent form RMGC.
- Activists, who were paid by RMGC, did everything in order to interfere with the favourable answering conditions and with the standard public debate procedure. The chairmen took no adequate action in stopping these interferences.

4. Issues related to the public debates from Hungary

- The English translations of the Impact Study had many errors or have been left unfinished; thus, the document had entire phrases, maps and their explanatory notes in Romanian.
- Out of this material Ministry of Environment and Water Management translated in Hungarian just an abstract totalling 24 pages. In this summary, for questions critical for Hungary, in order to clarify certain details, there are many cross references to chapters that haven't been translated in Hungarian (i.e. pg.18, 19, 20 etc...) or there are no notifications, as it is for example, the issue of risks and effects of potential cyanides pollution. The material that was concluded by RMGC in May 2006, which included the translation of the 9th chapter, has been presented only within the public debates, being available on the Ministry web page only in September (after the expiry of the initial deadline for comments receiving session, and only three weeks before the expiry of the extended term).
- Two weeks before the public debate in Budapest, the Ministry did not know to name the precise location of the debate. Taking into consideration all the signs, it had the intention to choose a location which was meant to be difficult for public access, namely in Csepel.

5. Investment risks for Hungary

- a. Risks that may appear throughout the standard mining operation.
- The slurry lake (probably the Tailings Management Facility), where hazardous cyanides and numerous heavy metals such as azote, it is not lined, according to the plan that was presented. Because of this, there is a high chance of contaminating the underground and surface water reserves. The study doesn't deny this fact but it only wants to depreciate its contamination scale. This won't only jeopardize the localities in Romania, but it will also endanger Tisa's waters; waters already oversaturated with pollutants (heavy metals, sulphuric acid) due to current mining activities respectively those developed in Transylvania and Northern Hungary in the past.
- During those 17 years of mining operations, the mine is going to use about 204 tons of substances, all containing cyanides. Due to the fact that these cyanides are not produced in Romania, they are going to be imported. In this case, Hungary, as a potential transit country is highly exposed to a great deal of risk. The assessment of this risk is missing from the study which does not contain any remarks concerning the possible consequences of an accident (technological plans, financial coverage, etc...)
- In the study does not exist any specification concerning the fact that the rock with elevated content of sulphur and acid potential which might determine acid seepage that will be used for the construction of the dam might have been analyzed by the relevant Romanian authorities and that these authorities would have found this rock suitable for the dam construction. We find this as being essential.
- The risks' assessment presented in the report is incomplete, it does not contain precise data regarding the hazardous substances that are going to be used and also their storage are missing. An accident model studies only the case where a superior part of 60m high of the dam would fail, without any specification about what would happen if the dam entirely failed its 185 m height.
- The study makes no reference to the presentation of the scenarios that might be used following a potential accidental pollution.
- If the company hesitates to develop a detailed plan for such an event, then we consider that it is mandatory to establish a chapter, within the study, that would include

the appropriate technical procedures to be included in order to save lives and to protect the environment, respectively to include means of information and safety that may be used in the case of an accidental pollution. In the absence thereof, we consider the entire investment a game of chance.

b. Risks that may occur after the mine closure.

- The study has obviously underestimated the expenses that are necessary for the mine closure. The company has planned for this \$ 70 million but, according to some other studies (see Moran, Robert E.: review of the Rosia Montana Environmental Impact Assessment Report with focus on water and water quality - related issues, 2006), respectively the subsequent experience from other mine closures, indicates the fact that only the technological closure (installations' decommissioning, cover of the slurry lake (TMF), the construction of the semi passive treatment system, rehabilitation of the decant ponds where acid infiltrations return) only these would cost between \$200 and \$900 million. This amount does not include the costs of some possible unpredicted pollution events or the expenses that might be necessary for the rehabilitation of the environment. Within the study there is not even one estimation chart concerning this matter.
- The mining company should present financial guarantees along with the request for the mining operations permit, in order to develop systems that might assist the protection of people's health and environment so as to make available funds necessary for the environmental rehabilitation after the mine closure, and to establish the monitoring system. This guarantee is supposed to secure the implementation of the aforementioned requirements and liabilities.
- The rocks having sulphur content that are present at the surface of the investment area might cause acid infiltrations in the soil, for several decades, even after the mining closure. The project on long term pollutants treatment (semi passive treatment system) that is included in the study, is not sufficient (according to international studies).

6. Other general remarks;

- In the attempt of persuading people to sell their lands, RMGC spreads the rumour that in the end they are going to be forced to give them up through expropriation. As the investment is not of public interest, the expropriation has no legal grounds. Threats of this kind defy legislation and values of a democratic state and suggest that this company uses all means necessary to achieve its goals.
- RMGC is a company having no experience in the mining field, having low working capital, the owner (Gabriel Resources) being based in Toronto, in a 2 bedrooms apartment. Given this context, we cannot trust that this company would take the responsibility in case of deficiencies or accident. We do not have the confidence that RMGC would honour its promises concerning environmental rehabilitation after the mine closure. After the assessment of the Impact Study, we doubt that this project is going to be developed in safe conditions, as anticipated in the plans.

7. Viewpoint regarding the technical issues concerning the tailings lake (it is about the tailings dam) and its' dam.

Introduction

The following report refers to the establishment of the TMF (designing, permitting, construction, planning, phasing, and operating). Identifying some of the main issues, we want to create a situation where the investors and designers to re-assess this project. Like in the observations of other experts concerning this project, we intend to stop “the stop-watch” that indicates the pressing nature of this investment.

As an obvious feature of the assessed documentation we have noticed the level and the degree of inconsistency. Some chapters are just briefly prepared and others are prepared in full detail, without having any relation to the relevance of that specific section. This way of presentation guides the reader’s attention to sections where fewer issues are to be found.

Thus, the construction of the decant lake (I guess that it is about the decant pond), as well as the decant process is highly superficially dealt with, even if at a great extent the safety of the entire project depends on it.

Experts in this field suggest the followings:

General remarks:

- 1.1 The impact study does not reflect the fact that the project cannot be compared to previous experiences because of the large tailings quantity that is going to be processed. Previous experiences may be used in order to form the base of an extrapolation.
- 1.2 It must be considered the fact that there is no previous case for the hydraulic transport and stockpiling of tailings taking into account quantities, height and width of the storage area, for such a long period within the Central Europe, even if we speak about stockpiling of relatively inert materials such as the ash from the steam power plants or the red sludge).
- 1.3 Based on the aforesaid observations we have to admit the fact that from the safety’s point view the project may be developed only using new, innovating ideas, without being able to use concrete examples. Consequently, reference cannot be made to best practices not even in the case of making important decisions.

Such a superior way of thinking is tangible in the framework of professional companies that exist on the international scene, also caused by the designer’s code of responsibility. The investor is the one who would have to initiate and support the development on this direction. Supposing that these already exist, we ascertain the need that all over the perimeter and throughout the project’s life there must be relationships as life and assets insurances. There mustn’t be any weak links, there mustn’t be any chain bankruptcies and all burdens must be equally borne. Without all these Rosia Montana project, or any other investment is inadmissible. We cannot count on lab developed safety parameters to assess pro or against arguments.

Hydraulic transport and stockpiling of tailings

2.1 Taking into account the aforementioned arguments, those acknowledgements that link TMF (pg. 8) mining conditions to “climatic and operating normal conditions”. Safety maintenance is not anticipated to be demonstrated under extreme conditions. We believe that final detox (still pg. 8 third

paragraph from the bottom) must be included in process' baseline conditions; conditionals have no place here.

2.2 Listing technological parameters (pg. 9) in "B" category suggests the fact that it would imply a matter of secondary interest, which is unacceptable. Failure of any element within the system may lead to chain reactions which may be compared to a mini nuclear explosion. Although we're not talking here about such things, large areas cyanide pollution would mean a disaster of the same magnitude. In the case of a dam failure, having a volume of 170 million m³ of wastes the greatest majority would flow (see the case of the Nitrovank plant where the dam was 40 m high, the accident took place 40 years ago). Therefore, the observations that have been presented in the introduction require that the assessment should be done individually. But the classification doesn't correspond to the level of this problem.

2.3 A problem which seems to be minor but may cause huge confusions is the inconsistent writing of large figures (i.e. pg. 9). We want to suggest the $n \times 10^x$ formula. It wouldn't be advisable if somebody believed that those two sides of surrounding channel have a flow of 7,200 or 20,160 m³/s. The formula 7.2×10^0 respectively $20,160 \times 10^0$ m³/s cannot be misunderstood either by about Anglo Saxon or Eastern European readers.

2.4 It is common knowledge the fact that mountain area decant lakes (decant ponds) are often affected by extreme climate conditions. Therefore, it is highly necessary to prepare a detailed study of the hydrographical basin, secondary basins included, also analyzing the cumulative effect of flooding waves from the entire secondary basin. These floods (usually short ones) cause the preparation of plans for extreme operating situations, which must be included in the impact study. The way in which the hydrology field has been covered, and its importance with respect to other chapters of the impact study, suggest the fact that its authors did not admit the importance of this chapter.

We have to emphasize the fact that conducting the hydrological study and the achievement of data such as:

- a/ water flow, flow differences between summer and winter conditions are required to learn the size of water discharge channels.
- b/ the volume of the lake is required for temporary water storage.

Knowledge of those aforementioned is really necessary even for the current stage of the project and also for obtaining the environmental permit. If all these data are available, they may be transferred into a series of simulations and computer models, analyzing several critical operation situations, and then these calamities never to take place in reality.

2.5 it is not understandable why the Designer avoids the direct assertion of the fact that transport and stockpiling for large quantities of tailings is going to be performed by classic technology of hydro mechanization, and the waste basin is going to be elevated on stages by using tailings.

2.6 The 200m dam that was built in order to block the valley, having a higher crest level than the space behind it which is filled with wastes according to the cross-section profiles - due to reasons that are unknown for us - it must be built as a complex structure. The profile of the valley's slope (corpul de sustinere or supporting body) will be built of rocks (rock fill dam). The elevation of the dam on its cross section axis is not required, that is to elevate the starter dam's crest to the height of the final dam's crest by using landfill or rockfill. In this case the centreline technology may be used to elevate the storage area, but also the entire dam will be constructed by using tailings. To combine hydro-mechanic and dry procedures is not ideal. Between contact surfaces, interface issues usually occur. Within construction industry practice, overlapping on vertical plane of layers having no binding materials such as land or rocks it is usually avoided, because proper implementation is difficult and a suitable material compacting in layers may be established with a great deal of effort.

2.7 In cross-section layers it may be clearly noticed, that within the area, especially in the upper side of the axis plane may easily develop into parts of combined layers where the resistance decreases and may lead to deformations such as erosion processes.

9. Proposals

- We believe that modelling and accurate calculation of effects on the surface waters and ground waters quality within the decant pond are necessary, with a great emphasis on seepage.
- We consider it necessary to have assured and deposited a detailed preliminary financial guarantee - prices and offers included – that will include coverage of total costs of the damages caused by potential accidents.
- We are waiting for a model to be developed that will present in detail the trans-boundary impacts on natural habitats with great emphasis on the National Mures-Cris Park - in the case of potential accidents.
- Hungarian party should negotiate by all available means in order to be granted access to all contracts and conventions that exist between Minvest, RMGC and the Romanian State, in order to receive full disclosure of all permits that have already been issued till now.
- We consider that assessment and evaluation of all risks that have been caused by cyanides transport is mandatory, and also the modelling of road accidents on potential routes and their effects on the environment and population.
- Based on subsequent amendments to “Rosia Montana Cultural and Historical Centre Management Plan” reported by the experts who have prepared that specific documentation, we suggest that Ministry of Environment or the Romanian counterparty to ask for a confirmation statement from every expert who worked for the preparation of the Impact Study, where to attest the liability regarding the consistency of data and conclusions of the Environmental Impact Assessment Study prepared for the Rosia Montana mining project.

Taking into account the deficiencies of the Impact Study, the lack of experience, limited financial resources and the “mail box” –type company of the investor, the lack of financial guarantees and the fact that experts have reported partial falsification of the Impact Study and taking into consideration the immeasurable risk that this proposed mining project that threatens the environment – including through trans-boundary effects – in Hungary, we firmly ask the Hungarian Ministry of Environment and Water Management to make use of all available means in order to stop the development of the proposed Rosia Montana mining project. The documentation prepared by experts support our point of view that the mining project that is proposed for Rosia Montana based on the presented Impact Study wouldn't be accepted within the European Union.

Budapest, 24th of September 2006.

Benedek Javor
Spokesmen,
Protect the future, Vedegyilet

Răspuns la contestația depusă de "Asociația Protect the Future - Vedegylet" din Ungaria

1.

Licența de Concesiune pentru Exploatare nr. 47/1999 Roșia Montană este un document "Secret de serviciu" și informațiile conținute în aceasta sunt reglementate de Legea nr. 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate. Alte documente precum: preliminarul anual de producție, avizul la preliminar, actele de control, notele de constatare emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale sunt de asemenea clasificate ca "Secret de serviciu". Aceste documente pot fi consultate doar de persoane care au atestare specială, eliberată în conformitate cu HG 585 privind normele de aplicare a Legii nr. 182. Informațiile conținute în aceste documente nu sunt accesibile publicului.

2.

În general, Raportul la studiul la evaluarea impactului asupra mediului (EIM) respectă îndrumarul de elaborare primit de la Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor. În Raportul la studiul la evaluarea impactului asupra mediului (EIM), repetările sunt datorate pur și simplu cerințelor de raportare care tratează probleme similare sau identice sub diverse titluri așa cum documentația companiei RMGC care este pusă la dispoziție, include, pe lângă cerințele legislației din România, studiile condițiilor inițiale (inclusiv informațiile de monitorizare din perioada 1999-2006) și planurile de gestionare elaborate în procesul Raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului (EIM). Aceste documente au fost adăugate datorită angajamentului societății RMGC de a respecta legislația din România și pe cea europeană și cele mai bune practici internaționale. Astfel, s-a ținut seama de Cele Mai Bune Tehnici Disponibile relevante (BAT) și Cele Mai Bune Practici de Management (BMP) în conceperea proiectului depus în vederea aprobării în cadrul Raportului la studiul la evaluarea impactului asupra mediului (EIM).

Cât despre profesionalismul acestui studiu, noi am face apel la profesionalismul celor care citesc acest studiu. Dacă ați găsit doar 11 pagini despre biodiversitate, atunci ne pare rău. Experți români ai Academiei au alcătuit acest studiu. Numele lor este inclus în capitolul 1 al studiului sau la rezumatul fără caracter tehnic. Există repetare în studiul de impact. Sunt 32 de volume. Fiecare volum are un public diferit căruia i se adresează, și, în mod special, a venit o cerere din partea comisiei comitetului de analiză tehnică al guvernului României. Sunt oameni diferiți cu nevoi diferite. Și astfel se explică acele repetări.

Suntem în măsură să facem următoarele precizări: Studiul de condiții inițiale cu referire la componenta biodiversitate, ca instrument de evaluare tehnico-administrativă, a presupus prezentarea unor date conform procedurii stabilite prin OM 863/2002 ce a presupus prezentarea condițiilor inițiale, a impactelor preconizate, respectiv a măsurilor de diminuare a impactelor. Astfel, din dorința de a ilustra în mod clar obiectul impactelor, apar referiri la condițiile inițiale și unele repetiții.

3.

Avem o traducere în maghiară a părții non-tehnice, care are mai mult de 70 de pagini, iar autorii studiului sunt prezentați în primele 5 pagini ale acestuia. Acesta este cel mai complex și mai divers grup de oameni adunat în vederea realizării unui studiu de impact în Europa de Est, de fapt, în întreaga Europa. Am invitat și niște experți din Ungaria, dar au refuzat din cauza PR-ului negativ.

Lista experților autorizați de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor care au întocmit Raportul EIM pentru Roșia Montană este prezentată în Capitolul 1 Introducere din Raport, împreună cu numărul autorizației deținute de fiecare expert. De asemenea, același capitol din Raportul EIM furnizează detalii suplimentare referitoare la persoanele și instituțiile care au colaborat la elaborarea Raportului.

4.

Echipa de la EIM nu este de acord cu faptul că datele de referință privind calitatea apei nu sunt potrivite pentru definirea referinței. După cum este prezentat în Volumul 1 din Raportul de referință cu privire la apă, 353 de locații (izvoare, fântâni săpate manual, fântâni sondă, fântâni de monitorizare, surse ARD, ape curgătoare și lacuri) au fost supravegheate și au fost prelevate mostre pentru parametrii de pe teren pe durata prospecției inițiale. Din cele 353 de locații inițiale, au fost selectate 55 de locații potrivite și reprezentative pentru monitorizarea pe termen lung. Aceste 55 de locații monitorizate pentru 49 de parametrii caracterizează adecvat datele de referință privind calitatea apei atât în amonte cât și în avalul proiectului. În plus, au fost furnizate date suplimentare cu privire la calitatea apei de către studiile de condiții inițiale privind contaminanții de la nivelul sedimentelor și cele biologice și bacteriologice.

Apa freatică de mică adâncime este sursa primară de apă în zona proiectului și este furnizată prin izvoare și fântâni de mică adâncime. Dintre locațiile monitorizate, 29 au fost fântâni de mică adâncime și izvoare inclusiv rezerva de apă a Roșiei Montane. Informații din fiecare dintre acestea și din celelalte tipuri de locații de prelevare de mostre sunt descrise în funcție de locația fizică a acestora în Raportul de referință cu privire la apă și datele sunt prezentate în format grafic în Exponate. Este evident că oamenii au preferințele lor în ceea ce privește felul în care este prezentată informația, dar echipa EIA nu este de acord cu supoziția care spune că datele sunt organizate prost sau neadecvat.

5.

Dintre speciile de plante ce beneficiază de un anumit statut de protecție au fost identificate speciile *Galanthus nivalis* (*ghiocelul*) și *Arnica Montana* (*arnica*). Aceste specii se colectează pe scară largă în România, făcând chiar obiectul unor activități comerciale. Conform anexei 4a OM 1198/2005 sunt considerate "*specii de plante și de animale de interes comunitar a căror prelevare din natură și exploatare fac obiectul măsurilor de management*".

Motto-ul RMGC este crearea de locuri de muncă fără poluare.

La Roșia Montană: este vorba de 990 de specii de nevertebrate care au fost identificate alături de care s-au luat în considerare inclusiv speciile potențiale. Astfel, există specii pe care nu de fiecare dată le întâlnim în habitatele naturale dar a căror prezență ne poate fi indicată de habitatul potențial. De asemenea, s-a adus aminte de metodele de practicare a agriculturii, tradițional și rudimentar, dar care de multe ori pot să fie considerate și pe bună dreptate sunt și abuzive când duc la pierderea biodiversității ceea ce este și cazul zonei Roșia Montană, cel puțin din punctul nostru de vedere. De pe urma cercetărilor făcute care au acoperit aproape 6 ani. În ceea ce privește habitatele, așa cum se arată la pagina 12 și citez: „relațiile naturale dintre specii sunt extrem de limitate prin intervenția trofică permanentă și asta nimeni nu o poate argumenta, nu poate aduce argumente împotriva acestui fapt fiind greu de vorbit de menținerea unor habitate în stare naturală și deci identificarea și tolerarea structurii cel puțin a unor astfel de habitate cu cele naturale”. În continuare, la pagina 13 a aceluiași studiu, se precizează că pentru etapa de față s-a realizat identificarea formațiunilor majore pentru o mai bună ilustrare de ansamblu dar, mai cu seamă, pentru o înțelegere mai fidelă a aspectelor legate de natura din perimetrul ce urmează a fi supus impactului. Departamentul deci intenționa de a trece cu vederea sau sub tăcere anumite aspecte legate de prezența și distribuția habitatelor naturale din perimetrul avut în vedere. De la recenta apariție a manualului de catalogare a habitatelor naturale din România, la finele anului 2005, volumul de bază, începutul anului 2006 cu completările pentru habitatele din România și Bulgaria care au fost completate la directiva 9243 a Uniunii Europene, în etapa actuală, ca și completare și pentru a veni în întâmpinarea cerințelor mai multor părți care și-au exprimat dorința de a vedea aceste habitate, se lucrează la o hartă a habitatelor, o hartă de detaliu în formă GIS a habitatelor naturale, conform acestui manual, care va fi anexată la răspunsurile pe care le vom da la întrebările formulate de minister. Referitor la speciile de fluturi potențiale care se găsesc în zona respectivă: știm că dl. Vizaur a făcut o lucrare de diplomă în zona fânețelor Clujului și unde a determinat aproape 1000 de taxoni. Deci, undeva la 400 de taxoni se găsesc în zona Roșia Montană și putem face imediat o comparație. Revenind la speciile potențiale: în proiectul de rețea ecologică funcțională compensatorie am luat în calcul refacerea unor habitate din zonă care se găsesc în imediata vecinătate a perimetrului și dorim

reconstrucția unor habitate valoroase care sa susțină un număr cât mai mare de specii valoroase chiar dacă acestea nu se găsesc în zona de implementare a proiectului.

Studiul de condiții inițiale cu referire la componenta biodiversitate (vol. 13, cap. 4.6.), ca instrument de evaluare tehnico-administrativă, a presupus atingerea unor teme orientate spre satisfacerea cerințelor legale specifice în vigoare.

Dată fiind utilitatea documentului analizat ca instrument tehnico-administrativ ce urmează a facilita și deservi procesul de luare a deciziilor nu s-a pus problema realizării unui studiu cu caracter științific exhaustiv care să epuizeze până la cele mai mici detalii aspectele legate de biodiversitate.

Au rămas a fi prezentate doar informațiile cu relevanță deosebită și un grad de accesibilitate mai ridicat, pentru a putea prezenta situația cadrului natural local în general, a stării biodiversității în special.

De asemenea menționăm că din dorința de a garanta accesibilitatea studiului nostru, au apărut și unele limitări de ordin obiectiv ce s-au reflectat și asupra capitolului legat de biodiversitate. Cu toate acestea întregul document a ajuns să cuprindă peste 4500 de pagini, fapt ce a atras critici vehemente din partea multor oponenți care au găsit de cuviință să considere acest aspect ca o încercare de disimulare sau diluare a informației.

6.

Din păcate, nu demult s-a dovedit ca unele aspecte din studiul prezentat nu conțin materialele pregătite de specialiștii solicitați (și anume capitolul care tratează conservarea patrimonial cultural, semnat de directorul administrativ Virgil Apostolu și directorul Ștefan Balici în numele Opus SRL). RMGC a mutilat studiul realizat de specialiști, abandonând aspectele incomode pentru firma investitoare. Aceste implicări au fost realizate în așa măsură, încât au modificat și concluzia finală a studiului. Luând în considerare acest caz, se pune întrebarea: alte părți din studiul de impact în ce măsură corespund cu materialele realizate de specialiști.

Raportul studiului de Evaluare a Impactului asupra Mediului (EIM) depus de SC Roșia Montană Gold Corporation SA (RMGC) răspunde complet și profesionist îndrumarului de elaborare propus de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor (MMGA). Raportul a fost întocmit de peste 100 de consultanți, experți (acreditați) și specialiști independenți, renumiți atât pe plan național și european, cât și internațional. Suntem convinși că EIA asigură informații și raționamente detaliate suficiente pentru a permite MMGA să ia o decizie asupra Proiectului Roșia Montană (RMP). După ce a fost prezentat, raportul EIM a fost analizat de două echipe diferite de experți. Experți tehnici, reprezentanți ai un unor bănci internaționale din sectorul privat și instituții de garantare a creditelor, au conchis că EIM se conformează Principiilor Equator, menite să promoveze împrumuturile responsabile acordate de instituțiile financiare proiectelor care ridică probleme de mediu și sociale, iar un comitet ad hoc format din experți europeni (Grupul Internațional de Experți Independenți - GIEI) a declarat public că raportul EIM este bine întocmit, conform cu recomandările și sugestiile lor.

O copie a raportului GIEI și a răspunsului RMGC sunt incluse în prezenta anexă a EIM.

7.

În mai multe localități unde s-au realizat dezbateri publice studiul de impact nu a fost pus la dispoziție, sau a fost accesibil în așa fel încât persoanele încadrate în timp normal de muncă nu au avut posibilitatea să-l studieze (de ex. în biblioteci). Dezbateri publice au fost susținute și în localități a căror comunități locale au fost doar indirect afectate de investiție (de ex. Zlatna, Brad, Deva), însă din cauza stagnării mineritului și a ratei ridicate de șomaj în aceste orașe miniere a existat mari șanse de a produce un climat favorabil pentru investiție (speranța pentru noi locuri de muncă). Acest aspect pune la îndoială independența procesului de participare publică și imparțialitatea organizatorilor.

Moderarea dezbaterilor publice nu a fost imparțială, mai mult a fost o campanie de mediatizare a RMGC decât o dezbatere publică. Întrebările indirecte, neaxate pe studiul de impact, formulate de către oponenții proiectului de minerit au fost respinse, în timp ce comentariile favorabile proiectului au fost lăsate să fie dezvoltate chiar dacă nu se refereau direct la studiul de impact. În general moderatorii nu erau existențial independente de RMGC.

Conform art. 44 (1) din Ordinul nr. 860/2002 emis de Ministrul Mediului și Gospodăririi Apelor privind evaluarea impactului asupra mediului și la procedurile de eliberare a acordului de mediu („Ordinul nr. 860/2002”), „în timpul dezbaterii publice, titularul proiectului [...] oferă răspunsuri argumentate propunerilor întemeiate ale publicului, propuneri primite, în formă scrisă, anterior respectivei audieri”.

De asemenea, art. 44 (3) din Ordinul nr. 860/2002 prevede că „în baza rezultatelor dezbaterii publice, autoritatea competentă pentru protecția mediului evaluează propunerile/comentariile întemeiate ale publicului și solicită titularului suplimentarea raportului asupra studiului evaluării impactului asupra mediului printr-o anexă care să conțină soluții de natură să rezolve problemele indicate”.

Având în vedere prevederile legale citate mai sus, întrucât afirmația dv. (i) nici nu identifică, nici nu indică probleme referitoare la proiectul inițiat de RMGC și la desfășurarea procedurii de evaluare a impactului asupra mediului, (ii) face referire la capacitățile de decizie care sunt în competența anumitor autorități publice, chestiuni cărora RMGC nu este în măsură să le răspundă, menționăm că titularul proiectului nu poate și nu deține autoritatea de a răspunde sau de a face vreun comentariu în această privință.

Cu toate acestea, RMGC consideră că este important să prezinte publicului părerea sa asupra acestui proiect deoarece proiectul este atât de important pentru dezvoltarea economică a României. RMGC consideră că este o parte importantă și normală a dezbaterii într-o societate democratică. Ca parte a procesului de aprobare a proiectului, RMGC s-a angajat într-un larg proces de consultare a publicului în conformitate cu legislațiile românească și europeană. Societatea a organizat 14 întruniri publice în România și două în Ungaria, datorită interesului sporit de acolo. Nu este o simplă campanie de relații publice, ci, mai degrabă, o parte integrantă a unui proces serios de consultare a publicului înainte de aprobarea proiectului. RMGC sprijină acest proces și crede că este important într-o societate democratică.

8.

Activiștii plătiți de RMGC au încercat totul să împiedice condițiile propice de exprimare a răspunsurilor relevante și desfășurarea unei dezbaterii normale. Nici moderatorii nu au luat măsuri corespunzătoare pentru stoparea acestor intervenții.

RMGC neagă cu putere această acuzație. Unii susținători ai proiectului poate că lucrează pentru RMGC, unde sunt angajați 500 de oameni din zonă, dar nimeni nu a fost plătit pentru a susține proiectul.

9.

Traducerea studiului de impact în limba engleză a fost în multe locuri greșită sau incomplet realizată, în document rămânând propoziții, hărți și legende aferente în limba română.

Întrucât, în prima parte, afirmația participantului face referire la existența unor așa zise greșeli cu privire la evaluarea impactului asupra mediului, fără a conține indicații precise cu privire la faptele pretinse și, în cea de-a doua parte, face referire la atribuții decizionale ce intră în competența unor autorități publice (MMGA), precizăm că titularul de proiect, respectiv Roșia Montană Gold Corporation, nu poate și nici nu are calitatea să formuleze un răspuns sau să facă vreun comentariu în acest sens.

În ceea ce privește coerența Raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului, precizăm că structura și conținutul acestuia, răspund cerințelor specifice formulate în:

- Art. 3(1) - (2), 9(1), 10 și anexa 4 din Hotărârea Guvernului României nr. 918 din 22 august 2002 [1] privind stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului și pentru aprobarea listei proiectelor publice sau private supuse acestei proceduri;
- Modelul de conținut al raportului prezentat în Anexa 2, partea II la Ordinul Ministrului Apelor și Protecției Mediului nr. 863/2002 privind aprobarea Ghidurilor metodologice aplicabile etapelor procedurii cadru de evaluare a impactului asupra mediului, publicat în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 52 din 30 ianuarie 2003;
- Îndrumarul privind definirea domeniului evaluării înaintat cu adresa nr. 8070 din 24 mai 2005 transmisă de către Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor.

Referință:

[1] Hotărârea Guvernului României nr. 918/2002 a fost abrogată prin Hotărârea Guvernului României nr. 1213/2006 privind , stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului pentru anumite proiecte publice și private, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 802 din 25/09/2006. Cu toate acestea, având în vedere prevederile art. 29 din Hotărârea Guvernului României nr. 1213/2006 în care se specifică faptul că “proiectele transmise unei autorități competente pentru protecția mediului în vederea obținerii acordului de mediu și supuse evaluării impactului asupra mediului, înainte de intrarea în vigoare a prezentei hotărâri, se supun procedurii de evaluare a impactului asupra mediului și de emitere a acordului de mediu aflate în vigoare la momentul depunerii solicitării” menționăm că în privința proiectului RMGC sunt încă incidente dispozițiile conținute în Hotărârea Guvernului României nr. 918/2002.

10.

Din acest material Ministerul Mediului și a Gospodăririi Apelor a tradus în limba maghiară doar un abstract de 24 de pagini. În acest rezumat la întrebările cele mai problematice pentru Ungaria, pentru clarificarea detaliilor în repetate rânduri se fac trimiteri la capitolele netraduse în limba maghiară (de ex. pag. 18, 19, 20 etc.), sau chiar nu există nici o notificare, cum este de exemplu problema riscurilor și efectelor posibilelor poluări cu cianuri. Materialul finalizat de RMGC în luna mai 2006, care cuprinde traducerea capitolului 9., a fost prezentată doar la dezbaterile publice, acesta fiind accesibil pe pagina de web a Ministerului doar în luna septembrie (după expirarea datei limite inițiale de primire a comentariilor, și doar cu trei săptămâni înainte de expirarea termenului prelungit).

Raportul studiului de Evaluare a Impactului asupra Mediului (EIM) depus de SC Roșia Montană Gold Corporation SA (RMGC) răspunde complet și profesionist îndrumarului de elaborare propus de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor (MMGA). Raportul a fost întocmit de peste 100 de consultanți, experți (acreditați) și specialiști independenți, renumiți atât pe plan național și european, cât și internațional. Suntem convinși că EIA asigură informații și raționamente detaliate suficiente pentru a permite MMGA să ia o decizie asupra Proiectului Roșia Montană (RMP). După ce a fost prezentat, raportul EIM a fost analizat de două echipe diferite de experți. Experți tehnici, reprezentanți ai un unor bănci internaționale din sectorul privat și instituții de garantare a creditelor, au conchis că EIM se conformează Principiilor Equator, menite să promoveze împrumuturile responsabile acordate de instituțiile financiare proiectelor care ridică probleme de mediu și sociale, iar un comitet ad hoc format din experți europeni (Grupul Internațional de Experți Independenți - GIEI) a declarat public că raportul EIM este bine întocmit, conform cu recomandările și sugestiile lor.

O copie a raportului GIEI și a răspunsului RMGC sunt incluse în prezenta anexă a EIM.

11.

Înainte cu doar doua săptămâni a dezbaterii publice din Budapesta, Ministerul încă nu știa să precizeze locul exact a dezbaterii, respectiv după toate semnele a avut intenția sa aleagă un loc greu accesibil pentru public, in Csepel.

Modalitatea de consultare a publicului în cadrul Raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului este stabilită în cuprinsul Ordinului Ministrului Apelor și Protecției Mediului nr. 860/2002 privind Procedura de evaluare a impactului asupra mediului și de emitere a acordului de mediu ("Ordinul nr. 860/2002").

Articolul 39 (1) din Ordinul nr. 860/2002 prevede "*după efectuarea evaluării impactului asupra mediului și realizarea raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului, autoritatea competentă pentru protecția mediului și titularul proiectului aduc la cunoștința publicului, [...], cu cel puțin 30 de zile lucrătoare înainte de data prevăzută pentru ședința de dezbatere publică, următoarele informații: (i) locul și data dezbaterii publice, (ii) locul și data la care este disponibil spre consultare raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului și (iii) adresa autorității publice pentru protecția mediului la care se transmit propunerile justificate ale publicului privind raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului*"; Conform art. 41 din Ordinul nr. 860/2002, ședința de dezbatere publică are loc în prezența reprezentanților autorității publice competente pentru protecția mediului, pe teritoriul unde urmează să se implementeze proiectul și în afara orelor de program.

Așadar, vă rugăm să observați faptul că legislația relevantă nu prevede și nici nu face recomandări pentru desfășurarea ședințelor privind dezbaterea publică a studiului la raportul de evaluare a impactului asupra mediului într-o anumită perioadă a anului. Singura prevedere și obligație pe care titularul de proiect o are în acest sens, obligație îndeplinită de S.C. Roșia Montană Gold Corporation S.A. (RMGC), este de a informa publicul cu 30 de zile înainte de data prevăzută pentru ședința de dezbatere publică.

Mai mult, vă rugăm să observați că, termenul și etapele prevăzute de lege pentru organizarea și desfășurarea consultărilor publice au fost respectate și parcurse întocmai, având în vedere ca:

- (i) anunțul privind dezbaterea publică a fost afișat în termenul legal;
- (ii) Raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului a fost pus la dispoziția publicului în numeroase locații și în timp util, și
- (iii) ora de desfășurare a ședințelor de dezbatere publica a fost stabilită în afara orelor de program.

12.

Lacul de nămol, în care se depozitează cianuri și numeroase metale grele periculoase precum si, amoniac este neizolat, conform planului prezentat. Din această cauză șansa contaminării rezervelor de apa freatică și a apelor de suprafață cu compușii sus menționați este mare. Studiul nu neaga acest fapt insa vrea sa bagatelizeze mărimea acesteia. Aceasta nu va periclita localitățile aflate doar in România ci va pune in pericol apele Tisei, ape si așa suprasaturate de substanțe poluante (metale grele, acid sulfuric) datorate activităților miniere actuale respectiv desfășurate in trecut in Transilvania si Ungaria de nord.

Apreciem faptul că există preocupări cu privire la impactul transfrontalier și că s-a lucrat în mare parte cu experți și oameni de știință independenți pentru a evalua complet toate posibilitățile. Aceste evaluări, inclusiv studiul care tocmai a fost finalizat de Universitatea Reading privind scenariile de eșec catastrofal, au stabilit că Proiectul Roșia Montană nu are nici un impact transfrontalier. Copia studiului întocmit de Universitatea Reading se găsește în bibliografia anexată la acest raport.

Raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului (EIM) (Capitolul 10 Impact Transfrontieră) analizează proiectul propus sub aspectul unui potențial impact semnificativ asupra

bazinului hidrografic și transfrontalier, în aval, care ar putea afecta, spre exemplu, bazinele râurilor Mureș și Tisa în Ungaria. Capitolul concluzionează că în condiții normale de funcționare, nu ar exista un impact semnificativ în aval de bazinele râurilor/asupra condițiilor transfrontaliere.

Problema unei posibile deversări accidentale de steril, la scară largă, în rețeaua hidrografică a fost recunoscută în timpul consultărilor publice ca fiind o problemă importantă, când părțile interesate și-au manifestat îngrijorarea în acest aspect. În consecință, S.C. Roșia Montana Gold Corporation S.A. (RMGC) a întreprins un studiu adițional, în afară de ceea ce include Evaluarea Impactului asupra Mediului, referitor la calitatea apei în aval de amplasamentul proiectului precum și în Ungaria. Acest studiu conține un model asupra calității apei, cuprinzând o gamă de scenarii posibile de accident și pentru diverse condiții de debit.

Modelul utilizat este modelul INCA, elaborat în ultimii 10 ani pentru a simula atât sisteme terestre cât și sisteme acvatică în cadrul programului de cercetare EUROLIMPACS EU (www.eurolimpacs.ucl.ac.uk). Modelul a fost utilizat pentru a analiza impactul generat de viitoarele activități de exploatare, precum și pentru activități de colectare și tratare a poluării generate de activitățile miniere din trecut la Roșia Montană.

Modelul creat pentru Roșia Montană simulează opt metale (cadmiu, plumb, zinc, mercur, arsenic, cupru, crom, mangan) precum și Cianuri, Nitrat, Amoniac și oxigen dizolvat. Simulările din modelul menționat au fost aplicate în cazul captărilor din amonte de Roșia Montană cât și întregul bazin Abrud-Arieș-Mureș până la granița cu Ungaria până la confluența cu râul Tisa. Modelul ia în considerare diluția, procesele de amestecare și cele fizico-chimice ce afectează metalele, amoniacul și cianura în bazinul hidrografic și prezintă estimări de concentrații în punctele cheie de-a lungul râului, inclusiv la granița cu Ungaria și în Tisa după confluența cu râul Mureș.

Chiar și în cazul unei deversări neprogramate la scară largă de material steril (de exemplu în urma ruperii barajului) în rețeaua hidrografică, nu ar avea ca rezultat poluarea transfrontalieră, datorită diluției și dispersiei în bazinul hidrografic cât și conformării cu tehnologia UE BAT (Cele Mai Bune Tehnici Disponibile) adoptate pentru proiect (de exemplu, utilizarea procesului de distrugere a cianurii pentru efluentul de steril care reduce concentrația de cianură în efluentul depozitat în iazul de decantare, la sub 6mg/l). Modelul a arătat că în cel mai grav scenariu de rupere a barajului, toate limitele legale impuse pentru concentrațiile de cianură și metale grele în apa râului vor fi respectate înainte de a trece în Ungaria.

Modelul INCA a fost de asemenea utilizat pentru a evalua influența benefică a colectării și epurării apelor de mină existente și a demonstrat îmbunătățirea substanțială a calității apei în bazinul hidrografic în condiții normale de funcționare.

Pentru mai multe informații, o fișă de informare ce prezintă modelul INCA este prezentată sub titlul Programul de Modelare a Râului Mureș iar raportul complet de modelare este prezentat ca Anexa 5.1.

13.

În cei 17 ani de activitate a minei, aceasta va folosi circa 204 tone de substanțe care conțin cianuri. Datorită faptului ca aceste cianuri nu se fabrică în România, acestea vor fi importate. În acest caz Ungaria, ca potențială țară de tranzit este supusă unui risc major de poluare. Aprecierea acestui risc lipsește din studiu, acesta neconținând nici o remarcă cu privire la consecințele unui eventual accident de poluare (planuri tehnologice, acoperire financiară etc.).

În studiu nu există nici o specificație cu privire la faptul ca roca cu conținut mare de sulf, cu caracter acid care ar putea determina infiltrații acide, folosită la construirea digului ar fi fost analizată de către autoritățile române de drept și că acestea ar fi găsit această favorabilă construirei digului. Considerăm acest lucru indispensabil.

Un traseu final preferat pentru transportul cianurii nu va fi ales până în apropierea datei la care cianura va fi transportată, deoarece infrastructura și rutele regionale sunt într-un stadiu constant de modificare, iar RMGC dorește să aleagă ruta cea mai bună. Înainte de începerea funcționării uzinei, în colaborare cu autoritățile de administrație și circulație rutieră, se va realiza o analiză detaliată a traseului pentru a identifica toate alternativele de traseu, riscurile potențiale și măsurile necesare pentru atenuarea acestora. Analiza va fi realizată, pe cât posibil, foarte aproape de data începerii operațiunilor, pentru a beneficia de cele mai recente îmbunătățiri aduse rețelelor de cale ferată și drumuri, conform standardelor UE și cu respectarea normelor, restricțiilor și recomandărilor de utilizare a traseului, impuse de administratorul drumurilor respective, poliția rutieră și alte autorități publice, în conformitate cu legislația națională în acest domeniu.

RMGC se angajează să respecte toate cerințele pentru a asigura transportul oricărui materiale periculoase în condiții de siguranță. RMGC și furnizorii săi vor adera la liniile directe ale Grupului Sectorului de Cianuri al UE (CEFIC) pentru depozitarea, manipularea și distribuția cianurilor alcaline. CEFIC stabilește standardele și cere respectarea Directivelor UE, reglementând transportul a mii de substanțe periculoase de toate tipurile care tranzitează zilnic UE. Și RMGC este semnatar al Codului Internațional de Management al Cianurilor (ICMI), o practică recunoscută pe plan internațional privind managementul cianurilor în industria minieră auriferă; RMGC va solicita, de asemenea, furnizorilor săi să semneze și să se supună ICMI, iar operațiile uzinei de prelucrare de la Roșia Montană vor fi certificate ICMI. Va urma, de asemenea, un audit periodic, riguros și independent al sistemului de management al cianurilor.

Proiectul iazului de decantare a sterilelor (IDS) prevede realizarea unui strat de etanșare în scopul protecției apelor subterane. În mod concret, iazul de decantare a sterilelor de la Roșia Montană (IDS sau "iazul") a fost proiectat în conformitate cu prevederile Directivei UE privind apele subterane (80/68/CEE) transpusă în legislația românească prin HG 351/2005. IDS este, de asemenea, proiectat în conformitate cu Directiva UE privind deșeurile miniere (2006/21/CE), astfel cum se impune prin Termenii de referință stabiliți de MMGA în mai 2005. În alineatele următoare se prezintă unele aspecte privind modul de conformare a iazului cu prevederile acestor directive.

IDS este alcătuit dintr-o serie de componente individuale, care cuprind:

- cuveta iazului de steril;
- barajul de sterile;
- iazul secundar de colectare a infiltrațiilor;
- barajul secundar de retenție; și
- puțuri de hidroobservație / puțuri de extragere pentru monitorizarea apelor subterane, amplasate în aval de barajul secundar de retenție.

Toate aceste componente formează parte integrantă a iazului, fiind necesare pentru funcționarea acestuia la parametrii proiectați.

Directivele menționate mai sus impun ca proiectul IDS să asigure protecția apelor subterane. În cazul Proiectului Roșia Montană, această cerință este îndeplinită luând în considerare condițiile geologice favorabile (strat de fundare a cuvetei IDS, a barajului IDS și a barajului secundar de retenție constituit din șisturi cu permeabilitate redusă) și realizarea unui strat de etanșare din sol cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) re-compactat, sub cuveta IDS. Pentru mai multe informații, vezi Capitolul 2 din Planul F al studiului EIM intitulat "Planul de management al iazului de decantare a sterilelor".

Stratul de etanșare din sol cu permeabilitate redusă va fi în conformitate cu cele mai bune tehnici disponibile (BAT), astfel cum sunt definite de Directiva UE 96/61 (IPPC) și de Directiva UE privind deșeurile miniere. Proiectul iazului cuprinde și alte măsuri suplimentare privind protecția apelor subterane, după cum urmează:

- O diafragmă de etanșare din material cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în fundația barajului de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un nucleu cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în barajul de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un baraj și un iaz de colectare a infiltrațiilor sub piciorul barajului de sterile pentru colectarea și retenția debitelor de infiltrații care ajung dincolo de axul barajului;
- O serie de puțuri de monitorizare, mai jos de piciorul barajului secundar de retenție, pentru monitorizarea infiltrațiilor și pentru a asigura conformarea cu normativele în vigoare, înainte de limita iazului de steril.

Pe lângă componentele de proiectare precizate mai sus, se vor implementa măsuri operaționale specifice pentru protecția sănătății populației și a mediului. În cazul foarte puțin probabil în care se va detecta apă poluată în puțurile de hidroobservație, mai jos de barajul secundar de retenție, aceste puțuri vor fi transformate în sonde de pompaj pentru recuperarea apei poluate și pomparea acesteia în iazul de decantare unde va fi încorporată în sistemul de recirculare a apei la uzina de procesare a minereului aparținând de Proiectul Roșia Montană, până când se revine la limitele admise de normativele în vigoare.

Posibilitatea să existe exfiltrații laterale care să se scurgă pe lângă sistemele secundare de retenție a fost analizată în cadrul proiectului tehnic. Studiile hidrogeologice din Valea Corna au indicat că apa subterană curge către fundul văii, iar cota finală a suprafeței iazului de steril este mai mică decât cota nivelurilor existente ale apei subterane. Prin urmare, se consideră că nu va exista un gradient al apelor subterane de scurgere către văile adiacente. Cotele apelor subterane pe laturile cuvetei iazului de decantare au fost monitorizate timp de 5 ani și s-au observat numai variații mici sezoniere.

Apa din iazul de sterile nu va fi acidă în momentul depozitării în cuveta IDS. În realitate, va fi slab alcalină. Sterilele nu prezintă potențial de generare de condiții acide. Datorită inundării și depunerii rapide a sterilelor în IDS, nu este probabil să apară o oxidare semnificativă care să creeze condiții favorabile pentru generarea de AAD.

Se cunoaște despre existența unor crăpături (fisuri) în roca de bază, acestea au fost descrise în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice (volumul 2). Aceste fisuri sunt, totuși, larg întâlnite în partea superioară a rocii de bază din Valea Corna, fiind superficiale, după cum se menționează în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice. Această fracturare de suprafață, precum și straturile de suprafață coluviale și aluvionare reprezintă resursa principală de apă subterană asigurând o sursă de apă limitată accesată prin izvoare și fântâni de mică adâncime. Roca de bază de adâncime este relativ impermeabilă. După cum se specifică în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice, secțiunea 4.4.1, s-a acordat o atenție deosebită unor presupuse falii ce apar la adâncime mare în Valea Corna și care au fost considerate posibile canale de drenaj din iazul de decantare. Cu toate acestea, cartarea geologică și testările hidraulice din această zonă au indicat o conductivitate hidraulică scăzută (10^{-6} cm/sec) fiind o trăsătură caracteristică a rocii de bază. În consecință, riscul de poluare a apei este scăzut.

Proiectul iazului de decantare a sterilelor (IDS) prevede realizare unui strat de etanșare în scopul protecției apelor subterane. În mod concret, iazul de decantare a sterilelor de la Roșia Montană (IDS sau "iazul") a fost proiectat în conformitate cu prevederile Directivei UE privind apele subterane (80/68/CEE) transpusă în legislația românească prin HG 351/2005. IDS este, de asemenea, proiectat în conformitate cu Directiva UE privind deșeurile miniere (2006/21/CE), astfel cum se impune prin Termenii de referință stabiliți de MMGA în mai 2005. În alineatele următoare se prezintă unele aspecte privind modul de conformare a iazului cu prevederile acestor directive.

IDS este alcătuit dintr-o serie de componente individuale, care cuprind:

- cuveta iazului de steril;
- barajul de sterile;

- iazul secundar de colectare a infiltrațiilor;
- barajul secundar de retenție; și
- puțuri de hidroobservație / puțuri de extragere pentru monitorizarea apelor subterane, amplasate în aval de barajul secundar de retenție.

Toate aceste componente formează parte integrantă a iazului, fiind necesare pentru funcționarea acestuia la parametrii proiectați.

Directivele menționate mai sus impun ca proiectul IDS să asigure protecția apelor subterane. În cazul Proiectului Roșia Montană, această cerință este îndeplinită luând în considerare condițiile geologice favorabile (strat de fundare a cuvetei IDS, a barajului IDS și a barajului secundar de retenție constituit din șisturi cu permeabilitate redusă) și realizarea unui strat de etanșare din sol cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) re-compactat, sub cuveta IDS. Pentru mai multe informații, vezi Capitolul 2 din Planul F al studiului EIM intitulat "Planul de management al iazului de decantare a sterilelor".

Stratul de etanșare din sol cu permeabilitate redusă va fi în conformitate cu cele mai bune tehnici disponibile (BAT), astfel cum sunt definite de Directiva UE 96/61 (IPPC) și de Directiva UE privind deșeurile miniere. Proiectul iazului cuprinde și alte măsuri suplimentare privind protecția apelor subterane, după cum urmează:

- O diafragmă de etanșare din material cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în fundația barajului de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un nucleu cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în barajul de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un baraj și un iaz de colectare a infiltrațiilor sub piciorul barajului de sterile pentru colectarea și retenția debitelor de infiltrații care ajung dincolo de axul barajului;
- O serie de puțuri de monitorizare, mai jos de piciorul barajului secundar de retenție, pentru monitorizarea infiltrațiilor și pentru a asigura conformarea cu normativele în vigoare, înainte de limita iazului de steril.

Pe lângă componentele de proiectare precizate mai sus, se vor implementa măsuri operaționale specifice pentru protecția sănătății populației și a mediului. În cazul foarte puțin probabil în care se va detecta apă poluată în puțurile de hidroobservație, mai jos de barajul secundar de retenție, aceste puțuri vor fi transformate în sonde de pompaj pentru recuperarea apei poluate și pomparea acesteia în iazul de decantare unde va fi încorporată în sistemul de recirculare a apei la uzina de procesare a minereului aparținând de Proiectul Roșia Montană, până când se revine la limitele admise de normativele în vigoare.

Posibilitatea să existe exfiltrații laterale care să se scurgă pe lângă sistemele secundare de retenție a fost analizată în cadrul proiectului tehnic. Studiile hidrogeologice din Valea Corna au indicat că apa subterană curge către fundul văii, iar cota finală a suprafeței iazului de steril este mai mică decât cota nivelurilor existente ale apei subterane. Prin urmare, se consideră că nu va exista un gradient al apelor subterane de scurgere către văile adiacente. Cotele apelor subterane pe laturile cuvetei iazului de decantare au fost monitorizate timp de 5 ani și s-au observat numai variații mici sezoniere.

Apa din iazul de sterile nu va fi acidă în momentul depozitării în cuveta IDS. În realitate, va fi slab alcalină. Sterilele nu prezintă potențial de generare de condiții acide. Datorită inundării și depunerii rapide a sterilelor în IDS, nu este probabil să apară o oxidare semnificativă care să creeze condiții favorabile pentru generarea de AAD.

Se cunoaște despre existența unor crăpături (fisuri) în roca de bază, acestea au fost descrise în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice (volumul 2). Aceste fisuri sunt, totuși, larg întâlnite în partea superioară a rocii de bază din Valea Corna, fiind superficiale, după cum se menționează în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice. Această fracturare de suprafață, precum și straturile de suprafață coluviale și aluvionare reprezintă resursa principală de apă subterană asigurând o sursă de apă limitată accesată prin izvoare și fântâni de mică adâncime. Roca de bază de

adâncime este relativ impermeabilă. După cum se specifică în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice, secțiunea 4.4.1, s-a acordat o atenție deosebită unor presupuse falii ce apar la adâncime mare în Valea Corna și care au fost considerate posibile canale de drenaj din iazul de decantare. Cu toate acestea, cartarea geologică și testările hidraulice din această zonă au indicat o conductivitate hidraulică scăzută (10-6 cm/sec) fiind o trăsătură caracteristică a rocii de bază. În consecință, riscul de poluare a apei este scăzut.

14.

Părerile specialiștilor au fost luate în considerare pe parcursul procesului de dezbatere publică. Apreciem sugestiile pe care le-am primit în timpul dezbaterilor publice, inclusiv cele din partea membrilor Academiei Române și altor specialiști.

Cea mai recentă poziție a Academiei Române cu privire la proiectul Roșia Montană a fost făcută publică în data de 27 februarie 2006, cu aproape trei luni înainte de depunerea studiului de evaluare a impactului asupra mediului la Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor, iar afirmațiile altor specialiști au fost făcute cu mult înainte de 2006.

Înainte de depunerea studiului EIM, RMGC a adus multe modificări la conceptul proiectului, pe baza chestiunilor ridicate de factorii interesați, inclusiv oameni de știință, cele mai importante fiind reducerea dimensiunilor mai multor cariere propuse, precum și extinderea activităților pentru dezvoltare durabilă, precum și un angajament mai puternic față de conservarea patrimoniului cultural, inclusiv reducerea impactului asupra bisericilor din zonă, ca răspuns la consultările cu factorii interesați, inclusiv cu membri ai Academiei și alți oameni de știință. Prin urmare, poziția oamenilor de știință nu reflectă modificările aduse proiectului sau o analiză a variantei studiului EIM depusă efectiv la minister.

Acceptăm bucuros să ne întâlnim cu specialiști, inclusiv din cadrul Academiei pentru a le răspunde la orice întrebări cu privire la proiect. În plus, este important de reținut că studiul EIM a fost elaborat de peste 100 de experți independenți, inclusiv membri ai Academiei.

Este foarte puțin probabil să aibă loc un "dezastru" cauzat de cedarea barajului din Valea Corna. Studiul EIM descrie modul în care se va construi barajul din rocă solidă, acesta fiind proiectat de MWH, una dintre cele mai renumite firme de proiectare a barajelor din lume și analizat și avizat de experți atestați în iazuri din România (membrii ai Comisiei ICOLD). Înainte de exploatare, barajul trebuie autorizat pentru funcționare de către Comisia Națională pentru Siguranța Barajelor (CONSIB). RMGC a angajat cei mai renumiți experți din lume pentru a asigura securitatea muncitorilor din cadrul proiectului și a comunităților învecinate.

Iazul de decantare a sterilului (IDS) din cadrul proiectului Roșia Montană este proiectat riguros, ținând seama de toate criteriile UE, românești și internaționale pentru a reduce riscul de accidente. Criteriile de proiectare asigură capacitatea de înmagazinare a volumelor de apă rezultate ca urmare a unor precipitații abundente și prevenirea fenomenului de cedare a barajului datorită deversării peste baraj.

În mod concret, iazul a fost proiectat pentru două fenomene de precipitații maxime probabile și a viiturilor maxime probabile aferente. Criteriul de proiectare pentru iazul de decantare a sterilului prevede o capacitate de înmagazinare a viiturilor în 24 de ore cu probabilitatea de apariție de 1:10.000 ani, reprezentând un volum de precipitații mai mare decât a fost vreodată înregistrat în zonă. În cadrul barajului va fi construit un deversor de siguranță, pentru cazul puțin probabil în care pompele se opresc din funcționare ca urmare a unor întreruperi de curent sau avarie, simultan cu un al doilea fenomen de precipitație maximă probabilă. Prin urmare, normele de proiectare a iazului de decantare a sterilului depășesc în mod semnificativ cerințele legale privind siguranța în funcționare. Aceasta pentru a se asigura că riscurile asociate utilizării văii Corna pentru depozitarea sterilului sunt mult sub ceea ce este considerat ca sigur în viața de zi cu zi.

Secțiunea 7 din studiul EIM cuprinde o evaluare și o analiză a riscurilor și include mai multe scenarii de rupere a barajului. Modelarea ruperii barajului a indicat că, în cazul extrem de puțin probabil în care barajele, descărcătoarele de siguranță și bazinul de colectare sunt pline, atunci scurgerea de steril ar fi extrem de diluată și nu ar trece dincolo de confluența dintre pârlul

Corna și râul Abrud. Prin urmare, chiar și în cazul cel mai puțin probabil, scenariul cel mai pesimist, orașul Abrud ar rămâne în siguranță și intact.

Pe baza scenariilor de rupere realizate de echipa de elaborare a studiului de evaluare a impactului asupra mediului (EIM), distanța de scurgere a sterilului este conservator estimată la valori între 0,6 și 1,6km. Acest model indică faptul că sterilele nu vor ajunge în râul Abrud.

Cu toate acestea, proiectul recunoaște necesitatea implementării unui Plan de intervenție în caz de avarie/accident pentru cazul foarte improbabil de cedare a barajului. Acest plan a fost depus împreună cu documentația EIM, ca Planul I, volumul 28.

S-au stabilit garanții financiare complete, sub forma GFRM, care obligă Roșia Montană Gold Corporation („RMGC”) să prevadă fonduri adecvate pentru refacerea mediului. GFRM este actualizată anual și va reflecta întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. Costurile actuale de închidere a proiectului Roșia Montană se ridică la 76 milioane USD, calculate pe baza funcționării minei timp de 16 ani.

GFRM este reglementată de Legea Minelor (nr. 85/2003) și de Instrucțiunile și Normele de aplicare a Legii Minelor emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (nr. 1208/2003).

Directiva privind deșeurile miniere are scopul de a asigura că există acoperire pentru 1) toate obligațiile ce derivă din autorizația acordată pentru eliminarea deșeurilor rezultate ca urmare a activităților miniere și 2) toate costurile aferente reabilitării terenurilor afectate de depozitul de deșeuri. Directiva privind răspunderea de mediu reglementează activitățile de remediere și măsurile care urmează a fi luate de autoritățile de mediu în cazul în care activitățile miniere produc daune mediului, în scopul asigurării că operatorul minier dispune de suficiente resurse financiare pentru acțiunile de refacere ecologică. Deși aceste directive nu au fost încă transpuse în legislația românească, termenele pentru implementarea mecanismelor de aplicare sunt 30 aprilie 2007 (DRM) și 1 mai 2008 (DSM) - deci, înainte de începerea exploatării la Roșia Montană.

RMGC a inițiat deja procesul de conformare cu aceste directive, iar în momentul în care normele de punere în aplicare vor fi adoptate de guvernul român, RMGC va fi în deplină conformitate.

Toate GFRM vor respecta regulile detaliate elaborate de Banca Mondială și Consiliul Internațional pentru Minerit și Metale.

Actualizările anuale vor fi stabilite de experți independenți, în colaborare cu ANRM, în calitate de autoritate guvernamentală competentă în domeniul activităților miniere. Actualizările asigură că în cazul puțin probabil de închidere prematură a proiectului, în orice moment, GFRM reflectă întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. (Aceste actualizări anuale vor avea ca rezultat o valoare estimativă care depășește costul actual de închidere de 76 milioane USD, din cauză că în activitatea obișnuită a minei sunt incluse anumite activități de refacere ecologică).

Sunt disponibile mai multe instrumente financiare care să asigure că RMGC este capabilă să acopere toate costurile de închidere. Aceste instrumente, păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român cuprind:

- Depozite în numerar;
- Fonduri fiduciare;
- Scrisori de credit;
- Garanții;
- Polițe de asigurare.

În condițiile acestei garanții, autoritățile române nu vor avea nici o răspundere financiară cu privire la reabilitarea proiectului Roșia Montană.

15.

Studiul de evaluare a impactului asupra mediului prevede scenarii de rupere a barajului iazului de decantare, analizând consecințele unui astfel de eveniment. Având în vedere măsurile de siguranță deosebite prevăzute la proiectarea barajului, un astfel de eveniment este extrem de puțin probabil. Pe baza sugestiilor primite în faza de dezbateri publice, s-a luat inițiativa realizării unui model detaliat de dispersie a poluanților rezultați în urma unui posibil accident. Modelul în cauză este în curs de realizare și va fi atașat studiului de evaluare a impactului asupra mediului.

16.

Costurile estimate de RMGC pentru închidere, care au fost calculate de un colectiv de experți independenți cu experiență internațională și vor fi evaluate de experți terți, se bazează pe ipoteza că proiectul poate fi realizat conform planului, fără întreruperi, faliment, etc. Aceste costuri reprezintă calcule și estimări rezultate din proiectul tehnic pe baza angajamentelor actuale din planul de închidere și sunt sintetizate în Planul de închidere și reabilitare a minei din cadrul studiului EIM (Planul J din studiul EIM). Anexa 1 din Planul J va fi actualizată folosind o abordare mai de detaliu, cu analiza fiecărui an în parte și calcularea valorii garanției financiare care trebuie rezervată an de an pentru refacerea ecologică a obiectivului minier înainte ca RMGC să fie eliberată de toate obligațiile sale legale. În plus, estimările actuale presupun aplicarea celor mai bune practici internaționale, celor mai bune tehnici disponibile (BAT) și respectarea tuturor legilor și reglementărilor românești și europene.

Lucrările de închidere și refacere ecologică la Roșia Montană cuprind următoarele activități:

- Acoperirea cu covor vegetal a haldelor de steril, în măsura în care acestea nu sunt folosite ca rambleu în cariere;
- Rambleierea carierelor, cu excepția carierei Cetate care va fi inundată și transformată într-un lac;
- Acoperirea cu covor vegetal a iazului de sterile și a suprafețelor barajelor;
- Demontarea instalațiilor de producție scoase din uz și refacerea ecologică a suprafețelor dezafectate;
- Epurarea apelor prin sisteme semi-pasive (cu sisteme de epurare clasice ca sisteme de rezervă) până când nivelul indicatorilor tuturor efluenților se încadrează în limitele admise și nu mai necesită continuarea procesului de epurare;
- Întreținerea vegetației, combaterea fenomenului de eroziune și monitorizarea întregului amplasament până când RMGC demonstrează că toate obiectivele de refacere au fost realizate în mod durabil.

Deși aspectele legate de închidere și refacere ecologică sunt numeroase, RMGC are încredere în costurile estimate deoarece costul cel mai mare – cel aferent lucrărilor de terasamente necesare remodelării peisajului - poate fi estimat la un nivel ridicat de siguranță. Dimensiunea suprafețelor care trebuie remodelate și refăcute se poate determina utilizând documentația tehnică a proiectului. De asemenea, există numeroase studii și experimente științifice care permit specialiștilor să determine grosimea stratului de sol vegetal necesar unei bune refaceri ecologice. Înmulțind dimensiunea suprafețelor cu grosimea necesară a stratului de sol vegetal și cu prețul unitar (rezultat, de asemenea, din studierea lucrărilor de terasamente de la alte amplasamente similare), se poate estima costul potențial al acestui element major al activității de refacere. Lucrările de terasamente, care vor însuma aproximativ 65 milioane USD, reprezintă 87% din costurile de închidere și refacere ecologică.

17.

Informațiile cu privire la garanția financiară pentru refacerea mediului („GFRM”) sunt detaliate în capitolul din Evaluarea Impactului asupra Mediului intitulat "Planuri ale sistemului de management de mediu și social" (Anexa 1 din subcapitolul intitulat "Planul de închidere și reabilitare a minei"). GFRM este actualizată anual și va reflecta întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. Fondurile vor fi păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român. În condițiile acestei garanții, autoritățile române nu vor avea nici o răspundere financiară cu privire la reabilitarea proiectului Roșia Montană.

GFRM este reglementată de Legea Minelor (nr. 85/2003) și de Instrucțiunile și Normele de aplicare a Legii Minelor emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (nr. 1208/2003). Există, de asemenea, două directive ale Uniunii Europene care au efect asupra GFRM: Directiva privind deșeurile miniere („DSM”) și Directiva privind răspunderea de mediu („DRM”).

Directiva privind deșeurile miniere are scopul de a asigura că există acoperire pentru 1) toate obligațiile ce derivă din autorizația acordată pentru eliminarea deșeurilor rezultate ca urmare a activităților miniere și 2) toate costurile aferente reabilitării terenurilor afectate de depozitul de deșeuri. Directiva privind răspunderea de mediu reglementează activitățile de remediere și măsurile care urmează a fi luate de autoritățile de mediu în cazul în care activitățile miniere produc daune mediului, în scopul asigurării că operatorul minier dispune de suficiente resurse financiare pentru acțiunile de refacere ecologică. Deși aceste directive nu au fost încă transpuse în legislația românească, termenele pentru implementarea mecanismelor de aplicare sunt 30 aprilie 2007 (DRM) și 1 mai 2008 (DSM) - deci, înainte de începerea exploatarea la Roșia Montană.

Roșia Montană Gold Corporation („RMGC”) a inițiat deja procesul de conformare cu aceste directive, iar în momentul în care normele de punere în aplicare vor fi adoptate de guvernul român, RMGC va fi în deplină conformitate.

Conform legislației din România, există două GFRM separate și diferite.

Prima garanție, care se actualizează anual, se axează pe acoperirea costurilor preconizate pentru refacerea ecologică aferente funcționării obiectivului minier în anul următor. Aceste costuri sunt nu mai puțin de 1,5% pe an din costurile totale, reflectând lucrările anuale angajate.

Cea de-a doua garanție, de asemenea actualizată anual, definește costurile estimative ale închiderii minei de la Roșia Montană. Valoarea din GFRM destinată acoperirii costului de refacere finală a mediului se determină ca o cotă anuală din valoarea lucrărilor de refacere a mediului prevăzute în programul de monitorizare pentru elementele de mediu post-închidere. Acest program face parte din Programul tehnic pentru închiderea minei, un document ce trebuie aprobat de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (“ANRM”).

Toate GFRM vor respecta regulile detaliate elaborate de Banca Mondială și Consiliul Internațional pentru Minerit și Metale.

Costurile actuale de închidere a proiectului Roșia Montană se ridică la 76 milioane USD, calculate pe baza funcționării minei timp de 16 ani. Actualizările anuale vor fi stabilite de experți independenți, în colaborare cu ANRM, în calitate de autoritate guvernamentală competentă în domeniul activităților miniere. Actualizările asigură că în cazul puțin probabil de închidere prematură a proiectului, în orice moment, GFRM reflectă întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. (Aceste actualizări anuale vor avea ca rezultat o valoare estimativă care depășește costul actual de închidere de 76 milioane USD, din cauză că în activitatea obișnuită a minei sunt incluse anumite activități de refacere ecologică).

Actualizările anuale cuprind următoarele patru elemente variabile:

- Modificări aduse proiectului care afectează obiectivele de refacere ecologică;
- Modificări ale cadrului legislativ din România inclusiv punerea în aplicare a directivelor UE;
- Tehnologii noi care îmbunătățesc metodele și practicile de refacere ecologică;
- Modificări ale prețului unor produse și servicii esențiale pentru refacerea ecologică.

Odată finalizate aceste actualizări, noile costuri estimate pentru lucrările de închidere vor fi incluse în situațiile financiare ale companiei RMGC și vor fi făcute publice.

Sunt disponibile mai multe instrumente financiare care să asigure că RMGC este capabilă să acopere toate costurile de închidere. Aceste instrumente, păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român cuprind:

- Depozite în numerar;
- Fonduri fiduciare;
- Scrisori de credit;
- Garanții;
- Polițe de asigurare.

Informațiile cu privire la planul de închidere, costul programului și garanția financiară pentru refacerea mediului („GFRM”) sunt detaliate în Evaluarea Impactului asupra Mediului. Capitolul cu privire la închidere se regăsește în Planul J din volumul 29 și în Planul L din volumul 31 din cadrul EIM. Garanția financiară pentru refacerea mediului (GFRM) este prezentată în capitolul din Evaluarea Impactului asupra Mediului intitulat "Planuri ale sistemului de management de mediu și social" (Anexa 1 din subcapitolul "Planul de închidere și reabilitare a minei").

Roșia Montană Gold Corporation („RMGC”) ține seama de faptul că activitatea minieră, deși modifică permanent o parte din topografia de suprafață, implică doar o folosință temporară a terenului. Astfel, după realizarea obiectivului minier, pe tot parcursul funcționării acestuia, activitățile de închidere – cum ar fi refacerea ecologică a terenurilor și a apelor și asigurarea siguranței și a stabilității zonei învecinate – vor fi integrate în planurile de funcționare și închidere ale RMGC .

Constituirea unei garanții financiare pentru refacerea mediului este obligatorie în România pentru a se asigura că operatorul minier dispune de fonduri adecvate pentru refacerea mediului. GFRM este reglementată de Legea Minelor (nr. 85/2003) și de Instrucțiunile și Normele de aplicare a Legii Minelor emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (nr. 1208/2003). Există, de asemenea, două directive ale Uniunii Europene care au efect asupra GFRM: Directiva privind deșeurile miniere („DSM”) și Directiva privind răspunderea de mediu („DRM”).

RMGC a angajat pe unul dintre cei mai renumiți brokeri de asigurări din lume, care este bine reprezentat în România și are o lungă și remarcabilă experiență în realizarea de evaluări de risc pentru proiecte miniere. Brokerul va colabora cu cei mai buni specialiști în asigurări de bunuri și asigurări pentru cazurile de avarii accidentale ale utilajelor, pentru a efectua analize de risc și evaluări ale strategiei de prevenire a pierderilor pe parcursul activităților de construcție și exploatare de la Roșia Montană, în vederea reducerii la minim a riscurilor. Brokerul va stabili suma asigurată și va colabora cu cele mai bine cotate societăți de asigurare pentru a pune la punct acest program pentru RMGC, pentru toate fazele proiectului, de la construcție, exploatare și apoi închidere.

RMGC se angajează să adopte cele mai înalte standarde cu privire la securitatea și sănătatea în muncă pentru personalul său și furnizorii de servicii. Faptul că utilizăm cele mai bune tehnici disponibile ne ajută la realizarea acestui obiectiv. Nici o firmă nu câștigă de pe urma unei pierderi, iar în acest scop vom avea în vedere implementarea de soluții tehnice care să prevină riscurile deoarece acestea sunt net superioare soluțiilor de asigurare contra riscurilor. Se poate elimina până la 75% din riscul de pierdere în fazele de proiectare și de construcție ale unui proiect.

Totuși, recunoaștem că în cazul unui proiect atât de mare ca și cel de la Roșia Montană, este nevoie de încheierea unor polițe de asigurare cuprinzătoare (astfel de polițe reprezintă, totodată, o cerință obligatorie pentru obținerea de finanțări de la instituțiile de creditare). Asigurarea acoperă în principal bunurile, răspunderea și chestiuni speciale (de exemplu punerea în funcțiune cu întârziere, transport, bunuri în proprietatea terților). Astfel, în cazul unor pretenții legitime asupra societății, acestea vor fi achitate de asigurator.

Toți asiguratorii și polițele de asigurare încheiate în cadrul activităților miniere de la Roșia Montană vor respecta în totalitate reglementările românești cu privire la asigurări.

18.

Rocile cu conținut de sulf care se afla pe suprafața investiției ar putea să provoace infiltrații acide în sol chiar și după închiderea exploatarei timp de câteva decenii. Proiectul care se găsește în studiu cu privire la tratarea poluanților de lungă durată (sistem de tratare semipasivă) nu este îndestulător (conform studiilor internaționale).

Proiectul iazului de decantare a sterilelor (IDS) prevede realizarea unui strat de etanșare în scopul protecției apelor subterane. În mod concret, iazul de decantare a sterilelor de la Roșia Montană (IDS sau “iazul”) a fost proiectat în conformitate cu prevederile Directivei UE privind apele subterane (80/68/CEE) transpusă în legislația românească prin HG 351/2005. IDS este, de asemenea, proiectat în conformitate cu Directiva UE privind deșeurile miniere (2006/21/CE), astfel cum se impune prin Termenii de referință stabiliți de MMGA în mai 2005. În alineatele următoare se prezintă unele aspecte privind modul de conformare a iazului cu prevederile acestor directive.

IDS este alcătuit dintr-o serie de componente individuale, care cuprind:

- cuveta iazului de steril;
- barajul de sterile;

- iazul secundar de colectare a infiltrațiilor;
- barajul secundar de retenție; și
- puțuri de hidroobservație / puțuri de extragere pentru monitorizarea apelor subterane, amplasate în aval de barajul secundar de retenție.

Toate aceste componente formează parte integrantă a iazului, fiind necesare pentru funcționarea acestuia la parametrii proiectați.

Directivile menționate mai sus impun ca proiectul IDS să asigure protecția apelor subterane. În cazul Proiectului Roșia Montană, această cerință este îndeplinită luând în considerare condițiile geologice favorabile (strat de fundare a cuvetei IDS, a barajului IDS și a barajului secundar de retenție constituit din șisturi cu permeabilitate redusă) și realizarea unui strat de etanșare din sol cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) re-compactat, sub cuveta IDS. Pentru mai multe informații, vezi Capitolul 2 din Planul F al studiului EIM intitulat "Planul de management al iazului de decantare a sterilelor".

Stratul de etanșare din sol cu permeabilitate redusă va fi în conformitate cu cele mai bune tehnici disponibile (BAT), astfel cum sunt definite de Directiva UE 96/61 (IPPC) și de Directiva UE privind deșeurile miniere. Proiectul iazului cuprinde și alte măsuri suplimentare privind protecția apelor subterane, după cum urmează:

- O diafragmă de etanșare din material cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în fundația barajului de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un nucleu cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în barajul de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un baraj și un iaz de colectare a infiltrațiilor sub piciorul barajului de sterile pentru colectarea și retenția debitelor de infiltrații care ajung dincolo de axul barajului;
- O serie de puțuri de monitorizare, mai jos de piciorul barajului secundar de retenție, pentru monitorizarea infiltrațiilor și pentru a asigura conformarea cu normativele în vigoare, înainte de limita iazului de steril.

Pe lângă componentele de proiectare precizate mai sus, se vor implementa măsuri operaționale specifice pentru protecția sănătății populației și a mediului. În cazul foarte puțin probabil în care se va detecta apă poluată în puțurile de hidroobservație, mai jos de barajul secundar de retenție, aceste puțuri vor fi transformate în sonde de pompaj pentru recuperarea apei poluate și pomparea acesteia în iazul de decantare unde va fi încorporată în sistemul de recirculare a apei la uzina de procesare a minereului aparținând de Proiectul Roșia Montană, până când se revine la limitele admise de normativele în vigoare.

Posibilitatea să existe exfiltrații laterale care să se scurgă pe lângă sistemele secundare de retenție a fost analizată în cadrul proiectului tehnic. Studiile hidrogeologice din Valea Corna au indicat că apa subterană curge către fundul văii, iar cota finală a suprafeței iazului de steril este mai mică decât cota nivelurilor existente ale apei subterane. Prin urmare, se consideră că nu va exista un gradient al apelor subterane de scurgere către văile adiacente. Cotele apelor subterane pe laturile cuvetei iazului de decantare au fost monitorizate timp de 5 ani și s-au observat numai variații mici sezoniere.

Apa din iazul de sterile nu va fi acidă în momentul depozitării în cuveta IDS. În realitate, va fi slab alcalină. Sterilele nu prezintă potențial de generare de condiții acide. Datorită inundării și depunerii rapide a sterilelor în IDS, nu este probabil să apară o oxidare semnificativă care să creeze condiții favorabile pentru generarea de AAD.

Se cunoaște despre existența unor crăpături (fisuri) în roca de bază, acestea au fost descrise în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice (volumul 2). Aceste fisuri sunt, totuși, larg întâlnite în partea superioară a rocii de bază din Valea Corna, fiind superficiale, după cum se menționează în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice. Această fracturare de suprafață, precum și straturile de suprafață coluviale și aluvionare reprezintă resursa principală de apă subterană asigurând o sursă de apă limitată accesată prin izvoare și fântâni de mică adâncime. Roca de bază de

adâncime este relativ impermeabilă. După cum se specifică în Studiul de condiții inițiale hidrogeologice, secțiunea 4.4.1, s-a acordat o atenție deosebită unor presupuse falii ce apar la adâncime mare în Valea Corna și care au fost considerate posibile canale de drenaj din iazul de decantare. Cu toate acestea, cartarea geologică și testările hidraulice din această zonă au indicat o conductivitate hidraulică scăzută (10-6 cm/sec) fiind o trăsătură caracteristică a rocii de bază. În consecință, riscul de poluare a apei este scăzut.

19.

Prin intermediul programului său de achiziții, elaborat în conformitate cu standardele Băncii Mondiale, RMGC face tot posibilul să achiziționeze proprietățile necesare în faza de construcție și exploatare a proiectului Roșia Montană. De asemenea, în măsura în care acest lucru este posibil, compania se angajează să refacă planul de dezvoltare minieră, pentru a exclude proprietățile celor care nu doresc să vândă.

În cele din urmă, este posibil ca unii proprietari de pământuri să încerce să oprească proiectul refuzând să-și vândă terenurile. În acest caz, este de competența autorităților române să facă uz de instrumentele legale pe care le au la dispoziție în vederea exproprierii proprietăților. Autoritățile vor decide astfel dacă exploatarea resurselor minerale din România, la cele mai înalte standarde europene și internaționale, în cadrul unui proiect care va aduce beneficii de 2,5 miliarde USD, majoritatea într-o zonă desemnată "zonă defavorizată" reprezintă sau nu, un obiectiv de interes național strategic.

Având în vedere sărăcia înregistrată în zonele rurale din România, precum și experiența altor state în curs de dezvoltare, RMGC consideră că exploatarea rațională a resurselor minerale poate fi un catalizator pentru dezvoltarea economică în România.

Este de remarcat faptul că articolul 6 din Legea Minelor nr. 85/2003 prevede în mod expres exproprierea ca una din modalitățile legale prin care titularul licenței poate dobândi dreptul de folosință asupra terenurilor necesare efectuării activităților miniere din perimetrul de exploatare. Totodată, art. 1 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, prevede că "exproprierea de imobile, [...], se poate face numai pentru cauză de utilitate publică", iar art. 6 din aceeași lege menționează că "sunt de utilitate publică: prospecțiuni și explorări geologice; extracția și prelucrarea substanțelor minerale utile".

În concluzie, exproprierea, în schimbul unei compensații corecte, oferite anticipat, realizată în conformitate cu prevederile legale și constituționale, reprezintă una din modalitățile de dobândire a dreptului de folosință asupra terenurilor necesare dezvoltării unui proiect minier, fiind prevăzută în mod expres de art. 6 din Legea Minelor nr. 85/2003 și de art. 6 din Legea nr. 33/1994.

RMGC a dezvoltat și este în curs de implementare un Plan de Acțiune pentru Strămutare și Relocare (RRAP), care este în conformitate cu prevederile metodologiei Băncii Mondiale pentru astfel de activități. Până la ora actuală, prin aplicarea politicilor de achiziție care sunt parte componentă a RRAP, au fost achiziționate în procent de cca 60% proprietățile din zona de influență a proiectului Roșia Montană.

RMGC nu are o politică/strategie de expropriere a proprietăților din zona de influență a proiectului și oricum RMGC nu poate face exproprieri, acest lucru fiind de competența statului Român.

Judecând din punct de vedere al interesului public, fără implementarea proiectului Roșia Montană într-o zonă frământată de puternice probleme sociale, în condițiile în care, odată cu momentul aderării, statul român nu va mai subvenționa nicio activitate neviabila din punct de vedere economic, iar cazurile de poluare a factorilor de mediu de către activitățile ce se derulează sau s-au derulat în zona proiectului și zonele învecinate nu vor mai fi tolerate, zona va rămâne practic fără niciun suport economic. Turismul rural care sa dezvoltat în ultimii ani în bazinul superior (amonte de Câmpeni) al Arieșului nu poate susține economic o zonă atât de mare.

Prin implementarea proiectului, condițiile de calitate a factorilor de mediu vor fi mult îmbunătățite: eliminarea poluării istorice, investiții în infrastructura (alimentare cu apa, canalizare, managementul deșeurilor), restaurarea caselor monument istoric și a clădirilor din zona protejată și dezvoltarea activităților alternative, inclusiv turismul, prin implementarea unui program de investiții de 25 mil USD în anii ce urmează, sunt numai câteva din aspectele care

clasează proiectul Roșia Montană ca un proiect de interes local și regional. Este puțin probabil ca prin programe alternative, fără implementarea proiectului, zona să beneficieze de șanse similare.

La ora actuala România se confruntă cu probleme similare (economice și de mediu) în circa 400 de comunități miniere care au beneficiat de o dezvoltare monoindustrială, așa ca șansele ca Roșia Montană și zonele învecinate să devină o prioritate pentru statul român și zona să beneficieze de investiții similare (peste 600 de mil USD) în următorii 2-3 ani sunt practic inimaginabile.

Dacă statul român va declara sau nu proiectul de interes public, asta va decide statul român, dacă și când va fi oportun.

Evaluarea situației de utilitate publică este descrisă în procedurile legale aferente legilor în domeniu.

20.

Chiar dacă Gabriel Resources este o companie relativ nouă, conducerea sa are peste 60 ani de experiență în construirea și avizarea a șapte exploatare miniere aflate pe patru continente diferite. În cadrul sediului companiei Gabriel Resources din Toronto lucrează 20 persoane, iar sediul este situat într-o clădire în cartierul de afaceri al orașului Toronto, nu într-un apartament, așa cum sugerează petentul.

Este, de asemenea, incorectă afirmația conform căreia Gabriel Resources nu dispune de resursele financiare necesare implementării proiectului. Roșia Montană Gold Corporation (RMGC) lucrează la acest proiect încă din anul 1998 și a investit peste 200 milioane USD până în prezent. Când va începe producția, compania va fi investit aproape 1 miliard USD. Capitalul estimat necesar pentru finalizarea proiectului Roșia Montană -- inclusiv dobânzile, finanțarea și costurile companiei -- este de aproximativ 750 milioane USD. Compania anticipează că va finanța aceste costuri cu o cotă de aproximativ 20% din resurse proprii (150 milioane USD), iar 80% vor fi obținuți din împrumuturi, acestea pot fi împrumuturi majore și medii sau cu randament mare. Compania a obținut deja capitalul de 150 milioane USD și este în curs de a finaliza negocierile pentru capitalul ce va fi obținut din împrumuturi.

În final, petentul nu indică probleme clare, afirmând faptul că Raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului (EIM) este "considerat a fi incorect".

EIM depus de RMGC se conformează pe deplin și în mod profesional îndrumarului de stabilire a domeniilor de evaluare a EIM propuse de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor și este în conformitate cu prevederile legale și cu practica internațională în acest sens. Peste 100 experți și specialiști independenți (autorizați), recunoscuți la nivel național, european și chiar internațional au participat la redactarea EIM. Suntem convinși că prin concluziile sale, EIM oferă suficiente informații detaliate și bine argumentate, care vor permite Ministerului Mediului să ia o decizie cu privire la Proiectul Roșia Montană (RMP). După înaintarea EIM, acesta a mai fost văzut de alte două echipe diferite de experți. Acești experți tehnici reprezentând mai multe sectoare bancare private internaționale și companii de creditare au ajuns la concluzia că EIM respectă Principiile Equator care urmăresc promovarea acordării unor împrumuturi responsabile din partea instituțiilor financiare pentru proiecte care ridică probleme din punct de vedere al mediului și din punct de vedere social, iar un comitet ad hoc de experți europeni (Grupul Internațional al Experților Independenți - IGIE) a declarat public faptul că EIM a fost bine întocmit, având în vedere recomandările și sugestiile acestora.

O copie a raportului întocmit de IGIE, precum și răspunsul RMGC au fost incluse ca fiind documente de referință în cadrul acestei anexe a EIM.

21.

Ca și o caracteristică stridentă a documentației analizate remarcăm nivelul și gradul de elaborare inconsistentă. Unele capitole sunt doar sumar elaborate iar altele în mod foarte amănunțit, fără a avea vreo legătură cu ponderea secțiunilor respective. Acest mod de prezentare direcționează atenția cititorului acolo unde sunt mai puține probleme.

Astfel, construcția lacului de decantare, precum și procesul de decantare este tratat foarte superficial, cu toate că de acesta depinde în mare măsură securitatea întregului proiect.

Raportul studiului de Evaluare a Impactului asupra Mediului (EIM) depus de SC Roșia Montană Gold Corporation SA (RMGC) răspunde complet și profesionist îndrumarului de elaborare propus de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor (MMGA). Raportul a fost întocmit de peste 100 de consultanți, experți (acreditați) și specialiști independenți, renumiți atât pe plan național și european, cât și internațional. Suntem convingși că EIA asigură informații și raționamente detaliate suficiente pentru a permite MMGA să ia o decizie asupra Proiectului Roșia Montană (RMP). După ce a fost prezentat, raportul EIM a fost analizat de două echipe diferite de experți. Experți tehnici, reprezentanți ai un unor bănci internaționale din sectorul privat și instituții de garantare a creditelor, au conchis că EIM se conformează Principiilor Equator, menite să promoveze împrumuturile responsabile acordate de instituțiile financiare proiectelor care ridică probleme de mediu și sociale, iar un comitet ad hoc format din experți europeni (Grupul Internațional de Experți Independenți - GIEI) a declarat public că raportul EIM este bine întocmit, conform cu recomandările și sugestiile lor.

O copie a raportului GIEI și a răspunsului RMGC sunt incluse în prezenta anexă a EIM.

22.

Studiul de impact nu reflecta faptul ca Proiectul nu poate fi asemănat cu experiențe anterioare datorită cantității imense de steril cu care se va lucra. Experiențele anterioare pot fi folosite doar pentru a forma baza unei extrapolări.

Conform art. 44 (1) din Ordinul nr. 860/2002 emis de Ministrul Mediului și Gospodăririi Apelor privitor la evaluarea impactului asupra mediului (EIM) și la procedurile emiteri a acordului de mediu („Ordinul nr. 860/2002”), „în timpul dezbaterii publice, titularul proiectului [...] oferă răspunsuri argumentate propunerilor întemeiate ale publicului, propuneri primite, în formă scrisă, anterior respectivei audieri”.

De asemenea, art. 44 (3) din Ordinul nr. 860/2002 prevede că „în baza rezultatelor dezbaterii publice, autoritatea competentă pentru protecția mediului evaluează propunerile/comentariile întemeiate ale publicului și solicită titularului suplimentarea raportului asupra studiului evaluării impactului asupra mediului printr-o anexă care să conțină soluții de natură să rezolve problemele indicate”.

Având în vedere prevederile legale citate mai sus, întrucât afirmația dv. (i) nici nu identifică, nici nu indică probleme referitoare la proiectul inițiat de RMGC și la desfășurarea procedurii de evaluare a impactului asupra mediului, (ii) face referire la capacitățile de decizie care sunt în competența anumitor autorități publice, chestiuni cărora RMGC nu este în măsură să le răspundă, menționăm că titularul proiectului nu poate și nu deține autoritatea de a răspunde sau de a face vreun comentariu în această privință.

Totuși, aveți la dispoziție o scurtă listă ce rezumă similaritățile și diferențele dintre proiectul “El Valle” al societății Rio Narcea Gold Mines, din Spania, și Proiectul Roșia Montană.

Similarități:

Metoda de exploatare în carieră și cariere multiple;

Aceeași metodă de procesare: sfărâmare, măcinare, cianură în leșie, depozitarea sterilului;

Aurul este recuperat printr-un proces convențional care constă în sfărâmarea într-o singură treaptă, măcinarea semi-autogenă (SAG) și măcinarea umedă în moara cu bile, îngroșare, cărbune-în-leșie, recuperarea aurului și a cianurii;

Barajul iazului de decantare a sterilului construit din rocă sterilă;

Metode de exploatare prin transfer, utilizate să rambleieze carierele;

Haldele de rocă sterilă și iazul de decantare vor fi restaurate și terenul redat în folosință;

Și in cazul proiectului El Valle populația a trebuit relocată, însă aici au fost mai puține persoane;

Populația locuiește în vecinătatea minei;

Conform reglementărilor UE;

Rio Narcea și Gabriel Resources sunt ambele companii canadiene concentrate pe minerit;

El Valle a fost primul proiect minier pentru Rio Narcea Gold Mines, așa cum Roșia Montană este primul proiect pentru Gabriel Resources;

Planul de reabilitare inclus în proiectul inițial (aflat încă în desfășurare în cazul El Valle);

Patrimoniu arheologic de protejat (galerii romane și pre-romane).

Diferențe:

Conținutul de aur la El Valle este de 7g/t, la Roșia Montană de 1,6 g/t.;

Raportul de decopertare (cantitatea de rocă sterilă vs. cantitatea de minereu) aproximativ 6:1 pentru Rio Narcea, 1:1 pentru Roșia Montană;

Cantitatea de material a producției anuale mai mică; 0.75 MT/an pentru "El Valle", 13 MT/an pentru Roșia Montană);

Concentrațiile de evacuare a cianurii sunt: 50 părți per milion (ppm sau mg/l) pentru "El Valle", 5-ppm pentru Roșia Montană, mai scăzute decât standardele UE, deoarece Roșia Montană are o instalație de denocivizare a cianurii, iar "El Valle" nu avea.

23.

Trebuie considerat ca nu exista precedent pentru transportul și depozitarea sterilului în mod hidraulic în cantitățile, înălțimea și lățimea spațiului de depozitare, și în timp așa de îndelungat în tot spațiul Europei Centrale, chiar dacă luăm în considerare și depozitarea materialelor relativ inerte precum scrumul din termocentrale sau nămolul roșu).

Bazându-ne pe observațiile de mai sus trebuie să acceptăm faptul că din punct de vedere al securității Proiectul poate fi realizat doar prin concepții noi, creative, fără a putea fi folosite exemple concrete. Prin urmare nu se pot face referiri la best practice-uri nici în cazul luării unor decizii importante.

A fost elaborat un Plan de Management al Deșeurilor care să asigure ca orice deșeu periculos este redus la minim și gestionat cu cel mare grad de precauție.

Orice proces tehnologic implică utilizarea anumitor substanțe chimice. Astfel, avem de-a face cu câteva deșeuri periculoase, ce vor fi generate în toate etapele proiectului (construcție, operare și închidere). Planul de Management al Deșeurilor va asigura managementul deșeurilor generate pe durata de viață a proiectului minier, în conformitate cu reglementările aplicabile ale României și conform directivelor UE cu privire la deșeuri. Planul de Management al Deșeurilor include și linii directe cu privire la pregătirea și ținerea la zi a unui inventar detaliat al deșeurilor și un plan de minimizare a deșeurilor, pentru fiecare sursă de deșeuri – precum și un proces detaliat pentru identificarea, colectarea, sortarea, depozitarea și evacuarea finală a deșeurilor.

Planul de Management al Deșeurilor tratează deșeurile în conformitate cu Directiva pentru deșeuri periculoase 1991/689/EC și transpusă în legislația română prin Legea nr. 426/2001 și are la bază prevederile Directivei UE 2006/21/EC privind deșeurile miniere.

Conform prevederilor legale menționate mai sus, tipurile de deșeuri de la Proiectul Roșia Montană pot fi grupate în două categorii:

- Deșeuri periculoase din activități extractive așa cum sunt definite și reglementate prin Directiva UE 2006/21/EC cu privire la Deșeurile Miniere, de exemplu steril de procesare și rocă sterilă cu potențial de generare ape acide;
- Deșeuri periculoase ne-extractive cum ar fi: uleiuri uzate și deșeuri medicale periculoase.

Planul de Management al Deșeurilor (Planul B) conține un bilanț detaliat al deșeurilor periculoase, a proprietăților fizice și chimice ale acestora și a modalității în care sunt reduse la minim și gestionate în conformitate cu legislația actuală din România și cu legislația UE.

24.

O așa numita gândire superioară este palpabilă în rândul companiilor de specialitate pe scena internațională, determinat și de codul de răspundere a proiectantului. Investitorul este cel care ar trebui să inițieze și să îndemne dezvoltarea în această direcție. Presupunând că acestea există deja, stabilim nevoia ca pe tot teritoriul și în tot cursul Proiectului să existe relații de asigurări de viață și avere. Nu pot exista verigi slabe, nu pot avea loc falimente în lanț iar poverile trebuie purtate în mod egal. Fără acestea proiectul de la Roșia Montană, sau orice alta investiție este inadmisibilă. Nu ne putem baza pe parametri de securitate dezvoltate în laborator în evaluarea argumentelor pro sau contra.

Considerand argumentele de mai sus, nu pot fi acceptate acele constatari care leaga condițiile de exploatare a TMF (TMF pag. 8) de "condiții normale de operare și climatice". Nu se întrevide demonstrarea pastrării siguranței în condiții extraordinare. Consideram ca **detoxificarea din urma** (tot pag. 8., al treilea alineat din josul paginii) trebuie inclusă în condițiile de baza al procesului, nu are loc modul conditional.

Proiectul cuvetei iazului de decantare a sterilului (IDS) prevede realizarea unui strat de etanșare pentru a asigura protecția apei subterane. Concret, iazul de decantare a sterilului de la Roșia Montană (IDS sau „iazul”) a fost proiectat astfel încât să se conformeze prevederilor Directivei UE privind protecția apelor subterane (80/68/CEE), transpusă în legislația românească prin HG 351/2005. IDS este, de asemenea, proiectat astfel încât să respecte Directiva UE privind deșeurile miniere (2006/21/CE), în conformitate cu Termenii de referință stabiliți de MMGA în luna mai 2005. Alineatele de mai jos explică modul în care iazul se conformează prevederilor acestor directive.

IDS cuprinde o serie de elemente individuale, după cum urmează:

- bazinul de decantare a sterilului;
- barajul iazului;
- sistemul secundar de colectare a infiltrațiilor;
- barajul secundar de retenție și
- puțuri de hidroobservație/puțuri de extracție pentru monitorizarea apelor subterane amplasate în aval de barajul secundar de retenție.

Toate aceste elemente fac parte integrantă din iazul de decantare și sunt necesare pentru ca acesta să funcționeze conform criteriilor de proiectare.

Directivele menționate anterior impun ca iazul de decantare să protejeze apa subterană. În cazul Proiectului Roșia Montană, această cerință este îndeplinită luând în considerare condițiile geologice favorabile (strat de fundare a cuvetei IDS, barajului IDS și a barajului secundar de retenție constituit din șisturi cu permeabilitate redusă) și realizarea unui strat de etanșare din sol cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) recompatat sub cuveta IDS. Pentru mai multe informații vezi Capitolul 2 din Planul F al studiului EIM intitulat "Planul de management al iazului de decantare a sterilului".

Stratul de etanșare din sol cu permeabilitate redusă va fi în conformitate cu cele mai bune tehnici disponibile (BAT), astfel cum sunt definite de Directiva UE 96/61 (IPPC) și de Directiva UE privind deșeurile miniere. Proiectul iazului cuprinde și alte elemente suplimentare privind protecția apelor subterane, după cum urmează:

- O diafragmă de etanșare din material cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în fundația barajului de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un nucleu cu permeabilitate redusă (1×10^{-6} cm/sec) în barajul de amorsare pentru controlul infiltrațiilor;
- Un baraj și un iaz de colectare a infiltrațiilor sub piciorul barajului de sterile pentru colectarea și retenția debitelor de infiltrații care ajung dincolo de axul barajului;
- O serie de puțuri de hidroobservație, mai jos de piciorul barajului secundar de retenție, pentru monitorizarea infiltrațiilor și pentru a asigura conformarea cu normativele în vigoare, în perimetrul ocupat de iazul de steril.

Pe lângă elementele de proiectare precizate mai sus, se vor implementa măsuri operaționale specifice pentru protecția sănătății populației și a mediului. În cazul foarte puțin probabil în care se va detecta apă poluată în puțurile de hidroobservație, mai jos de barajul secundar de retenție, aceste puțuri vor fi transformate în sonde de pompaj pentru recuperarea apei poluate și pomparea acesteia înapoi în iazul de decantare unde va fi încorporată în sistemul de recirculare a apei la uzina de procesare a minereului aparținând de Proiectul Roșia Montană, până când se revine la limitele admise de normativele în vigoare.

25.

Insirarea parametrilor tehnologici (pag. 9) în categorie "B" sugerează ca ar fi vorba de o problemă de interes secundar, ceea ce nu este admisibil. Defectarea oricărui element al sistemului poate induce reacții în lanț care pot fi asemănate unui mini explozii nucleare. Cu toate că aici nu este vorba de așa ceva, poluarea unor zone de mari întinderi cu cianuri ar însemna o catastrofă la aceeași magnitudine. În cazul unei ruperi de baraj, la un volum de 170 milioane de metri cubi de deseuri majoritatea acestuia s-ar scurge (vezi cazurile centralei de la Nitrovank unde barajul avea 40 m înălțime, accidentul având loc cu patruzeci de ani în urmă). Astfel, observațiile prezentate în introducere cer ca evaluarea să fie făcută individual. Însa categorizarea nu corespunde nivelului acestei probleme.

Riscul de rupere a barajului este foarte scăzut, deoarece acesta a fost proiectat pentru înmagazinarea fenomenelor hidrologice extreme cu o perioadă de revenire mai mică decât 1 la 10.000 de ani. Criteriile de proiectare adoptate pentru IDS sunt prezentate în continuare:

Barajul propus pentru iazul de decantare a sterilelor (IDS) a fost proiectat să rețină un volum de ape rezultat în urma unei precipitații maxim probabile (PMP). Acest eveniment este denumit în general viitura maximă probabilă. Concret, criteriile de proiectare pentru capacitatea de înmagazinare în orice moment al perioadei de operare vor fi pentru reținerea unui volum de ape rezultat în urma a două precipitații maxim probabile. Perioada de revenire a unui eveniment PMP este mai mare de 1 la 10.000 de ani. Pentru cazul puțin probabil de apariție a încă unui fenomen după cea de-a doua precipitație maximă probabilă se va construi un descărcător de siguranță. Descărcătorul de siguranță este construit din motive de securitate pentru a se asigura evacuarea corespunzătoare a apei în cazul unui eveniment meteorologic puțin probabil. Evacuarea prin descărcătorul de siguranță va duce la evitarea revărsării peste baraj care poate cauza cedarea acestuia.

26.

O problemă care pare minoră dar poate cauza mari confuzii este scrierea inconsecventă a cifrelor mari (de ex. Pag 9.). Dorim să sugerăm forma $n \times 10^x$. Nu ar fi bine dacă cineva ar crede că cele 2 ramificații ale santului înconjurator ar avea debitul de 7.200 respectiv 20.160 m³/s. Forma de 7,2 x 10⁰ respectiv 20.160 x 10⁰m³/s este inconfundabil, fie vorba de cititori din lumea anglo-saxonă sau din Europa de Est.

27.

Este de știut că lacurile de decantare din zonele de munte sunt deseori afectate de condițiile meteo extreme. Astfel este absolut necesar studiul detaliat al bazinului hidrografic, la nivelul bazinelor secundare, analizând și efectul cumulativ al vaiurilor de inundatii din fiecare bazin secundar. Aceste inundatii (de obicei de scurtă durată) determină

planificarea unor situatii de functionare extreme, care trebuie tratate in studiul de impact. Modul de detaliere a partilor de hidrologie, si ponderea acestora fata de alte capitole din studiul de impact ne sugereaza ca autorii nu au recunoscut importanta acestui capital.

Conform cerințelor legale în vigoare [1], a fost elaborat Planul de prevenire și combatere a poluărilor accidentale (Planul I, volumul 28), a cărui versiune actualizată va fi atașată răspunsului, în ANEXA 5.2.

Planul de urgență internă (conform prevederilor HG 95 /2003 și OM M.A.I. 467/2005) va fi elaborat înainte de punerea în funcțiune a obiectivului.

Compania va colabora cu informațiile necesare la realizarea planului de urgență externă (conform HG 95 /2003 și O M.A.I. 467/2005), a cărui întocmire intră în atribuția autorităților competente locale.

Proiectul barajului ce se propune a fi amplasat pe Valea Corna, în vederea reținerii sterilelor de procesare, a fost realizat pe baza unor criterii de proiectare ce corespund standardelor românești și internaționale. Aceste criterii au rolul de a conferi un grad maxim de siguranță în timpul construcției, a funcționării și în etapa de închidere și post-inchidere, privind prevenirea inundațiilor, factorii de siguranță pentru stabilitatea taluzelor, criteriile de proiectare seismică, etc.

Conform criteriilor enunțate anterior, barajul este proiectat să reziste unui cutremur de 8 grade pe scara Richter, eveniment care nu a fost înregistrat în istoria cunoscută a teritoriului României și este greu de imaginat mecanismul prin care s-ar putea întâmpla în viitor.

Între principalele elemente de proiectare care contribuie la creșterea siguranței barajului se numără:

- capacitatea de stocare a volumului de apă ce corespunde la 2 evenimente PMF;
- la fiecare etapă de supraînălțare a barajului, se va construi un canal deversor, cu rolul de a deversa într-o manieră controlată apa în exces care ar rezulta în urma unui eveniment excepțional. În felul acesta se anihilează posibilitatea de erodare a taluzelor aval ale barajului;
- barajul inițial, realizat din anrocamente, cu nucleu impermeabil, cu pante de 20:1V la paramentul aval și 1,750:1V la paramentul amonte;
- barajul Corna (barajul principal), realizat din anrocamente, prin metoda de construcție în ax, cu pante de 30:1V pentru paramentul aval
- un sistem de drenaj la baza depozitului de sterile și o zonă de filtre între sterile și anrocamente, cu rolul de a favoriza reducerea umidității și stabilizarea materialului depozitat;
- un sistem de monitorizare instalat pe baraj și în vecinătatea lui, cu rolul de a furniza, în etape cât mai timpurii, semnale asupra unor situații potențiale de instabilitate, creșterea excesivă a nivelului freatic în corpul barajului, creșterea excesivă a volumului de apă înmagazinat în iazul de decantare;
- implementarea unui program riguros de Asigurare a Calității, în timpul tuturor etapelor de construcție a barajului.

În aceste condiții, producerea unui accident soldat cu cedarea barajului are o probabilitate extrem de redusă. Cu toate acestea, au fost imaginate scenarii ipotetice de rupere a barajului, datorată unor cauze tehnice, presupunând că tehnologia de construcție nu ar fi respectată. Aceste scenarii reprezintă situațiile cele mai grave care au putut fi identificate (ținând cont de caracteristicile tehnice ale sistemului iazului de decantare) și sunt prezentate detaliat în cap. 7 al Raportului la studiul EIM, subcap. 6.4.3, p. 128-132.

Referitor la subcapitolele 6.4.3.2 și 6.4.3.6 dorim să menționăm faptul că a fost dezvoltată o simulare mult mai precisă și mai realistă bazată pe modelul INCA Mine, care ia în considerare dispersia, volatilizarea și descompunerea cianurii datorate curgerii în bazinul hidrografic a undei de poluare (Whitehead et al., 2006). Noul studiu a fost atașat Raportului la Studiul de Impact asupra Mediului (Anexa 5.1).

Referințe:

[1]

- OUG 195/2005 privind protecția mediului ;
- Legea nr. 107/1996 – Legea Apelor, modificată și completată de Legea nr. 310/2004 și Legea nr. 112/2006;
- Ordinul comun nr.638/2005 a M.M.G.A. și 420/SB/2005 a M.A.I. pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea situațiilor de urgență generate de inundații, fenomene meteorologice periculoase, accidente la construcții hidrotehnice și poluări accidentale și a Normativului-cadru de dotare cu materiale și mijloace de apărare operativă împotriva inundațiilor, ghețurilor și poluărilor accidentale;
- Ord. 278/1997 al M.A.P.M. pentru aprobarea Metodologiei cadru de elaborare a planurilor de prevenire și combatere a poluărilor accidentale la folosințele de apă potențial poluatoare;
- HGR nr. 2288/2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale și organizațiile neguvernamentale privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență;
- OUG 21/2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență
- Ord. 161/2006 al M.M.G.A. pentru aprobarea Normativului privind clasificarea calității apelor de suprafață în vederea stabilirii stării ecologice a corpurilor de apă.

28.

Trebuie să accentuăm că realizarea studiului hidrologic și obținerea datelor precum:

- a) debitele de apă și diferențele de debit dintre condițiile de vară și iarnă, pentru a cunoaște mărimea canalelor necesare drenării apei
- b) volumul lacului de acumulare necesar depozitării periodice a apelor

Cunoașterea celor de sus este absolut necesar chiar și în stadiul actual al proiectului precum și în cel al obținerii acordului de mediu. Dacă aceste date sunt la îndemână, ele pot fi trecute într-o serie de simulări și modele pe calculator, analizând mai multe situații limită de utilizare, ca apoi aceste calamități să nu aibă loc în realitate.

Caracterizarea hidrogeologică și modelul văii Corna au la bază programe de monitorizare a apei de suprafață, a apei subterane, de foraje, de puțuri de testare geotehnică și programe de cartare geologică, desfășurate între anii 2000 și 2005. Modelul dezvoltat și prezentat în EIM (Raport la studiul de evaluare a impactului asupra mediului) (Secțiunea 4.1, Secțiunea 3.0, Raportul privind condițiile inițiale hidrogeologice și Planul de management al TMF) are la bază rezultatele acestor studii de teren și corespunde practicilor standard de proiectare pentru aceste tipuri de obiective. Studiile au fost realizate și semnate de ingineri atestați și competenți, calificați pentru desfășurarea acestor teste, evaluări și studii.

29.

Nu este de înțeles de ce Proiectantul evita afirmația directă a faptului că transportul și depozitarea marilor cantități de steril se va face prin tehnologia clasică de hidromecanizare, iar bazinul ocupat de deseuri va fi ridicat treptat folosind sterilul în sine.

Sterile sunt pompate sub formă de turbulență printr-o conductă de transport a sterilelor de la uzina de procesare la iazul de decantare, pe o distanță de aproximativ 4 km. Mai multe detalii cu privire la sistemul de transport al sterilelor de procesare se găsesc în Subcapitolul 5.9.1 anterior și în Planul de management al sistemului iazului de decantare.

[S.C. Roșia Montană Gold Corporation S.A. - Raport la studiul de evaluare a impactului asupra mediului Plan de Management al Deseurilor, pag. 30]

30.

Digul de 200 m construit pentru blocarea vaili, al carui nivel de coroana intotdeauna va fi cu cateva metri mai inalt ca spatiul ocupat de deseul conform profilurilor transversale – din cauze ne-determinate cel putin pentru noi - trebuie construit ca o structural complexa. Profilul de la flancul vaili (corpul de sustinere *or supporting body*) va fi construit din roci (*rockfill dam*). Inaltarea digului in axa transversala la ridicarea nivelului de coroana al digului incepator pana la nivelul de coroana a digului definitiv cu folosirea pamantului sau rocilor pe partea deseurilor depuse nu este necesara, acolo folosind posibilitatile din tehnologia centrelin. Inaltarea spatiului de depozitare dar si profilul intreg va fi construit cu folosirea sterilului. Combinarea metodelor hidromecanice si metodelor uscate in nici un caz nu sunt ideale suprafetele de contact aparand de regula problemele interface. In practica industriei de constructii de obicei se evita intalnirea in plan vertical al profilurilor fara material liant cum ar fi pamantul sau roca, fiindca executarea corecta este dificila si foarte greu se poate asigura compactarea adecvata a materialului in fasie.

Nu există nici o legătură între cantitatea de minereu care va fi exploatată în scop comercial și roca utilizată pentru construcția inițială a barajului Corna sau pentru lucrările de închidere de la sfârșitul perioadei de funcționare a minei. Barajul iazului de decantare a sterilelor (IDS) / Barajul Corna va fi construit în conformitate cu un proiect foarte concret și va utiliza materiale aduse din afara Proiectului Roșia Montană. Odată începută exploatarea, roca sterilă va fi utilizată pentru supraînălțările barajului, deasupra structurii nucleului inițial.

Concret, pentru barajul de amorsare, anrocamentele pentru zona de prism vor fi obținute din cariera Șulei. Supraînălțările ulterioare ale barajului iazului de steril vor fi realizate din rocă sterilă rezultată din activitatea minieră. Roca sfărâmată pentru zonele de filtrare și drenaj vor fi obținute din cariera La Pârâul Porcului. Solul cu permeabilitate scăzută pentru nucleul barajului va fi obținut din depozitele coluviale ce acoperă taluzurile cuvetei iazului de steril.

Utilizarea rocilor sterile în realizarea supraînălțărilor barajului se face din două motive. În primul rând, permite depozitarea rocii sterile, diminuându-se zonele de haldare pentru depozitarea rocilor sterile. În al doilea rând furnizează materialul necesar pentru construcția barajului, fără extinderea zonelor de împrumut sau crearea necesității pentru noi zone de împrumut.

Tabelul de mai jos prezintă cantitatea de rocă sterilă care se va obține pentru fiecare an de funcționarea a exploatarea miniere cu indicarea zonelor unde se va depozita materialul.

Anul	Destinația materialelor									
	Concasor sau haldă de material concasat Kilotone	Stiva Cetate Kilotone	Iazul de sterile Kilotone	Halda Cetate Kilotone	Halda Cărnăc Kilotone	În cariera Cărnăc Kilotone	În cariera Orlea Kilotone	În cariera Jig Kilotone	În cariera - Cetate - monument funerar Kilotone	Total material Kilotone
Preproducție	420	312			343					1075
1	11.342	7.807	4.812	9.125	2.914					36.000
2	13.014	8.561	4.147	4.515	6.263					36.500
3	13.320	3.751	3.196	8.287	7.946					36.500
4	13.190	3.251	6.449	1.349	12.261					36.500
5	13.300	4.015			18.685					36.000
6	13.515	1.538	3.895		17.052					36.000
7	14.248		2.877		18.875					36.000
8	13.990		2.150		19.860					36.000
9	14.881		2.838	11	14.664	3.606				36.000
10	15.413		2.530			15.057				33.000
11	15.317		2.125			15.558				33.000
12	13.712		5.622					12.330	1.936	33.600
13	14.212		2.299				15.111	1.614		33.236
14	5.796		4.885				1.739			12.420
15			2.941							
16			2.941							
	185.671	29.235	53.707	23.287	118.863	34.221	15.850	13.944	1.939	471.831

31.

În profilurile transversale se poate observa clar, ca în această zonă, mai ales în partea superioară a planului de axă pot deveni cu ușurință părți de profiluri mixte unde rezistența scade și pot provoca deformări de exemplu procese de eroziune.

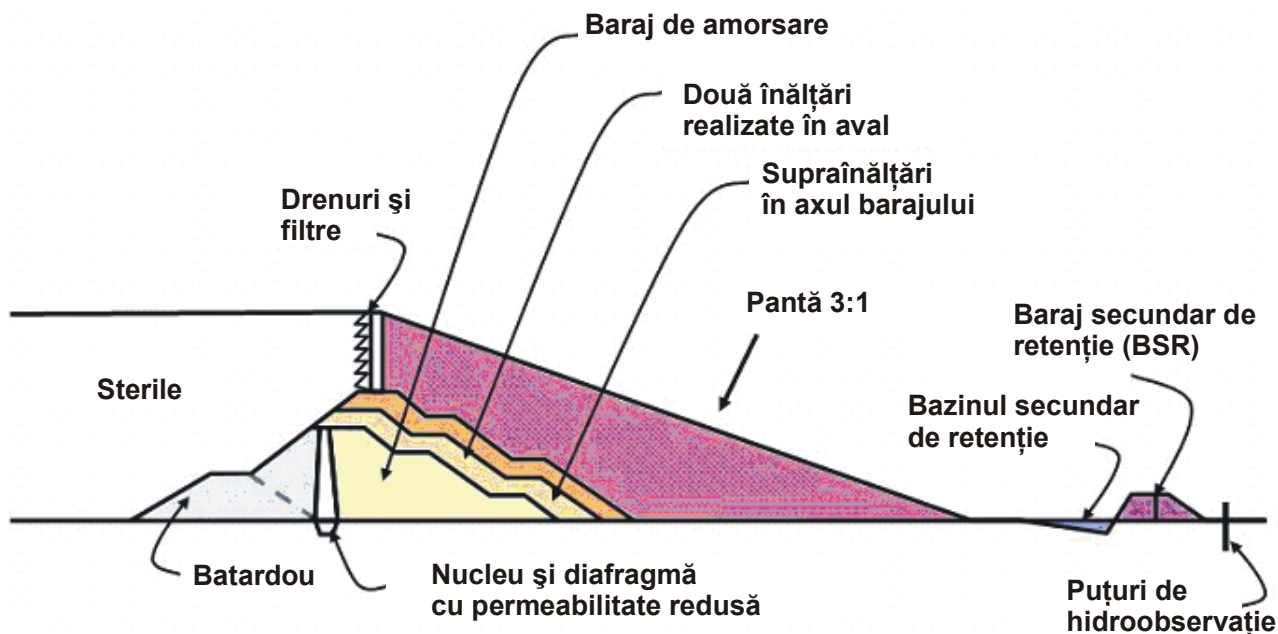
Unghiul de înclinare a taluzului iazului de decantare a sterilelor este calculat corect, vedeți informațiile prezentate mai jos. După cum s-a explicat în planul F din cadrul studiului EIM, taluzul aval al barajului de steril final a fost proiectat la un unghi mai mult decât acoperitor, recomandat de cele mai bune tehnici disponibile, astfel cum sunt definite de Directiva UE.

Proiectul actual al barajului este foarte robust, având un surplus de elemente de siguranță incluse.

Surplusul de elemente de proiectare a fost fundamentat pe o analiză a accidentelor rezultate cu cedarea barajului raportate de ICOLD. Incidente la barajele de steril. Comisia SUA pentru baraje mari - USCOLD, Denver, Colorado, ISBN 1-884575-03-X, 1994, 82 pagini [compilare și analizarea unui număr de 185 de incidente care au avut loc la baraje de steril].

IDS a fost proiectat să îndeplinească cele mai bune practici internaționale, iar în mod concret, va îndeplini sau depăși:

- Toate criteriile de proiectare românești și internaționale;
- Cerințele Codului internațional de management al cianurii;
- Criterii de proiectare seismică – inclusiv cutremurul maxim credibil cu magnitudinea 8 pe scara Richter;
- Proiect de tipul barajelor de acumulare pentru barajul de amorsare [(nucleu de argilă, cu anrocamente în aval (panta taluzului 2:1) și în amonte (panta taluzului 1,75:1)];
- Baraj realizat din anrocamente în aval cu panta taluzului de 3:1 pentru primele două supraînălțări ale barajului deasupra barajului de amorsare;
- Baraj din anrocamente realizat cu supraînălțare în ax, cu panta taluzului de 3:1 pentru supraînălțările ulterioare (practica standard prevede pante de 1,5:1 până la 1,75:1). Panta taluzului de 3:1 crește stabilitatea și reduce posibilitatea de cedare a barajului).

32.

Consideram necesara modelarea si calcularea exacta a efectelor asupra calitatii apelor de suprafata si apelor subterane a iazului de decantare, punand accent deosebit pe scurgeri.

În condițiile unei administrări corespunzătoare, probabilitatea ca în iazul de decantare să fie generate ape acide este redusă. Sterilul din iazul de decantare va avea potențialul de a genera ape acide. Cu toate acestea, pentru formarea apelor acide, trebuie să fie prezente sulfuri, oxigen și apă. În timpul etapei de exploatare a proiectului, nu vor exista condiții favorabile generării de ape acide ca urmare a acumulării rapide a sterilului saturat în iazul de decantare, ceea ce va limita expunerea sulfurilor la oxigen. În plus, apa tratată care va fi conținută în steril va fi ușor alcalină, ceea ce va inhiba și mai mult formarea apelor acide. Riscul real de generare a apelor acide apare după depozitarea sterilului. Acest risc va fi atenuat prin închiderea adecvată a iazului, cu ajutorul unui strat de pământ de protecție care va limita infiltrațiile oxigenului și apei în steril.

S.C Roșia Montană Gold Corporation S.A (RMGC) depune toate eforturile pentru a se asigura că apele acide nu afectează mediul. Măsurile luate includ caracteristici suplimentare de control ale surselor (de ex. segregarea rocii sterile), de retenție și de tratare, după caz.

RMGC s-a angajat ca deversarea apelor rezultate în urma proiectului să se efectueze (inclusiv ape acide) doar dacă acestea respectă limitele de deversare prevăzute în Normele tehnice privind colectarea, epurarea și evacuarea apelor uzate orășenești NTPA 001/2005.

Când se va discuta perioada și gradul generării de apă acidă (și astfel, perioada de timp pe durata căreia este necesar tratamentul), trebuie reținut faptul că proiectul minier îndepărtează majoritatea suprafețelor de rocă cu potențial de generare de ape acide în momentul de față.

Durata necesară pentru tratarea și administrarea apei, alături de alte măsuri de întreținere pe termen lung, este estimată în Secțiunea 4.7 a Planului de Închidere și Reabilitare a Minei. Totuși, este greu de evaluat actualmente durata certă necesară tratării. Mai multe tehnologii, printre care controlul surselor, tratarea în carieră și sisteme de tratare pasivă pot fi folosite câte una sau în combinație pentru a elimina necesitatea unei funcționări pe termen lung a uzinei de tratare. Totuși, aceste opțiuni vor trebui evaluate și dovedite.

Din modelările făcute pentru închiderea iazului de decantare, se pot trage următoarele concluzii:

La sfârșitul fazei de operare și pe parcursul primilor ani din faza de închidere, se estimează o rată de exfiltrații de 77 m³/oră – pe baza modelelor de bilanț al apei. Dacă această rată rămâne constantă, timpul necesar pentru spălarea unui volum de pori de 63 milioane m³ este de ordinul a 90 de ani. Pentru ca exfiltrațiile să atingă nivelul de calitate necesar deversării fără epurare, este nevoie de cel puțin 3-4 astfel de cicluri de spălare, în condițiile în care nu vor interveni procese suplimentare de dizolvare sau mobilizare în corpul sterilelor de procesare. Din acest model, rezultă că exfiltrațiile vor necesita epurare continuă pentru un timp îndelungat în viitor.

Însă, în urma reabilitărilor, prin plasarea unui strat acoperitor pe suprafața sterilelor de procesare, volumul de exfiltrat colectat în sistemul secundar de retenție va scădea, în timp ce durata specifică de spălare a corpului de sterile va crește corespunzător. Se anticipează că prin aplicarea unei cuverturi de tipul celei descrise în Capitolul 4.5 al EIM, rata de infiltrație va ajunge la 10-25 % (sau 80-200 mm/an) din precipitația anuală, cu o scădere corespunzătoare a ratei de exfiltrare. Astfel, cantitatea anuală de contaminanți eliberați din sistemul iazului de decantare va fi mai redusă, dar timpul necesar aplicării metodelor de epurare pentru obținerea unor nivele compatibile cu limitele impuse prin NTPA 001/2005 va crește invers proporțional cu rata de infiltrație.

33.

Detaliile cu privire la garanția financiară pentru refacerea mediului (GFRM) oferită de Roșia Montană Gold Corporation („RMGC”) sunt prezentate în capitolul din Evaluarea Impactului asupra Mediului intitulat "Planuri ale sistemului de management de mediu și social" (Anexa 1 din subcapitolul "Planul de închidere și reabilitare a minei").

Constituirea unei garanții financiare pentru refacerea mediului este obligatorie în România pentru a se asigura că operatorul minier dispune de fonduri adecvate pentru refacerea mediului. GFRM este reglementată de Legea Minelor (nr. 85/2003) și de Instrucțiunile și Normele de aplicare a Legii Minelor emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (nr. 1208/2003). Există, de asemenea, două directive ale Uniunii Europene care au efect asupra GFRM: Directiva privind deșeurile miniere („DSM”) și Directiva privind răspunderea de mediu („DRM”).

Directiva privind deșeurile miniere are scopul de a asigura că există acoperire pentru 1) toate obligațiile ce derivă din autorizația acordată pentru eliminarea deșeurilor rezultate ca urmare a activităților miniere și 2) toate costurile aferente reabilitării terenurilor afectate de depozitul de deșeuri. Directiva privind răspunderea de mediu reglementează activitățile de remediere și măsurile care urmează a fi luate de autoritățile de mediu în cazul în care activitățile miniere produc daune mediului, în scopul asigurării că operatorul miniere dispune de suficiente resurse financiare pentru acțiunile de refacere ecologică. Deși aceste directive nu au fost încă transpuse în legislația românească, termenele pentru implementarea mecanismelor de aplicare sunt 30 aprilie 2007 (DRM) și 1 mai 2008 (DSM) - deci, înainte de începerea exploatarea la Roșia Montană.

RMGC a inițiat deja procesul de conformare cu aceste directive, iar în momentul în care normele de punere în aplicare vor fi adoptate de Guvernul Român, RMGC va fi în deplină conformitate.

RMGC a angajat pe unul dintre cei mai renumiți brokeri de asigurări din lume, care este bine reprezentat în România și are o lungă și remarcabilă experiență în realizarea de evaluări de risc pentru proiecte miniere. Brokerul va colabora cu cei mai buni specialiști în asigurări de bunuri și asigurări pentru cazurile de avarii accidentale ale utilajelor, pentru a efectua analize de risc și evaluări ale strategiei de prevenire a pierderilor pe parcursul activităților de construcție și exploatare de la Roșia Montană, în vederea minimizării pericolelor. Brokerul va stabili suma asigurată și va colabora cu cele mai bine cotate societăți de asigurare pentru a pune la punct acest program pentru RMGC, pentru toate fazele proiectului, de la construcție, exploatare și apoi închidere.

RMGC se angajează să adopte cele mai înalte standarde cu privire la securitatea și sănătatea în muncă pentru personalul său și furnizorii de servicii. Faptul că RMGC utilizează cele mai bune tehnici disponibile (BAT) asigură realizarea acestui obiectiv. Nici o firmă nu câștigă de pe urma unei pierderi, iar în acest scop, vom avea în vedere o implementare de

soluții tehnice care să prevină riscurile, deoarece acestea sunt net superioare soluțiilor de asigurare contra riscurilor. Se poate elimina până la 75% din riscul de pierdere în fazele de proiectare și construcție a unui proiect.

Totuși, recunoaștem că în cazul unui proiect atât de mare ca și cel de la Roșia Montană, este nevoie de încheierea unor polițe de asigurare cuprinzătoare (astfel de polițe reprezintă, totodată, o cerință obligatorie pentru obținerea de finanțări de la instituțiile de creditare). Asigurarea acoperă în principal bunurile, răspunderea și chestiuni speciale (de exemplu punerea în funcțiune cu întârziere, transport, bunuri în proprietatea terților). Astfel, în cazul unor pretenții legitime asupra societății, acestea vor fi achitate de asigurator.

Toți asiguratorii și polițele de asigurare încheiate în cadrul activităților miniere de la Roșia Montană vor respecta în totalitate reglementările românești cu privire la asigurări.

S-au stabilit garanții financiare complete, sub forma GFRM, care obligă Roșia Montană Gold Corporation („RMGC”) să prevadă fonduri adecvate pentru refacerea mediului. GFRM este actualizată anual și va reflecta întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. Costurile actuale de închidere a proiectului Roșia Montană se ridică la 76 milioane USD, calculate pe baza funcționării minei timp de 16 ani.

GFRM trebuie să fie creată pentru a obține autorizația de funcționare pentru începerea activităților miniere. În prezent se efectuează o analiză pentru calculul GFRM necesară în fiecare an de funcționare. Suma minimă la început este estimată la aproximativ 25 milioane USD, valoare care va crește în fiecare an.

Fiecare GFRM va respecta regulile detaliate elaborate de Banca Mondială și Consiliul Internațional pentru Minerit și Metale.

Actualizările anuale vor fi stabilite de experți independenți, în colaborare cu ANRM, în calitate de autoritate guvernamentală competentă în domeniul activităților miniere. Actualizările asigură că în cazul puțin probabil de închidere prematură a proiectului, în orice moment, GFRM reflectă întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. (Aceste actualizări anuale vor avea ca rezultat o valoare estimativă care depășește costul actual de închidere de 76 milioane USD, din cauză că în activitatea obișnuită a minei sunt incluse anumite activități de refacere ecologică).

În condițiile acestei garanții, autoritățile române nu vor avea nici o răspundere financiară cu privire la reabilitarea proiectului Roșia Montană.

Conform legislației din România, există două GFRM separate și diferite.

Prima garanție, care se actualizează anual, se axează pe acoperirea costurilor preconizate pentru refacerea ecologică aferente funcționării obiectivului minier în anul următor. Aceste costuri sunt nu mai puțin de 1,5% pe an din costurile totale, reflectând lucrările anuale angajate.

Cea de-a doua garanție, de asemenea actualizată anual, definește costurile estimative ale închiderii minei de la Roșia Montană. Valoarea din GFRM destinată acoperirii costului de refacere finală a mediului se determină ca o cotă anuală din valoarea lucrărilor de refacere a mediului prevăzute în programul de monitorizare pentru elementele de mediu post-inchidere. Acest program face parte din Programul tehnic pentru închiderea minei, un document ce trebuie aprobat de Agenția Națională pentru Resurse Minerale ("ANRM").

Toate GFRM vor respecta regulile detaliate elaborate de Banca Mondială și Consiliul Internațional pentru Minerit și Metale.

Costurile actuale de închidere a proiectului Roșia Montană se ridică la 76 milioane USD, calculate pe baza funcționării minei timp de 16 ani. Actualizările anuale vor fi stabilite de experți independenți, în colaborare cu ANRM, în calitate de autoritate guvernamentală competentă în domeniul activităților miniere. Actualizările asigură că în cazul puțin probabil de închidere prematură a proiectului, în orice moment, GFRM reflectă întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. (Aceste actualizări anuale vor avea ca rezultat o valoare estimativă care depășește costul actual de închidere de 76 milioane USD, din cauză că în activitatea obișnuită a minei sunt incluse anumite activități de refacere ecologică).

Actualizările anuale cuprind următoarele patru elemente variabile:

- Modificări aduse proiectului care afectează obiectivele de refacere ecologică;
- Modificări ale cadrului legislativ din România inclusiv punerea în aplicare a directivelor UE;
- Tehnologii noi care îmbunătățesc metodele și practicile de refacere ecologică;
- Modificări ale prețului unor produse și servicii esențiale pentru refacerea ecologică.

Odată finalizate aceste actualizări, noile costuri estimate pentru lucrările de închidere vor fi incluse în situațiile financiare ale companiei RMGC și vor fi făcute publice.

Sunt disponibile mai multe instrumente financiare care să asigure că RMGC este capabilă să acopere toate costurile de închidere. Aceste instrumente, păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român cuprind:

- Depozite în numerar;
- Fonduri fiduciare;
- Scrisori de credit;
- Garanții;
- Polițe de asigurare.

34.

Consideram necesară prescrierea depunerii unei garanții financiare detaliate - inclusiv cu oferte de preturi - care garantează costurile totale ale daunelor cauzate de potențialele accidente.

Informațiile cu privire la garanția financiară pentru refacerea mediului („GFRM”) sunt detaliate în capitolul din Evaluarea Impactului asupra Mediului intitulat "Planuri ale sistemului de management de mediu și social" (Anexa 1 din subcapitolul intitulat "Planul de închidere și reabilitare a minei"). GFRM este actualizată anual și va reflecta întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. Fondurile vor fi păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român.

Roșia Montană Gold Corporation ("RMGC") a investit mult timp, energie și resurse în evaluarea viabilității proiectului minier din valea Roșia Montană. În urma acestei evaluări, RMGC a ajuns la concluzia că Roșia Montană reprezintă o oportunitate de dezvoltare pe termen lung – opinie confirmată de o serie de instituții de creditare, care au analizat în detaliu documentația tehnică a proiectului și rentabilitatea acestuia. Suntem absolut convinși că proiectul se va derula până la finalul celor 16 ani de funcționare preconizați, indiferent de fluctuațiile prețului de piață al aurului.

Constituirea unei garanții financiare pentru refacerea mediului este obligatorie în România pentru a se asigura că operatorul minier dispune de fonduri adecvate pentru refacerea mediului. GFRM este reglementată de Legea Minelor (nr. 85/2003) și de Instrucțiunile și Normele de aplicare a Legii Minelor emise de Agenția Națională pentru Resurse Minerale (nr. 1208/2003).

Există, de asemenea, două directive ale Uniunii Europene care au efect asupra GFRM: Directiva privind deșeurile miniere („DSM”) și Directiva privind răspunderea de mediu („DRM”).

Directiva privind deșeurile miniere are scopul de a asigura că există acoperire pentru 1) toate obligațiile ce derivă din autorizația acordată pentru eliminarea deșeurilor rezultate ca urmare a activităților miniere și 2) toate costurile aferente reabilitării terenurilor afectate de depozitul de deșeuri. Directiva privind răspunderea de mediu reglementează activitățile de remediere și măsurile care urmează a fi luate de autoritățile de mediu în cazul în care activitățile miniere produc daune mediului, în scopul asigurării că operatorul minier dispune de suficiente resurse financiare pentru acțiunile de refacere ecologică. Deși aceste directive nu au fost încă transpuse în legislația românească, termenele pentru implementarea mecanismelor de aplicare sunt 30 aprilie 2007 (DRM) și 1 mai 2008 (DSM) – deci, înainte de începerea exploatarei la Roșia Montană.

RMGC a inițiat deja procesul de conformare cu aceste directive, iar în momentul în care normele de punere în aplicare vor fi adoptate de guvernul român, RMGC va fi în deplină conformitate.

Toate GFRM vor respecta regulile detaliate elaborate de Banca Mondială și Consiliul Internațional pentru Minerit și Metale.

Costurile actuale de închidere a proiectului Roșia Montană se ridică la 76 milioane USD, calculate pe baza funcționării minei timp de 16 ani. Actualizările anuale vor fi stabilite de experți

independenți, în colaborare cu ANRM, în calitate de autoritate guvernamentală competentă în domeniul activităților miniere. Actualizările asigură că în cazul puțin probabil de închidere prematură a proiectului, în orice moment, GFRM reflectă întotdeauna costurile aferente refacerii ecologice. (Aceste actualizări anuale vor avea ca rezultat o valoare estimativă care depășește costul actual de închidere de 76 milioane USD, din cauză că în activitatea obișnuită a minei sunt incluse anumite activități de refacere ecologică).

Sunt disponibile mai multe instrumente financiare care să asigure că RMGC este capabilă să acopere toate costurile de închidere. Aceste instrumente, păstrate în conturi protejate la dispoziția statului român cuprind:

- Depozite în numerar
- Fonduri fiduciare
- Scrisori de credit
- Garanții
- Polițe de asigurare

În condițiile acestei garanții, autoritățile române nu vor avea nicio răspundere financiară cu privire la reabilitarea proiectului Roșia Montană.

35.

Precizăm că nu va exista un fenomen de ploaie cu cianuri și nici nu a fost evidențiat în alte locuri sau în alte situații. De altfel, literatura de specialitate nu indică un fenomen numit „ploaie cu cianuri”, cunoscut și studiat fiind fenomenul de „ploi acide”, care nu poate fi generat prin degradarea compușilor cianurici în atmosferă.

Rațiunile pentru care afirmăm că nu va exista un fenomen de ploaie cu cianuri sunt următoarele:

- Manevrarea cianurii de sodiu, de la descărcarea din vehiculele de aprovizionare, până la depunerea sterilelor de procesare în iazul de decantare, se va realiza numai în fază lichidă, reprezentată de soluții alcaline cu un pH mare (mai mare de 10,5-11) având diferite concentrații de cianură de sodiu, alcalinitatea acestor soluții având rolul de a menține cianura sub formă de ioni cian (CN^-) și de a împiedica formarea acidului cianhidric (HCN), fenomen care are loc numai în medii cu pH redus;
- Volatilizarea cianurilor dintr-o soluție nu poate avea loc sub formă de cianuri libere, ci numai sub formă de HCN;
- Manevrarea și stocarea soluțiilor de cianură de sodiu se va face numai prin intermediul unor sisteme închise, singurele instalații/zone în care ar putea avea loc formarea și volatilizarea, cu rate mici de emisie, a HCN în aer, fiind tancurile de leșiere și de la îngroșătorul de sterile, precum și iazul de decantare a sterilelor de procesare;
- Emisiile de HCN de la suprafețele tancurilor menționate și de la suprafața iazului de decantare pot apărea ca urmare a reducerii pH-ului în straturile superficiale ale soluțiilor (ceea ce favorizează formarea HCN) și a desorbției (volatilizare în aer) acestui compus;
- Concentrațiile de cianuri în soluțiile manevrate vor scădea de la 300 mg/l în tancurile de leșiere, până la 7 mg/l (cianuri totale) la descărcarea în iazul de decantare, reducerea drastică a concentrațiilor de cianuri la descărcare urmând a fi realizată cu ajutorul sistemului de denocvizare;
- Pe baza cunoașterii chimismului cianurii și a experienței din activități similare s-au estimat următoarele posibile emisii de HCN în aer: 6 t/an de la tancurile de leșiere, 13 t/an de la tancurile îngroșătorului de sterile și 30 t/an (22,4 t, respectiv 17 mg/h/m², în sezonul cald și 7,6 t, respectiv 11,6 mg/h/m², în sezonul rece) de pe suprafața iazului de decantare, ceea ce înseamnă o emisie zilnică medie totală de HCN de 134,2 kg;
- Acidul cianhidric odată emis este supus unor reacții chimice în atmosfera joasă, reacții prin care se formează amoniac;
- Modelarea matematică a concentrațiilor de HCN în aerul ambiental (considerând situația în care HCN emis nu este supus reacțiilor chimice în atmosferă) a pus în evidență cele mai mari concentrații la nivelul solului, în incinta industrială, și anume în aria iazului de decantare și într-o arie din vecinătatea uzinei de procesare, concentrația maximă orară fiind de 382 μg/m³;

- Concentrațiile cele mai mari de HCN din aerul ambiental vor fi de 2,6 ori mai mici decât valoarea limită pentru protecția muncii prevăzută de legislația națională;
- Concentrațiile de HCN în aerul ambiental din zonele populate din vecinătatea incintei industriale vor avea valori de 4 – 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, de peste 250 – 12,5 ori mai mici decât valoarea limită pentru protecția muncii prevăzută de legislația națională – legislația națională și legislația Uniunii Europene (EU) pentru calitatea aerului nu prevăd valori limită pentru protecția sănătății populației;
- Evoluția HCN în atmosferă implică o componentă nesemnificativă a reacțiilor în fază lichidă (vapori de apă din atmosferă și picăturile de ploaie) deoarece, la presiuni reduse, caracteristice gazelor din atmosfera liberă, HCN este foarte slab solubil în apă, iar ploaia nu va reduce efectiv concentrațiile din aer (Mudder, et al., 2001, Cicerone și Zellner, 1983);
- Probabilitatea ca valorile concentrațiilor de HCN în precipitațiile din interiorul sau din exteriorul ariei Proiectului să fie semnificativ mai mari decât valorile de fond (0,2 ppb), este extrem de redusă.

Luând în considerare cele prezentate mai sus, rezultă foarte limpede că emisiile de HCN pot avea un oarecare impact strict local asupra calității atmosferei, dar este exclusă implicarea acestora într-un eventual impact transfrontieră asupra calității aerului.

Totodată, se face precizarea că literatura de specialitate nu cuprinde informații cu privire la efectele unei eventuale expuneri a vegetației sau a ecosistemelor la impurificarea atmosferei cu HCN și nici la efectele asupra sănătății faunei ca urmare a inhalării aerului atmosferic impurificat cu HCN.

Detalii privind aspectele referitoare la utilizarea cianurii în procesele tehnologice, la bilanțul cianurilor, precum și la emisiile și la impactul cianurilor asupra calității aerului: Raport la studiul de evaluare a impactului asupra mediului (EIM), Cap. 2, Cap. 4.1 și Cap. 4.2 (secțiunea 4.2.3).

Raportul EIM (Capitolul 10, Impact transfrontalier) evaluează proiectul propus din punct de vedere al probabilității unui impact semnificativ asupra bazinului hidrografic și transfrontalier, produs în aval care ar putea, spre exemplu, afecta bazinele hidrografice ale râurilor Mureș și Tisa din Ungaria. Capitolul concluzionează că în regim de funcționare normală, nu ar exista nici un impact semnificativ asupra situației bazinelor hidrografice/transfrontaliere din aval.

Problema unei deversări accidentale de steril de mari proporții în rețeaua hidrografică a fost recunoscută ca fiind o problemă importantă în cadrul dezbaterilor publice unde factorii interesați și-au exprimat îngrijorarea în această privință. În consecință, s-a efectuat o nouă lucrare în scopul de a furniza detalii suplimentare celor prevăzute în raportul EIM privind impactul asupra calității apelor din aval de proiect și din Ungaria. Această lucrare cuprinde modelarea calității apelor în funcție de o gamă de scenarii operaționale și accidentale posibile și pentru regimuri de debite diferite.

Modelul utilizat este modelul INCA, dezvoltat în ultimii 10 ani în vederea simulării atât a sistemelor terestre cât și a celor acvatică în cadrul programului de cercetare EUROLIMPACS EU (www.eurolimpacs.ucl.ac.uk). Modelul a fost utilizat pentru evaluarea impactului generat de viitoarea activitate minieră și de operațiuni de colectare și epurare a poluării produse de activitățile miniere anterioare desfășurate la Roșia Montană.

Modelarea creată pentru Roșia Montană simulează opt metale (cadmiu, plumb, zinc, mercur, arsen, cupru, crom, mangan), precum și cianuri, nitrați, amoniac și oxigen dizolvat. Modelul a fost aplicat bazinelor superioare de la Roșia Montană, precum și pentru întreaga rețea hidrografică Abrud - Arieș – Mureș până la granița cu Ungaria și mai departe în râul Tisa. Modelul ia în calcul diluția, și procesele de amestec și fizico-chimice care afectează metalele, amoniacul și cianurile din rețeaua hidrografică și oferă estimări ale concentrațiilor în puncte cheie de-a lungul râului, inclusiv la granița cu Ungaria și în râul Tisa după confluența cu râul Mureș.

Datorită fenomenelor de diluție și dispersie care au loc în rețeaua hidrografică și a tehnologiei inițiale de tip BAT (“cele mai bune tehnologii disponibile”) adoptate pentru proiect (spre exemplu, utilizarea de procese de distrugere a cianurii pentru efluentul cu steril, ceea ce reduce concentrația de cianură în efluentul înmagazinat în iazul de decantare a sterilor de procesare la o valoare mai mică de 6 mg/l), chiar și o deversare accidentală de steril, de mari proporții, (spre exemplu, ca urmare a cedării barajului) în rețeaua hidrografică nu ar duce la

poluare transfrontalieră. Modelul a arătat că și în cazul celui mai periculos scenariu de cedare a barajului, toate limitele admisibile pentru concentrațiile de cianură și de metale grele din apa râului ar fi respectate înainte ca acesta să treacă în Ungaria.

Modelul INCA a fost utilizat și la evaluarea impactului benefic al sistemului existent de colectare și epurare a apelor acide și a arătat că se obțin îmbunătățiri substanțiale ale calității apelor din rețeaua hidrografică în regim normal de funcționare.

Pentru mai multe informații se prezintă o fișă sintetică privind lucrarea de modelare INCA cu titlul: Programul de modelare al râului Mureș în Anexa împreună cu studiul de modelare complet este prezentat în Anexa 5.1.

Chestiunea referitoare la o posibilă scăpare accidentală pe scară mare a sterilului din iaz în sistemul hidrografic a fost recunoscută ca fiind importantă, iar întâlnirile publice au transmis îngrijorarea părților implicate cu privire la acest aspect. Drept urmare, au fost elaborate lucrări suplimentare pentru a furniza detalii în plus față de cele furnizate de Raportul EIM privind impacturile asupra calității apei în aval de proiect și pe teritoriul Ungariei. Aceste lucrări includ modelarea calității apei pentru un domeniu larg de scenarii de accidente posibile și condiții de debit, ceea ce demonstrează conformitatea concepției de proiect cu noua Directivă UE privind Managementul Sterilelor Miniere și cu documentația privind cele mai bune tehnici disponibile, precum și faptul că a fost elaborată într-o manieră satisfăcătoare și sigură.

Datorită măsurilor de atenuare adoptate (de exemplu, utilizarea procesului de distrugere a cianurii din turbureala sterilă care reduce concentrația de cianură în efluentul depozitat în iazul de decantare la sub 10 mg/l), chiar și o eliberare neprogramată la scară mare a materialelor sterile (de exemplu, ca urmare a unei rupturi de baraj) în sistemul hidrografic, nu ar avea drept efect o poluare transfrontalieră care ar putea afecta semnificativ receptorii sensibili din Ungaria.

Este, de asemenea, demn de reținut că, întrucât Proiectul este conceput în concordanță cu Directiva UE aplicabilă, iazul de decantare propus la Roșia Montană elimină problemele care au apărut la Baia Mare și este mult mai sigur. O astfel de ruptură este posibilă numai în condiții care depășesc extremele de climă și activitate seismică cunoscute pe termen lung. În aceste condiții, receptorii sensibili în aval de Proiect vor fi probabil afectați de evenimente precum inundații extreme sau alunecări de teren induse de cutremure, dar care nu vor avea nici o legătură cu Proiectul aurifer Roșia Montană.

Cianura folosită în prezent în Budapesta este transportată aici prin metode similare celor pe care noi le vom folosi la Roșia Montană. Totuși, riscul fata de Dunăre este cu mult mai mare, întrucât Budapesta folosește cianura chiar în apropierea Dunării, pe când noi nu. Transportul se efectuează în conformitate cu standardele europene, prin firme de transport autorizate pentru transportul substanțelor toxice și toate camioanele care vin prin Budapesta conțin substanțe mai periculoase decât cianura. De aceea există legislație în vigoare și ne-au trebuit multe secole pentru a dezvolta această legislație. Acum, în ceea ce privește biodiversitatea, responsabilitatea noastră este de a îmbunătăți biodiversitatea din Roșia Montană și aș dori ca experții noștri în probleme de biodiversitate să dezvolte puțin acest subiect.

Din echipa care a făcut studiul de biodiversitate au făcut parte academicieni și membri ai comunității academice din România. Nu s-a vrut nici un moment ca acest studiu să fie unul pur științific ci mai mult un instrument tehnico-administrativ care să ajute la luarea unei decizii pentru momentul acesta de evaluare a impactului, asupra riscului cianurii chiar și în cazul producerii unui accident, la ajungerea în parcul natural Lunca Mureșului, concentrațiile se vor încadra în limitele admisibile, deci chiar și în cazul celui mai grav accident aceste limite vor fi respectate și așa cum s-a arătat în prezentarea de dinainte, la ora actuală apele de la Roșia Montană transportă mai multe substanțe nocive atât pentru parcul Lunca Mureșului, cât și pentru parcul natural Mureș-Criș. Tocmai acest proiect își propune să anuleze toate aceste scurgeri și astfel să scada considerabil impactul asupra parcului natural Mureș-Criș și Lunca Mureșului.

Suntem în măsură să facem următoarele precizări: Studiul de condiții inițiale cu referire la componenta biodiversitate (vol. 13, cap. 4.6.), ca instrument de evaluare tehnico-administrativă, a presupus realizarea unei liste sistematice a speciilor, ce cuprinde atât date prelevate direct din teren în baza unor tehnici consacrate (observații directe, utilizarea de capcane, colectarea prin diverse tehnici, etc.), cât și date bibliografice la care am avut acces. Dată fiind utilitatea documentului analizat ca instrument tehnico-administrativ ce urmează a facilita și deservi procesul de luare a deciziilor nu s-a pus problema realizării unui studiu cu caracter științific exhaustiv care să epuizeze până la cele mai mici detalii aspectele legate de biodiversitate. Dat

fiind faptul că riscurile de poluare, chiar și accidentală, au fost considerate ca minime chiar și pentru zone din imediata proximitate a zonei de implementare a proiectului (vorbim aici de râul Arieș, Parcul Natural Lunca Mureșului, etc.), nu a fost inițiat nici un studiu în acest sens. Astfel considerăm că extinderea unor investigații în alte zone nu își găsesc relevanța.

36.

Partea maghiara sa negocieze cu toate mijloacele disponibile pentru a primi accesul la toate contractele și convențiile existente între Minvest, RMGC și Statul Român, respectiv pentru a obține publicitatea totală pentru toate acordurile emise până în prezent.

37.

Considerăm indispensabil evaluarea și estimarea riscurilor cauzate de transportul cianurilor, modelarea accidentelor rutiere pe traseele potențiale și efectele acestora asupra mediului și asupra populației.

Cu privire la transportul cianurilor, RMGC se angajează să respecte toate cerințele legislative naționale și UE în acest domeniu, și să impună respectarea acestor obligații furnizorilor săi pentru a asigura că toate cerințele de transport în siguranță a oricăror substanțe chimice sunt îndeplinite. Pe lângă acest angajament, societatea noastră și furnizorii noștri vor adera la liniile directoare ale Grupului Sectorului de Cianuri al UE (CEFIC) pentru depozitarea, manipularea și distribuția cianurilor alcaline. CEFIC stabilește standardele și cerințele de conformare cu Directivele UE, ce reglementează transportul a mii de substanțe periculoase de toate tipurile care tranzitează zilnic UE. Și RMGC este semnatar al Codului Internațional de Management al Cianurilor (ICMI), o practică recunoscută pe plan internațional privind managementul cianurilor în industria minieră auriferă; RMGC va solicita, de asemenea, furnizorilor săi să semneze și să se conformeze ICMI, iar operațiile uzinei de prelucrare de la Roșia Montană vor fi certificate ICMI. Va urma, de asemenea, un audit periodic, riguros și independent al sistemului de management al cianurilor.

Deoarece RMGC nu va fi certificat pentru transportul cianurilor, nu va face acest lucru. O companie cu experiență, calificată conform standardelor CEFIC, normelor UE și ICMI, va fi selectată și monitorizată de către producător și utilizator. Cianura în formă solidă, de brichete (nu ca lichid), va fi transportată cu containere standard ISO special proiectate pentru a fi rezistente la accident sau deteriorare, ce vor fi certificate și verificate periodic în conformitate cu legislația pentru transportul substanțelor periculoase și vor respecta normele de circulație pe drumurile publice. RMGC intenționează să maximizeze utilizarea căii ferate pentru transport, până la un depou de cale ferată în apropiere de amplasamentul proiectului. Înainte de începerea funcționării uzinei, va fi realizată o analiză detaliată a traseului pentru a identifica toate alternativele de traseu de transport, riscurile potențiale și măsurile necesare pentru atenuarea acestora. Analiza va fi realizată, pe cât posibil, foarte aproape de data începerii operațiilor, pentru a beneficia de cele mai recente îmbunătățiri aduse rețelelor de cale ferată și autostrăzilor, conform standardelor UE și cu respectarea normelor, restricțiilor și recomandărilor de utilizare a traseului, impuse de administratorul drumurilor respective și alte autorități publice, în conformitate cu legislația națională în acest domeniu.

Pe porțiunea de traseu în care vom folosi autotrenuri, procedura noastră de operare va fi, probabil, să grupăm transportul în convoaie de 12 camioane o dată pe săptămână, pentru a reduce riscul accidentelor. Transportul va fi efectuat numai după o apreciere a condițiilor curente și după confirmarea posibilității primirii transportului la amplasamentul proiectului. RMGC și furnizorii săi vor respecta pe deplin normele UE, ADR și RID, ce reglementează transportul internațional de produse periculoase pe șosele sau pe calea ferată.

Rutele de transport vor fi selectate în colaborare cu autoritățile de administrare și circulație astfel încât să se evite pericolele, iar comunicarea permanentă în timpul procesului de tranzit va asigura

siguranța livrării la amplasamentul stabilit. La livrare, brichetele de cianură vor fi dizolvate direct într-un container sigur și nu vor părăsi amplasamentul uzinei de prelucrare. Capacitatea de înmagazinare a cianurilor din amplasamentul Roșia Montană va fi suficientă pentru a garanta funcționarea continuă și pentru a permite flexibilitatea livrării în scopul evitării accidentelor neprevăzute, precum drumuri proaste sau vreme nefavorabilă.

În plus, Raportul EIM prezintă Planul RMGC de prevenire a poluarilor accidentale (Planul I). Obiectul acestui Plan include coridoare de tranzit pentru transportul de materiale, inclusiv cianura. Acest plan stabilește procedurile de bază pentru echipele de intervenție în caz de urgențe ale companiei, ce se ocupa cu astfel de accidente și asigură un răspuns rapid la orice nevoie de curățare specializată. Suplimentar, Planul de Management al Cianurilor (inclus în raportul EIM ca Planul G) stabilește responsabilitățile specifice privind precauția față de cianuri în timpul transportului, incluzând intenția RMGC de a pregăti contracte scrise cu producătorii și transportatorii de cianuri cu privire la responsabilitatea pentru probleme de sănătate, siguranță și mediu înconjurător.

38.

Pe baza modificărilor aduse ulterior în "Planul de Management al patrimoniului cultural al Centrului Istoric Roșia Montană" raportat de către specialiștii care au întocmit documentația respectivă, propunem ca Ministerul Mediului sau omologul sau din România să ceară confirmare de la fiecare specialist care a lucrat la întocmirea Studiului de Impact în care să confirme asumarea responsabilităților în ceea ce privește corectitudinea datelor și concluziilor din Raportul la Studiul de Impact asupra Mediului pentru proiectul minier din Roșia Montană.

Raportul studiului de Evaluare a Impactului asupra Mediului (EIM) depus de SC Roșia Montană Gold Corporation SA (RMGC) răspunde complet și profesionist îndrumarului de elaborare propus de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor (MMGA). Raportul a fost întocmit de peste 100 de consultanți, experți (acreditați) și specialiști independenți, renumiți atât pe plan național și european, cât și internațional. Suntem convinși că EIA asigură informații și raționamente detaliate suficiente pentru a permite MMGA să ia o decizie asupra Proiectului Roșia Montană (RMP). După ce a fost prezentat, raportul EIM a fost analizat de două echipe diferite de experți. Experți tehnici, reprezentanți ai unor bănci internaționale din sectorul privat și instituții de garantare a creditelor, au conchis că EIM se conformează Principiilor Equator, menite să promoveze împrumuturile responsabile acordate de instituțiile financiare proiectelor care ridică probleme de mediu și sociale, iar un comitet ad hoc format din experți europeni (Grupul Internațional de Experți Independenți - GIEI) a declarat public că raportul EIM este bine întocmit, conform cu recomandările și sugestiile lor.

O copie a raportului GIEI și a răspunsului RMGC sunt incluse în prezenta anexă a EIM.

39.

Având în vedere deficiențele studiului de impact, lipsa de experiență, sursele financiare limitate și caracterul de "casuta postală" a firmei investitoare, lipsa garanțiilor și asigurărilor financiare respectiv raportarea de către specialiști a falsificării parțiale a Studiului de Impact și ținând cont de riscul inestimabil cu care amenința proiectul minier propus mediul înconjurător inclusiv - prin efectele transfrontiere - în Ungaria, cerem ferm Ministerului Mediului și Gospodăririi Apeilor al Ungariei să apeleze la toate mijloacele disponibile pentru a împiedica realizarea proiectului minier propus la Roșia Montană. Documente întocmite de specialist ne susțin părerea că proiectul minier propus la Roșia Montană pe baza Studiului de Impact prezentat nu ar fi acceptat în Uniunea Europeană.

Față de solicitarea dvs., precizăm că art. 44 (3) din Ordinul Ministrului Apelor și Protecției Mediului nr. 860/2002 privind Procedura de evaluare a impactului asupra mediului și de emitere

a acordului de mediu ("Ordinul nr. 860/2002") prevede ca "în baza rezultatelor dezbaterii publice, autoritatea competentă pentru protecția mediului evaluează propunerile/comentariile motivate ale publicului și solicită titularului completarea raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului cu o anexă care conține soluții de rezolvare a problemelor semnalate".

Pe cale de consecință, având în vedere faptul că, propunerea dumneavoastră reprezintă o simplă afirmație în care nu se indică eventuale probleme și nu se furnizează detalii suplimentare, precizăm că, decizia de emitere sau respingere a acordului de mediu nu poate fi luată doar în considerarea unei simple propuneri, ci în temeiul unor criterii obiective stabilite în cuprinsul art. 45 din Ordinul nr. 860/2002 și numai după examinarea,

- (i) raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului;
- (ii) a concluziilor părților implicate în evaluare;
- (iii) a posibilităților de punere în aplicare a proiectului;
- (iv) a răspunsurilor titularului la propunerile/comentariile motivate ale publicului.

**Answer to contestation submitted by
“Protect the Future Association - Vedegylet” from Hungary**

1.

Mining Lease no. 47/1999 Roşia Montană is a document classified as “Classified Document” and the information therein complies with Law no.182/2002 regarding the protection of classified information. Other documents such as: the annual production estimate, the endorsement of the estimate; the control documents; the findings notes issued by Romanian National Agency for Mineral Resources are also classified as “Classified Documents”. These documents are available only to persons holding a special permit issued in accordance with Government Decision no. 585 regarding the enforcement methodology of Law no. 182. The information included in these documents is not available to the public.

2.

Generally, the Environmental Impact Assessment study report (EIA) follows the Terms of Reference Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) received from the Ministry of Environment and Water Management (MEWM). In the EIA, there are repetitions simply due to reporting requirements that treat similar or identical issues under multiple headings as the documentation RMGC provided includes, besides the requirements of the Romanian legislation, the baseline condition studies (including monitoring data from 1999-2006) and the management plans developed in the EIA process. These documents were added because of RMGC’s commitment to comply with Romanian and European law and international best practices. Thus, the relevant Best Available Techniques (BAT) and the Best Management Practices (BMP) were taken into account in designing the project as submitted for approval in the EIA.

As far as the professional feature of this EIA is concerned, we request some professionalism from those who read this EIA. If you have found only 11 pages dealing with biodiversity, then we are deeply sorry for this. It is the Romanian experts from the Academy who have prepared it. Their names are included in Chapter 1 of this EIA or in the non-technical summary. There are repetitions in the EIA. There are 32 volumes. Each volume targets a different public and, furthermore, there was one request from the Technical Analysis Committee of the Romanian Government. There are different people with different needs. This is the explanation for these repetitions.

We are entitled to make the following statements: The study of the biodiversity baseline conditions (volume 13, chapter 4.6.), as a technical-administrative assessment tool, included the presentation of certain data according to the procedure set by Ministry Order no. 863/2002, which required the presentation of the baseline conditions of the estimated impacts and of the necessary impact mitigation measures respectively. Thus, in the attempt to clearly illustrate the object of such impacts, the study includes references to the initial conditions and certain repetitions.

3.

We have a Hungarian translation of the non-technical part, which has more than 70 pages, and the study authors are presented in the first 5 pages of it. This is the most complex and diversified group of people made up to conduct an impact study in Eastern Europe, actually in the whole Europe. We have also invited some experts from Hungary, but they refused because of the negative PR.

The list of experts duly authorized by the Ministry of Environment and Water Administration, who drafted the EIA Report for Roşia Montană, is provided under the Chapter no. 1 Introduction of the Report, together with the number of the authorization held by each expert. Also, the same chapter of the EIA Report provides additional details regarding the individuals and institutions that collaborated to the Report’s elaboration.

4.

The EIA team disagrees that the baseline water quality data are inadequate for defining the baseline. As noted in the Volume 1, Water Baseline Report, 353 locations (springs, hand-dug wells, bore hole wells, monitoring wells, ARD sources, stream water, and lakes) were surveyed and sampled for field parameters during an initial survey. Out of the initial 353 locations, 55 suitable and representative locations were selected for long-term monitoring. These 55 locations were monitored for 49 parameters adequately characterize the baseline water quality both upstream and downstream of the project. In addition, supplemental water quality data were provided by the Sediment Contaminants and Biological and Bacteriological Baseline Reports.

Shallow groundwater is the primary resource in the project area and is supplied through springs and shallow wells. Of the monitoring locations, 29 were shallow wells and springs including the water supply for Roșia Montană. Data from each of these and the other sample location types are described by physical location in the Water Baseline Report and data are presented in graphical format in Exhibits. Obviously people have their preferences for how data are presented, but the EIA team does not agree with the supposition that the data are inadequate or poorly organized.

5.

Galanthus nivalis (common snowdrop) and *Arnica Montana* (wolf's bane) have been identified among the plant species that are under a certain protection statute. These species are being collected at high rate in Romania, being even traded by several businesses. According to annex 4 of Ministerial Order 1198/2005 these species are considered as “*plant or animal species representing an interest for the community, the sampling and development of which represent the scope of work of management measures*”.

Our motto is to create jobs without pollution. There are 990 invertebrate species which have been identified, apart from which the potential species have also been taken into consideration. Thus, there are species which we don't always meet in the natural habitats, but the presence of which may be indicated to us by the potential habitat. Besides, somebody has mentioned the methods for agriculture practicing, the traditional and the rudimentary methods, but which many times may be considered, and really are abusive, when they lead to the loss of the biodiversity, which is also the case at the Roșia Montană area, at least from our point of view. Following the researches which have been performed, they have covered about 6 years. As far as the habitats are concerned, the way it is indicated at page 12, and I quote: „the natural relations between species are extremely limited through the permanent trophic? Intervention and nobody can provide reasons for this, nobody can provide arguments against this fact, since it is hard to speak of the preservation of some habitats in natural status, and of the identification and of the toleration of the structure at least of some of such habitats with the natural ones”. Further on, at page 13 of the same survey, it is mentioned that for the current stage the identification of the major formations has been performed, in order to provide a better overview but, in particular, for a more accurate understanding of the aspects related to the nature present in the perimeter which will be subjected to the impact. Therefore we do not intend to overlook or to neglect certain aspects related to the presence or to the distribution of the natural habitats from the perimeter which has been taken into consideration. Since the recent issuance of the manual for classification of the natural habitats from the habitats of Romania and of Bulgaria which have been integrated with the directive 9243 of the European Union, during the current stage, as an integration, and in order to answer to the requests made by several parties which have expressed their wish to see such habitats, we are working at elaborating a map of the habitats, a detailed map of the natural habitats. According to this manual, the map will be enclosed to the answers which we will provide to the questions formulated by the ministry. With regard to the potential butterfly species which are found in the respective area, we know that Mr. Vizaur has made a degree paper in the area of the meadows of Cluj, where he has determined about 1000 taxons. Therefore, there are about 400 taxons which may be found in the Roșia Montană area, and we may immediately make a comparison.. Turning again to the potential species: in the compensatory functional ecological network, we have taken into account the restoring of some

habitats from the area, which are located in the very proximity of the perimeter, and we wish to reconstruct some valuable habitats, to support a number as high as possible of valuable species, even if the same were not in the project's implementation area.

The biodiversity baseline report (vol. 13, chapter 4.6.), as a technical and administrative instrument, included the discussion on certain topics aiming to satisfy the specific legal requirements in force.

Given the usefulness of the analyzed document as a technical and administrative document facilitating and serving the decision-making process, our intention was not to conduct an exhaustive scientific study analyzing in the slightest detail issues related to biodiversity.

Only extremely relevant and more accessible information was presented, in order to describe the condition of the natural environment in general, and the biodiversity status in particular.

Also, due to our desire to ensure the accessibility of our study, certain objective limitations were also required, which were also reflected in the chapter discussing biodiversity. However, the entire document consists of over 4500 pages, which drew virulent criticism from numerous opponents who considered this to be an attempt to dissimulate or dilute the information.

6.

Unfortunately, not long ago it has been demonstrated that certain aspects, within the study that has been presented, do not contain certain materials that have been prepared by the assigned experts (it is about the chapter dealing with the Cultural Heritage Preservation, signed by the Virgil Apostolu, Executive Manager and by the Stefan Balici, manager in the name of OPUS SRL). RMGC has mutilated the study prepared by experts, ignoring all the aspects that were inconvenient for the investing company. These have been carried out in such a way that they have altered even the final conclusion of the study. Taking into consideration this case, the question arises: at what extend do the materials prepared by experts comply.

The Environmental Impact Assessment study report (EIA) that Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) submitted responded fully and professionally to the Terms of Reference proposed by the Ministry of the Environment and Water Management (MEWM) and complied with the relevant legal provisions and international practices. More than 100 independent consultants, (certified) experts and specialists, renowned at the national, European, and even international levels, prepared the report. We are confident that the EIA provides sufficiently detailed information and reasoning for its conclusions to permit the MEWM to make its decision on the Roşia Montană Project (RMP). Subsequent to submission of the EIA, it has been reviewed by two different sets of experts. Technical experts, representing several international private sector banks and export credit agencies, have concluded that the EIA complies with the Equator Principles designed to promote responsible lending by financial institutions to projects which raise environmental and social concerns, and an ad hoc committee of European experts (International Group of Independent Experts - IGIE) has publicly stated that the EIA was well-developed, taking into consideration their recommendations and suggestions.

A copy of the IGIE report and RMGC's response is included as a reference document to the present annex of the EIA.

7.

In several localities where public debates were held, the Impact Study was not disclosed, or it was made available in such a manner people having a normal working schedule did not have the chance to study it (i.e. in libraries).

Public debates have also been organized in some localities where the local communities have been indirectly impacted by the investment (i.e. Zlatna, Brad, Deva), but due to the deadness of mining sector and also because of the high unemployment rate in these mining towns there

have been a great deal of chances to bring forth a favourable climate for the investment (the hope for new job opportunities). This aspect questions the independence of the public consultation process and the impartiality of the organizers.

The public debates' chairing hasn't been impartial; it has been more like a media campaign for RMGC than a public debate. Indirect questions, focused on other topics than the Impact Study, asked by the opponents of the mining project have been rejected, while the favourable comments have been permitted even though they weren't strictly on the subject of the Impact Study. Generally speaking, the chairmen weren't necessarily independent from RMGC.

According to art. 44 (1) of the Order of the Minister of Waters and Environmental Protection no. 860/2002 regarding the environment impact assessment and the issuance of environmental agreement procedures ("Order no. 860/2002") "during the public debate meeting the project titleholder [...], provides grounded answers to the justified proposals of the public, which were received under a written form, previously to the respective hearing".

At the same time, art. 44 (3) of Order no. 860/2002 provides that "based on the results of the public debate, the relevant authority for the environmental protection evaluates the grounded proposals/comments of the public and requests to the titleholder the supplementation of the report on the environmental impact assessment study with an appendix comprising solutions for the solving of the indicated issues".

Considering the legal wordings quoted above, as your allegation (i) does not identify nor indicate issues related to the project initiated by RMGC and undergoing the environment impact assessment procedure, (ii) refers to decisional capacities under the competence of certain public authorities, issues to which RMGC is not in the position to answer, we mention that the project titleholder cannot and does not have the capacity to provide an answer or make any comments in this respect.

Nevertheless, RMGC believes that it is important to present its views of the project to the public because this project is so important to the economic development of Romania. RMGC believes that this is an important and normal part of debate in a democratic society. As a part of the process for approval of the Project, RMGC has engaged in a broad process of public consultation in compliance with Romanian and European law. The company has held 14 public meetings in Romania and two in Hungary because of high public interest there. This is not simply a public relations campaign but rather an integral part of a serious process of public consultation before the project is approved. RMGC supports this process and believes it is important in a democratic society.

8.

Activists, who were paid by RMGC, did everything in order to interfere with the favourable answering conditions and with the standard public debate procedure. The chairmen took no adequate action in stopping these interferences.

RMGC strongly denies this charge. Some supporters of the Project may work for RMGC, which now employs 500 people in the area, but no one has been paid to support the Project.

9.

The English translations of the Impact Study had many errors or have been left unfinished; thus, the document had entire phrases, maps and their explanatory notes in Romanian.

Since, in the first part, the questioner refers to the presence of so-called mistakes in the EIA, without making any specific references, and in the second part refers to decision-making duties of the public authorities (the Ministry of Environment and Water Management), we underline that

the project titleholder may not and does not have the capability to give and answer or make any comment in this respect.

Concerning the accuracy of the Report on the Environmental Impact Assessment Study, please note that the structure and content of this report are compliant with the specific requirements of the following legal provisions:

- Article 3 (1) - (2), 9(1), 10 and Annex 4 of Romanian Government Decision no. 918 of August 22, 2002 [1] regarding the environmental impact assessment framework procedure and the approval of the list of public or private projects subject to this procedure;
- The model content of the report presented in Annex 2, Part 2, of Order no. 863/2002 issued by the Minister of Waters and Environment Protection regarding the approval of the Methodological guidelines applicable to the stages of the environmental impact assessment framework procedure, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 52 of January 30, 2003;
- The guidelines regarding the scoping stage of the assessment, attached to note no. 8070/May 24, 2005 transmitted to the Ministry of Environment and Water Management.

Reference:

[1] Romanian Government Decision no. 918/2002 was abrogated by Romanian Government Decision no. 1213/2006 regarding the environmental impact assessment framework procedure for certain public and private projects, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 802 of 25/09/2006. However, taking into consideration the provisions of Article 29 of Romanian Government Decision no. 1213/2006, which stipulate that “the projects transmitted to a competent environmental protection authority for the issuance of the environmental permit, and subject to the environmental impact assessment, before the coming into force hereof, shall be subject to the environmental impact assessment and environmental permitting procedure in force at the time of application”, please note that the provisions of Romanian Government Decision no. 918/2002 are still applicable in the case of RMGC’s project.

10.

Out of this material Ministry of Environment and Water Management translated in Hungarian just an abstract totalling 24 pages. In this summary, for questions critical for Hungary, in order to clarify certain details, there are many cross references to chapters that haven’t been translated in Hungarian (i.e. pg.18, 19, 20 etc...) or there are no notifications, as it is for example, the issue of risks and effects of potential cyanides pollution. The material that was concluded by RMGC in May 2006, which included the translation of the 9th chapter, has been presented only within the public debates, being available on the Ministry web page only in September (after the expiry of the initial deadline for comments receiving session, and only three weeks before the expiry of the extended term).

The Environmental Impact Assessment study report (EIA) that Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) submitted responded fully and professionally to the Terms of Reference proposed by the Ministry of the Environment and Water Management (MEWM) and complied with the relevant legal provisions and international practices. More than 100 independent consultants, (certified) experts and specialists, renowned at the national, European, and even international levels, prepared the report. We are confident that the EIA provides sufficiently detailed information and reasoning for its conclusions to permit the MEWM to make its decision on the Roşia Montană Project (RMP). Subsequent to submission of the EIA, it has been reviewed by two different sets of experts. Technical experts, representing several international private sector banks and export credit agencies, have concluded that the EIA complies with the Equator Principles designed to promote responsible lending by financial institutions to projects which raise environmental and social concerns, and an ad hoc committee of European experts (International Group of Independent Experts - IGIE) has publicly stated that the EIA was well-developed, taking into consideration their recommendations and suggestions.

A copy of the IGIE report and RMGC's response is included as a reference document to the present annex of the EIA.

11.

Two weeks before the public debate in Budapest, the Ministry did not know to name the precise location of the debate. Taking into consideration all the signs, it had the intention to choose a location which was meant to be difficult for public access, namely in Csepel.

The method for the public consultation as part of the environmental impact assessment procedure is provided by Order of the Minister of Waters and Environmental Protection no. 860/2002 on the environmental impact assessment and the issuance of environmental permit procedures ("Order no. 860/2002"):

Article 39 (1) of the Order no. 860/2002 provides that "after performing the environment impact assessment and drafting the report on the environmental impact assessment study, the relevant environmental protection authority and the project titleholder inform the public, [...], within at least 30 working days prior to the date of public debate meeting, on the following aspects: (i) the location and the date of the public debate, (ii) the location and the date when the report on the environment impact assessment study is available for consultation and (iii) the address of the public authority for environmental protection where the reasoned proposals of the public regarding the report on the environment impact assessment study are submitted"; According to art. 41 of Order no. 860/2002, the public debate meeting is held in the presence of the representatives of the relevant public authority for environmental protection, in the area where the project should be implemented and out of the working hours. Therefore, we kindly ask you to notice the fact that, the relevant legislation does not provide for or make recommendations for the organization of the public debate meetings on the study of the environment impact assessment report during a certain period of the year. The only provision and obligation of the project titleholder in this respect, an obligation fulfilled by S.C. Roşia Montana Gold Corporation S.A. (RMGC), is to inform the public 30 days before the date of the public debate meeting.

Moreover, please note that the terms and stages provided by law for organizing and holding the public consultations were observed and strictly accomplished, considering that:

- (i) the announcement regarding the public debate was posted within the legal term;
- (ii) the report to the environment impact assessment study was put at the public's disposal in multiple locations and in due time, and
- (iii) starting hours for of the public debate meetings were established outside the working hours.

12.

The slurry lake (probably the Tailings Management Facility), where hazardous cyanides and numerous heavy metals such as azote, it is not lined, according to the plan that was presented. Because of this, there is a high chance of contaminating the underground and surface water reserves. The study doesn't deny this fact but it only wants to depreciate its contamination scale. This won't only jeopardize the localities in Romania, but it will also endanger Tisa's waters; waters already oversaturated with pollutants (heavy metals, sulphuric acid) due to current mining activities respectively those developed in Transylvania and Northern Hungary in the past.

We appreciate that there is concern about transboundary impacts and have worked extensively with independent experts and scientists to fully assess all possibilities. These assessments, including a just-completed study of catastrophic failure scenarios by The University of Reading, have concluded that the Roşia Montană Project has no transboundary impact. A full copy of the

University of Reading study can be found in the reference documents included as an annex to this report.

The Environmental Impact Assessment Report (EIA) (Chapter 10 Transboundary Impacts) assesses the proposed project with regard to potential for significant river basin and transboundary impacts downstream which could, for example, affect the Mureş and Tisa river basins in Hungary. The Chapter concludes that under normal operating conditions, there would be no significant impact for downstream river basins/transboundary conditions.

The issue of a possible accidental large-scale release of tailings to the river system was recognized to be an important issue during the public meetings when stakeholders conveyed their concern in this regard. As a result, further work has been undertaken by RMGC to provide additional detail to that provided in the EIA on impacts on water quality downstream of the project and into Hungary. This work includes modelling of water quality under a range of possible operational and accident scenarios and for various flow conditions.

The model used is the INCA model developed over the past 10 years to simulate both terrestrial and aquatic systems within the EUROLIMPACS EU research program (www.eurolimpacs.ucl.ac.uk). The model has been used to assess the impacts from future mining, and collection and treatment operations for pollution from past mining at Roşia Montană.

The modelling created for Roşia Montană simulates eight metals (cadmium, lead, zinc, mercury, arsenic, copper, chromium, manganese) as well as Cyanide, Nitrate, Ammonia and dissolved oxygen. The model has been applied to the upper catchments at Roşia Montană as well as the complete Abrud-Arieş-Mureş river system down to the Hungarian Border and on into the Tisa River. The model takes into account the dilution, mixing and physico-chemical processes affecting metals, ammonia and cyanide in the river system and gives estimates of concentrations at key locations along the river, including at the Hungarian Boarder and in the Tisa after the Mureş joins it.

Because of dilution and dispersion in the river system, and of the initial European Union Best Available Techniques (EU BAT)-compliant technology adopted for the project (for example, the use of a cyanide destruct process for tailings effluent that reduces cyanide concentration in effluent stored in the Tailings Management Facility - TMF - to below 6 mg/l), even a large scale unprogrammed release of tailings materials (for example, following failure of the dam) into the river system would not result in transboundary pollution. The model has shown that under worse case dam failure scenario all legal limits for cyanide and heavy metals concentrations would be met in the river water before it crosses into Hungary.

The INCA model has also been used to evaluate the beneficial impacts of the existing mine water collection and treatment and it has shown that substantial improvements in water quality are achieved along the river system under normal operational conditions.

For more information, an information sheet presenting the INCA modeling work is presented under the title of the Mureş River Modelling Program and the full modelling report is presented as Annex 5.1.

13.

During those 17 years of mining operations, the mine is going to use about 204 tons of substances, all containing cyanides. Due to the fact that these cyanides are not produced in Romania, they are going to be imported. In this case, Hungary, as a potential transit country is highly exposed to a great deal of risk. The assessment of this risk is missing from the study which does not contain any remarks concerning the possible consequences of an accident (technological plans, financial coverage, etc...)

In the study does not exist any specification concerning the fact that the rock with elevated content of sulphur and acid potential which might determine acid seepage that will be used for

the construction of the dam might have been analyzed by the relevant Romanian authorities and that these authorities would have found this rock suitable for the dam construction. We find this as being essential.

A final preferred cyanide transportation route will not be selected until closer to the date that cyanide will be transported, as the regional routes and infrastructure are in a constant state of change and we want the best route. A detailed route survey to identify all potential transportation alternatives and hazards, together with needed mitigation measures, will be completed before operations begin in consultation with administration and road traffic authorities. The survey will be conducted as close to the beginning of operations as possible to take advantage of the most updated rail and highway network improvements, as per EU guidelines, and always observing the route utilization norms, restrictions and recommendations imposed by the road administrator, traffic police and other public authorities as required by Romanian applicable laws.

RMGC is committed to meeting all requirements to ensure safe transportation of any hazardous materials. Our company and our suppliers will adhere to the guidelines of the Cyanides Sector Group of the EU (CEFIC) for storage, handling and distribution of alkali cyanides. CEFIC sets the standards and requires compliance with EU Directives regulating the transport of thousands of different hazardous substances shipped daily throughout the EU. RMGC is also a signatory of the International Cyanide Management Code (ICMI), an internationally recognized practice for cyanide management in the gold mining industry; we will also require our suppliers to sign and abide by ICMI, and Roşia Montană plant operations will be ICMI certified. An ongoing, rigorous and independent audit of the cyanide management system will be followed as well.

An engineered liner is included in the design of the Tailings Management Facility (TMF) basin to be protective of groundwater. Specifically, the Roşia Montană Tailings Management Facility (TMF or "the facility") has been designed to be compliant with the EU Groundwater Directive (80/68/EEC), transposed as Romanian GD 351/2005. The TMF is also designed for compliance with the EU Mine Waste Directive (2006/21/EC) as required by the Terms of Reference established by the MEWM in May, 2005. The following paragraphs provide a discussion of how the facility is compliant with the directives.

The TMF is composed of a series of individual components including:

- the tailings impoundment;
- the tailings dam;
- the secondary seepage collection pond;
- the secondary containment dam; and
- the groundwater monitoring wells/extraction wells located downstream of the Secondary Containment dam.

All of these components are integral parts of the facility and necessary for the facility to perform as designed.

The directives indicated above require that the TMF design be protective of groundwater. For the Roşia Montană project (RMP), this requirement is addressed by consideration of the favorable geology (low permeability shales underlying the TMF impoundment, the TMF dam, and the Secondary Containment dam) and the proposed installation of a low-permeability (1×10^{-6} cm/sec) recompacted soil liner beneath the TMF basin. Please see Chapter 2 of EIA Plan F, "The Tailings Facility Management Plan" for more information.

The proposed low permeability soil liner will be fully compliant with Best Available Techniques (BAT) as defined by EU Directive 96/61 (IPPC) and EU Mine Waste Directive. Additional design features that are included in the design to be protective of groundwater include:

- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) cut off wall within the foundation of the starter dam to control seepage;
- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) core in the starter dam to control seepage;

- A seepage collection dam and pond below the toe of the tailings dam to collect and contain any seepage that does extend beyond the dam centerline;
- A series of monitoring wells, below the toe of the secondary containment dam, to monitor seepage and ensure compliance, before the waste facility limit.

In addition to the design components noted above specific operational requirements will be implemented to be protective of human health and the environment. In the extremely unlikely case that impacted water is detected in the monitoring wells below the secondary containment dam, they will be converted to pumping wells and will be used to extract the impacted water and pump it into the reclaim pond where it will be incorporated into the RMP processing plant water supply system, until the compliance is reestablish.

The possibility for lateral seepage flowing around the secondary containment facilities was investigated as part of the design studies. The hydrogeologic studies in the Corna valley indicated that groundwater was flowing toward the valley bottom and that the final elevation of the tailings pond surface was less than the elevation of the existing groundwater levels. Therefore, it is considered that there will not be gradient for groundwater to flow to the adjacent valleys. The groundwater elevations in the sides of the TMF basin have been monitored over a five year period and only indicate small seasonal variations.

The tailings facility water will not be acidic when it is deposited in the TMF basin. In fact it will be mildly alkaline. The tailings material does have the potential to generate acidic conditions. However, due to the flooding and rapid deposition of the tailings pond, significant oxidation which may facilitate ARD generation is not likely to occur.

Some cracks (fissures) occurring in the bedrock are known to exist and have been described in the Hydrogeology Baseline Report (Volume 2). However, the fissures are largely encountered in the upper bedrock of the Corna Valley and are superficial, as described in the Hydrogeology Baseline Report. This surface fracturing, as well as the colluvium and alluvium surficial layers are the main groundwater resource and provide a limited water supply accessed via springs and shallow wells. The deeper bedrock is relatively impermeable. As described in the Hydrogeology Baseline Report, section 4.4.1, focus has been on a likely bedrock faults occurring at high depth in the Corna Valley, that was considered a possible channel for drainage from the tailings pond. However, the geological mapping and hydraulic testing in this area showed that the hydraulic conductivity is low (10⁻⁶ cm/sec) and characteristic for the local bedrock. Therefore, there the risk for water contamination is low.

14.

The views of scientists have been fully considered throughout the public consultation process. We value the suggestions we have received during the public consultation process, including from members of the Romanian Academy and other scientists.

The most recent position of the Romanian Academy regarding the Roşia Montană project was made public on February 27, 2006, almost three months before the submission of the Environmental Impact Assessment Study to the Ministry of Environment and Water Management, while statements from other scientists date back well before 2006.

RMGC made changes to the project design based on issues raised by stakeholders, including scientists, notably a reduction in the size of several proposed pits as well as enhancing sustainable development activities, and a stronger commitment to preservation of cultural patrimony including a reduced impact on local churches, in response to stakeholder consultations, including with members of the Academy and other scientists, before submission of the EIA. Thus the position of the scientists does not reflect the changes to the project design or an analysis of the EIA that was actually submitted to the Ministry.

We would be happy to meet with any scientists, including the Academy to answer any questions regarding the project. Further, it is important to remember that the EIA was prepared by over 100 independent experts, including members of the Academy.

It is highly unlikely a case of a “possible disaster” caused by the failure of the Corna Valley dam. The EIA describes how the dam will be built with solid rock materials, designed and engineered by MWH, one of the leading dam designers in the world, reviewed and approved by certified Romanian dam experts (members of the ICOLD Committee). Prior to operation, the dam must be certified for operations by the National Commission for Dams Safety (CONSIB). RMGC has utilized the world’s foremost experts in these areas to ensure the safety of the project’s workers and the surrounding communities.

The Tailings Management Facility (TMF) dam is rigorously designed to incorporate all EU, Romanian and international criteria to reduce the risk of failure. These guidelines allow for significant rainfall events and prevent dam failure due to overtopping.

The TMF facility has been designed for two Probable Maximum Precipitation (PMP) events and the associated Probable Maximum Flood (PMF). The design criterion for TMF includes storage for two 10,000 year-flood events within 24 hours, a rain level that has never been recorded in this area. Additionally, an emergency spillway for the dam will be constructed in the unlikely event that pumps fail due to malfunction or power interruption at the same time as the second PMP event. The TMF design therefore very significantly exceeds required standards for safety. This has been done to ensure that the risks involved in using Corna valley for tailings storage are well below what is considered safe in every day life.

Section 7 of the EIA report includes an assessment and analysis of risks and includes various dam break scenarios. The dam break modeling showed that, in the extraordinarily unlikely event that the dams, the spillways and catch basin all fill then any tailings run-out would be extremely diluted and would not extend beyond the confluence of the Corna valley stream and the Abrud River. Thus, even in this highly improbable, worst-case scenario, the town of Abrud would remain safe and unharmed.

Given the dam break scenarios provided by the EIA team, the run-out distances of tailings material is conservatively estimated to be between 0.6 to 1.6 kilometers. This model indicates that tailings material will not reach the Abrud River.

However, the project recognizes that in the highly unlikely case of a dam failure then an Emergency Preparation and Spill Contingency Management Plan must be implemented. This plan was submitted with the EIA as Plan I, Volume 28.

In addition, detailed financial guarantees are in place, in the form of the Environmental Financial Guarantee (“EFG”), which requires Roşia Montană Gold Corporation (“RMGC”) to maintain adequate funds for environmental cleanup. The EFG is updated annually and will always reflect the costs associated with reclamation. The current projected closure cost for Roşia Montană is US \$76 million, which is based on the mine operating for its full 16-year lifespan.

The EFG is governed by the Mining Law (no. 85/2003) and the National Agency for Mineral Resources instructions and Mining Law Enforcement Norms (no. 1208/2003). Two directives issued by the European Union also impact the EFG: the Mine Waste Directive (“MWD”) and the Environmental Liability Directive (“ELD”).

The Mine Waste Directive aims to ensure that coverage is available for 1) all the obligations connected to the permit granted for the disposal of waste material resulting from mining activities and 2) all of the costs related to the rehabilitation of the land affected by a waste facility. The Environmental Liability Directive regulates the remedies, and measures to be taken by the environmental authorities, in the event of environmental damage created by mining operations, with the goal of ensuring adequate financial resources are available from the operators for environmental cleanup efforts. While these directives have yet to be transposed by

the Romanian Government, the deadlines for implementing their enforcement mechanisms are 30 April 2007 (ELD) and 1 May 2008 (MWD) – thus before operations are scheduled to begin at Roşia Montană.

RMGC has already begun the process of complying with these directives, and once their implementation instruments are enacted by the Romanian Government, we will be in full compliance.

Each EFG will follow detailed guidelines generated by the World Bank and the International Council on Mining and Metals.

The annual updates will be completed by independent experts, carried out in consultation with the NAMR, as the Governmental authority competent in mining activities field. These updates will ensure that in the unlikely event of early closure of the project, at any point in time, each EFG will always reflect the costs associated with reclamation. (These annual updates will result in an estimate that exceeds our current US \$76 million costs of closure, because some reclamation activity is incorporated into the routine operations of the mine.)

A number of different financial instruments are available to ensure that RMGC is capable of covering all of the expected closure costs. These instruments, which will be held in protected accounts at the Romanian state disposal, include:

- Cash deposit;
- Trust funds;
- Letter of credit;
- Surety bonds;
- Insurance policy.

Under the terms of this guarantee, the Romanian government will have no financial liability in connection with the rehabilitation of the Roşia Montană project.

15.

The EIA study includes TMF dam failure scenarios, analyzing the consequences of such an event. Taking into account the special safety measures provided for dam protection, this type of event is very unlikely to occur. Based on the suggestions received during public consultations period, the initiative to establish a detailed dispersion model for the contaminants generated from a potential accident has been taken. This model is currently in development and will be enclosed to the EIA study.

16.

RMGC stands behind our closure estimates, which were developed by a team of independent experts with international experience and will be reviewed by third party experts, are based on the assumption that the project can be completed according to the plan, without interruptions, bankruptcy or the like they are engineering calculations and estimates based on the current commitments of the closure plan and are summarized in the EIA's Mine Closure and Rehabilitation Management Plan (Plan J in the EIA). Annex 1 of Plan J will be updated using a more detailed approach looking at every individual year and calculating the amount of surety, which must be set aside year by year to rehabilitate the mine before RMGC is released from all its legal obligations. Most importantly, the current estimates assume the application of international best practice, best available technology (BAT) and compliance with all Romanian and European Union laws and regulations.

Closure and rehabilitation at Roşia Montană involves the following measures:

- Covering and vegetating the waste dumps as far as they are not backfilled into the open pits;
- Backfilling the open pits, except Cetate pit, which will be flooded to form a lake;

- Covering and vegetating the tailings pond and its dam areas;
- Dismantling of disused production facilities and revegetation of the cleaned-up areas;
- Water treatment by semi-passive systems (with conventional treatment systems as backup) until all effluents have reached the discharge standards and need no further treatment;
- Maintenance of the vegetation, erosion control, and monitoring of the entire site until it has been demonstrated by RMGC that all remediation targets have been sustainably reached.

While the aspects of closure and rehabilitation are many, we are confident in our cost estimates because the largest expense – that incurred by the earthmoving operation required to reshape the landscape – can be estimated with confidence. Using the project design, we can measure the size of the areas that must be reshaped and resurfaced. Similarly, there is a body of scientific studies and experiments that enable scientists to determine the depth of soil cover for successful revegetation. By multiplying the size of the areas by the necessary depth of the topsoil by the unit rate (also derived from studying similar earthmoving operations at similar sites), we can estimate the potential costs of this major facet of the rehabilitation operation. The earthmoving operation, which will total approximately US \$65 million, makes up 87% of closure and rehabilitation costs.

17.

Information regarding our Environmental Financial Guarantee (“EFG”) is fully discussed in the section of the Environmental Impact Assessment titled “Environmental and Social Management and System Plans” (Annex 1 of the subchapter titled “Mine Rehabilitation and Closure Management Plan”). The EFG is updated annually and will always reflect the costs associated with reclamation. These funds will be held in protected accounts at the Romanian state disposal. Under the terms of this guarantee, the Romanian government will have no financial liability in connection with the rehabilitation of the Roșia Montană Project.

The EFG is governed by the Mining Law (no. 85/2003) and the National Agency for Mineral Resources instructions and Mining Law Enforcement Norms (no. 1208/2003). Two directives issued by the European Union also impact the EFG: the Mine Waste Directive (“MWD”) and the Environmental Liability Directive (“ELD”).

The Mine Waste Directive aims to ensure that coverage is available for 1) all the obligations connected to the permit granted for the disposal of waste material resulting from mining activities and 2) all of the costs related to the rehabilitation of the land affected by a waste facility. The Environmental Liability Directive regulates the remedies, and measures to be taken by the environmental authorities, in the event of environmental damage created by mining operations, with the goal of ensuring adequate financial resources are available from the operators for environmental cleanup efforts. While these directives have yet to be transposed by the Romanian Government, the deadlines for implementing their enforcement mechanisms are 30 April 2007 (ELD) and 1 May 2008 (MWD) – thus before operations are scheduled to begin at Roșia Montană.

The Roșia Montană Gold Corporation (“RMGC”) has already begun the process of complying with these directives, and once their implementation instruments are enacted by the Romanian Government, we will be in full compliance.

There are two separate and distinct EFGs under Romanian law.

The first, which is updated annually, focuses on covering the projected reclamation costs associated with the operations of the mine in the following year. These costs are of no less than 1.5 percent per year, of total costs, reflective of annual work commitments.

The second, also updated annually, sets out the projected costs of the eventual closure of the Roșia Montană mine. The amount of the EFG to cover the final environmental rehabilitation is determined as an annual quota of the value of the environmental rehabilitation works provided within the monitoring program for the post-closure environmental elements. Such program is part of the Technical Program for Mine Closure, a document to be approved by the National Agency for Mineral Resources (“NAMR”).

Each EFG will follow detailed guidelines generated by the World Bank and the International Council on Mining and Metals.

The current projected closure cost for Roșia Montană is US \$76 million, which is based on the mine operating for its full 16-year lifespan. The annual updates will be completed by independent experts, carried out in consultation with the NAMR, as the Governmental authority competent in mining activities field. These updates will ensure that in the unlikely event of early closure of the project, at any point in time, each EFG will always reflect the costs associated with reclamation. (These annual updates will result in an estimate that exceeds our current US \$76 million costs of closure, because some reclamation activity is incorporated into the routine operations of the mine.)

The annual updates capture the following four variables:

- Changes in the project that impact reclamation objectives;
- Changes in Romania’s legal framework, including the implementation of EU directives;
- New technologies that improve the science and practice of reclamation;
- Changes in prices for key goods and services associated with reclamation.

Once these updates are completed, the new estimated closure costs will be incorporated into RMGC’s financial statements and made available to the public.

A number of different financial instruments are available to ensure that RMGC is capable of covering all of the expected closure costs. These instruments, which will be held in protected accounts at the Romanian state disposal, include:

- Cash deposit;
- Trust funds;
- Letter of credit;
- Surety bonds;
- Insurance policy.

Information regarding our closure plan, the cost of the program and our Environmental Financial Guarantee (“EFG”) are fully discussed in the Environmental Impact Assessment. The closure section can be found in Plan J of Vol. 29 and Plan L of Vol. 31, within the EIA. The EFG is discussed in the section of the EIA titled “Environmental and Social Management and System Plans” (Annex 1 of the subchapter titled “Mine Rehabilitation and Closure Management Plan”).

With respect to GD 349/2005, it transposes the EU Landfill Directive 1999/35/EC into Romanian Law. It is not applicable to the extractive wastes generated by the Roșia Montană project, which are covered by the new EU Mine Waste Directive 2006/21/EC.

Roșia Montană Gold Corporation (“RMGC”) recognizes that mining, while permanently changing some surface topography, represents a temporary use of the land. Thus from the time the mine is constructed, continuing throughout its lifespan, closure-related activities – such as rehabilitating the land and water, and ensuring the safety and stability of the surrounding area – will be incorporated into our operating and closure plans.

In Romania, the creation of an EFG is required to ensure adequate funds are available from the mine operator for environmental cleanup. The EFG is governed by the Mining Law (no. 85/2003) and the National Agency for Mineral Resources instructions and Mining Law Enforcement

Norms (no. 1208/2003). Two directives issued by the European Union also impact the EFG: the Mine Waste Directive (“MWD”) and the Environmental Liability Directive (“ELD”).

RMGC has retained one of the world’s leading insurance brokers, which is well established in Romania and has a long and distinguished record of performing risk assessments on mining operations. The broker will use the most appropriate property and machinery breakdown engineers to conduct risk analysis and loss prevention audit activities, during the construction and operations activity at Roșia Montană, to minimize hazards. The broker will then determine the appropriate coverage, and work with A-rated insurance companies to put that program in place on behalf of RMGC, for all periods of the project life from construction through operations and closure.

RMGC is committed to maintaining the highest standards of occupational health and safety for its employees and service providers. Our utilization of Best Available Techniques helps us to ensure this goal is achieved. No organization gains from a loss, and to that end we will work to implement engineering solutions to risk, as they are far superior to insurance solutions to risk. Up to 75% of loss risk can be removed during the design and construction phase of a project.

Yet we recognize that with a project as large as that being undertaken at Roșia Montană, there is a need to hold comprehensive insurance policies (such policies are also a prerequisite for securing financing from lending institutions). Core coverage includes property, liability, and special purpose (e.g. delayed start up, transportation, non-owned). Thus in the event of legitimate claims against the company, these claims will be paid out by our insurers.

All insurers and insurance coverage related to the mining operations at Roșia Montană will be in full compliance with Romania’s insurance regulations.

18.

The rocks having sulphur content that are present at the surface of the investment area might cause acid infiltrations in the soil, for several decades, even after the mining closure. The project on long term pollutants treatment (semi passive treatment system) that is included in the study, is not sufficient (according to international studies).

An engineered liner is included in the design of the Tailings Management Facility (TMF) basin to be protective of groundwater. Specifically, the Roșia Montană Tailings Management Facility (TMF or “the facility”) has been designed to be compliant with the EU Groundwater Directive (80/68/EEC), transposed as Romanian GD 351/2005. The TMF is also designed for compliance with the EU Mine Waste Directive (2006/21/EC) as required by the Terms of Reference established by the MEWM in May, 2005. The following paragraphs provide a discussion of how the facility is compliant with the directives.

The TMF is composed of a series of individual components including:

- the tailings impoundment;
- the tailings dam;
- the secondary seepage collection pond;
- the secondary containment dam; and
- the groundwater monitoring wells/extraction wells located downstream of the Secondary Containment dam.

All of these components are integral parts of the facility and necessary for the facility to perform as designed.

The directives indicated above require that the TMF design be protective of groundwater. For the Roșia Montană project (RMP), this requirement is addressed by consideration of the favorable geology (low permeability shales underlying the TMF impoundment, the TMF dam, and the Secondary Containment dam) and the proposed installation of a low-permeability ($1 \times 10^{-$

6 cm/sec) recompacted soil liner beneath the TMF basin. Please see Chapter 2 of EIA Plan F, "The Tailings Facility Management Plan" for more information.

The proposed low permeability soil liner will be fully compliant with Best Available Techniques (BAT) as defined by EU Directive 96/61 (IPPC) and EU Mine Waste Directive. Additional design features that are included in the design to be protective of groundwater include:

- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) cut off wall within the foundation of the starter dam to control seepage;
- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) core in the starter dam to control seepage;
- A seepage collection dam and pond below the toe of the tailings dam to collect and contain any seepage that does extend beyond the dam centerline;
- A series of monitoring wells, below the toe of the secondary containment dam, to monitor seepage and ensure compliance, before the waste facility limit.

In addition to the design components noted above specific operational requirements will be implemented to be protective of human health and the environment. In the extremely unlikely case that impacted water is detected in the monitoring wells below the secondary containment dam, they will be converted to pumping wells and will be used to extract the impacted water and pump it into the reclaim pond where it will be incorporated into the RMP processing plant water supply system, until the compliance is reestablish.

The possibility for lateral seepage flowing around the secondary containment facilities was investigated as part of the design studies. The hydrogeologic studies in the Corna valley indicated that groundwater was flowing toward the valley bottom and that the final elevation of the tailings pond surface was less than the elevation of the existing groundwater levels. Therefore, it is considered that there will not be gradient for groundwater to flow to the adjacent valleys. The groundwater elevations in the sides of the TMF basin have been monitored over a five year period and only indicate small seasonal variations.

The tailings facility water will not be acidic when it is deposited in the TMF basin. In fact it will be mildly alkaline. The tailings material does have the potential to generate acidic conditions. However, due to the flooding and rapid deposition of the tailings pond, significant oxidation which may facilitate ARD generation is not likely to occur.

Some cracks (fissures) occurring in the bedrock are known to exist and have been described in the Hydrogeology Baseline Report (Volume 2). However, the fissures are largely encountered in the upper bedrock of the Corna Valley and are superficial, as described in the Hydrogeology Baseline Report. This surface fracturing, as well as the colluvium and alluvium surficial layers are the main groundwater resource and provide a limited water supply accessed via springs and shallow wells. The deeper bedrock is relatively impermeable. As described in the Hydrogeology Baseline Report, section 4.4.1, focus has been on a likely bedrock faults occurring at high depth in the Corna Valley, that was considered a possible channel for drainage from the tailings pond. However, the geological mapping and hydraulic testing in this area showed that the hydraulic conductivity is low (10^{-6} cm/sec) and characteristic for the local bedrock. Therefore, the risk for water contamination is low.

19.

RMGC is doing all it can to acquire the necessary property to build and operate the RMP by way of its property purchase program, designed to meet World Bank standards. The company is also committed whenever feasible to redesign the mine plan to exclude properties whose owners do not wish to sell.

Ultimately, however, it is possible that a few property owners will seek to stop the project by refusing to sell their land. At that point, the decision falls to the relevant Romanian authorities to exercise the legal instruments available to them to expropriate the properties by deciding

whether development of Romania's mineral wealth—using advanced E.U. and international standards—in a development benefiting from \$2.5 billion USD infused into Romania, much of it into a rural region designated a “Disadvantaged Zone”, constitutes a strategic national interest.

Given the poverty in rural Romania and the experience of other developing nations, RMGC believes that rational exploitation of mineral wealth can be a catalyst for economic growth in Romania.

In this respect, mention should be made that art. 6 of the Mining Law no. 85/2003 expressly provides expropriation as one of the legal methods for a titleholder to acquire the usage right over the lands necessary for the development of the mining activities in the exploitation perimeter. Also, art. 1 of Law no. 33/1994 on the expropriation for public utility cause provides that “*the expropriation of immovable property, [...], can be made only for cause of public utility*”, and art. 6 of the same law provides that “*there are causes of public utility: geological exploration and prospecting; extraction and processing of useful mineral substances*”.

In conclusion, the expropriation, in exchange of a fair and prior compensation, made in accordance with the legal and constitutional provisions, represents one of the modalities of obtaining usage right over the lands necessary for the development of a mining project, being expressly provided by art. 6 of the Mining Law no. 85/2003 and by art. 6 of Law no. 33/1994

RMGC has developed and is currently implementing a Resettlement and Relocation Action Plan (RRAP) that is compliant with the World Bank methodological provisions regarding such activities. Until now, based on the application of the acquisition procedures that are part of RRAP, approximately 60% of the properties located within Roșia Montană project impact area have been purchased.

RMGC does not have an expropriation policy/strategy regarding the properties located within the project impact area, and anyway RMGC cannot make any expropriations, this procedure falling under the competence of the Romanian State.

As far as the public interest is concerned, without the implementation of Roșia Montană project within an area facing severe social problems, due to the fact that, upon Romania's accession to the European Union, the Romanian State will no longer subsidize any economically unprofitable activity, and any environmental pollution caused by the current or former activities carried out within the project perimeter and in the surrounding zones will no longer be tolerated, the area will remain practically without any economic support. The rural tourism that has developed during the last years in the upper hydrographic basin (upstream Câmpeni) of Arieș River can not sustain economically such a large area.

Through the project implementation, the quality conditions of environmental factors will be significantly improved: removal of historic pollution, investments in infrastructure (water supply, sewerage, waste management), rehabilitation of historical monument houses and of the buildings from the protected area, and the development of alternative activities, including tourism, through the implementation of an investment program of USD 25 million within the next years, are only some of the elements that make the Roșia Montană project a project of local and regional interest. It is rather unlikely that the area could benefit of similar chances through alternative programs, without the implementation of this project.

Currently, Romania is confronted with similar (economic and environmental) problems in about 400 mining communities with a mono-industrial development, therefore, the chances for Roșia Montană and the surrounding areas to become a priority for the Romanian State and to benefit of similar investments (over USD 600 million) within the following 2-3 years, are practically unimaginable.

The decision to declare the project one of public interest will be taken by the Romanian State, if and when this decision is deemed opportune

The assessment for the public utility is described in the legal procedures associated to the relevant laws.

20.

While Gabriel Resources is a relatively new company, its senior management has over 60 years of experience permitting and developing seven mines on four continents. The headquarters of Gabriel Resources in Toronto employs 20 people and is located in a building in the Toronto business district, not in an apartment as the questioner suggests.

It is also inaccurate to suggest that Gabriel lacks the financial resources to complete the project. Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) has been working on this project since 1998 and has invested over US\$ 200 million to date. By the time production begins, the company will have invested almost US\$ 1 billion. The estimated capital cost to complete the development of the Roşia Montană Project (RMP) -- including interest, financing, and corporate costs -- is approximately US\$ 750 million. The company anticipates financing these costs with approximately 20% equity (US\$ 150 million), and 80% debt, which could include senior and mezzanine or high yield debt. The company has already raised the US\$ 150 million equity component and is in final negotiations for the debt component.

Finally, the questioner raises no specific issues on which the Environmental Impact Assessment study report (EIA) is "considered to be incorrect."

The EIA that RMGC submitted responded fully and professionally to the Terms of Reference proposed by the Ministry of the Environment and Water Management (MEWM), and complied with the relevant legal provisions and international practices. More than 100 independent consultants, (certified) experts and specialists, renowned at the national, European, and even international levels, prepared the report. We are confident that the EIA provides sufficiently detailed information and reasoning for its conclusions to permit the MEWM to make its decision on the RMP. Subsequent to submission of the EIA, it has been reviewed by two different sets of experts. Technical experts representing several international private sector banks and export credit agencies have concluded that the EIA complies with the Equator Principles designed to promote responsible lending by financial institutions to projects which raise environmental and social concerns, and an ad hoc committee of European experts (International Group of Independent Experts - IGIE) has publicly stated that the EIA was well-developed, taking into consideration their recommendations and suggestions.

A copy of the IGIE report and RMGC's response is included as a reference document to the present annex of the EIA.

21.

As an obvious feature of the assessed documentation we have noticed the level and the degree of inconsistency. Some chapters are just briefly prepared and others are prepared in full detail, without having any relation to the relevance of that specific section. This way of presentation guides the reader's attention to sections where fewer issues are to be found.

Thus, the construction of the decant lake (I guess that it is about the decant pond), as well as the decant process is highly superficially dealt with, even if at a great extent the safety of the entire project depends on it.

The Environmental Impact Assessment study report (EIA) that Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) submitted responded fully and professionally to the Terms of Reference proposed by the Ministry of the Environment and Water Management (MEWM) and complied with the relevant legal provisions and international practices. More than 100 independent consultants, (certified) experts and specialists, renowned at the national, European, and even international levels, prepared the report. We are confident that the EIA provides sufficiently detailed

information and reasoning for its conclusions to permit the MEWM to make its decision on the Roşia Montană Project (RMP). Subsequent to submission of the EIA, it has been reviewed by two different sets of experts. Technical experts, representing several international private sector banks and export credit agencies, have concluded that the EIA complies with the Equator Principles designed to promote responsible lending by financial institutions to projects which raise environmental and social concerns, and an ad hoc committee of European experts (International Group of Independent Experts - IGIE) has publicly stated that the EIA was well-developed, taking into consideration their recommendations and suggestions.

A copy of the IGIE report and RMGC's response is included as a reference document to the present annex of the EIA.

22.

The impact study does not reflect the fact that the project cannot be compared to previous experiences because of the large tailings quantity that is going to be processed. Previous experiences may be used in order to form the base of an extrapolation.

According to art. 44 (1) of the Order of the Minister of Waters and Environmental Protection no. 860/2002 regarding the environment impact assessment (EIA) and the issuance of environmental agreement procedures ("Order no. 860/2002"), "during the public debate meeting the project titleholder [...], provides grounded answers to the justified proposals of the public, which were received under a written form, previously to the respective hearing".

At the same time, art. 44 (3) of Order no. 860/2002 provides that " based on the results of the public debate, the relevant authority for the environmental protection evaluates the grounded proposals/comments of the public and requests to the titleholder the supplementation of the report on the environmental impact assessment study with an appendix comprising solutions for the solving of the indicated issues".

Considering the legal wordings quoted above, as your allegation (i) does not identify nor indicate issues related to the project initiated by Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) and undergoing the environment impact assessment procedure, (ii) refers to decisional capacities under the competence of certain public authorities, issues to which RMGC is not in the position to answer, we mention that the project titleholder cannot and does not have the capacity to provide an answer or make any comments in this respect.

Yet, please find a short list which could summarize the similarities and differences between the "El Valle" project of the Rio Narcea Gold Mines in Spain and the Roşia Montană Project (RMP).

Similarities:

Open pit method of exploitation and multiple pits;

Same processing method: crushing, grinding, cyanide in leach, tailings disposal;

Gold is recovered by a conventional process consisting of single-stage crushing, semi-autogenous grind (SAG) and ball mill wet grinding, thickening, carbon-in-leach, gold recovery and cyanide;

Tailings facility dam made out of waste rock;

Transfer mining methods used to backfill the pits;

Waste facilities, tailings dam concurrently reclaimed;

Population had to be relocated, though fewer at El Valle;

Population lives in the vicinity of the mine;

Compliant with EU regulations;

Rio Narcea and Gabriel Resources are both Canadian companies focused on mining;

El Valle was the first mining project for Rio Narcea Gold Mines, as Roşia Montană is the first project for Gabriel Resources;

Rehabilitation plan included in the initial project (still ongoing in El Valle case);

Archaeological patrimony to protect (Roman and pre-Roman galleries).

Differences:

Gold grade in El Valle is 7g/t, in Roşia Montană 1.6g/t;

Stripping ratio (how much waste vs. how much ore) roughly 6:1 for Rio Narcea, 1:1 for Roşia Montană;

Throughput of annual production smaller; 0,75 MT/year for “El Valle”, 13 MT/year for Roşia Montană;

CN discharge concentrations at 50 parts per million (ppm or mg/l) for “El Valle”, 5-7ppm for Roşia; Montană, lower than EU standards, because Roşia Montană has a CN detoxification plant where “El Valle” did not.

23.

It must be considered the fact that there is no previous case for the hydraulic transport and stockpiling of tailings taking into account quantities, height and width of the storage area, for such a long period within the Central Europe, even if we speak about stockpiling of relatively inert materials such as the ash from the steam power plants or the red sludge).

Based on the aforesaid observations we have to admit the fact that from the safety's point view the project may be developed only using new, innovating ideas, without being able to use concrete examples. Consequently, reference cannot be made to best practices not even in the case of making important decisions.

A Waste Management Plan has been developed to ensure that any hazardous waste is minimized and managed with the highest level of caution.

Any technological process involves the use of some chemicals. Therefore, we have to deal with some hazardous waste, which will be generated in all project phases (construction, operation and closure) The Waste Management Plan will ensure the management of generated waste streams over the life of the mine project, in accordance with applicable Romanian regulations and EU waste directives. The Waste Management Plan includes guidelines regarding the preparation and maintenance of a detailed waste inventory and waste minimization plan, for each main source of waste – and a detailed process for identification, collection, sorting, storage and ultimate disposal of waste.

The Waste Management Plan deals with waste according to the definition of the Hazardous Waste Directive 1991/689/EC and the transposition into Romanian legislation (e.g. Law 426/2001) and based upon the provisions of the EU Mine Waste Directive 2006/21/EC.

According to the above-mentioned legal provisions, the waste streams of the Roşia Montană Project can be grouped into two types:

- Extractive hazardous waste as defined and regulated by the EU Mine Waste Directive 2006/21/EC, e.g., tailings and acid-generating waste rock;
- Non-extractive hazardous waste such as used oils and hazardous medical waste.

A detailed account of the hazardous waste streams, their physical and chemical properties and how they are minimized and managed according to the current Romanian and EU legislation can be found in the Waste Management Plan (Plan B).

24.

Such a superior way of thinking is tangible in the framework of professional companies that exist on the international scene, also caused by the designer's code of responsibility. The investor is the one who would have to initiate and support the development on this direction. Supposing

that these already exist, we ascertain the need that all over the perimeter and throughout the project's life there must be relationships as life and assets insurances. There mustn't be any weak links, there mustn't be any chain bankruptcies and all burdens must be equally borne. Without all these Roşia Montană project, or any other investment is inadmissible. We cannot count on lab developed safety parameters to assess pro or against arguments.

Taking into account the aforementioned arguments, those acknowledgements that link TMF (pg. 8) mining conditions to "climatic and operating normal conditions". Safety maintenance is not anticipated to be demonstrated under extreme conditions. We believe that final detox (still pg. 8 third paragraph from the bottom) must be included in process' baseline conditions; conditionals have no place here.

An engineered liner is included in the design of the Tailings Management Facility (TMF) basin to be protective of groundwater. Specifically, the Roşia Montană Tailings Management Facility (TMF or "the facility") has been designed to be compliant with the EU Groundwater Directive (80/68/EEC), transposed as Romanian GD 351/2005. The TMF is also designed for compliance with the EU Mine Waste Directive (2006/21/EC) as required by the Terms of Reference established by the MEWM in May, 2005. The following paragraphs provide a discussion of how the facility is compliant with the directives.

The TMF is composed of a series of individual components including:

- the tailings impoundment;
- the tailings dam;
- the secondary seepage collection pond;
- the secondary containment dam; and
- the groundwater monitoring wells/extraction wells located downstream of the Secondary Containment dam.

All of these components are integral parts of the facility and necessary for the facility to perform as designed.

The directives indicated above require that the TMF design be protective of groundwater. For the Roşia Montană project (RMP), this requirement is addressed by consideration of the favorable geology (low permeability shales underlying the TMF impoundment, the TMF dam, and the Secondary Containment dam) and the proposed installation of a low-permeability (1×10^{-6} cm/sec) recompacted soil liner beneath the TMF basin. Please see Chapter 2 of EIA Plan F, "The Tailings Facility Management Plan" for more information.

The proposed low permeability soil liner will be fully compliant with Best Available Techniques (BAT) as defined by EU Directive 96/61 (IPPC) and EU Mine Waste Directive. Additional design features that are included in the design to be protective of groundwater include:

- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) cut off wall within the foundation of the starter dam to control seepage;
- A low permeability (1×10^{-6} cm/sec) core in the starter dam to control seepage;
- A seepage collection dam and pond below the toe of the tailings dam to collect and contain any seepage that does extend beyond the dam centerline;
- A series of monitoring wells, below the toe of the secondary containment dam, to monitor seepage and ensure compliance, before the waste facility limit.

In addition to the design components noted above specific operational requirements will be implemented to be protective of human health and the environment. In the extremely unlikely case that impacted water is detected in the monitoring wells below the secondary containment dam, they will be converted to pumping wells and will be used to extract the impacted water and pump it into the reclaim pond where it will be incorporated into the RMP processing plant water supply system, until the compliance is reestablish.

25.

Listing technological parameters (pg. 9) in “B” category suggests the fact that it would imply a matter of secondary interest, which is unacceptable. Failure of any element within the system may lead to chain reactions which may be compared to a mini nuclear explosion. Although we’re not talking here about such things, large areas cyanide pollution would mean a disaster of the same magnitude. In the case of a dam failure, having a volume of 170 million m³ of wastes the greatest majority would flow (see the case of the Nitrovank plant where the dam was 40m high, the accident took place 40 years ago). Therefore, the observations that have been presented in the introduction require that the assessment should be done individually. But the classification doesn’t correspond to the level of this problem.

The risk of a dam break is very low because the facility has been designed to contain rainfall events with a reoccurrence interval that is less than 1 in 10,000 years. The specific design criteria are presented below.

The proposed dam at the Tailings Management Facility (TMF) was designed to store the runoff from a probable maximum precipitation (PMP). This is generally referred to as the probable maximum flood (PMF). Specifically, the design criterion for storage at any point in the operating life will be for storage of two PMP’s events. The reoccurrence interval for one PMP event is more than 1 in 10,000 year. In addition, an emergency spillway for the dam will be constructed in the unlikely event that another event occurs after the second PMP event. A spillway is only built for safety reasons to ensure proper water discharge in this unlikely event. Discharge through the spillway will avoid overtopping which could cause a dam breach.

26.

A problem which seems to be minor but may cause huge confusions is the inconsistent writing of large figures (i.e. pg. 9). We want to suggest the $n \times 10^x$ formula. It wouldn’t be advisable if somebody believed that those two sides of surrounding channel have a flow of 7,200 or 20,160 m³/s. The formula 7.2×10^4 respectively $20,160 \times 10^0$ m³/s cannot be misunderstood either by about Anglo Saxon or Eastern European readers.

27.

It is common knowledge the fact that mountain area decant lakes (decant ponds) are often affected by extreme climate conditions. Therefore, it is highly necessary to prepare a detailed study of the hydrographical basin, secondary basins included, also analyzing the cumulative effect of flooding waves from the entire secondary basin. These floods (usually short ones) cause the preparation of plans for extreme operating situations, which must be included in the impact study. The way in which the hydrology field has been covered, and its importance with respect to other chapters of the impact study, suggest the fact that its authors did not admit the importance of this chapter.

According to legal provision in force [1], an Emergency Preparedness and Spill Contingency Plan has been established (Plan I, vol. 28) whose updated version will be attached to the answer as Annex 5.2.

An Internal Emergency Plan will be drawn up before starting operations, in accordance with Government Decision no 95/2003 and Ministerial Order no 467/2005 of the Ministry of Administration and Interior (M.A.I.).

The company will provide the necessary information for the drawing up, by the competent local authorities, of the External Emergency Plan (in accordance with Government Decision no 95/2003 and Ministerial Order no 467/2005 of the M.A.I.).

The proposed construction of the Corna Dam, intended to contain the tailings, is based on design criteria that comply with Romanian and international standards. These criteria are meant to ensure maximum safety levels during the construction, operational, closure and post-closure stages. They include flood control criteria, safety factors for slope stability and seismic design criteria etc

Based on the criteria previously mentioned, the dam has been designed to withstand an earthquake measuring 8 on the Richter scale. No such event has ever occurred on the Romanian territory and it is hard to imagine the mechanism that could cause such an event in the future.

The main design elements that ensure the dam's increased safety include the following:

- ~ the dam has been designed to retain water resulting from 2 consecutive PMFs;
- ~ with each dam rise, a spillway will be constructed to discharge, in a controlled way, the excess water resulting from potential extreme events. This will help to prevent the erosion of the dam's downstream slopes;
- ~ the rockfill starter dam has an impervious core and an embankment slope measuring 2H:1V downstream and 1.75H:1V upstream;
- ~ the main dam – the Corna rockfill dam, of centerline construction and downstream slopes measuring 3H:1V;
- ~ a drainage system at the bottom of the tailings management facility and a filter layer between the dam rockfill and tailings, to reduce humidity and consolidate the stored material;
- ~ a monitoring system set up on the dam's crest or on its vicinity, to provide timely information regarding potential instability situations, excessive rise of the groundwater in the dam body, excessive increase of the water volume stored in the decant pond;
- ~ implementation of a strict Quality Assurance program, during the entire construction period.

Under these circumstances, an accident resulting in dam failure is highly unlikely. However, hypothetical scenarios have been imagined, based on the assumption that the technical errors resulting from noncompliance with the construction methodology have led to dam failure. These scenarios represent the worst case scenarios that could be identified, taking into account the technical characteristics of the TMF. The scenarios are presented in detail in Chapter 7, the EIA Report, subchapter 6.4.3, pages 117-121).

Referred to subchapters 6.4.3.2 and 6.4.3.6 we like to mention that a new and much more precise and realistic simulation has been subsequently established based on the INCA Mine model, that considers the dispersion, volatilisation and breakdown of cyanides during the downstream movement of the pollutant flow (Whitehead et al., 2006). The new study has been attached to the Report on Environmental Impact Assessment Study (Annex 5.1).

References:

- ~ [1]
- ~ The Emergency Governmental Ordinance no. 195 /2005 on environmental protection;
- ~ Law no. 107/1996- Water Law, amended by Law no. 310/2004 and Law no. 112/2006.
- ~ The Order no. 638/2005 of the Ministry of the Environment and Water Management and Order no. 420/SB/2005 of the Ministry of Administration and Interior on the approval of the Regulation regarding the management of emergency situations caused by floods, hazardous meteorological events, accidents involving hydrotechnical structures and accidental pollutions and for the approval of the Framework for the purchase of materials and devices used for protection against floods, winter emergencies and accidental pollution;
- ~ Order no 278/1997 of MEWM on the approval of the framework methodology for the drawing up of plans to prevent and fight accidental pollution caused by the use of potentially polluting water;
- ~ Government Decision no. 2288/2004 on the approval of the assignment of responsibilities undertaken by the ministries, other central institutions and non-governmental organizations regarding the prevention and management of emergency situations;

~ The Emergency Governmental Ordinance no 21/2004 on the national management system for emergency situations;

~ Order no 161/2006 of MEWM on the approval of the standard regarding a classification of surface water quality with a view to assessing the ecological state of water bodies.

28.

We have to emphasize the fact that conducting the hydrological study and the achievement of data such as:

- a) a/ water flow, flow differences between summer and winter conditions are required to learn the size of water discharge channels.
- b) b/ the volume of the lake is required for temporary water storage.

Knowledge of those aforementioned is really necessary even for the current stage of the project and also for obtaining the environmental permit. If all these data are available, they may be transferred into a series of simulations and computer models, analyzing several critical operation situations, and then these calamities never to take place in reality.

The hydrogeologic characterization and model of the Corna Valley are based on surface water monitoring, groundwater monitoring, drilling, test pitting and field mapping programs that were carried out between 2000 and 2005. The model that has been developed and is presented in the EIA (Section 4.1, Section 3.0, the Hydrogeology Baseline Report and TMF Management Plan) is based on the results of these field studies and is consistent with standard engineering practice for these types of facilities. The studies have been conducted and signed off on by registered and competent engineers suitably qualified to perform this test work, evaluation and studies.

29.

It is not understandable why the Designer avoids the direct assertion of the fact that transport and stockpiling for large quantities of tailings is going to be performed by classic technology of hydro mechanization, and the waste basin is going to be elevated on stages by using tailings.

The tailings are pumped as slurry through a tailings delivery pipeline from the processing plant to the TMF over a distance of approximately 4 km.

More details on the delivery system are already contained in Section "Description of operations that generate waste" above and in the Tailings Facility Management Plan.

[S.C. Rosia Montana Gold Corporation S.A. - Report on Environmental Impact Assessment Study Waste Management Plan, pg. 30]

30.

The 200m dam that was built in order to block the valley, having a higher crest level than the space behind it which is filled with wastes according to the cross-section profiles - due to reasons that are unknown for us – it must be built as a complex structure. The profile of the valley's slope (corpul de sustinere or supporting body) will be built of rocks (rock fill dam). The elevation of the dam on its cross section axis is not required, that is to elevate the starter dam's crest to the height of the final dam's crest by using landfill or rockfill. In this case the centreline technology may be used to elevate the storage area, but also the entire dam will be constructed by using tailings. To combine hydro-mechanic and dry procedures is not ideal. Between contact surfaces, interface issues usually occur. Within construction industry practice, overlapping on vertical plane of layers having no binding materials such as land or rocks it is usually avoided, because proper implementation is difficult and a suitable material compacting in layers may be established with a great deal of effort.

There is no connection between the quantity of ore which will be mined for commercial purposes and the rocks used for initial construction of the Corna Dam or closure at the end of the mine's life. The Tailings Management Facility (TMF) Dam/Corna Dam will be built according to very specific engineering design. The "Tailings Facility Management Plan," Plan F of the EIA, describes that the dam will be built with rockfill materials for the shell of the dam, crushed rock for the drains and filter zones, and low permeability soil for the core of the dam. The rockfill for the dam shell zones will be obtained from either the onsite rock quarry or from waste rock (non-ore materials) from the mining operations,

Specifically, for the starter dam the rockfill for the shell zone will be obtained from the Şulei quarry. Subsequent raises will be constructed with rockfill from the mining operation. The crushed rock for the drain and filter zones will be obtained from the La Pârâul Porcului quarry. The low permeability soil core for the dam will be obtained from the thick colluvial deposits within the tailings basin slopes.

The use of "waste" rock to construct the dam raises serves two purposes. First, it allows storage of waste rock, minimizing additional waste rock stockpiles. Second, it provides a structural material for constructing the TMF dam without expanding existing, or creating new, borrow areas.

The Table below presents the waste rock tonnage that will be generated for each year of the mine life and indicates the location where the material will be deposited.

Year	Material Destinations									
	Crusher of Crs Stkp Ktonnes	Cetate Stkp Ktonnes	TMP Const Ktonnes	Cetate Dump Ktonnes	Cârnic Dump Ktonnes	Cârnic In-Pit Ktonnes	Orlea In- Pit Ktonnes	Jig Pit In-Pit Ktonnes	Mausoleum In-Pit Ktonnes	Total material Ktonnes
Preproducție	420	312			343					1,075
1	11,342	7,807	4,812	9,125	2,914					36,000
2	13,014	8,561	4,147	4,515	6,263					36,500
3	13,320	3,751	3,196	8,287	7,946					36,500
4	13,190	3,251	6,449	1,349	12,261					36,500
5	13,300	4,015			18,685					36,000
6	13,515	1,538	3,895		17,052					36,000
7	14,248		2,877		18,875					36,000
8	13,990		2,150		19,860					36,000
9	14,881		2,838	11	14,664	3,606				36,000
10	15,413		2,530			15,057				33,000
11	15,317		2,125			15,558				33,000
12	13,712		5,622					12,330	1,936	33,600
13	14,212		2,299				15,111	1,614		33,236
14	5,796		4,885				1,739			12,420
15			2,941							
16			2,941							
	185,671	29,235	53,707	23,287	118,863	34,221	15,850	13,944	1,939	471,831

31.

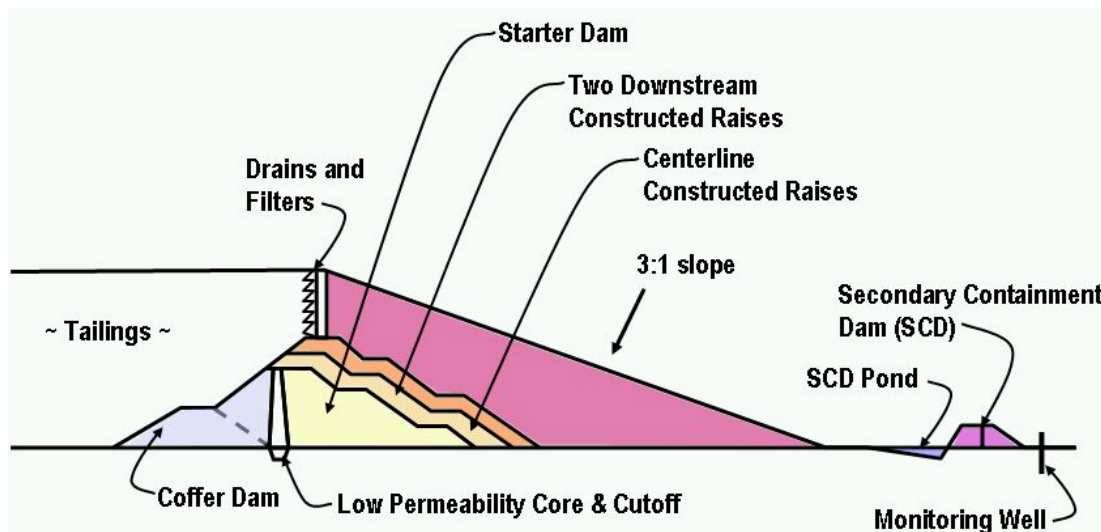
In cross-section layers it may be clearly noticed, that within the area, especially in the upper side of the axis plane may easily develop into parts of combined layers where the resistance decreases and may lead to deformations such as erosion processes.

The slope angle of the Tailings Management Facility is correctly calculated, please see information below. As also explained in Plan F of the EIA, the downstream slope of the ultimate tailings dam was selected at a conservative angle, recommended by Best Available Techniques as defined by EU Directive.

The current dam design is very robust with many redundancies incorporated in the design. The design redundancies were based on a review of historical dam failures as reported by ICOLD. Tailings Dam Incidents, U.S. Committee on Large Dams - USCOLD, Denver, Colorado, ISBN 1-884575-03-X, 1994, 82 pages [compilation and analysis of 185 tailings dam incidents].

The TMF has been designed to meet international best practices, specifically, it will meet or exceed:

- All Romanian and International design criteria;
- The International Cyanide Management Code requirements;
- Earthquake Design Criteria – include the Maximum Credible Earthquake, Richter Magnitude 8;
- A water retention dam design for starter dam [(clay core, with rockfill downstream (2H:1V slopes) and upstream (1.75H:1V slopes)];
- Downstream constructed rockfill dam with 2H:1V slopes for the first two dam raises above the starter dam;
- Centerline constructed rockfill dam with 3H:1V slopes for subsequent raises. (Standard practice is for 1.5:1 to 1.75:1 slopes). The 3:1 slope increases stability and reduces the potential for failure).

32.

We believe that modelling and accurate calculation of effects on the surface waters and ground waters quality within the decant pond are necessary, with a great emphasis on seepage.

In adequate management conditions, the probability for Acid Rock Drainage (ARD) to be generated into the tailings management facility is low. The tailings in the Tailings Management Facility (TMF) will have the potential to generate ARD. However, for ARD to be generated, sulfurs, oxygen and water must be present. During the operation phase of the project, there will be no favorable conditions for ARD to be generated as a result of fast accumulation of saturated tailings in the TMF, which will limit exposure of sulfurs to oxygen. Moreover, the treated water that will be contained by the tailings will be slightly alkaline, which will reduce even more the ARD generation. The real risk for ARD generation only occurs after the depositing of tailings. This risk will be mitigated by adequate closure of the TMF, by means of a protective earth layer that will limit the oxygen and water infiltrations into the tailings.

S.C Roşia Montană Gold Corporation S.A (RMGC) is striving to make sure that ARD will have no impact on the environment. The taken measures also include additional control features of sources (i.e. waste rock segregation), retention and treatment, as applicable.

RMGC has committed to perform the discharge of waters generated by the project (including ARD) only if they comply with the discharge limits imposed by the technical Standards regarding collection, treatment and discharge of domestic wastewater, NTPA 001/2005.

When the duration and level of ARD generation will be discussed (and thus, the period of time that the treatment is required for), one must keep in mind the fact that the mining project will remove most of the rock surfaces that currently generate ARD.

The necessary duration for treatment and management of water, together with other long-term maintenance measures, is estimated in Section [4.7] of the Mine Rehabilitation and Closure Management Plan. However, it is difficult to assess the certain required treatment period. Several technologies, among which the sources control, in-pit treatment and semi-passive treatment systems can be used separately or in combination in order to eliminate the necessity of long-term usage of the treatment plant. However, these options will have to be assessed and proved.

The following conclusions can be reached following the TMF closure model results:

At the end of operations and during the first years of closure, a seepage rate of 77m³/h is expected based on water balance models. If this rate remains constant, the time needed to flush the tailings pore volume of 63 million m³ once is of the order of 90 years. In order to bring the seepage quality to a level so that it can be discharged without treatment, at least 3-4 pore volumes will have to be exchanged, provided there are no additional dissolution or mobilization processes within the tailings body. It follows from this model that the seepage would require continued treatment far into the foreseeable future.

But, as a result of rehabilitation, with an infiltration-minimizing cover placed on the tailings, the amount of seepage water collected at the Secondary Containment Dam sump decreases, while the characteristic time needed to flush the tailings body increases correspondingly. It is anticipated that with the cover described in Section [4.5], the infiltration will decrease to a range of 10-25% (or 80-200 mm/a) of the annual precipitation, with an according drop of the seepage rate. Thus, the annual load of contaminants released by the TMF dam is smaller, but the time frame over which treatment will be needed to achieve all NTPA 001/2005 limits increases inversely proportional to the infiltration rate.

33.

The details of Roşia Montană Gold Corporation's ("RMGC") Environmental Financial Guarantee ("EFG") are discussed in the section of the Environmental Impact Assessment titled "Environmental and Social Management and System Plans" (Annex 1 of the subchapter titled "Mine Rehabilitation and Closure Management Plan").

In Romania, the creation of an EFG is required to ensure adequate funds are available from the mine operator for environmental cleanup. The EFG is governed by the Mining Law (no. 85/2003) and the National Agency for Mineral Resources instructions and Mining Law Enforcement Norms (no. 1208/2003). Two directives issued by the European Union also impact the EFG: the Mine Waste Directive ("MWD") and the Environmental Liability Directive ("ELD").

The Mine Waste Directive aims to ensure that coverage is available for 1) all the obligations connected to the permit granted for the disposal of waste material resulting from mining activities and 2) all of the costs related to the rehabilitation of the land affected by a waste facility. The Environmental Liability Directive regulates the remedies, and measures to be taken by the environmental authorities, in the event of environmental damage created by mining operations, with the goal of ensuring adequate financial resources are available from the

operators for environmental cleanup efforts. While these directives have yet to be transposed by the Romanian Government, the deadlines for implementing their enforcement mechanisms are 30 April 2007 (ELD) and 1 May 2008 (MWD) – thus before operations are scheduled to begin at Roşia Montană.

RMGC has already begun the process of complying with these directives, and once their implementation instruments are enacted by the Romanian Government, we will be in full compliance.

RMGC has retained one of the world's leading insurance brokers, which is well established in Romania and has a long and distinguished record of performing risk assessments on mining operations. The broker will use the most appropriate property and machinery breakdown engineers to conduct risk analysis and loss prevention audit activities, during the construction and operations activity at Roşia Montană, to minimize hazards. The broker will then determine the appropriate coverage, and work with A-rated insurance companies to put that program in place on behalf of RMGC, for all periods of the project life from construction through operations and closure.

RMGC is committed to maintaining the highest standards of occupational health and safety for its employees and service providers. Our utilization of Best Available Techniques helps us to ensure this goal is achieved. No organization gains from a loss, and to that end we will work to implement engineering solutions to risk, as they are far superior to insurance solutions to risk. Up to 75% of loss risk can be removed during the design and construction phase of a project.

Yet we recognize that with a project as large as that being undertaken at Roşia Montană, there is a need to hold comprehensive insurance policies (such policies are also a prerequisite for securing financing from lending institutions). Core coverage includes property, liability, and special purpose (e.g. delayed start up, transportation, non-owned). Thus in the event of legitimate claims against the company, these claims will be paid out by our insurers.

All insurers and insurance coverage related to the mining operations at Roşia Montană will be in full compliance with Romania's insurance regulations.

Detailed financial guarantees are in place, in the form of the EFG, which require Roşia Montană Gold Corporation ("RMGC") to maintain adequate funds for environmental cleanup. The EFG is updated annually and will always reflect the costs associated with reclamation. The current projected closure cost for Roşia Montană is US \$ 76 million, which is based on the mine operating for its full 16-year lifespan.

The EFG must be in place to receive an operating permit to begin mining operations. An analysis is underway to determine the EFG required during each year of operation. The minimum amount at the start is expected to be approximately US \$ 25 million and increase from that level annually.

Each EFG will follow detailed guidelines generated by the World Bank and the International Council on Mining and Metals.

The annual updates will be completed by independent experts, carried out in consultation with the NAMR, as the Governmental authority competent in mining activities field. These updates will ensure that in the unlikely event of early closure of the project, at any point in time, each EFG will always reflect the costs associated with reclamation. (These annual updates will result in an estimate that exceeds our current US\$ 76 million costs of closure, because some reclamation activity is incorporated into the routine operations of the mine).

Under the terms of this guarantee, the Romanian government will have no financial liability in connection with the rehabilitation of the Roşia Montană project.

There are two separate and distinct EFGs under Romanian law.

The first, which is updated annually, focuses on covering the projected reclamation costs associated with the operations of the mine in the following year. These costs are of no less than 1.5 percent per year, of total costs, reflective of annual work commitments.

The second, also updated annually, sets out the projected costs of the eventual closure of the Roşia Montană mine. The amount of the EFG to cover the final environmental rehabilitation is determined as an annual quota of the value of the environmental rehabilitation works provided within the monitoring program for the post-closure environmental elements. Such program is part of the Technical Program for Mine Closure, a document to be approved by the National Agency for Mineral Resources (“NAMR”).

Each EFG will follow detailed guidelines generated by the World Bank and the International Council on Mining and Metals.

The current projected closure cost for Roşia Montană is US \$76 million, which is based on the mine operating for its full 16-year lifespan. The annual updates will be completed by independent experts, carried out in consultation with the NAMR, as the Governmental authority competent in mining activities field. These updates will ensure that in the unlikely event of early closure of the project, at any point in time, each EFG will always reflect the costs associated with reclamation. (These annual updates will result in an estimate that exceeds our current US \$76 million costs of closure, because some reclamation activity is incorporated into the routine operations of the mine.)

The annual updates capture the following four variables:

- Changes in the project that impact reclamation objectives;
- Changes in Romania’s legal framework, including the implementation of EU directives;
- New technologies that improve the science and practice of reclamation;
- Changes in prices for key goods and services associated with reclamation.

Once these updates are completed, the new estimated closure costs will be incorporated into RMGC’s financial statements and made available to the public.

A number of different financial instruments are available to ensure that RMGC is capable of covering all of the expected closure costs. These instruments, which will be held in protected accounts at the Romanian state disposal, include:

- Cash deposit;
- Trust funds;
- Letter of credit;
- Surety bonds;
- Insurance policy.

34.

We consider it necessary to have assured and deposited a detailed preliminary financial guarantee - prices and offers included – that will include coverage of total costs of the damages caused by potential accidents.

In adequate management conditions, the probability for Acid Rock Drainage (ARD) to be generated into the tailings management facility is low. The tailings in the Tailings Management Facility (TMF) will have the potential to generate ARD. However, for ARD to be generated, sulfurs, oxygen and water must be present. During the operation phase of the project, there will be no favorable conditions for ARD to be generated as a result of fast accumulation of saturated tailings in the TMF, which will limit exposure of sulfurs to oxygen. Moreover, the treated water that will be contained by the tailings will be slightly alkaline, which will reduce even more the ARD generation. The real risk for ARD generation only occurs after the depositing of tailings.

This risk will be mitigated by adequate closure of the TMF, by means of a protective earth layer that will limit the oxygen and water infiltrations into the tailings.

S.C Roşia Montană Gold Corporation S.A (RMGC) is striving to make sure that ARD will have no impact on the environment. The taken measures also include additional control features of sources (i.e. waste rock segregation), retention and treatment, as applicable.

RMGC has committed to perform the discharge of waters generated by the project (including ARD) only if they comply with the discharge limits imposed by the technical Standards regarding collection, treatment and discharge of domestic wastewater, NTPA 001/2005.

When the duration and level of ARD generation will be discussed (and thus, the period of time that the treatment is required for), one must keep in mind the fact that the mining project will remove most of the rock surfaces that currently generate ARD.

The necessary duration for treatment and management of water, together with other long-term maintenance measures, is estimated in Section [4.7] of the Mine Rehabilitation and Closure Management Plan. However, it is difficult to assess the certain required treatment period. Several technologies, among which the sources control, in-pit treatment and semi-passive treatment systems can be used separately or in combination in order to eliminate the necessity of long-term usage of the treatment plant. However, these options will have to be assessed and proved.

The following conclusions can be reached following the TMF closure model results: At the end of operations and during the first years of closure, a seepage rate of 77m³/h is expected based on water balance models. If this rate remains constant, the time needed to flush the tailings pore volume of 63 million m³ once is of the order of 90 years. In order to bring the seepage quality to a level so that it can be discharged without treatment, at least 3-4 pore volumes will have to be exchanged, provided there are no additional dissolution or mobilization processes within the tailings body. It follows from this model that the seepage would require continued treatment far into the foreseeable future.

But, as a result of rehabilitation, with an infiltration-minimizing cover placed on the tailings, the amount of seepage water collected at the Secondary Containment Dam sump decreases, while the characteristic time needed to flush the tailings body increases correspondingly. It is anticipated that with the cover described in Section [4.5], the infiltration will decrease to a range of 10-25% (or 80-200 mm/a) of the annual precipitation, with an according drop of the seepage rate. Thus, the annual load of contaminants released by the TMF dam is smaller, but the time frame over which treatment will be needed to achieve all NTPA 001/2005 limits increases inversely proportional to the infiltration rate.

35.

It is stated precisely that a “cyanide rain” phenomenon will not exist. Neither was encountered in other places or situations. Moreover, the specialty literature doesn't mention the so-called “cyanide rains” phenomenon, but only “acidic rains” phenomenon which can't be generated by the cyanic compounds breaking down in the atmosphere.

The reasons for making the statement that ‘cyanide rains’ phenomenon won't occur are the following:

- The sodium cyanide handling, from the unloading from the supplying trucks up to the processing tailings discharge onto the tailings management facility, will be carried out only in liquid form, represented by alkaline solutions of high pH value (higher than 10.5 – 11.0) having different sodium cyanide concentrations. The alkalinity of these solutions has the purpose to maintain the cyanide under the form of cyan ions (CN⁻) and to avoid the hydrocyanic acid formation (HCN), phenomenon that occurs only within environments of low pH;

- The cyanide volatilization from a certain solution cannot occur under the form of free cyanides, but only under the form of HCN;
- The handling and storage of the sodium cyanide solutions will take place only by means of some closed systems; the only areas/plants where the HCN can occur and volatilize into air, at low emission percentage, are the leaching tanks and slurry thickener, as well the tailings management facility for the processing tailings;
- The HCN emissions from the surface of the above mentioned tanks and from the tailings management facility surface can occur as a result of the pH decrease within the superficial layers of the solutions (that helps the HCN to form) and of the desorption (volatilization in air) of this compound;
- The cyanide concentrations within the handled solutions will decrease from 300 mg/L within the leaching tanks up to 7 mg/L (total cyanide) at the discharge point into the tailings management facility. The drastic reduction of the cyanide concentrations for discharging into the Tailings Management Facility (TMF) will be done by the detoxification system;
- The knowledge of the cyanide chemistry and on the grounds of the past experience, we estimated the following possible HCN emissions into air: 6 t/year from the leaching tanks, 13 t/year from the slurry thickener and 30 t/year (22.4 t, respectively 17 mg/h/m² during the hot season and 7.6 t, respectively 11.6 mg/h/m² during the cold season) from the tailings management facility surface, which totals 134.2 kg/day of HCN emission;
- Once released into air, the hydrocyanic acid is subject to certain chemical reactions at low pressure, resulting ammonia;
- The mathematical modeling of the HCN concentrations within the ambient air (if the HCN released in the air is not subject to chemical reactions) emphasized the highest concentrations being at the ground level, within the industrial site namely within the area of the tailings management facility and within a certain area near the processing plant. The maximum concentration is of 382 µg/m³/h;
- The highest HCN concentrations within the ambient air will be 2.6 times lower than the standard value stipulated by the national legislation for occupational safety;
- The HCN concentrations within the ambient air in the populated areas close by the industrial site will be of 4 to 80 µg/m³, more than 250 – 12.5 times lower than standard value stipulated by the national legislation for occupational safety – the national legislation and European Union (EU) legislation on the Air Quality don't stipulate standard values for the population's health protection;
- Once released in air, the evolution of the HCN implies an insignificant component resulted from the reactions while liquid (water vapors and rain drops). The reactions are due to HCN being weak water-soluble at partially low pressures (feature of the gases released in open air), and the rain not effectively reducing the concentrations in the air (Mudder, et al., 2001; Cicerone and Zellner, 1983);
- The probability that the HCN concentration value contained by rainfalls within and outside the footprint of the Project be significantly higher than the background values (0.2 ppb) is extremely low.

On the basis of the above presented information, it is very clear that HCN emissions may have a certain local impact on atmosphere quality, restricted to well within legislated limits as described above, but their implication within a possible trans-boundary impact on air quality is excluded.

Also, the specialty literature doesn't comprise information related to the effects of a potential exposure of the vegetation or ecosystems to HCN and neither the effects of the fauna health as a result of inhaling the HCN polluted air.

For details referring to the use of cyanide in the technological processes, the cyanides balance as well as the cyanide emission and impact of the cyanides on the air quality, please see the Environmental Impact Assessment (EIA) Report, Chapter 2, Chapter 4.1 and Chapter 4.2 (Section 4.4.3).

The EIA Report (Chapter 10 Transboundary Impacts) assesses the proposed project with regard to potential for significant river basin and transboundary impacts downstream which could, for example, affect the Mureş and Tisa river basins in Hungary. The Chapter concludes that under normal operating conditions, there would be no significant impact for downstream river basins/transboundary conditions.

The issue of a possible accidental large-scale release of tailings to the river system was recognized to be an important issue during the public meetings when stakeholders conveyed their concern in this regard. As a result, further work has been undertaken to provide additional detail to that provided in the EIA Report on impacts on water quality downstream of the project and into Hungary. This work includes modelling of water quality under a range of possible operational and accident scenarios and for various flow conditions.

The model used is the INCA model developed over the past 10 years to simulate both terrestrial and aquatic systems within the EUROLIMPACS EU research program (www.eurolimpacs.ucl.ac.uk). The model has been used to assess the impacts from future mining, and collection and treatment operations for pollution from past mining at Roşia Montană.

The modelling created for Roşia Montană simulates eight metals (cadmium, lead, zinc, mercury, arsenic, copper, chromium, manganese) as well as Cyanide, Nitrate, Ammonia and dissolved oxygen. The model has been applied to the upper catchments at Roşia Montană as well as the complete Abrud-Arieş-Mureş river system down to the Hungarian Border and on into the Tisa River. The model takes into account the dilution, mixing and physico-chemical processes affecting metals, ammonia and cyanide in the river system and gives estimates of concentrations at key locations along the river, including at the Hungarian Boarder and in the Tisa after the Mureş joins it.

Because of dilution and dispersion in the river system, and of the initial EU Best Available Techniques (BAT) - compliant technology adopted for the project (for example, the use of a cyanide destruct process for tailings effluent that reduces cyanide concentration in effluent stored in the TMF to below 6 mg/l), even a large scale unprogrammed release of tailings materials (for example, following failure of the dam) into the river system would not result in transboundary pollution. The model has shown that under worse case dam failure scenario all legal limits for cyanide and heavy metals concentrations would be met in the river water before it crosses into Hungary.

The INCA model has also been used to evaluate the beneficial impacts of the existing mine water collection and treatment and it has shown that substantial improvements in water quality are achieved along the river system under normal operational conditions.

For more information, an information sheet presenting the INCA modelling work is presented under the title of the Mureş River Modelling Program and the full modelling report is presented as Annex 5.1

The issue of a possible accidental large-scale release of tailings to the river system was recognized to be important and the public meetings conveyed stakeholder concern in this regard. As a result, further work has been undertaken to provide additional detail to that provided in the EIA Report on impacts on water quality downstream of the project and into Hungary. This work includes modeling of water quality under a range of possible accident scenarios and flow conditions and confirms that the design of the project, in line with the new EU Mining Wastes Management Directive and associated Best Available Technique documentation, performs satisfactorily and safely.

Because of the mitigation measures adopted (for example, the use of a cyanide destruct process for tailings effluent that reduces cyanide concentration in effluent stored in the TMF below 10 mg/l), even a large scale unprogrammed release of tailings materials (for example, following failure of the dam) into the river system would not result in transboundary pollution that could significantly affect sensitive receptors in Hungary.

It is also worth noting that because it IS designed in line with the applicable EU Directive, the proposed Roşia Montană TMF design avoids the problems that arose at Baia Mare, and it is a significantly safer design so that failure is conceivable under conditions that exceed the known long-term extremes of weather and seismic activity. Under such conditions, sensitive receptors downstream of the project will likely be heavily impacted by events that will be unrelated to the Roşia Montană gold project, e.g. extreme flood conditions or earthquake-induced land instability

The cyanide which is currently used in Budapest is transported here using methods similar to those we will use in Roşia Montană. Yet the risk to the Danube river is much higher, because Budapest uses the cyanide in the vicinity of Danube river, while we don't. The transport is performed in compliance with European standards by using certified transporters of toxic substances and trucks coming through Budapest transport many more dangerous things than cyanide. That's why there is in force legislation and we had a lot of centuries to develop that legislation. Now for the biodiversity, our commitment is to improve biodiversity at Roşia Montană and I'd like one of our biodiversity experts to develop a little bit that part of the question.

Academicians and members of the Romanian Academic Community have been involved with the team that prepared the biodiversity study. This study wasn't meant to be a purely scientific study not for one single moment, but rather a technical-administrative tool providing assistance for adopting decisions for this EIA and relating to cyanide risks and to the possibility of occurrence of an accident to occur; when they reach the Lunca Mureşului Natural Park, the cyanide concentrations will range within the accepted limits, so even in the event of the most critical accident, these limits will be complied with as presented during the previous presentation, currently the waters from Roşia Montană carry more hazardous substances, both for the Lunca Mureşului Park and for the Mureş-Criş Natural Park. This is a project that aims at neutralizing these discharges and thus to considerably mitigate the impact on Mureş-Criş Natural Park and on Lunca Mureşului Park.

We are entitled to make the following statements: The study of the biodiversity baseline conditions (volume 13, chapter 4.6.), as a technical-administrative assessment tool, included the preparation of a systematic list of species to include field data secured based on some common techniques (direct observations, trap usage, various sampling techniques, etc.), as well as on bibliographical data we had access to. Considering the value of the analyzed document as a technical-administrative tool that is about to facilitate and serve the decision making process, it was never an issue to prepare an exhaustive scientific study that will exhaust the smallest details related to the biodiversity issues. Given the fact that pollution risks, be it even accidental, were considered minimal even for areas located in the close proximity of the project implementation area (we are speaking about Arieş river, Lunca Mureşului Natural Park, etc.), no study was initiated on this issue. Thus, we consider that is not relevant to extend some investigations of those areas.

36.

Hungarian party should negotiate by all available means in order to be granted access to all contracts and conventions that exist between Minvest, RMGC and the Romanian State, in order to receive full disclosure of all permits that have already been issued till now.

Information regarding our Environmental Financial Guarantee ("EFG") is fully discussed in the section of the Environmental Impact Assessment titled "Environmental and Social Management and System Plans" (Annex 1 of the subchapter titled "Mine Rehabilitation and Closure Management Plan"). The EFG is updated annually and will always reflect the costs associated with reclamation. These funds will be held in protected accounts at the Romanian state disposal.

Roşia Montană Gold Corporation ("RMGC") has invested significant time, energy, and resources assessing the viability of a mining project in the valley of Roşia Montană. This assessment has led RMGC to conclude that Roşia Montană presents an attractive long-term development opportunity – an opinion confirmed by a variety of lending institutions, which have completed

detailed reviews of the project's design and profitability. We have every confidence that we will see the project through to the end of its projected 16-year lifespan, regardless of any fluctuations in the market price of gold.

In România, the creation of an EFG is required to ensure adequate funds are available from the mine operator for environmental cleanup. The EFG is governed by the Mining Law (no. 85/2003) and the National Agency for Mineral Resources instructions and Mining Law Enforcement Norms (no. 1208/2003).

Two directives issued by the European Union also impact the EFG: the Mine Waste Directive ("MWD") and the Environmental Liability Directive ("ELD").

The Mine Waste Directive aims to ensure that coverage is available for 1) all the obligations connected to the permit granted for the disposal of waste material resulting from mining activities and 2) all of the costs related to the rehabilitation of the land affected by a waste facility. The Environmental Liability Directive regulates the remedies, and measures to be taken by the environmental authorities, in the event of environmental damage created by mining operations, with the goal of ensuring adequate financial resources are available from the operators for environmental cleanup efforts. While these directives have yet to be transposed by the Romanian Government, the deadlines for implementing their enforcement mechanisms are 30 April 2007 (ELD) and 1 May 2008 (MWD) – thus before operations are scheduled to begin at Roşia Montană.

RMGC has already begun the process of complying with these directives, and once their implementation instruments are enacted by the Romanian Government, we will be in full compliance.

Each EFG will follow detailed guidelines generated by the World Bank and the International Council on Mining and Metals.

The current projected closure cost for Roşia Montană is US\$ 76 million, which is based on the mine operating for its full 16-year lifespan. The annual updates will be completed by independent experts, carried out in consultation with the NAMR, as the Governmental authority competent in mining activities field. These updates will ensure that in the unlikely event of early closure of the project, at any point in time, each EFG will always reflect the costs associated with reclamation. (These annual updates will result in an estimate that exceeds our current US\$ 76 million costs of closure, because some reclamation activity is incorporated into the routine operations of the mine).

A number of different financial instruments are available to ensure that RMGC is capable of covering all of the expected closure costs. These instruments, which will be held in protected accounts at the Romanian state disposal, include:

- Cash deposit;
- Trust funds;
- Letter of credit;
- Surety bonds;
- Insurance policy.

Under the terms of this guarantee, the Romanian government will have no financial liability in connection with the rehabilitation of the Roşia Montană project.

37.

We consider that assessment and evaluation of all risks that have been caused by cyanides transport is mandatory, and also the modelling of road accidents on potential routes and their effects on the environment and population.

RMGC is committed to respecting the Romanian and EU relevant legislation and also to imposing the observation of such obligations also by its suppliers in order to ensure that all requirements for safe transportation of any hazardous materials are met. Additionally, our company and our suppliers will adhere to the guidelines of the Cyanides Sector Group of the EU (CEFIC) for storage, handling and distribution of alkali cyanides. CEFIC sets the standards and requires compliance with EU Directives regulating the transport of thousands of different hazardous substances shipped daily throughout the EU. RMGC is also a signatory of the International Cyanide Management Code (ICMI), an internationally recognized practice for cyanide management in the gold mining industry; we will require our suppliers to sign and abide by ICMI and the Roşia Montană plant will be ICMI certified. An ongoing, rigorous and independent audit of the cyanide management system will be followed as well.

Since RMGC will not be certified for cyanide transportation, it will not do so. A company with expertise, that is qualified according to the Romanian relevant legislation on transportation of dangerous goods and traffic on public roads and also under CEFIC and ICMI standards, will be selected and under review by both producer and user. Cyanide in a solid, briquette form (not as a liquid), will be transported within specially-designed “isotainers” that are resistant to accident or damage and that shall be authorized and regularly inspected according to the applicable legislation on the transportation of dangerous goods and that also shall comply with the applicable norms on public roads traffic. Plans are to maximize the use of rail for transportation, to a rail depot near the project site. A detailed route survey to identify all potential transportation alternatives and hazards, together with needed mitigation measures, will be completed before operations begin. The survey will be conducted as close to the beginning of operations as possible to take advantage of the most updated rail and highway network improvements and always observing the route utilization norms, restrictions and recommendations imposed by the road administrator, traffic police and other public authorities as required by Romanian applicable laws.

When using trucks, our operating procedure will most likely be to group the transport into convoys of 12 trucks once per week to reduce the possible risk of accident. The shipment will occur only after an assessment of current conditions and confirmation of ability to receive shipment at site. RMGC and its suppliers will fully comply with ADR and RID, the European regulations covering the international carriage of dangerous goods by road or rail.

Transportation routes will be selected, in consultation with administration and road traffic authorities as to avoid hazards, and constant communication during the transit process will help ensure secure delivery to the intended site. Upon delivery, the briquettes will be dissolved directly into a safe container and remain completely contained within the process and plant site. There will be enough storage capacity at the Roşia Montană site to guarantee continuous operation and also allow flexibility of delivery to avoid unusual hazards such as poor road or weather conditions.

In addition, the EIA Report documents RMGC’s Emergency Preparation and Spill Contingency Management Plan (Plan I). Its scope includes transit corridors for shipment of materials, including cyanide. This plan sets out basic procedures for the company emergency response team to deal with such accidents and ensure rapid reaction to any need for specialist clean-up. Further, the Cyanide Management Plan (included in the EIA report as Plan G) sets out specific responsibilities for care of cyanide during transport, including RMGCs intention to prepare written agreements with the cyanide manufacturer and transporter over responsibility for health, safety and environmental issues.

38.

Based on subsequent amendments to “Roşia Montană Cultural and Historical Centre Management Plan” reported by the experts who have prepared that specific documentation, we suggest that Ministry of Environment or the Romanian counterparty to ask for a confirmation statement from every expert who worked for the preparation of the Impact Study, where to attest

the liability regarding the consistency of data and conclusions of the Environmental Impact Assessment Study prepared for the Roşia Montană mining project.

The Environmental Impact Assessment study report (EIA) that Roşia Montană Gold Corporation (RMGC) submitted responded fully and professionally to the Terms of Reference proposed by the Ministry of the Environment and Water Management (MEWM) and complied with the relevant legal provisions and international practices. More than 100 independent consultants, (certified) experts and specialists, renowned at the national, European, and even international levels, prepared the report. We are confident that the EIA provides sufficiently detailed information and reasoning for its conclusions to permit the MEWM to make its decision on the Roşia Montană Project (RMP). Subsequent to submission of the EIA, it has been reviewed by two different sets of experts. Technical experts, representing several international private sector banks and export credit agencies, have concluded that the EIA complies with the Equator Principles designed to promote responsible lending by financial institutions to projects which raise environmental and social concerns, and an ad hoc committee of European experts (International Group of Independent Experts - IGIE) has publicly stated that the EIA was well-developed, taking into consideration their recommendations and suggestions.

A copy of the IGIE report and RMGC's response is included as a reference document to the present annex of the EIA.

39.

Taking into account the deficiencies of the Impact Study, the lack of experience, limited financial resources and the "mail box" –type company of the investor, the lack of financial guarantees and the fact that experts have reported partial falsification of the Impact Study and taking into consideration the immeasurable risk that this proposed mining project that threatens the environment – including through trans-boundary effects – in Hungary, we firmly ask the Hungarian Ministry of Environment and Water Management to make use of all available means in order to stop the development of the proposed Roşia Montană mining project. The documentation prepared by experts support our point of view that the mining project that is proposed for Roşia Montană based on the presented Impact Study wouldn't be accepted within the European Union.

Regarding your request, please note that art. 44 (3) of the Order of the Minister of Waters and Environmental Protection no. 860/2002 on the environmental impact assessment and the issuance of environmental permit procedure ("Order no. 860/2002") provides that "based on the results of the public debate, the relevant authority for the environmental protection evaluates the grounded proposals/comments of the public and requests the titleholder the supplementation of the report on the environmental impact assessment study with an appendix comprising solutions to the issues raised by the public".

Consequently, considering the fact that your proposal is just an allegation which does not indicate possible problems, nor provide additional information, please note that the decision on the issuance or refusal of the environmental permit cannot be made based only on a simple proposal, but according to certain objective criteria provided by art. 45 of Order no. 860/2002 and only after examining,

- (i) the report on the environmental impact assessment study;
- (ii) the conclusions of the parties involved in the assessment;
- (iii) the possibilities to implement the project;
- (iv) the titleholder's answers to the grounded proposals/comments of the public.

+

A Verespatak/Roşia Montana (Románia) térségében tervezett
külszíni aranybányászati program
környezeti hatástanulmányának kulturális örökségi fejezetének
(*Environmental Impact Study: Cultural Heritage Baseline Report*)
értékelése

– készült a Magyar Természetvédelmi Szövetség felkérésére –

Visy Zsolt

Az EIA kulturális örökséggel foglalkozó fejezete 257 oldalt tesz ki, amelynek mintegy a fele képi ábrázolás vagy táblázatos anyag (elsősorban a régészeti adatbázis lapjai). A tekintélyes méretű összefoglalás a bevezető szerint team-munka eredményeként született, legterjedelmesebb része a régészeti kutatásokkal foglalkozik. A projekt fő tevékenységeit a BR (Baseline Report) az alábbiakban foglalja össze:

- Continued open pit mining, processing operations, tailings management facilities, and various support facilities;
- Management and mitigation of the environmental and social impacts of mining activities;
- Restoration and rehabilitation of mined areas and historic monuments;
- Assistance in the closing of the current government-subsidized mining operations;
- Resettlement and relocation activities; archaeological surveys, assessments and other cultural heritage preservation activities;
- Mitigation of environmental impacts caused by past mining operations; and,
- Support for various local and regional community development planning efforts.

A BR bevezetője a kulturális örökség három jelenlévő fajtáját határozza meg:

- mozdítható kulturális örökségi elemek,
- felszíni struktúrák,
- felszín alatti (régészeti kutatás révén hozzáférhető) kulturális örökségi elemek, de később az anyag – helyesen, de igen szűkösen – foglalkozik az itt nem említett szellemi örökséggel is.

A BR fő fejezetei a következők: történelmi áttekintés és a kulturális táj a bevezető részeként, majd a részletező fejezetekben a kulturális örökség és a régészet kutatási módszerei, majd eredményei fejezetenként (városi és vallási építészet, néprajz, régészet, ipari örökség, szellemi örökség).

Verespatakon több műemléki együttes van. Egyik csoportjuk a Nemzeti Várostervezés dokumentációról hozott törvény szerint védett övezetnek számít, másik csoportjuk egyedi műemlék (*historic monument*). Ez utóbbiak esetenként a jelenleg is folyó ásatásokon feltárt régészeti műemlékhelyek, valamint épületek. Furcsa, hogy a 41 épület kivétel nélkül házként szerepel, noha két templom is ide tartozik. Az egyik a katolikus templom, amely ugyan 1841-ben épült, de alatta vannak a Horia és Cloşca lázadása idején lerombolt korábbi templom maradványai. Az unitárius és a református templom a Verespatak történelmi központját védő övezetben található külön műemléki védelem nélkül. A bányászati terv a történelmi központ megtartásával számol.

Kivételes nemzeti értéket képviselő védett területek (2000. március 6.: 5. törvény):

- Pietra Despicată, Comuna Roşia Montană 0,20 (Annex 1, no. 2.8)
- Pietra Corbului, Comuna Roşia Montană 5,00 (Annex 1, no. 2.83)

- Historic Centre Roşia Montană, village Roşia Montană, county Alba (Annex 3, section g – Urban assemblies, position g)3.)
- The Roman galleries of the auriferous mining exploitations , Comuna Roşia Montană, village Roşia Montană, county Alba (Annex 2, section l – Industrial architecture, infrastructure, position l)1.)
- Houses – 18th – 20th centuries - Comuna Roşia Montană, village Roşia Montană, county Alba (Annex 3, section m – monuments of folk architecture, position m)2.)

A-típusú műemlékek (nemzeti és nemzetközi érték, 2004. július):

Archaeological sites

- The Roman settlement from Alburnus Maior, Orlea zone (LMI code AB-I-m-A-00065.01)
- The mining Roman exploitation from Alburnus Maior, Orlea massif (LMI code AB-I-m-A-00065.02)
- The Roman vestiges from Alburnus Maior, Carpeni zone (LMI code AB-I-m-A-00065.03)
- The Roman funerary monument from "Hop-Găuri" zone (LMI code AB-I-m-A-00065.04)
- The "Cătălina Monuleşti" gallery from the protected zone of the historic centre of the locality (LMI code AB-I-m-A-00065.05)
- The Roman galleries from Cărnic massif, "Piatra Corbului" area (LMI code AB-I-s-A-20329)

B-típusú műemlékek (helyi értéket képviselő történeti műemlékek, 2004. július):

- 41 historical houses, a Romano-Catholic Church and a Greek Catholic Church.

Az utóbbiak közül 2005 végén 14 az RMGC birtokában volt (5.1.5).

Az 1.4 jelzésű történeti összefoglalásban számos tárgyi tévedés van. Láthatóan nem a későbbi fejezetek történeti összefoglalásait író személy tollából származik, mert azokban ilyen hiba ritkán fordul elő. Ezek a következők:

1.4 – Osztrákok helyett helyesen magyarok.

A 1-2. jelű táblázatos összeállításban

- Gaetae helyett helyesen Getae
- Burebista királyságának nem ismert a központja. Erre utaló régészeti leletek a Szászvárosi hegyekben sincsenek. Téves tehát a központot ide helyezni.
- Semmi sem utal arra, hogy provinciálisok jelentős számban maradtak volna a kiűrtett Dáciában 271/273 után. A csekély visszamaradó lakosság alacsony számaránya és a beköltöző germánok jelenléte miatt nem alkothatta a román nép őseit.
- Gót (osztro- és vizigót) csoportok, de kiváltképp gepidák foglalták el Erdélyt a 3. században és később. Ezek a germán népek uralták és alkották a terület lakosságának legnagyobb részét a 6. század utolsó harmadáig.
- A hunok nem finn-ugor, hanem török nép. A hunok csak az 5. sz. első felében uralták a Kárpát-medencét.
- Az avarok 568-ban érkeztek és győzték le a gepidákat. Az utóbbiak leigázott népként beolvadtak a Kárpát-medence alaplakosságába.
- Erdély 1526 után is a Magyar Királyság része volt, a szintén magyar Erdélyi fejedelemség – amely valóban többnyire török függőségben volt – később alakult meg.
- 1848-1849-es események után egy adat hiányzik: az 1867-ben létrejött Osztrák-Magyar Monarchián belül Erdély ismét egyesült Magyarországgal.

1.4.3

- A római Dacia provincia nem 300-ig, hanem csak 271/273-ig állt fenn.

1.4.4-5

- A népvándorlaskor vége nem 1100, hanem – mint a Kárpát-medence egészében – a magyar honfoglalás ideje. A magyarok erdélyi megtelepedése és a terület birtokba vétele a 10. században végbement. Ehhez kapcsolódóan és közelsége miatt kellene említeni, hogy a gyulafehérvári püspökséget Szt. István alapította 1009-ben.

1.4.8

- Luteránus közösség helyett feltehetően a kimaradt református vallási közösség értendő. Az etnikai kép egyébként is szűkre szabott fejezetében ez feltűnő pontatlanság.

A bevezető utolsó fejezetei a környék lakosságának, településformájának, gazdaságának kérdéseivel foglalkozik, amelyhez nincs lényegi megjegyzésem.

A kulturális örökség kutatási módszerei c. fejezet részletesen és alaposan ismerteti az alkalmazott módszereket, az abban résztvevő hazai és külföldi intézményeket. Ismeretes, hogy a bányászati kutatásokat egy francia kutatócsoport vezette. A régészetén kívül kutatócsoportok alakultak az építészet, a vallási emlékek, a néprajzi sajátságok és az orális történelem kutatására. Az elvégzett kutatások a leírások alapján alaposak, minden részletre kiterjedők és magas színvonalúak, de a legtöbb esetben még nem zárultak le. A kutatások helyszíni adatgyűjtéssel, szakirodalmi kutatással, szemlével, ásatással indultak, az eredményeket a tárgy jellege szerint szövegben, kép- vagy hangfelvétellel dokumentálták, a mozdítható leleteket, tárgyakat további feldolgozásra raktárakba, kutató és restaurátorműhelyekbe szállították. A megfigyeléseket és eredményeket adatbázisokban dolgozták föl, a régészeti eredményekről már két monográfia és több tanulmány jelent meg.

A szakszerű régészeti feltárások 2001 óta több helyen folynak római települési helyeken, hivatali épületekben, szentélykörzetekben, temetőekben és bányajáratokban. Néhány megjegyzés:

4.3.1.2

- Nem túl meglepő, hogy a légírégészeti kutatások csak szűkös eredménnyel jártak 2000 őszén, mivel az ősz nem kedvez az ilyen kutatásnak. A repüléseket többször meg kell ismételni, jó eredmény általában tavasszal vagy koranyáron, száraz periódusban remélhető.

4.3.2.3

- The destruction following the research of the superior areas of the deposit will allow discovery and ultimately, access for the continuation of the scientific study at inferior levels whose actual lack of access raises the possibility of an excellent preservation state; this can only be done with the logistic means of a modern mining exploitation, only partially used in the initial phase of the research, but who may later allow important discoveries within the site.

Ez a passzus az egyik legnagyobb gondra hívja fel a figyelmet. A régészeti védettség alatt álló Cârnic tele van antik bányajáratokkal, ezek alsó szintjét igen nehéz lesz kutatni. Kérdés, hogy a felső rétegek lerobbantása után kutatható állapotban lesznek-e az alsó rétegekben lévő római bányajáratok.

Az 5. fejezet az eredményeket írja le. Sor kerül az érintett települések épületanyagának, szerkezetének, épületfajtaának és néhány egyedi épületének, így a templomoknak és a temetőeknek az ismertetésére.

Érthetetlen és alaptalan megállapítás került be az 5.2 fejezetbe: The Roman Catholic faith was introduced in the area after the invasion of Transylvania by the Hungarian Catholic kingdom in the 11th century. Hungarian Catholic dioceses were then set up, in place of the Orthodox dioceses. Eltekintve attól, hogy régészeti és nyelvészeti leletek (v.ö. Erdély története I. Budapest 1986, 203 skk.) egyaránt igazolják a magyar jelenlétet a 10. századi Erdélyben, a kutatás nem tud a gyulafehérvári püspökség helyén korábban volt ortodox püspökségről.

Az előzetes régészeti kutatások több esetben jelentős épületeket és építményeket hoztak a felszínre, ezek egy részét régészeti védettségben részesítették. Ilyen a Carpeni hegyen feltárt hivatali és kultikus épületegyüttes, a Hop-Găurin feltárt kőkeretes halomsír. Nem élveznek azonban ilyen védelmet a Hăbad-Brădoaia fennsíkon és a Nanului völgyben feltárt szent kerületek épületeikkel és fogadalmi oltáraikkal.

A régészeti feltárások elsősorban római emlékanyagot hoztak felszínre, annál korábbit egyáltalán nem, középkorit pedig keveset a 14-15. századból. A keltezhető római leletek többnyire a 2. századból származnak, annak is inkább az első, a markomann háborúk előtti szakaszából. Ez összhangban van a Verespatak északi oldalán, a tervezett bányászati programtól nem érintett aknában talált 25 ép vagy hiányos viaszos tábla adataival. A legkésőbbre keltezett szerződés 167 májusában készült, nem sokkal a barbár betörés előtt. Elrejtésük ezzel függ össze. A viaszostáblák szövegéből lehet tudni, hogy a településnek Alburnus Maior volt a neve. A bizonytalan jogállású településen elsősorban dalmatiai telepesek éltek és dolgoztak, akik bányászati specialistáknak számítottak abban az időben. A 2. század végéről és a 3. századból is vannak leletek, ezek azonban feltűnően kis számban jelentkeztek. Az aranybányászt az őskorban leginkább aranymosásként üzték, és bár ez a technika a római- és a középkorban is megmaradt, a rómaiak elsősorban gödrökkel, de még inkább a hegyek gyomrába behatoló aknarendszerrel tárták fel az aranyércet. Az összesen legalább 10 km-re tehető római járatokat jellegzetes trapezoid keresztmetszetükről, a mécseseknek vésett fali fülkékről és a tárgyi leletekről lehet felismerni. Az utóbbiak között létrák és vízemelő szerkezetek fa alkatrészei is előkerültek, amelyek alkalmasak a természettudományos keltezésre. Az Orlea hegy néhány római járata alkotja a jelenlegi Bányászati Múzeumot. Feltehetően középkoriként a Hăbad szektorban felmért bányajáratokat lehetett meghatározni. A Cetațe hegy az eddigi külszíni bányászás következtében a kutatás számára elveszett, a Cârnic hegy mintegy 200 m vastagságban való letarolását pedig az RMGC tervezi. Itt már vannak modern bányajáratok, amelyeket szabályos rendben és formában alakítottak ki, és ezek sok helyen átvágták a római vágatokat.

Összességében a régészeti kutatásokat magas színvonalú és eredményes kutatásoknak lehet minősíteni. E kutatásokat és feldolgozásukat az RMGC kötelelességszerűen finanszírozza.

A kutatások azonban nem tudják a teljes területet felölelni, ennek sok helyen a jelenlegi település, korábbi bányászati tevékenységből származó meddőhányó, a jelenlegi bányászati terület munka- és kiszolgáló területe, de a legnagyobb mértékben a terület nagysága szab határt. A jelentős eredmények tehát inkább arra hívják föl a figyelmet, hogy milyen értékes és különleges leletegyüttes található itt, aminek egy része bizonyosan veszendőbe megy a bányaberuházás esetleges megindításával. A feltárt mobil és immobil régészeti anyag olyan gazdag, hogy annak helyszínen való megőrzése és bemutatása igen fontos lenne. A tervezett aranybányászás ezt lehetetlenné tenné, a környezeti tanulmányban megőrzésre és bemutatásra szánt maradványok az egésznek csak egy kis, az összefüggéseket láttatni nem képes, igen sérülékeny töredékét adnák.

Példaként csak egyet: a temetőket általában nem szokás *in situ* bemutatni, csak akkor, ha a sírokat látványos sírépítmények keretezték. A jelenleg is folyó föltárásokon olyan kőkeretes sírok kerülnek elő (eredetileg a sírhalmot keretezték), amelyek bemutatása megfontolandó – annál is inkább, mert a leggazdagobban megépített ilyen sír a maga faragott kőkeretével bemutatásra kerül.

A kulturális örökség egyéb ágazatainak az emlékanyaga is megfelelő színvonalon dokumentálásra, illetve feldolgozásra került, beleértve a néprajzi, építészeti, iparrégészeti emlékeket is. Egyedül az orális hagyományok feltérképezése, benne a vallási és népszokásoké tűnik szegényesnek, bár a teljes adattár ismeretében lehet, hogy ez is pozitívan lenne értékelhető. Megdöbbentő képet mutat ugyanakkor a műemlékek állapota. Ezek egy része romos, láthatóan régóta nem folyik gondozó-helyreállító tevékenység. A műemlékek tulajdonlása különböző, egy részüket már megvásárolta az RMGC. Könnyen lehet, hogy műemléki gondozásra azért nem kerül sor, mert a nagyra törő tervek szerint ezek nagy része is megsemmisülne. De ha nem kerül rá sor, és közben összeomlanak, ki vállalja a felelősséget pusztulásukért?

A kutatásokból egy olyan település képe bontakozik ki, amelynek időről-időre váltakozó népessége az őskortól a napjainkig mindig az aranybányászatból élt, a többi gazdasági ágazat jobbra csak kiegészítő szerepet játszott. A középkortól egységes és lényegében töretlen a fejlődés, amit újabb betelepülők, vallási és etnikai csoportok, valamint a hatalmi és politikai helyzet változása csak befolyásolt, döntően nem változtatott meg. A lakosság életére nagy hatással volt az industrializáció és a műszaki-technikai fejlődés is, a bányászat módjára pedig a robbanóanyagok és a gépek mind nagyobb mérvű bevetése.

A BR 5.5.2 fejezetével kezdődő áttekintés, a romániai és a külföldi aranybányákkal és aranybányászattal való összevetés helyes és szükséges, ugyanakkor végkövetkeztetésével nem lehet egyetérteni. Ez ugyanis azt sugallja, hogy Alburnus Maior és aranybányászata nem jelent kiemelkedően egyedi, kivételes értéket, mert akár Erdély területén, akár a balkáni vagy másutt lévő római tartományban igen sok helyen működött jelentős aranybánya: Alburnus Maior csak egy a számos aranybányász település közül.

Ez a végkövetkeztetés szerintem nem helyes, és érezhetően a megrendelő igényét és szándékát igyekszik követni. Igaz ugyan, hogy számos antik aranybányát ismerünk, és bizonyára még később is sikerül néhányat azonosítani, Alburnus Maior és Verespatak azonban több vonatkozásban kiválik ezek sorából.

- Verespatakon igazolható az aranybányászat az őskortól napjainkig, ami jó néhány egyéb aranybányánál nem tehető meg;
- Alburnus Maior és a többi daciai aranybánya a római politikában többször is döntő szerepet játszott:
 - Traianus részben ezért hódította meg a tartományt, az innen nyert aranyból építtette meg római forumát és számos kivételes műemléket;
 - Hadrianus szinte biztosan ezért nem ürítette ki más traianusi hódításhoz hasonlóan a Traianus által meghódított Daciat;
 - A markomann háború idején Marcus Aurelius a császári kincstár értékeit kellett elárverezze, hogy felszerelje hadseregét. Ez elsősorban az átmenetileg szünetelő daciai aranybányászat miatt vált szükségessé;
- Verespatakon minden kor aranybányászatának megvannak a tárgyi emlékei, beleértve a változatos és kiterjedt bányajáratokat, a vízvezető rendszereket és lépcsőket, létrákat, eszközöket. A bányajáratok hosszukkal és gondosan vésett szabályos formájukkal emelkednek ki az átlagból;
- Eddig csak Verespatakról ismert olyan epigráfiai anyag, amelyből a római bányászközösség összetételére és életére hitelesen lehet következtetni. A viaszos táblák szerződéseinek szövege az UNESCO által 2003-ban bevezetett és a BR-ban egyébként idézett szellemi örökség kimagasló, egyedülálló emléke, amire azonban a BR még csak nem is utal. A bányászközösségnek a viaszos táblák szövegében megjelenő hagyatéka a középkoron átívelve a mai, ugyancsak összetett bányászközösség szellemi örökségének is része. Ilyen, évezredekön átívelő és mai bányászközösségekben továbbélő örökséganyaggal egyetlen római (arany)bánya sem rendelkezik.

A hivatkozások és a megadott szakirodalom jó, az idegen nevek és kifejezések terén azonban elég sok a pontatlanság. A régészeti bibliográfiában a 119. oldalon Kiss Z. helyett Visy Zs. értendő.

Végezetül néhány olyan szakirodalmi hiányosság, amely érezhetően azért állt elő, mert az anyag szerzői nem óhajtottak hivatkozni szándékukkal ellentétes írásra. Elsőként az egyébként idézett International Council of Monuments and Sites (ICOMOS) kifejejtett

állásfoglalását, illetve az általa kiadott Heritage in Risk sorozatban Verespatakkal kapcsolatos írások:

- ICOMOS Romania: The cultural landscape of Roşia Montana village. Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2001/2002 on Monuments and Sites in Danger. München 2001, 168.
- Resolution of the 13th General Assembly of ICOMOS. Madrid 2002. In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. München 2003, 175-176;
- Resolution of the 14th Extraordinary General Assembly of ICOMOS, Victoria Falls 2003:

ICOMOS

14th General Assembly held in extraordinary session

Victoria Falls, Zimbabwe / 29-31 October 2003-11-02

Resolutions

1.b Regarding the site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania

With reference to the Resolution 20 of the 13th General Assembly of ICOMOS, and

Taking into consideration some recent information about the site and its current state of threat,

The General Assembly of ICOMOS

- Reiterates its concern about the on-going mining operations that has lead and threatens to continue the destruction of the archaeological site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania, and its surroundings,
- Calls upon the urgent intervention of the National Authorities and the international community to ensure the appropriate protection of the site;
- Calls for further evaluation of the significance of that site and its archaeological heritage in the context of the cultural heritage of Europe and the world, and
- Express once again its will to collaborate with the Romanian Authorities and other organizations to achieve these.

Adopted by the General Assembly on 31 October 2003, Victoria Falls, Zimbabwe

- Statement at the ICOMOS Congress, Pécs 2004: Heritage at risk in Roşia Montana. In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. München 2005, 201.
- ICAHM statement, Lyon 2004:

The ICOMOS International Scientific Committee on Archaeological Heritage Management (ICAHM) expresses its concern with the conservation and management of the Roman mining complex at Rosia Montana (Alburnus Maior).

Environmental impacts associated with the current mining venture require an exceptionally high level of monitoring and control.

Ongoing archaeological heritage management must focus upon an encompassing mitigation process that ensures the conservation of both the built heritage as well as the archaeological sites of significance as an integrated cultural landscape.

Brian Egloff, President ICAHM

Willem Willems, Vice-President (Europe) ICAHM

- Resolution of the 15th General Assembly of ICOMOS, Xi'an 2005:

ICOMOS

15th General Assembly held in Xi'an, China, 17-21 October 2005

8. Alburnus Maior, Romania

Proposed by the ICOMOS International Scientific Committee on Archaeological Heritage Management (ICAHM) and the International Scientific Committee on Vernacular Architecture (CIAV)

Regarding the site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania, as a potential World Heritage Site

With reference to the Resolution 20 of the 13th General Assembly of ICOMOS held in Madrid, Spain; to the Resolution of the 14th Extraordinary General Assembly, held in Victoria Falls, Zimbabwe; to the resolution of the ICOMOS Conference, held in Pecs, Hungary, 22-27 May 2004, and with reference to the ICAHM Statement on the mining concept at Rosia Montana in Lyon, France, 9 September 2004.

Taking into consideration some recent information about the site and its permanent state of threat,

The 15th General Assembly of ICOMOS, meeting in Xi'an, China in October 2005 resolves to:

- Reiterate its deepest concern about the on-going mining operation that has led to and threatens to continue the destruction of the archaeological site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania, and its surroundings;
- Call upon the urgent intervention of the National Authorities and the international community to ensure the appropriate protection of the site;
- Call for further evaluation of the significance of that site and its archaeological heritage in the context of the cultural heritage of Europe and the world, and
- Express once again its will to collaborate with the Romanian Authorities and other organisations to achieve these.

Továbbá:

- Makkay J.: Decebál kincsei. Századok 129, 1995, 967-1032. (= The Treasures of Decebalus. Specimina nova Universitatis Quinqueecclesiensis Ser.I/X 1994, 151-215).
- Zs. Visy: Statement to the Romanian Minister of Culture. In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. München 2003, 176.
- Zs. Visy: World Heritage. Some considerations about Hungary and the Carpathian region. In: Orbis antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis. Cluj-Napoca 2004, 920-923.
- Visy Zs.: Verespatak aranya. Zalai Múzeum 14, 2005, 311-315.

A tervezett bányászati program bejelölt területének nagyobb részén régészeti, történelmi emlékek, műemlékek találhatóak. Ilyen területen ezeket veszélyeztető bányászati tevékenység a 2003. márciusában elfogadott bányászati törvény egyik cikkelye alapján szigorúan tilos. Ezt a passzust BR nem idézi, de a kommunista érára nézve jogosan elmarasztaló megjegyzéseket tesz a 21. oldalon:

Between these two valleys in the 1970's and the Communist era, large open pit operations mined the Cetate and Cărnic Mountains. The Vaidoia and Cetate massifs were almost entirely destroyed by mining works, and the Cărnic massif has been significantly affected by surface exploitations and blasting on the higher side, made by RoşiaMin.

Ezek után minden erkölcsi alapot nélkülöz egy hasonló program erőltetése.

A robbantások és általában a bányászati tevékenység olyan pusztítást fog végezni és helyzetet fog teremteni, hogy ennek ismeretében teljesen hiteltelen az az állítás, miszerint ilyen körülmények között a megőrzésre és műemléki helyreállításra kijelölt néhány objektum: a történelmi központ, néhány régészeti műemlék és összesen két(!) rövid római tárnaszakas egyáltalán megmaradhatna, méltó konzerválásukról és műemléki bemutatásukról nem is beszélve.

Megvalósulása esetén tehát a bányászati program a kulturális örökséget alapjaiban veszélyeztetné:

- A frissen föltárt és gazdagon dokumentált régészeti műemlékeket, amelyek azonban még messze nem ismertek hiánytalanul, szinte kivétel nélkül megsemmisítené, elpusztítaná, és csak néhányat hagyna meg. Kérdés, hogy az intenzív bányászat (robbantások, nehéz járművek közlekedése, talajerózió) egyáltalán megkímélné-e ezeket.
- Ha a régészeti kutatás bármilyen okból nem végezhető el a tervezett bányászati beruházás teljes területén akár a mai település alatt, akár az újonnan létesítendő lakótelep területén, komoly kulturális értékek pusztulhatnak el.

- Végrelegesen megsemmisítené a római kori aranybánya szinte minden maradványát, ráadásul annak a veszélye is fennáll, hogy a szükségszerűen kutathatatlan járatokban esetleg rejlő és elrejtett tárgyi régészeti anyag (pl. viaszos táblák!) úgy semmisülnek meg, hogy még csak tudomásunkra sem jutna addigi létezésük.
- Egy nagy hagyományú bányásztelepülést (Cornat is beleértve) gyakorlatilag megsemmisítene, hiszen a szígszerűen meghagyott városközpont néhány épülete csak torzója lenne a réginek, furcsa, érthetetlen, igaz emberi településre alkalmatlan, környezetébe soha nem illeszkedő csonk, a történeti és műemléki értékek rombolásának mementója.
- Visszavonhatatlanul elveszne a világon egyedülálló, eredetében több, mint 2000 évre visszanyúló szellemi örökség, amely a mai helybeli aranybányászokban él tovább.

Az UNESCO kulturális szervezetének többszöri állásfoglalása, a kulturális értékek pusztulásának a veszélyére való figyelmeztetése, tárgyalási készségének a kinyilvánítása világosan mutatja, hogy nem ért egyet a tervezett bányaberuházással, azt több szempontból is aggályosnak tartja. Ugyanerre figyelmeztet 1038 történész, régész és műemléki szakember is a világ minden részéről annak a tiltakozó levélnek az aláírásával, amely megfelelő formában eljutott Románia miniszterelnökéhez. Azt lehet tehát mondani, hogy a világ örökségvédelemmel foglalkozó, vagy abban érdekelt legfontosabb szervezeti és szakemberei ellenzik a jelenleg tervezett verespataki beruházást. Figyelemre méltó ebből a szempontból az is, hogy a legelső vészjelzést az ICOMOS Román Nemzeti Bizottsága adta le (ld. irodalomjegyzék első pontja), és hogy sok román szakember, régészek, történészek, építészek, élesen elítélik a beruházási programot. A Román Tudományos Akadémia alaposan megvizsgálva a beruházási tervet, azt a kulturális értékek veszélyeztetésére is hivatkozva elvetette. Megemlítenők végül a vallási közösségek, amelyek egységesen és – különösen a Román Ortodox Egyház – élesen utasították vissza a tervet írásos nyilatkozatban, illetve szóban (az utóbbira ld. Kocsis Tibor: Új Eldorádó c. dokumentumfilmjének megfelelő részét).

A fentiek értelmében – részben éppen a *Cultural Heritage Baseline Report* fejezeteiben bemutatott igen gazdag és értékes régészeti, történelmi, néprajzi, vallási és ipari műemlékek mobil és immobil anyaga, valamint a 2000 évre visszanyúló szellemi örökség kiemelkedő jelentőségű hagyatéka alapján – az RMGC által tervezett külszíni aranybányászat, amely alapvetően a robbantásos kőzetbontást és a cián-technológiára alapozó aranykinyerést óhajtja alkalmazni, nem támogatható, sőt határozottan elutasítandó. A térség számára csupán egy a természeti és kulturális környezetet, a műemlékeket és településeket egyaránt tiszteletben tartó, mérsékelt aranybányászati tevékenység képzelhető el, ami másodlagos szerepet játszana a térség lakosságának elsősorban a gazdag műemléki és természeti értékekre támaszkodó kulturális turizmussal kapcsolatos tevékenységében. Ebből a szempontból döntő fontosságú kérdés, hogy Románia felteszi-e Verespatak térségét világörökségi tentatív listájára a kulturális táj kategóriában, és ezzel megindítja az esetleges világörökségi helyszínné való nyilvánítást. Figyelemre méltó ebből a szempontból, hogy az ICOMOS 2005. évi, 15. közgyűlésének Verespatakra vonatkozó határozatában utalás történt a helyszín potenciális világörökségi értékére.

Pécs, 2006. augusztus 26.

**ANALIZA CAPITOLULUI CU REFERIRE LA MOȘTENIREA CULTURALĂ DIN
CADRUL STUDIULUI DE IMPACT CU PRIVIRE LA ROȘIA MONTANA**

UNIUNEA DE PROTECȚIE A MEDIULUI DIN UNGARIA

ELABORAT DE: VISY ZSOLT

Capitolul studiului de impact care tratează moștenirea culturală are 257 de pagini. Aproape cincizeci la sută din acest material sunt tabele și imagini. (părțile care prezintă baza de dată a cercetării arheologice). Această analiză detaliată este rezultatul muncii de echipă, iar cel mai vast capitol este dedicat cercetării arheologice. Principalele obiective ale proiectului sunt descrise de BR după cum urmează.

- Exploatare la zi, proceduri de operare, administrarea haldelor de steril, facilități
- Administrarea și micșorarea impactelor sociale și de mediu a activității miniere
- Restaurarea și reabilitarea zonelor de minerit și a monumentelor istorice
- Activități de evacuare: cercetările arheologice, evaluarea și conservarea moștenirii culturale
- Micșorarea impactelor negative ale activității mai vechi de minerit
- Sprijinirea comunității locale și regionale în planurile lor de dezvoltare

Introducerea BR-ului definește trei tipuri de moștenire culturală:

- elementele transportabile ale moștenirii culturale
- structuri superficiale
- elementele subterane ale moștenirii culturale (accesibile numai prin exploatare arheologică)
- moștenire spirituală (descriere scurtă dar concisă)

Principalele capitole ale BR-ului: introducerea conține scurt istoric și descrierea regiunii din punct de vedere cultural, capitolele centrale descriu metodele de cercetare ale moștenirii culturale și ale arheologiei, iar în concluzie prezintă arhitectura civică și religioasă, date etnografice, moștenire industrială și spirituală.

La Roșia Montana există mai multe ansamble de monumente. Unul dintre aceste ansamble este considerată zonă protejată în conformitate cu Legea Monumentelor Istorice, iar o altă grupă de ansamble se consideră monument istoric. Din această grupă fac parte siturile arheologice și clădirile unde se desfășoară și momentan vestigii arheologice. Este obscur că toate clădirile sunt trecute ca și case de locuit, cu toate că între ele se găsesc și două biserici. Una dintre ele este cea catolică construită în 1841, sub care se regăsesc ruinele bisericii distruse pe vremea răscoalei conduse de Horia și Cloșca. Biserica unitariană și cea reformată se află în centrul istoric al orașului. În proiectul de minerit se stabilește conservarea centrului istoric.

Arii protejate fiind valori naționale excepționale: (Legea 5/6. martie 2000)

De ex:

- Piatra despăcată, Comuna Roșia Montana 0, 20 (Anexa 1., nr. 2.8)
- Piatra Corbului, Comuna Roșia Montana 5, 00 (Anexa 1., nr. 2.83)
- Centrul istoric al localității Roșia Montana, jud. Alba (Anexa 3., secțiunea g.- Ansambluri urbane, poziția g)3.)
- Galeriile romane ale minelor de aur, Comuna Roșia Montana, satul Roșia Montana, jud. Alba (Anexa 2, secțiunea 1 -Arhitectură industrială, infrastructură, poziția I. 1)
- Case -din secolele 18-20 -Comuna Roșia Montana, satul Roșia Montană. Jud- Alba (Anexa 3, secțiunea m. monumentele arhitecturii populare, poziția m-2.)

Monumente din categoria A (valori naționale și internaționale, iulie 2004)

Situri arheologice:

- colonia romană Alburnus Maior, zona Orlea (LMImcode AB-I-m-A-00065.01)
- exploatarea minieră romană din Alburnus Maior, masivul Orlea (LMImcode AB-I-m-A-00065.02)
- Vestigiile romane din Alburnus Maior, zona Carpeni (LMImcode AB-I-m-A-00065.03)
- Monumentul funerar roman din zona Hop-Găuri (LMImcode AB-I-m-A-00065.04)
- Galeria Cătălina Monuleșit din zona protejată a centrului istoric (LMImcode AB-I-m-A-00065.05)
- Galeriile romane din masivul Carnic, zona Piatra Corbului (LMImcode AB-I-s-A-20329)

Monumente din categoria B (monumente cu deosebită valoare locală, iulie 2004)

- 41 de case, o biserică romano-catolică și una greco-catolică

La sfârșitul anului 2005, 14 din acestea erau în proprietatea RMGC. (5.1.5)

În prezentarea istorică sunt multe greșeli faptuale. Probabil nu sunt elaborate de autorul capitolului istoric concludent, fiindcă în acel capitol nu sunt astfel de greșeli.

Iată:

- 1.4- În loc de austrieci trebuie unguri
- În tabelul 1-2:
 - ➔ în loc de Gaetae Getae
 - ➔ centrul regatului lui Burebista nu este cunoscut. Nu există descoperiri în urma săpăturilor nici în munții Sași. Este deci o eroare plasarea centrului în această zonă.

- Nu avem dovezi, că provincialii ar fi rămas în număr considerabil în Dacia goliță după 271/273. Din acest motiv, și din cauza populației germanice care s-a mutat pe acest teritoriu, provincialii nu pot fi strămoșii poporului român.
- Transilvania în sec. 3 și mai târziu a fost ocupată de populația de goți (vizigoți, ostrogoți), precum și de gepizi. Aceste popoare germanice au format cea mai mare parte a populației acestui teritoriu.
- Avarii au sosit în 568 și i-au înfrânt pe gepizi. Aceștia din urmă ca și un popor copleșit s-a contopit în populația Bazinului Carpatic.
- Transilvania a rămas parte al Regatului Maghiar, Principatul Transilvaniei s-a constituit mai târziu, și a fost aproape întotdeauna sub dominanță otomană.
- După prezentarea evenimentelor din 1848-1849 lipsește o dată: Transilvania s-a unit cu Ungaria după constituirea în 1867 a Monarhiei Austro-Ungară.
- 1.4.3
 - Provincia romană Dacia a existat numai până în 271/273 și nu până în 300.
- 1.4.4-5
 - Sfârșitul perioadei de migrație nu este 1100, ci -așa cum în majoritatea Bazinului Carpatic- anul descălecării maghiarilor. Stabilirea maghiarilor pe teritoriul Transilvaniei s-a terminat în sec. 10. În legătură cu acest aspect, și mai ales datorită faptului că se află aproape, autorul ar fi trebuit să menționeze că episcopia de la Alba Iulia a fost înființată de către Sfântul Ștefan, regele Ungariei, în 1009.
 - În locul termenului de luteran ar fi trebuit să folosească termenul de reformat. Acest lucru este o imprecizie semnificativă în acest capitol sărăcios despre aspectele demografice.

Ultimele capitole ale introducerii tratează formele de așezământ, economia zonei. Nu am comentarii relevante.

În partea care se ocupă cu metodele de cercetare sunt prezentate detaliat aceste metode, precum și acele instituții care au participat la această cercetare. Cercetarea minieră a fost condusă de un grup francez de cercetători. S-au constituit grupuri de specialitate pentru cercetarea arhitecturii, amintirilor religioase, aspectelor etnografice și istoriei orale. Cercetările efectuate pe baza celor prezentate în scris sunt temeinice și au un nivel ridicat, dar în majoritatea cazurilor nu s-au terminat încă. Cercetările au pornit de la culegerea datelor pe teren, cercetări bibliografice și săpături, rezultatele au fost documentate cu înregistrări audio-video, sau cu imagini după caz, elementele transportabile au fost duse în laboratoare pentru cercetări ulterioare. Datele au fost prelucrate în formă de bază de date electronică, din datele arheologice s-au elaborat două monografii și mai multe studii de specialitate.

Vestigii arheologice se desfășoară din 2001 în mai multe edificii oficiale romane, sanctuarii și cimiteri și galerii de exploatare minieră. Iată niște mențiuni:

4.3.1.2.

- Cercetarea arheologică aeriană din toamna anului 2000 nu a avut rezultate bune, deoarece toamna nu este un anotimp favorabil pentru efectuarea acestui tip de cercetare. Rezultate bune se obțin primăvara și vara timpurie, în perioadele uscate.

4.3.2.3

- *Exploatarea superficială va permite descoperirea unor nivele inferioare și pătrunderea în aceste straturi inferioare, care datorită lipsei accesului promet un stadiu bun de conservare. Acest lucru va fi posibil numai prin metode moderne de exploatare minieră, metode folosite numai parțial în prima etapă a cercetării, care însă mai târziu vor duce la descoperiri importante. Acest paragraf cheamă atenția supra unui aspect foarte important: Carnic, o zonă protejată, este plină de galerii miniere antice, dar cercetarea straturilor inferioare ale acestor galerii este aproape imposibilă. Rămâne întrebarea că după explodarea straturilor superioare oare va mai fi posibilă cercetarea straturilor inferioare.*

Capitolul 5. descrie rezultatele. Sunt prezentate clădirile, structura edificiilor, precum și niște construcții unice, cum ar fi bisericile și cimitirele. Există un enunț neîntemeiat și incomprehensibil: *Credința romano-catolică s-a răspândit în Transilvania după invadarea teritoriului de către Regatul Maghiar Catolic în sec. 11, când în locul eparhiilor ortodoxe s-au înființat eparhiile catolice.* Chiar dacă nu luăm în considerare dovezile scrise ale existenței maghiarilor pe acest teritoriu încă din secolul 10., cercetarea științifică nu poate dovedi existența unei episcopii ortodoxe.

Vestigiile arheologice au scos la iveală multe edificii, care au devenit construcții protejate: edificiul oficial și cultic din Muntele Carpeni, mormântul cu ramă de piatră din Hop-Găurin. Nu sunt însă protejate clădirile sanctuariilor și altarele descoperite în valea Nanului.

Vestigiile arheologice au scos la iveală material de origine romană, nu au fost găsite amintiri din perioadele mai vechi, iar din evul mediu au fost găsite numai obiecte datând din secolele 14-15. Obiectele romane databile provin din perioada premergătoare războaielor marcomanne, în mare parte din secolul 2. Acest lucru este confirmată și de cele 25 de table de ceară, găsite în galeria de mină din partea nordică a Roșiei Montane, galerie neinclusă în planul Roșia Montana. Cel mai târziu datat Contract de pe table este din 167, chiar din perioada premergătoare invaziei barbarilor, cauză din care au și ascuns tablele de ceară. Din aceste table de ceară aflăm că denumirea localității a fost Alburnus Maior. Pe teritoriile cu un statut juridic neclarificat au trăit coloniști dalmațieni, care au fost specialiști în minerit în acea vreme. Sunt date și din secolele 2 și 3, dar nu în număr considerabil. Exploatarea filonului aurifer în paleolitic s-a desfășurat în zlătării. Acest lucru a fost valabil și în perioada romană și în evul mediu. Dar romanii au exploatat cu ajutorul puțurilor și galeriilor miniere. Galeriile romane se caracterizează cu un profil trapezoid, și se recunosc datorită firidelor pentru candelă, precum și datorită obiectelor materiale găsite. Între aceste obiecte găsim scări e lemn, dispozitive de lemn pentru aprovizionarea cu apă. Aceste obiecte vor folosi la cercetarea științifică. Galeriile romane din Muntele Orlea constituie azi Muzeul de Minerit.

Sunt considerate a fi din evul mediu galeriile descoperite în sectorul Hăbad. Muntele Cetațe din cauza activității miniere sub forma exploatării la zi de până acum, nu mai este potrivit pentru cercetări arheologice. Iar Muntele Carnic va fi distrus de proiectul RMGC. Aici se găsesc galerii contemporane care au intersectat cele romane.

Cercetările arheologice pot fi considerate de succes și de un standard calitativ ridicat. Cheltuielile au fost suportate de RMGC.

Cercetările n-au putut fi extinse întregul teritoriu, datorită așezămintelor existente în prezent, haldelor de steril, precum activităților de minerit. Dar și mărimea teritoriului a fost o piedică în calea extinderii cercetărilor. Rezultatele considerabile atenționează asupra importanței zăcămintelor existente pe acest teritoriu, precum și asupra faptului că o parte semnificativă din aceste zăcămintele se vor distruge datorită exploatării RMGC. Zăcămintele sunt așa de semnificative, încât ar fi preferabilă păstrarea și conservarea precum și expunerea lor în locul lor original. Planul de exploatare minieră și investiția RMGC ar face imposibil acest lucru. Iar acele părți care sunt desemnate pentru conservare reprezintă doar mici felii dintr-o realitate complexă, care ar dispărea definitiv.

Cimitirele de exemplu nu sunt expuse *in situ*, cu excepția cazurilor în care mormintele sunt înconjurate de edificii funerare. S-au descoperit morminte cu rame de piatră care ar merita să fie expuse.

Materialul moștenirii etnografice, arhitecturale, industriale este bine documentat. Este mai sărăcioasă caracterizarea istoriei orale, tradițiilor populare și religioase. Însă după analizarea întregului material documentar s-ar putea să fie judecat pozitiv și acest domeniu de cercetare. Monumentele se găsesc într-o stare șocantă. Unele monumente sunt în ruine, și nu se desfășoară nicio activitate de reconstrucție și restaurare. Dreptul de proprietate asupra acestor clădiri asupra câtorva dintre aceste clădiri îl are RMGC. Probabil din acest motiv nu se investește în restaurare, fiindcă majoritatea edificiilor vor fi distruse după derularea planului

de investiție. Dar cine va fi responsabil pentru pierderea acestor edificii, dacă totuși vor supraviețui planului de investiție, dar nu vor fi conservate și reabilitate în timp pentru a le salva?

Din aceste cercetări reiese imaginea unei localități, a cărei populație schimbătoare de-a-lungul secolelor începând din preistoric și până în prezent, și-a câștigat traiul din mineritul de aur. Celelalte ramuri economice fiind doar complementative. Dezvoltarea este continuă începând cu preistoric până în prezent, nici grupurile etnice și religioase nici puterea politică nu a putut să schimbe regiunea radical. Industrializarea a avut un impact deosebit asupra populației, mai ales prin introducerea noilor tehnologii de exploatare minieră. Comparația acestei mine cu altele existente în România și în lume este justificată și necesară, dar noi nu putem fi de acord cu concluziile finale ale acestei comparații: această analiză comparativă arată că Alburnus Maior nu reprezintă valoare unică și excepțională, deoarece pe teritoriul Transilvaniei și pe cel al peninsulei balcanice se găsesc alte galerii romane. Alburnus Maior este numai una dintre cele multe așezământe miniere romane. Această concluzie nu este corectă, și vizibil încearcă să servească interesele celui care a comandat analiza de impact. Este adevărat faptul că sunt și se vor mai găsi mine de aur romane, dar Roșia Montana-Alburnus Maior este unic din mai multe puncte de vedere:

- Mineritul filonului aurifer poate fi documentată din preistoric până în prezent, în cazul altor așezământe miniere acest lucru nu este posibil
- Alburnus Maior și celelalte mine de aur au avut rol strategic și în viața politică romană
 - ➔ Traian a cucerit acest teritoriu pentru aceste mine de aur, și-a construit forumul său roman din aurul obținut din această provincie
 - ➔ Haddrianus nu a golit -asemenea celorlalte teritorii cotoprite de Traian - Dacia cotoplită de Traian din acest motiv
 - ➔ În timpul războaielor marcomanne Marcus Aurelius a trebuit să scoată la licitație

valorile trezoreriei sale să înarmeze armata sa, fiindcă în Dacia au încetat temporar exploatarea miniere.

- La Roșia Montana se găsesc dovezile materiale ale mineritului de aur: galeriile, canalizarea, scările, uneltele. Galeriile ies în evidență prin forma și lungimea lor.
- Sunt cunoscute date epigrafice despre compoziția socială a comunității romane de mineri. UNESCO în 2003 a inclus tablele de ceară în rândul moștenirii spirituale, iar BR nici nu face referire la acest lucru. Moștenirea reprezentată de aceste table este de fapt moștenirea comunității contemporane. Astfel de tezaure nu se găsesc în cazul altor mine romane de aur.

Referințele bibliografice sunt bune, dar sunt anumite greșeli în folosirea numelor și termenelor străine. În bibliografia arheologică în loc de Kiss Z., ar trebui să fie Visy Zs. Iată niște referințe care lipsesc, deoarece autorii nu au vrut să folosească surse care sunt contradictorii scopului lor: de exemplu Opinia Consiliului Internațional pentru Monumentele Istorice, publicată în seria Moștenire în Pericol.

- ICOMOS, România: Regiunea culturală din Roșia Montana. ICOMOS, Raport 2001/2002, Munchen 2001, 168.
- Rezoluțiile Adunării Generale -13 ICOMOS, Madrid 2002. În Monumente și Situri în pericol, Raport 2002/2003, Munchen, 2003, 175-176
- Rezoluțiile Adunării Generale -14 ICOMOS, Victoria Falls, 2003.

Raportul celei de-a 14-a Adunări Generale a Consiliului International
pentru Monumente si Situri (ICOMOS)

29 - 31 octombrie 2003

Rezoluții

1. ASPECTE URGENTE

1. b Cu referire la situl Alburnus Maior, Roșia Montana, România

Având în vedere rezoluția nr. 20 a celei de-a 13-a Adunare Generală a ICOMOS și ținând cont de informații recente despre acest sit și amenințarea curentă la adresa sa,

Comitetul General al ICOMOS

- Își reiterează îngrijorarea privind activitățile miniere curente care au dus și amenința să ducă la distrugerea sitului arheologic al Alburnus Maior din Roșia Montana, Romania, și împrejurimile sale
- Facă apel la autoritățile naționale și la comunitatea internațională de a interveni pentru a asigura o protecție adecvată acestui sit;
- Cheamă la continuarea cercetării sitului prin prisma semnificației sale și a moștenirii sale arheologice în contextul moștenirii culturale europene și globale precum și să
- Exprimă încă o dată voința sa de a colabora cu autoritățile romane și cu alte organizații pentru a duce la îndeplinire aceste angajamente.

-
-
- Congresul ICOMOS, Pecs, 2004. Moștenire în pericol Roșia Montana, Raport 2002/2003, Munchen 2005, 201

Consiliului Internațional pentru Monumente și Situri (ICOMOS) își exprimă îngrijorarea cu privire la conservarea și administrarea moștenirii culturale din Roșia Montana. Impactul asupra mediului cere o monitorizare și un control permanent. Cercetările trebuie să ia în considerare atât conservarea moștenirii construite cât și cea a siturilor care se integrează în

regiunea culturală.

Raportul celei de-a 15-a Adunări Generale a Consiliului Internațional
pentru Monumente și Situri (ICOMOS)

Octombrie 2005

Rezoluții

8. Alburnus Maior, România

Propusă de către Comitetul Științific Internațional al ICOMOS privind Managementul Moștenirii Arheologice (ICAHM) și de către Comitetul Științific Internațional pentru Arhitectura Autohtonă (CIAV)

Analizând situl Alburnus Maior din Roșia Montana, România ca un potențial sit UNESCO protejat,

Amintind de Rezoluția Nr. 20 adoptată la cea de-a 13-a Adunare Generală a ICOMOS din Madrid, Spain; de Rezoluția celei de-a 14 Adunări Generale Extraordinare din Victoria Falls, Zimbabwe; de rezoluția Conferinței ICOMOS organizată în Pecs, Ungaria, între 22-27 mai 2004 și de Declarația ICAHM de la Lion, Franța (9 septembrie 2004) privind proiectul minier propus la Roșia Montana.

Luând în considerare informații recente privind acest sit și amenințarea permanentă la adresa sa,

Cea de-a 15-a Adunare Generală a ICOMOS, întrunită la Xi'an, China în octombrie 2005 decide să:

- Își reitereze profunda îngrijorare privind activitățile miniere continue care a dus la și amenință să ducă la distrugerea sitului arheologic Alburnus Maior din Roșia Montana, România;

- Facă apel la autoritățile naționale și la comunitatea internațională de a interveni pentru a asigura o protecție adecvată acestui sit;
- Cheme la continuarea cercetării sitului prin prisma semnificației sale și a moștenirii sale arheologice în contextul moștenirii culturale europene și globale precum și să
- Exprime încă o dată voința sa de a colabora cu autoritățile române și cu alte organizații pentru a duce la îndeplinire aceste angajamente.

Și:

1. Makkay J.: Decebal kincsei, Szazadok 129, 1995, 964-1032, Speciment nova Universitatis Quinqueecclesiensis Ser I/X 1994, 151-215)
2. Zs Visy: Statement to The Romanian Minister of Culture. In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. Munchen, 2003, 175
3. Zs. Visy: World Heritage. Some Consideration about Hungary and the Carpathian region. In: Orbis antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis. Cluj-Napoca 2004, 920-923
4. Visy Zs: Verespatak aranya. Zalai Museum 14, 2005, 311-315.

Pe teritoriul proiectului de minerit se găsesc monumente și vestigii arheologice de seamă. Mineritul conform reglementării activității de minerit pe astfel de teritorii este interzis prin lege. (2003, martie-Lege) Această lege nu este amintită de BR, dar raportul face comentarii negative dar juste despre era comunistă. *Între aceste două văi era o mină cu exploatare la zi, care exploata Munții Cetate și Carnic. Masivele Vaidoia și Cetate erau aproape în întregime distruse de mineritul efectuat de RoșiaMIn.*

Astfel orice proiect de acest gen este lipsit de orice bază morală.

Mineritul și exploziile vor distruge zona în așa o măsură că este incredibil acel enunț conform căruia monumentele se vor păstra și se vor reabilita. Numai două galerii romane și câteva monumente arheologice sunt destinate restaurării, dar nu credem că acestea vor supraviețui proiectului de investiție minieră.

În cazul în care proiectul se va realiza moștenirea culturală va fi în primejdie.

- Ar distruge zăcămintele proaspăt descoperite dar încă neexploatate, păstrând numai câteva dintre aceste zăcăminte (vehiculele, utilajele grei, exploziile, eroziunea ar contribui la distrugerea lor)
- Dacă cercetarea nu va fi extinsă pe întregul teritoriu, atât sub vechiul oraș cât și sub cartierele noi vor pieri valori culturale nebănuite.
- Ar distruge rămășițele minei romane de aur, și există posibilitatea ca în galeriile inaccesibile să piară obiecte materiale, de exemplu table de ceară, fără ca măcar să avem cunoștință despre existența lor
- Ar distruge o așezare minieră cu mare tradiție (Inclusiv Corna), deoarece centrul păstrat al orașului ar fi doar un tors al vechiului oraș, și nicio dată nu s-ar integra în noul plan urbanistic, ar fi un adevărat memento al distrugerii valorilor istorice și arheologice.
- Ar pieri o moștenire veche de 2000 de ani, care se află întipărită în tradițiile locale.

Opiniile UNESCO, apelurile cu privire la pericolul existent arată că organizația nu este de acord cu această investiție. Acest lucru se subliniază și prin părerea celor 1038 de istorici, arhitecți, arheologi care au semnat o petiție adresată primului ministru. Totodată și specialiștii din țară, care se ocupă cu moștenirea arheologică, sunt împotriva proiectului. Dovada acestui fapt este că primul apel de urgență a fost dat chiar de Comitetul Național ICOMOS, din România. Academia Română de Științe dezaproabă și ea proiectul. Și Biserica -mai ales cea ortodoxă -este împotriva proiectului, și și-a manifestat dezacordul în formă orală și scrisă.

(Filmul documentar al lui Kocsis Tibor, Noul Eldorado.)

Conform celor de sus -și pe baza celor cuprinse în detaliatul și amănunțitul raport având titlul de Cultural Heritage Baseline Report, precum și datorită materialului bogat al moștenirii spirituale mai veche de 2000 de ani – credem și enunțăm că proiectul de exploatare minieră bazat pe tehnologia cianurii și pe exploatare prin explozii de stâncă trebuie dezaprobat. În această zonă ar fi potrivit un minerit moderat, iar regiunea ar trebui să-și câștige existența din turism cultural bazat pe valorile regionale. Este deci o întrebare de bază dacă România va include pe lista posibilelor monumente ale moștenirii lumii. Este de reținut că s-au făcut referiri în cadrul adunării generale ICOMOS din 2005 la faptul că Roșia Montana ar putea deveni monument al moștenirii lumii.

The Environmental Impact Study: Cultural Heritage Baseline Report, regarding the auriferous open pit mining project at Rosia Montana

Elaborated on the request of the Hungarian Environmental Agency, by Visy Zsolt

The chapter about the cultural heritage in the study of the EIA is 257 pages long, the half of which are images and tables (the data of the archaeological study). The voluminous study is the result of teamwork, and it mainly deals with archaeological researches. The main activities of the project are according to the Baseline Report.

- Continued open pit mining, processing operations, tailings management facilities, and various support facilities
- Management and mitigation of the environmental and social impacts of mining activities
- Restoration and rehabilitation of mined areas and historic monuments
- Assistance in the closing of the current government-subsidized mining operations
- Resettlement and relocation activities, archaeological surveys, assessments and other cultural heritage preservation activities
- Mitigation of environmental impacts caused by past mining operations and
- Support for various local and regional community development planning efforts

The introduction of the BR sets three major types of cultural heritage:

- movable elements of cultural heritage
- surface structures
- underground structures (available through archaeological researches), and later correctly but briefly deals with the elements of the intellectual heritage, too.

The main parts of the BR are: historical overview and the cultural region as part of the introducing chapter, later in the body chapter deals with the cultural heritage, the methods of the archaeological researches, later in the concluding chapter deals with the civic and religious architecture, ethnography, industrial heritage and intellectual heritage.

At Rosia Montana there are many ensembles of monuments. One of them is a protected area

according to the Act regarding urban planning, and the other is a historic monument. This latter ensemble is presently exploited and consists of monument sites and buildings. It is weird that all of the 41 buildings are registered as houses meanwhile there are two churches among them. One of them is the Catholic Church built in 1841, but under the existing church there are the vestiges of the earlier churches destroyed during the revolts led by Horea and Closca. The Unitarian and Reformed Churches are to be found in the historical centre of the establishment without any special measure for the protection of the monuments. The mining project plans to keep the centre of the historical centre. There are some protected areas being exceptional national values (according to Act 5/06.March, 2000.)

- Piatra Despicata, parish of Rosia Montana (Annexes 1/ no.2, 8)
- Piatra Corbului, parish of Rosia Montana (Annexes 1/no. 2.83)

- Historic Centre Rosia Montana, village Rosia Montana, county Alba (Annex 3, section g -Urban assemblies, position g)3.)
- The Roman galleries of the auriferous mining exploitations, parish Rosia Montana, village Rosia Montana, county of Alba (Annex 2, section I -Industrial architecture, infrastructure, position I)1.)
- Houses -18th -20th centuries -Parish of Rosia Montana, village Rosia Montana, county Alba (Annex 3, section m -monuments of folk architecture, position m)2.)

Monuments type A. (national and international value, July/2004)

Archaeological sites

- The Roman settlement from Alburnus Maior, Orlea yone (LMI code AB-I-m-A-00065.01)
- The mining Roman exploitation from Alburnus Maior, Orlea massif (LMI code AB-I-m-A-00065.02)
- The Roman vestiges from Alburnus Maior, Carpeni zone (LMI code AB -I-m-A-0006503)
- The Romann funerary monument from Hop Gauri zone (LMI code AB-I-m-A-00065.04)
- The Catalina Monulesti gallery from the protected zone of the historic centre of the locality (LMI code AB-I-m-A-00065.05)

- The Roman Galleries from Carnic Massif, Piatra Corbului area (LMI code AB-I-s-A-20329)

Monuments type B (local value, July/2004)

- 41 historical houses, a Roman-Catholic Church and a Greek Catholic Church

In the chapter having the title 1.4 Historical overview there are many material errors. Probably this chapter had not been written by the one who elaborated the concluding chapter, because in that chapter there are no such errors. These errors are:

- 1.4. Instead of Austrians Hungarians
- 1.2 The tables:
 - ➔ instead of Gaetae Getae
 - ➔ It is not known the centre of Burebista's kingdom. There are no archaeological proofs found about this in the Szaszvarosi Mountains either. It is a mistake to place the centre right here.
 - ➔ We do not have any proofs that the provincials would have stayed in great number in Dacia after 271/273. Because of the small number of remaining inhabitants and because of the presence of the moving Germanic people, this population could not have been the predecessor of the Romanian people
 - ➔ Transylvania had been invaded by Gothic people in the 3rd century and later. These people populated the territory and ruled over it till the last third of the 6th century.
 - ➔ The Huns are not a Finno-Ugor people but a Turkish one
 - ➔ The Avar people arrived in 568 and defeated the Gepids. This latter as a defeated population intermingled with the inhabitants of the Carpathian Basin.
 - ➔ Transylvania after 1526 remained the part of the Hungarian Kingdom, the Transylvanian principality which was as well Hungarian /and mainly under Ottoman rule/ was established later.
 - ➔ After the description of the events of 1848-1849 one data is missing: in 1867, when the Austro-Hungarian Monarchy was constituted Transylvania united with Hungary.
- 1.4.3.
 - ➔ The province of Dacia existed only till 271/273 and not till 300.
- 1.4.4-5
 - ➔ The end of the migration era is not 1100 but -as in the whole Carpathian Basin -the period of Hungarian settling. The settlement of Hungarians in Transylvania went on till the 10th

century. Related to this fact and because of the fact that it is very close to this place the author should have mentioned the fact that the bishopric of Alba Iulia was established in 1009 by Saint Steven, King of Hungary.

- 1.4.8.
- Instead of the Lutheran population the author should have used the term Reformed people. This is a big mistake of the chapter dealing with the ethnic composition of the region, chapter which is not at all exhaustive.
- The last parts of the introduction deals with the issues of the population, forms of the establishments, and industrial questions. I do not have any relevant comments to this parts.

In the chapter dealing with the methods of research the author presents at large and profusely the applied methods, and the participating Romanian and international institutions. It is known the fact that the probings were lead by a French group of scientists. There were research groups not only for the architectural researches, but also for topics related to religion, ethnography and oral history. The accomplished researches according to the written documentation are of a high standard and they are exhaustive, but they are not yet finished and completed. The researches were started with locale data collection, bibliographic researches, surveys and exploring, the results were documented depending on the specificity of the subject with images, pictures and audio records. The movable objects were transported to restaurating workshops and research sites. The results and the monitoring were processed in data bases, and out of the archaeological researches the researchers published two monographies and some studies, too.

The professional archaeological exploring have begun in 2001, and are still going on in Roman settlements, office buildings, sanctuaries, graveyards and mine openings. Some comments:

4.3.1.2

- The aerial archaeological researches in fall 2000 had exiguous results, as autumn is not a favorable season to do such studies. Flights had to be repeated, good results would be obtained in spring or early summer, when the weather is dry.

4.3.2.3.

The destruction following the research of the superior areas of the deposit will allow discovery and ultimately, access for the continuation of the scientific study at inferior levels whose actual lack of access raises the possibility of an excellent preservation state, this can only be done with the logistic means of a modern mining exploitation, only partially used in the initial phase of the research, but who

may later allow important discoveries within the site.

This paragraph calls the attention on a very important problem. The protected zone of Carnic is full of old mine pits, the inferior levels of which will be difficult to research. It is an important question whether after exploding the upper levels, the Roman pits of the inferior ones will be likely to be studied.

The 5th Chapter describes the results. The author gives a description of the building and structural specificities of the localities and presents some of the unique buildings thus the Churches and the graveyards. One can find an inexplicable and gratuitous statement when reading Chapter 5.2: *The Roman Catholic faith was introduced in the area after the invasion of Transylvania by the Hungarian Catholic kingdom in the 11th century Hungarian Catholic dioceses were then set up, in place of the Orthodox dioceses.* Besides the fact that historical sources and linguistic ones as well prove the presence of Hungarians on this territory in the 10th century (The History of Transylvania, Budapest 1986, page 203), the research cannot prove the existence of an Orthodox bishopric in the place of the Alba Iulia bishopric.

The preliminary archaeological studies outcropped significant buildings and edifices, some of them became archaeologically protected. Such an assembly is that found on the mountain of Carpeni consisting of official and religious buildings, the grave found on Hop Gaurin having a stone frame. But the sanctuaries and oath altars discovered on Habad-Bradoaia platform and in Nanului valley are not under such protection.

The archaeological discoveries outcropped mainly the memories of the Roman settlements, no earlier elements were found, and there have been found only a few dating from the Middle Ages (14-15th centuries.). The datable artefacts are from the beginning of the 2nd century, the period foregoing the Markoman wars. This is in harmony with the data of the 25 complete and incomplete wax table found in the Northern part of Rosia Montana, territory not affected by the planned mining project. The oldest is dating from May 167, right before the Barbarian invasion. That is the motif they were hidden for. These tables show that the name of the establishment was Alburnus Maior. The territory which was of an uncertain legal status was populated by Dalmatian settlers, who in those period were considered specialists in mining. We have some data from the end of the 2nd century and the beginning of the 3rd one, too. In the Paleolithic the mining of gold meant in fact gold-washing. This technique was kept in the Roman age and in the Middle Ages, too, but the Romans used holes and tunnels to explore auriferous sites. The Roman tunnels having at least 10 km are easy to be recognized by their trapezoidal cross-sections, the holes dug for the oil-lamps and the material objects. Amongst the latter there were discovered ladders and wooden components of tympanum, these being likely for natural-

scientific dating. Some of the tunnels of Orlea Mountain gives home to the Mining Museum. The tunnels of Habad section is considered to be dating from the Middle Ages. The Cetate Mountain cannot be scientifically explored because of the open pit mining activity. The exploitation of the Carninc Mountain is done by RMGC. Here one can find modern pits which crossed the Roman tunnels.

The archaeological studies may be considered of a high standard and they are also very efficient. The processing of these data are financed by the RMGC.

The researches cannot explore totally the whole territory partly because the current establishment and the spoil-bank resulting of the former mining activities and partly because of the current mine exploring. And of course the size of the territory is also a significant balking factor. The results of the elaborated study calls the attention on the importance of the artefacts, which will probably be lost due to the new mining investment. The discovered artefacts are very important, and it would be favourable to preserve them at their original place and exhibit them there. The projected mining activities would make this impossible, and those aspects which were to be preserved according to the Environmental Impact Study would present a poor and incomplete picture about the very complex reality. For example: graveyards are not presented *in situ*, with the exception of the situation when the graves are framed by an interesting edifice. They have discovered graves with stone frames which is worth to be exhibited.

The other elements of the cultural heritage are also presented at a high level including ethnographic, architectural and industrial factors. The processing of oral history (traditions and religious customs) is not so well documented. It is still possible that analyzing the whole material it would be judged positively. The state of the monuments is shocking. A part of them are ruinous, they are not rehabilitated. The owners are different entities: some of them were bought by the RMGC. They probably do not rehabilitate them, because according to the ambitious investment plans these building would be destroyed. But if this doesn't happen, who will be responsible for their disappearance?

From the researches we may see the image of a locality whose changing inhabitants starting with the Paleolithic till the present days earn their living out of the gold-mining. The development is continuous from the Middle Age, the newcomers, the ethnic and religious groups, the political power couldn't change the situation radically. The industrialization and the technical development had great impact on the life of the population. It influenced the methods used in mining, too.

The Chapter 5.5.2 of the BR is important, because a comparative analysis is needed between this mine and the other Romanian and foreign gold-mines. But we cannot agree with the final conclusions. This suggests that Alburnus Maior is just one of the very many Roman mining establishments existing

on the territory of Romania and thus of the Balkans.

In my opinion this attitude serves the interests of the investor. It is true that there are many antic gold mines but Rosia Montana differs a lot:

- At Rosia Montana gold-mining can be ascertained starting with the Paleolithic till the present days, and in the case of some other mines this cannot be done
- Alburnus Maior and the rest of the gold-mines of Dacia had strategic importance in the Roman political life
 - ➔ Traianus conquered this province mainly for this gold, he built his Roman forum out of this gold and he built other monuments, too using raw material from this mine.
 - ➔ That's the reason for which Hadrian didn't empty the province
 - ➔ Mark Aurelius had to auction the treas of the emperor's treasure-house. This was due to the intermiting of the mining activities in Dacia
- At Rosia Montana each period of gold-mining is documented by material artefacts: tunnels, canals, stairs, ladders and tools. The tunnels are important for their length and their trapezoidal forms.
- Here we can find epigraphical proofs of the miner-communities and their way of living. The wax tables are important cultural heritage registered by the UNESCO in 2003, but this aspect is not at all mentioned by the BR. The heritage of the miner-communities is in fact the heritage of the actual minders, too containing data from the Middle Ages till the present day. Such a live heritage doesn't exist in either of the Roman gold-mines.

The bibliographic data are correct, but the foreign terms and names have to revised. In the archaeological bibliography on page 119, instead of Kiss Z. one should understand Visy Zs. Some deficiencies of the Bibliography: the authors didn't want to quote works opposite to their aim. First: the standpoint of the International Council of Monuments and Sites, and the works published related to Rosia Montana in the series entitled: Heritage in Risk.

- ICOMOS Romania: The cultural landscape of Rosia Montana village. Heritage at Risk. IOCOMOS World Report 2001/2002 on Monuments and Sites in Danger. Munchen 2001, 168.
- Resolution of the 13th General Assembly of ICOMOS. Madrid 2002/ In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger, Munchen 2003, 175-176.
- Resolution of the 14th Extraordinary General Assembly of ICOMOS, Victoria falls, 2003

ICOMOS

14th General Assembly held in extraordinary session

Victoria Falls, Zimbabwe/29-31 October 2003-11-02

Resolutions

Regarding the site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania

With reference to the Resolution 20 of the 13th General Assembly of ICOMOS, and

Taking into consideration some recent information about the site and its current state of threat, The General Assembly of ICOMOS.

- Reiterates its concern about the on-going mining operations that has lead and threatens to continue the destruction of the archaeological site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania and its surroundings
- Calls upon the urgent intervention of the National Authorities and the international community to ensure the appropriate protection of the site.
- Calls for further evaluation of the significance of that site and its archaeological heritage in the context of the cultural heritage of Europe and the world and
- Express one again its will to collaborate with the Romanian authorities and other organizations to achieve these.

Adopted by General Assembly on 31 Oct. 2003, Victoria Falls Zimbabwe

Statement at the ICOMOS Congress, Pecs 2004: Heritage at risk in Rosia Montana. In Heritage at Risk.

ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. Munchen 2005, 201.

- ICAHM statement, Lyon 2004: The ICOMOS International Scientific committee on Archaeological Heritage Management expresses its concern with the conservation and management of the Roman mining complex at Rosia Montana (Alburnus Mair). Environmental impacts associated with the current mining venture require an exceptionally high level of monitoring and control. Ongoing archaeological heritage management must focus upon an encompassing mitigation process that ensures the conservation of both the built heritage as well as the archaeological sites of significance as an integrated cultural landscape.

Brian Egloff President ICAHM

Willem Willems, Vice president

- Resolution of the 15th General Assembly of ICOMOS Xi'an 2005

Alburnus

Maior,

Romania

Proposed by the ICOMOS International Scientific Committee on Archaeological Heritage Management (ICAHM) and the International Scientific Committee on Vernacular Architecture (CIAV)

Regarding the site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania, as a potential World Heritage Site,

With reference to the Resolution 20 of the 13th General Assembly of ICOMOS held in Madrid, Spain; to the Resolution of the 14th Extraordinary General Assembly, held in Victoria Falls, Zimbabwe; to the resolution of the ICOMOS Conference, held in Pecs, Hungary, 22-27 May 2004, and with reference to the ICAHM Statement on the mining concept at Rosia Montana in Lyon, France, 9 September 2004.

Taking into consideration some recent information about the site and its permanent state of threat,

The 15th General Assembly of ICOMOS, meeting in Xi'an, China in October 2005 resolves to:

- Reiterate its deepest concern about the on-going mining operation that has led to and threatens to continue the destruction of the archaeological site of Alburnus Maior in Rosia Montana, Romania, and its surroundings;
- Call upon the urgent intervention of the National Authorities and the international community to ensure the appropriate protection of the site;
- Call for further evaluation of the significance of that site and its archaeological heritage in the context of the cultural heritage of Europe and the world, and
- Express once again its will to collaborate with the Romanian Authorities and other organisations to achieve these.

Furthermore:

1. Makkay J.: Decebal kincsei, Szazadok 129, 1995, 964-1032 (The Treasures of Decebalus, Speciment nova Universitatis Quinqueecclesiensis Ser I/X 1994, 151-215)
2. Zs Visy: Statement to The Romanian Minister of Culture. In: Heritage at Risk. ICOMOS World Report 2002/2003 on Monuments and Sites in Danger. Munchen, 2003, 175

3. Zs. Visy: World Heritage. Some Consideration about Hungary and the Carpathian region. In: Orbis antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis. Cluj-Napoca 2004, 920-923
4. Visy Zs: Verespatak aranya. Zalai Museum 14, 2005, 311-315.

On the territory of the planned mining project there are archaeological, historical monuments and heritage. According to legislation in force regarding mining activities on such territories it is forbidden to perform exploring activities. This paragraph is not quoted by the BR, but on page 21 one may read justly negative comments about the communist era. The explosions and the mining activities in general will destroy in such a measure the area that it is almost unbelievable that in such conditions the monuments appointed for rehabilitation *(2) and the Roman tunnels will resist.

If the plan is accomplished the cultural heritage will be endangered:

- The newly discovered and documented monuments, which are not yet well known, would be entirely destroyed and only some would survive. The problem is that these wouldn't resist either due to the explosions, the traffic of the heavy vehicles, the erosion of the soil.
- If the research regarding the whole territory is not accomplished, serious cultural values will be destroyed both under the old establishment and the projected new house-parks.
- It would destroy completely the gold-mine remained from the Roman era, and it is possible that in the unexplored tunnels some archaeological materials (such as wax tables) would be destroyed without even having knowledge about them.
- It would destroy a mining locality with great traditions. The historical centre of the town would only be a trunk of the original one, and would never become integrated part of the new environment. It would be the memento of the destruction of historical and monumental values.
- It would be lost a cultural heritage of almost 2000 year and being still alive due to the miners living there.

The standpoint of the UNESCO's cultural organization, its warnings and its willingness to debate the issue show clearly that the UNESCO doesn't agree with the mining investment project, and considers it problematic from many points of view. This is completed by the opinion of 1038 historians, archaeologists and monument-specialist, who have signed the petition which was received by the Romanian prime minister, too. So we may say that the world's famous specialists and the interested organizations are against the investment planned at Rosia Montan. It is interesting that the first distress

signal was given by the Romanian National Committee of the ICOMOS (Bibliography, point 1.), and that many Romanian specialists (historians, archaeologists, architects) disapprove of the project. The Romanian Academy of Science analyzed the plan and rejected it because it was considered too dangerous for the cultural heritage. Finally we must mention that the churches, especially the Romanian Orthodox church heavily condemns the plan. (see the film by Kocsis Tibor: New Eldorado).

According to all these -and partially due to the Cultural Heritage Baseline Report, which presents in details the rich and valuable materials from the domains of architecture, ethnography, religion and shows the 2000 years old cultural heritage -the auriferous open pit mining project based on rock splitting by explosions and on cyanide technology initialized by the RMGC is to be rejected. For this region the most suitable would be a moderated auriferous mining, which would be only a secondary activity of the town whose economical life would be developed by the cultural tourism. It is an open question, whether Romania appoints Rosia Montana as a potential world-heritage object in cultural category thus starting the procedure to proclaim it as part of the world heritage. It is important that the ICOMOS on its 15th General Assembly in 2005 mentioned Rosia Montana as a potential part of the world heritage.

RĂSPUNS REFERITOR LA CONTESTAȚIA

Analiza capitolului cu referire la moștenirea culturală din cadrul Studiului de Impact cu privire La Roșia Montană

de

VISY ZSOLT

(Pécs, 26 august 2006)

Capitolul 1.4 „Contextul istoric regional” (din cadrul documentației pentru Studiul de Impact asupra Mediului, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 4-6) precizează în enunț că intenția autorilor este doar aceea de a schița un scurt istoric, necesar publicului interesat pentru a putea încadra cronologic o serie de informații de detaliu, prezentate în studiu, referitoare la istoria zonei Roșia Montană. Tabelul cronologic este așadar o formulare foarte sintetică.

În limba română - în versiunea originală – în paragraful dinainte de tabel, sunt precizate o serie de neamuri care se vor fi așezat în zona Roșia Montană, respectiv „[...] romanii, maghiarii, sașii, austriecii [...]”. Dintr-o eroare de traducere în versiunea în limba engleză a apărut formularea „[...] Romans, Austrians, Ottomans, and Saxons [...]”. O altă eroare involuntară de traducere în limba engleză a survenit și în tabel legat de evenimentele din timpul revoluției de la 1848-1849, când în loc de maghiari a fost folosit termenul de austrieci. O dovadă a erorii involuntare este forma corectă din versiunea română (documentație SIM, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 5).

Nicăieri în cuprinsul Studiului de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural nu se vorbește despre centrul regatului lui Burebista. Se face doar (în tabel 1-2, p. 4) o referire la „[...] apariția unui puternic regat dac, în zona munților Orăștiei în sudul Transilvaniei, cu capitala la Sarmizegetusa [...]”, care o considerăm pe deplin întemeiată.

Între al doilea sfert al secolului III și până către mijlocul secolului II a. Chr., din punct de vedere arheologic, se constată o fază de tranziție de la cultura geto – dacică (autorii acestui răspuns sunt pe deplin conștienți de problematica utilizării conceptului de geto-daci, daco-geți etc., cunoscând obiecțiile lui Karl Strobel dar și răspunsul lui Alexandru Vulpe și Vasile Lica) timpurie, respectiv dispariția ultimului orizont celtic din Transilvania, spre cultura geto-dacică clasică din sec. II a. Chr. - I p. Chr. Vestigiile arheologice atribuite civilizației geto-dacilor, în perioada sec. II a. Chr. - începutul sec. II p. Chr., au definit matricea culturală clasică, fiind identificate așezări cu caracter civil sau/și militar (așezări rurale, *davae*, așezări fortificate, cetăți, construcții cu caracter sacru, descoperiri funerare, depozite, inclusiv tezaure și descoperiri izolate) unitare pe întreaga lor arie de răspândire.

Secolele I a. Chr. - I p. Chr. marchează apogeul puterii geto-dacilor, în principal prin cei doi mari regi, Burebista și Decebal. Primul (cca. 82-44) reușește să pună bazele unei mari stăpâniri, după cum menționează inclusiv izvoarele scrise. Beneficiar al unei armate puternice, face incursiuni atât către nord-vest cât și către sud-est, aducând sub ascultare cetățile din Pontul stâng, de la Histria până la Apollonia, devenind *cel dintâi și cel mai mare rege din Thracia, stăpânitor al ținuturilor de dincoace și de dincolo de Dunăre* (decretul adunării poporului din Dionysopolis), IGB, 12, 13; Dio Chrysostomus XXXVI, 4). În ceea ce privește controversele generate de localizarea centrului puterii (*arché*) regelui Burebista (get din exteriorul arcului carpatic sau dac din regiunea muntoasă din sud – estul Transilvaniei) o sinteză a principalelor ipoteze este realizată în *Istoria Românilor*, vol. I, ed. Academiei Române, 2001. Contribuții de seamă au avut, în abordarea acestui subiect, o serie de istorici români și străini dintre îi amintim pe V. Pârvan, C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, R. Vulpe, I. H. Crișan, N. Gostar, V. Lica, C. Jullian, Th. Mommsen, J. Trynkowski etc.

Dealtfel, un alt izvor, Trogus Pompeius (fragment păstrat prin intermediul unui *epimato* din secolul II p. Chr. - Iustinus), referindu-se la realități istorice de la sfârșitul secolului II-lea a. Chr., pomenește despre „...*incrementa Dacorum per Rubobosten regem*” (...creșterea puterii dacilor sub regele Rubobostes) - *Historiae Philippicae*, XXXII, 25. După alte opinii, evenimentele ar trebui plasate cronologic ceva mai târziu, în vremea lui Burebista, Rubobostes fiind o formă coruptă a numelui marelui rege (Burobostes), aceasta fiind singura perioadă în care se poate vorbi pe bună dreptate de o mare creștere a puterii dacilor.

Sursele literare antice, alături de descoperirile arheologice, permit astăzi creionarea unui tablou destul de coerent a ceea ce a reprezentat Burebista și epoca sa în ansamblul general al evoluției societății daco-getice în sec. I a. Chr.

Se constată, pentru perioada sfârșitului secolului II și începutului secolului I a. Chr., o intensă activitate edilitară pe întreg teritoriul Daciei, în această perioadă fiind datate nu mai puțin de 90 de cetăți și așezări cu caracter civil, localizate cu precădere în interiorul arcului carpatic¹. Astfel, cercetările arheologice efectuate în cetăți precum cele de la Ardeu, Bănița, Căpâlna, Cugir, Costești, Pietra Craivii etc., oferă bogate orizonturi de locuire aparținând sec. II-I a. Chr. Toate aceste argumente bazate pe cercetarea siturilor datate în această perioadă, dar mai ales existența emisiunilor monetare relevă existența, începând cu a doua jumătate a sec. II a. Chr. a unei puternice uniuni tribale, cu centrul în zona Munților Orăștiei. Indiferent de originea intra- sau extracarpatică a primului mare rege al dacilor, la începutul secolului I a. Chr. se produsese o mutare a centrului de greutate al lumii geto-dacice în interiorul arcului carpatic, expresia aritecturală a acestui fenomen fiind reprezentată de elaborarea sistemului de fortificații din Munții Orăștiei.

Explicația apariției aici, a unui astfel centru de putere are și profunde motivații economice. Arealul în discuție se caracterizează prin prezența unor bogate zăcăminte metalifere și printr-un cadru fizico-geografic deosebit de propice locuirii umane și desfășurării activităților economice. Nu trebuie omis faptul că, în perioada regatului dac din vremea lui Decebal, principala bogăție exploatată au constituit-o zăcămintele de minereuri de fier. Astfel, în ultimii ani ai existenței sale, *Sarmizegetusa Regia*, a reprezentat cel mai mare centru de reducere a minereului de fier și de prelucrare a acestuia cunoscut până acum în ținuturile europene din afara Imperiului roman².

Faptul că cea mai veche fortificație din această zonă, cea de la Costești-Cetățuie (jud. Hunedoara), se află plasată strategic, într-un loc unde valea se îngustează brusc, barând drumul spre Dealul Grădiștii (viitoarea *Sarmizegetusa Basileon*), dar oferind și o perspectivă generoasă spre valea Mureșului, nu credem că este, o simplă întâmplare.

În ajunul confruntărilor decisive dintre daci și romani, finalizate în anul 106 p. Chr., lumea geto – dacică atinsese un nivel înalt de dezvoltare, a cărei expresie se regăsește în înfloritoarea civilizație de tip La Tène. Evoluția istorică făcuse ca societatea autohtonă să cunoască forme de civilizație specifice care se dovediseră viabile: închegase organisme statale solide, desăvârșise un sistem original, variat și unitar de valori culturale, religioase și morale, întreținea raporturi cu lumea mediteraneană și continentală. Pentru Roma, Dacia devenise un stat civilizat ce trebuia să facă parte din Imperiu ca parte a lumii locuite (*oikomene*).

Istoria războaielor dintre daci și romani, așa cum este astăzi cunoscută, se bazează pe o serie de izvoare narrative lacunare, unele din păcate pierdute, dintre care amintim: Dacicele împăratului Traian, Geticele lui Stratilius Crito, ultimele două cărți ale Istoriei romane a lui Appianus, scrierile lui Flavius Arrianus, versurile lui P. Annius Florus, partea de început a Istoriilor lui Ammianus Marcellinus. Există însă și un lot de izvoare pe deplin valabile precum Cassius Dio, Istoria romană (cartea LXVIII păstrată în excerptele lui Xiphilinos și Zonaras), completate de o serie de mărturii epigrafice și arheologice de primă importanță - monumentele (Columna lui Traian de la Roma și Monumentul triumfal de la Adamclisi) și rezultatele cercetărilor de teren în cetățile dacice și în castrerele romane.

Astfel, după o serie de confruntări începute încă de la sfârșitul secolului I p. Chr., care au culminat cu cele două războaie dificile, care au marcat adânc conștiința contemporanilor

¹ I. Glodariu, *Arhitectura dacilor, civilă și militară (sec. II î.e.n - I e.n)*, Cluj-Napoca, 1983, passim.

² Daicoviciu, H., Ferenczi, Șt., Glodariu, I., *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 228.

"...Traianus...Dacos sub rege Decibalo vicit et Daciam trans Danuvium in solo barbariae provinciam fecit..." ("Traian i-a învins pe dacii lui Decebal și a transformat în provincie romană teritoriul Daciei de dincolo de Dunăre"), după cum relatează concis izvorul antic (Rufius Festus, *Breviarium rerum gestarum populi Romani*, VIII, 2).

La 11 august 106 Dacia era o provincie pacificată, după cum atestă diploma militară descoperită la Porolissum. Traian a mai rămas la Dunăre până în vara anului 107 pentru organizarea teritoriului de curând anexat. Noua provincie, constituită printr-o lege specială (*lex provinciae*) purta numele vechiului regat al dacilor și era o provincie imperială (*Dacia Augusti provincia*).

Popularea Daciei cu locuitori ai imperiului a început imediat după cucerire. Un izvor din secolul IV, Eutropius, menționează că "*Traianus victa Dacia ex toto orbe Romae infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas...*". Așadar, colonizarea a avut un caracter oficial și organizat. În această lumină trebuie privită și acțiunea de colonizare a domeniului aurifer, cu *gentes* familiarizate cu activitatea de extragere și prelucrare a metalelor. Este vorba de elemente de origine iliro-dalmatină, dar și de sorginte tracică, în principiu dizlocate, conform ultimelor cercetări în domeniu, din regiunea *metalla Dardanie*, dar și din apropiere. Nu trebuie minimalizat aportul elementelor microasiatice, tradițional implicate în activitățile financiare, atât de necesare pentru desfășurare activității în zonele aurifere.

În legătură cu dubiile pe care le exprimați relativ la existența, pe teritoriul Transilvaniei, a unei populații de factură romană, în urma retragerii armatei și administrației romane la sud de Dunăre în vremea împăratului Aurelian, vă reamintim - cu tot respectul - că polemica generată de crearea teoriei imigraționiste sau roesleriene și-a găsit rezolvarea, din punct de vedere istoriografic încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ceea ce nu face decât să scoată în evidență o dată în plus nuanțele afirmațiilor domniei voastre. Pentru adepții acestei teorii (Fr. J. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Viena, 1782; J. Chr. Engel, *Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium et origine Valachorum*, Vindobonae, 1794; R. Roesler, *Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens*, Leipzig, 1871 etc.) din Dacia a fost retrasă întreaga populație, teritoriul respectiv rămânând un fel de *terra deserta* pe care s-au perindat neamurile în migrație. Nu avem spațiul necesar și nici intenția de a trece în revistă, cu acest prilej, cercetătorii epocii romane care au avut contribuții importante în combaterea *sine ira et studio* a acestei teorii, având unele reminescente ce răzbat și astăzi, se pare. Nu putem însă să nu amintim de pozițiile adoptate, în această polemică, de Th. Mommsen, Ladislau Pič, L. von Ranke, L. Homo, L. Diefenbach etc., adepți ai teoriei opuse, a continuității.

Fără a intra în detalii, prezentăm mai jos doar câteva dintre argumentele susținerii afirmației potrivit căreia provincialii sunt unii dintre predecesorii poporului român:

a) argumente de ordin arheologic.

Cercetările arheologice din ultimii 50 de ani de pe întreg teritoriul fostei provincii Dacia (în orașe, castru și așezări rurale) au evidențiat numeroase urme care atestă existența, în secolele IV-V, a unei populații sedentare, rămasă aici după momentul 271-274. Astfel, la Ulpia Traiana, se constată, în cadrul așa numitului "Palat" al Augustalilor, o recompartimentare de la sfârșitul secolului al III-lea p. Chr. – începutul secolului IV p. Chr., în încăperi prevăzute cu vatra de foc și canal de scurgere. De asemenea, în aceeași perioadă, între două clădiri *intra muros*, s-a evidențiat construcția unui zid cu aceleași caracteristici și datare ca și lucrările de compartimentare constatate la *aedes Augustalis*. De asemenea, din aceeași perioadă datează transformarea amfiteatrului fostei colonii, în refugiu fortificat, prin blocarea căilor de acces în interior. Mai mult decât atât, într-una din fostele loje a fost descoperit un mic tezaur cu monede de la Valentinianus I (363 – 375 p. Chr.).

O așezare și cuptoare meșteșugărești, datate în secolul IV p. Chr., au fost descoperite la Napoca (cartier Mănăștur). În secolul IV p. Chr. sunt datate și o serie de descoperiri funerare din necropolele de la Apulum, Napoca, Potaissa și Porolissum.

Producția de bunuri de consum continuă, în majoritatea centrelor de producție urbane, evident la cererea unei piețe de desfacere constituită dintr-o populație obișnuită cu atare activitate. Sunt semnificative, în acest sens descoperirile de la Tibiscum, unde, într-un moment

ulterior părăsirii oficiale a Daciei, la unele edificii se constată lucrări de edificare, în timp ce un atelier de mărgelă și unul de olărie continuă să funcționeze. De asemenea, aceeași situație a fost constatată și la Porolissum, unde continuă producția atelierelor ceramice și a celor de bronzieri.

În ceea ce privește mediul rural, sunt cunoscute peste 40 de așezări. Dintre acestea amintim următoarele situații, credem noi, edificatoare: necropola de incinerare de la Bratei, jud. Sibiu (inventare de factură provincială datate la sfârșitul secolului IV – începutul secolului V p. Chr), descoperirile de la Iernut, jud. Mureș (mormânt în urnă datat cu monedă emisă în anul 275), descoperirile de la Cristești, jud. Mureș (atelier de olărie din secolul IV), descoperirile de la Sighișoara, jud. Mureș, punctul „Dealul Viilor” (o locuință de suprafață cu groapă de provizii din secolul IV și una semiîngropată de la începutul secolului V, ambele cu material de factură romană), descoperirile de la Sfântu Gheorghe, jud. Covasna, punctul „La nisipărie” (locuințe, zonă dedicată reducerii minereului de fier, cuptor de pâine toate datate cu artefacte de secolul IV p. Chr.) etc.

b) argumente de ordin epigrafic

De pe teritoriul fostei provincii Dacia provin o serie de piese epigrafice, în limba latină, datate într-o perioadă ulterioară abandonării provinciei. Ele nu puteau fi realizate și utilizate decât de o populație pentru care limba latină, sau varianta ei coruptă, avea un înțeles și o semnificație. Astfel, de la Biertan, jud. Sibiu provine un *ex voto* creștin din bronz cu inscripția *Ego Zenovius votum posui*. O inscripție asemănătoare a fost descoperită pe un vas de argilă, de asemenea de factură creștină, de la Porolissum (EGO...VIVS VOT(um) P(osui)). Tot de aici provine o altă inscripție datată la începutul secolului IV, SIS FELIX VTERE FELIX, de asemenea pe suport ceramic. Folosirea limbii latine este atestată și la Micia, după abandonarea provinciei. Aici, pe arcul unei fibule transformate în inel este scris *Quartine/vivas*.

c) argumente de ordin spiritual

O dovadă a continuității populației daco-romane în spațiul vechii Dacii îl constituie răspândirea creștinismului. Au fost dezvelite, pentru secolul al IV-lea o biserică creștină la Slăveni și s-a constatat, la Porolissum, transformarea unui lăcaș de cult păgân în edificiu creștin. De la nord de Dunăre provin un număr însemnat de obiecte cu caracter paleocreștin, echilibrat distribuite pe întreg teritoriul istoric locuit ulterior de români. Apartenența etnică a acestor vestigii, mult controversată în perioada interbelică, prezintă o importanță istorică deosebită. Etnicul celor care au folosit și uneori au produs aceste obiecte creștine sau le-au creștinat prin aplicare de simboluri, poate fi acum definit cu suficientă certitudine. Obiectele și monumentele paleocreștine din secolul al IV-lea s-au descoperit numai în teritoriile care mai aparțineau sau aparținuse-ră anterior Imperiului Roman ca provincii organizate, cu structuri și cu civilizație greco-romană sau derivată din aceasta. Propagarea creștinismului la daco-romani s-a făcut în limba latină, limba vorbită de populația autohtonă rămasă aici. Termenii de bază din religia creștină, intrați în limba română, sunt în marea lor majoritate de origine latină și nu slavă cum ar fi fost normal pentru un popor creștinat mai târziu, la sudul Dunării (*crux* – cruce, *dominus deus* – Dumnezeu, *sanctus* – sfânt, *baptizare* – a boteza, *communicare* – a cumineca, *rogatio* – rugăciune, etc). De asemenea, unele cuvinte latinești, care funcționau inițial ca noțiuni laice au suferit transformări semantice primind o nouă conotație religioasă (*lex*, *peccatum*, *paganus*, *repausare*, *monumentum*, *draco*, *basilica*, etc).

În acest context, o privire, fie ea și fugară, asupra mărturiilor arheologice, arată continuitatea de locuire a populației locale până în sec. V-VI, iar în unele cazuri până la invazia hunilor spre Europa centrală. În aceeași ordine de idei, nu trebuie ignorate măsurile de restaurare a puterii romane pe malul nordic al Dunării în cursul secolului IV-V, menționând aici doar câteva exemple (Drobeta, Romula, Sucidava-Celei, etc.) care se vor constitui în „capete de pod” ale unei zone tampon la nord de Dunăre, ceea ce a reprezentat un focar permanent de întărire a latinității.

d) argumente numismatice

Alături de descoperirile arheologice și epigrafice un rol important în demonstrarea continuității daco-romanilor îl au monedele izolate și tezaurele. Studiile efectuate în ultimul timp

au arătat că circulația monetară nu încetează în Dacia după retragerea aureliană. În multe dintre centrele fostei provincii au fost descoperite tezaure și monede de bronz (a căror adunare, în unele cazuri, a început înainte de abandonarea provinciei), aparținând secolului al IV-lea (ex. Laslea, Reghin, Orșova, Jupa, etc).

Toate aceste argumente atestă că viața a continuat în vechea provincie, deși în forme mai modeste, explicabile prin noua realitate istorică. Continuarea culturii materiale și spirituale, păstrarea hidronimiei majore, precum și o serie de izvoare istorice contemporane sunt tot atâtea dovezi care pledează pentru acceptarea sursei demografice care a constituit baza etnogenezei românilor.

În acest sens, un izvor de primă importanță este relatarea retorului Priscus din Panion care, în anul 448, făcuse parte din solia lui Maximinus, trimisă de împăratul Teodosius al II-lea la reședința lui Attila, ce se găsea în centrul câmpiei dintre Dunăre și Tisa. Din relatarea lui Priscus aflăm cum solia romană a traversat, la nord de Dunăre, trei râuri mari (*Tigas, Tiphesas, Dre(n)con*, identificate cu Tisa, Timiș, Mureș sau Bega). Aici a întâlnit sate de localnici „agricultori” care vorbeau limba ausonică, limbă pe care povestitorul o menționează de trei ori de-a lungul relatării sale. Această populație latinofonă, văzută la fața locului în secolul V de către Priscus, nu putea fi decât cea autohtonă, care trăia, în formele ei tradiționale, sub dominația hunilor.

Pe de altă parte, trebuie să se țină cont de faptul că vol. 6, *Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural*, din cadrul documentației SIM Roșia Montană este un document pentru uzul publicului larg. Încadrarea cronologică amintită ca reprezentând limita până la care putem vorbi *grosso-modo* de „perioada romană” (300 p. Chr) apare așadar doar în titlul a două subcapitole (1.4.3. și 1.4.4.) pentru a ușura consultarea documentului de către publicul larg. Retragera aureliană și semnificația acesteia sunt clar menționate atât în textul propriu-zis al documentului, cât și în tabelul 1-2 de la pag. 4. Mai mult decât atât, credem că trebuie să se țină cont de faptul că această retragere aureliană nu a fost un fenomen istoric petrecut instantaneu și cu foarte mare precizie, existând suficiente dovezi arheologice care atestă prezența – ulterioară acestei date de 271-273 p. Chr. – a unor elemente etnice de sorginte romană.

Data precisă la care a avut loc abandonarea provinciei Dacia a fost și continuă să fie un subiect de discuție în literatura de specialitate. Unii istorici, pe baza informațiilor decelate din *Historia Augusta*, consideră că retragerea stăpânirii romane din Dacia s-a realizat într-un moment legat strict de domnia lui Aurelian. Alții, pe baza interpretării nenuanțate a surselor antice, consideră ca retragerea s-a realizat într-o primă fază în timpul lui Gallienus (elemente civile și o parte din aparatul administrativ) pentru ca Aurelian să finalizeze procesul, retrăgând armata.

În istoriografia română, din ultimele șase decenii, anul 271 a fost acceptat mai ales pe baza argumentelor numismatice (la sfârșitul anului 271 încetează la *Tarraco* emisiunea monedelor cu legenda *Dacia Felix* și începe emiterea monedelor la *Serdica* capitala noii provincii aureliene, unde textul *Dacia Felix* nu mai apare). Cercetări recente au arătat că și această dată nu poate fi acceptată ca sigură, dată fiind confuzia mărcilor monetare (mintmark) T și Ti cu *Ticinium*, deci locul de emisie a monedelor *Dacia Felix* fiind deocamdată incert.

Există de asemenea o serie de teorii care plasează acest proces în anul 270 (Th. Bernhardt, H. Schiller și V. Pârvan) și în anul 271 (J. Jung, C. Brandis, M. Macrea, C. Daicoviciu). Mai numeroase sunt opiniile care leagă evenimentul de ultima perioadă a domniei lui Aurelian, și anume de anul 275, bazându-se pe argumente pertinente, oferite de succesiunea evenimentelor militare și politice cunoscute în imperiu din sursele literare precum și din cele epigrafice și numismatice colectate (Br. Rappaport, L. Homo, E. Rietterling, A. D. Xenopol, M. Bresnier, V. Christescu, A. Bodor, R. Vulpe).

Este cert însă faptul că, în contextul derulării cu intensitate a incursiunilor carpilor, goșilor, bastarnilor și ale altor neamuri la sud de Dunăre, în provinciile Moesia, Thracia, până la Marea Egee, se crease o situație nouă pentru Dacia. Împăratul Gallienus a început fortificarea liniei dunărene, urmărind întărirea apărării provinciilor sudice. Programul său a fost continuat de Aurelian, care s-a văzut pus în fața unei dileme: fie să păstreze provincia cu prețul insecurității provinciilor din dreapta Dunării, fie să o abandoneze, revenind la strategia apărării pe granițe

naturale. Cea de-a doua decizie ar fi întărit paza frontierei naturale a Dunării, contribuind la diminuarea în intensitate a efector atacurilor barbare și deci ar fi asigurat o securitate sporită Imperiului. Împăratul a optat pentru a doua soluție “*deoarece întreg Illyicum și Moesia erau devastate și pierzând speranța că va putea-o păstra, Aurelian a evacuat Provincia Dacia pe care o întemeiase Traian dincolo de Dunăre*”.

Analiza critică a izvoarelor a dus la concluzia că din provincie a fost evacuată armata, autoritățile civile, elementele civile direct leate de prezența autorității romane. Numeroase date arheologice, epigrafice și numismatice arată că la nord de fluviu a rămas o populație romanică, care continua să-și desfășoare activitățile sale tradiționale.

Nici un izvor antic și nici situația arheologică constatată în sudul Dunării nu indică un spor demografic sau apariția de noi localități în sudul Dunării, generate de strămutarea unei populații de cca. 800 000 de persoane (la cât se estimează statistic populația potențial dizlocată).

Nu poate fi vorba de o dominație efectivă a goților în spațiul transilvan pentru secolul III. p. Chr. Retragerea aureliană la sudul Dunării nu a dus și la pătrunderea imediată a goților în fosta provincie romană. În această perioadă atacurile goților se concentrau mai ales în direcția provinciilor balcanice și asiatice ale imperiului. A doua jumătate a secolului III p. Chr. marchează presiunea unor grupuri gotice restrânse pentru nordul provinciei. Așezarea goților în regiunile de pe malul stâng al Dunării, presând efectiv frontiera dunăreană, pare să fi avut loc mai târziu, abia în primele decenii ale sec. IV, probabil după pacea cu romanii din 332, când devin *foederati*. Înaintarea spre vest, doar în preajma fostului *limes* transalutan poate sugera una din condițiile păcii impuse de romani, anume aceea de a nu se așeza pe teritoriul fostei provincii romane de la nordul Dunării. La fel trebuie explicată și pătrunderea mai târzie și destul de limitată a goților în Transilvania. Urme de locuire efectivă a goților nu se cunosc pe vatra fostelor orașe romane. Aceștia au preferat locurile deschise, adecvate vieții lor tribale după cum atestă aceleași dovezi arheologice. De aceea, afirmația potrivit căreia “aceste popoare au **locuit** și **condus** acest teritoriu pînă în ultima parte a sec. VI” nu are fundament istorico-arheologic generic.

Invazia hunilor, a fost episodică și fără urmări în ceea ce privește configurația etnică a populației autohtone din zonă. Dominația hunică asupra spațiului nord-dunărean a avut un caracter nominal și temporar, fapt probat de inexistența unor așezări și necropole hunice, ci dar a unor urme sporadice (pentru Transilvania – Apahida 2, Tăuteu, Moigrad, etc.). Dominația lor politică a întrerupt însă orientarea acestui spațiu înspre occidentul latin, direcționând-o spre lumea romano-bizantină de la sudul Dunării. În secolul al IV-lea, împinși de huni sau venind în „trena” acestora, și-au făcut apariția în teritoriile ocupate de ei popoarele germanice: ostrogoții, apoi, în preajma anului 400, longobarzii și gepizii. După moartea lui Attila (453), în noile condiții apărute ca urmare a prăbușirii puterii hunice, gepizii s-au ridicat ca nouă putere în spațiile controlate anterior de aceștia.

Confederația hunică s-a destrămat în urma înfrângerii de la Nedao (454 p. Chr.). Iordanes relatează că “Ardaric, regele gepizilor.....supărat de faptul că atât de multe neamuri sunt tratate ca niște sclavi fără valoare, s-a răsculat (în 454) cel dintâi împotriva fiilor lui Attila. Având succes, a șters rușinea și pata rușinoasă a sclaviei, care îi fusese impusă, și a eliberat nu numai neamul său, dar și pe celelalte, care erau asuprite.” (Iordanes, *Getica*, 260). Înfrângerea hunilor a dus la importante modificări politice, în zona Dunării Mijlocii și de Jos. Până la instalarea primelor grupe slave în a doua jumătate a secolului al VI-lea odată cu migrația avarilor, zona respectivă cunoaște o perioadă de acalmie politică. Nu se constată din punct de vedere arheologic urme numeroase ale unor populații migratoare care să fie puse în legătură cu o eventuală dominație politică. Astfel, așa cu scria Iordanes (*Getica*, 264), după înlăturarea dominației hunice, gepizii ar fi pus stăpânire “ca învingători.....pe pământul Daciei întregi”.

Descoperirile arheologice legate de prezența gepizilor sunt destul de rare pe harta arheologică a Transilvaniei, fiind reprezentate de cele de la Morești, Porumbelii Mici, mormintele princiare de la Apahia 1 și 2 și de cele de la Someșeni. Este interesant de remarcat faptul că, se pare că gepizii își exercitau autoritatea asupra acestui spațiu în calitate de *foederati* ai Imperiului Roman de Răsărit, așa cum o arată splendidele obiecte de port (fibule de aur și de sardonix, inele cu inscripție, medalioane, etc.) care nu puteau ajunge aici decât în urma unei investiții

imperiale. Pe baza relatărilor de epocă, precum și a descoperirilor numismatice și arheologice, după anul 454 gepizii, puțini la număr, au pătruns în spațiul românesc al bazinul Carpatic, așezându-se, inițial, în zona de nord-vest, în teritoriile Bihorului. Banatul răsăritean nu a fost ocupat, populația autohtonă din aceste teritorii rămânând în permanentă legătură cu lumea romano-bizantină. În 568, în urma înfrângerii categorice de către coalitiția longobardo-avară, o parte a gepizilor a plecat de pe teritoriul Transilvaniei, iar restul au fost asimilați de populația autohtonă. Enclave în care alături de populația autohtonă mai dăinuie unele elemente gepidice târzii, întâlnim la Gâmbaș, (Cluj), Archiud, Bistrița (jud. Bistrița-Năsăud), Aiud, Noșlac, Șpălanca, Unirea-Vereșmort (jud. Alba), Band, Tg. Mureș, Valea Largă (jud. Mureș), Bratei - necropola nr. 3 (jud. Sibiu).

În Transilvania dominația avară a fost și ea indirectă și mai mult nominală, legăturile cu autohtonii fiind mai slabe și rezumându-se, mai ales, la plata unui tribut în produse, la prestarea unor anumite munci, sau la asigurarea de oșteni. Pe plan politic, dominația avară cu centrul în câmpia Tisei a instaurat, până la momentul 602, o perioadă de relativă stabilitate, *pax avarica*. Avarii pătrunși în teritoriul transilvănean s-au așezat mai ales în Câmpia Bihorului și în Banatul de vest. Prima etapă este documentată de descoperirile de la Săcueni, Valea lui Mihai, Tărian (jud. Bihor), Band (Mureș). O altă zonă cu numeroase descoperiri atribuite mediului avaric este spațiul Mureșului mijlociu, unde a existat în prima jumătate a secolului al VII-lea un centru de putere avar legat cel mai probabil de exploatarea sării din salinile din zonă. În zona cuprinsă între Mureș, Arieș și Târnava au fost descoperite și cercetate mai multe cimitire de mici dimensiuni ce sunt datate la mijlocul secolului al VII-lea și până la începutul secolului al VIII-lea (Teiuș, Cicău, Câmpia Turzii, Gâmbaș, Aiud ș.a.), formând așa-numita *grupă Gâmbaș*.

De la jumătatea secolului al VIII-lea a fost înregistrată o scădere a puterii politice a avarilor. După marea înfrângere provocată de franci în 796, grupuri avaro-slave au pătruns în spațiile de la sud-est de Tisa. Prezența lor în această ultimă perioadă este ilustrată de descoperirile răspândite pe cursul mijlociu al Mureșului, între Câmpia Turzii și Teiuș (așa-numita grupă de morminte *Gâmbaș*), la Câmpia Turzii, Cornești, Gâmbaș, Moldovenești (jud. Cluj), la Aiudul de Sus, Cicău-Săliște, Teiuș (jud. Alba). În această categorie intră și descoperirea de la Timișoara - *Podul Mодоș* (jud. Timiș).

Deși nu avem intenția de face un excurs istoric exhaustiv, deși nu vrem să dăm dimensiunile unui tratat de istorie a Transilvaniei, totuși, ne vedem obligați să aducem în discuție unele realități istorice, arheologice, sau etnice, pentru a răspunde, măcar în parte, unora dintre aserțiunile imputate ca și greșeli majore ale SIM (capitolelor din cuprinsul Raportului privind Condițiile Inițiale). Astfel, pentru o mai bună înțelegere a succesiunilor etnice din Transilvania nu trebuie purtate discuții cu caracter general, ci trebuie avute în vedere realitățile arheologice ce se constituie ca surse primare în reconstituirea imaginii acestei perioade, sigur, coroborate cu sursele istorice disponibile. În acest sens, amintim stimabilului lector, grupele culturale și/sau distincte etnic din Transilvania, fără de care discuția ar fi una lacunară și fără substanță științifică: grupul Gâmbaș, grupul Nușfalău-Someșeni, grupul Mediaș, grupul Ciurbrud, grupul Blandiana A, grupul Cluj, cultura Bjelo-Brdo, de altfel cunoscute și bine conturate în bibliografia de specialitate, motiv pentru care nu o să insistăm asupra lor, decât pentru unele precizări relevante în contextul acestei discuții. Sigur, o analiză istorică obiectivă presupune citirea și înțelegerea documentelor primare în contextul lor și nu doar citarea lor trunchiată, aceasta pentru a sublinia, o dată în plus, că, uneori și pentru unii "*Historia instrumentum regni est*".

Descoperirile arheologice, mai ales cele din ultimul deceniu, ferit de sfera politizării, ne oferă imaginea a trei etape ale pătrunderii maghiarilor în Transilvania:

1. descoperirile arheologice de tip Cluj-Napoca, Gîmbaș, Lopadea Nouă, Blandiana și Alba Iulia databile în prima jumătate a sec. X, care jalonează traseele parcurse și obiectivele (salinile din Transilvania, grânarul din bazinul someșan).
2. acțiunea militară a regelui Ștefan I întreprinsă în Transilvania. Repere ne oferă descoperirile de la Deva, Alba Iulia, Lernei, Morești și zona Ciucului. Ambele etape au un caracter violent.
3. etapa a treia se produce în vremea regelui arpadian Ladislau I (1074-1095) și se caracterizează prin răspândirea spre est a cimitirelor de tip Bjelo-Brdo în decursul sec.

XII.

Primele informații, în acest context, despre Alba Iulia sunt legate de menționarea lui Gylas (Gylas I) pe la mijlocul secolului al X-lea. Menționarea acestui personaj, o regăsim și în *Chronicon Pictum Vindobonense*: „Acest Gyula era un prinț mare și puternic care găsisse într-o vânătoare a sa în Ardeal o mare cetate, ce fusese construită mai de mult de Romani”. *Chronicon Posoniense*, precizează că orașul găsit de Gyula în Transilvania, cu ocazia unei vânători, se numea „...*civitas Alba in Erdeuel* “. Numele orașului construit de romani și descoperit de Gyula în timpul unei vânători, precum și conflictul din anul 1002, sunt confirmate și în *Chronicon Monacense*. Indiscutabil, un episod cu conotații importante pentru istoria Transilvaniei, îl reprezintă creștinarea în jurul anului 950 a prințului Gylas (*Gyla, Gyla I*) la Constantinopol. Evenimentul a fost relatat și de către scriitorii bizantini Skylitzes, Kedrenos și Zonaras. Împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul, i-a acordat titlul de *patricius* și i-a dat un însoțitor - episcopul Hierotheus, hirotonisit de către patriarhul Theophilactos. Locul episcopiei, precum și zona în care și-a desfășurat activitatea de misionar episcopul Hierotheus, a generat de-a lungul timpului mari controverse. Cea mai mare parte dintre cercetătorii care au abordat chiar și tangențial acest subiect, înclină să considere orașul Alba Iulia, drept locul episcopiei lui Hierotheus. Un argument pentru această opțiune, îl reprezintă rotonda din Catedrala Romano-Catolică, care este atribuită „*momentului Hierotheus*”³.

În concluzie, opiniile generale formulate de petent se circumscriu în sens larg opiniilor lui Gyula Kristó, care, ca să ne rezumăm doar la centrul politic de la Alba Iulia, readuc în discuție o direcție centrală a istoriografiei maghiare, ce minimizează cât mai mult posibil centrul politic existent la Alba Iulia, la cumpăna dintre milenii. Toate argumentele se bazează îndeosebi pe reinterpretarea izvoarelor și mai puțin pe recente descoperiri arheologice din orașul Alba Iulia. În Ardealul de Nord, unde se dorește poziționarea centrului lui Gyula, nu avem o diversificare funerară cum s-a constatat în cazul orașului Alba Iulia, începând cu secolul al X-lea. Dacă prezența bizantină într-un areal geografic dat se poate accepta doar prin existența materialului numismatic, alte artefacte ieșind din discuție, atunci interpretarea istorică ridică serioase lacune și evident semne de întrebare. La stadiul actual al cercetărilor, există cel puțin trei cimitire databile în secolul al X-lea – Alba Iulia – *Str. Brîndușei*, Alba Iulia – „*Izvorul Împăratului*” și Alba Iulia – „*Stația de Salvare*” care pun în discuție comunități entice și religioase diferite. În secolul al IX-lea, un anumit sector de pe valea Mureșului a intrat sub controlul bulgarilor. Această prezență bulgară în zonă, care a încetat în secolul al X-lea, ar putea fi legată de controlul salinelor.

În contextul evenimentelor politice legate de înfrângerea Ungariei la Mohacs (1526) și de dispariția de pe harta politică a statului maghiar (în perioada 1526-1540), Transilvania se emancipează deplin față de Ungaria. Fostul stat medieval ungar își pierde toate atributele de stat suveran, teritoriul său fiind împărțit între Austria (partea de nord-est), Imperiul Otoman (partea centrală – Pașalîcul de la Buda), iar Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate otomană. Principatul autonom cuprindea comitatele, districtele și scaunele (săsești și secuiești) din fostul voievodat al Transilvaniei, întregul Banat (până în 1552) și comitatele din *Partium*. Această transformare nu a avut loc mult mai târziu, după 1526, ci tocmai în 1541, datele conținute de anexa invocată a documentației SIM fiind corecte din punct de vedere științific, dar și în sensul unei informări generale a publicului larg.

O altă omisiune imputată, aparent pe bună dreptate, este cea privitoare la anul 1867 și însemnătatea lui în istoria Transilvaniei. Omisiunea nu a fost în nici un caz intenționată, iar această dată este bine cunoscută de publicul român având în vedere conținutul manualelor de istorie pentru gimnaziu și liceu. Cu siguranța același lucru este valabil în ceea ce privește publicul maghiar.

În tabelul cronologic 1-2 (p. 5) se face o precizare la nobilimea maghiară reformată. Mai mult decât atât, în cuprinsul documentației SIM, vol. 6, *Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural*, se fac mai multe referiri (p. 59, 61, 62, 64) la existența confesiunii și a bisericii reformate în Roșia Montană, iar termenul de „luterani” este folosit o singură dată în document (p. 12).

³ A. DRAGOTĂ, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit și ritual funerar în Transilvania și în Europa Centrală și de sud-est (sec. IX-XI)*, Alba Iulia, 2006.

În ceea ce privește aserțiunea legată de folosirea incorectă a termenilor de „luterani” vs. „reformați” în cuprinsul subcapitolului 1.4.8 (*Luteránus közösség helyett feltehetően a kimaradt református vallási közösség értendő. Az etnikai kép egyébként is szűkre szabott fejezetében ez feltűnő pontatlanság*) menționăm că informația este scoasă din context, ea având în forma originală un caracter general, referitor la compoziția etnică a populației („Românii, maghiarii, germanii, slovacii, evreii au conviețuit secole de-a rândul într-o comunitate în care erau prezente nu mai puțin de cinci confesiuni religioase (ortodocși, romano-catolici, greco-catolici, unitarieni, luterani), fără probleme deosebite, lucru explicabil poate, prin faptul că dincolo de apartenența etnică și religioasă, ei făceau parte dintr-o categorie profesională caracterizată printr-un grad mai mare de solidaritate. Numărul mare de căsătorii interetnice și interconfesionale este un argument în sprijinul celor menționate. Totuși, în împrejurări istorice mai complexe, cum a fost cazul perioadei celui de-al Doilea Război Mondial, au fost înregistrate și momente de tensiune interetnică, informatorii relatându-ne și existența unor conflicte (Popoiu, Paula (ed.), 2004)” (Raport pentru evaluarea impactului asupra mediului - Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, 2006, p. 13). În acest context se impune precizarea că Reforma religioasă a avut două componente, una luterană întâlnită cu predilecție la sașii din Transilvania și una calvină întâlnită la o parte a populației maghiare din Transilvania. Primii care au receptat mesajul Reformei în Transilvania au fost sașii din Sibiu, Brașov și mai apoi Bistrița. În acest sens, a se consulta capitolul „Spiritualitatea maghiară sub impactul Reformei” din volumul *Relații interconfesionale româno-maghiare în Transilvania/Roman-magyar felekezeti közötti kapcsolatok Erdélyben*, editori A. Dumitran, G. Botond, N. Dănilă, Alba Iulia, 2000. Abia din 1565 unitarianismul devine cea mai importantă religie a maghiarilor, paralel cu consolidarea Reformei calvine și a celei luterane (*ibidem*). Din acest punct de vedere reiese limpede că folosirea termenului de „luterani” este corectă.

Într-o altă ordine de idei, petentul amintește în contestația sa doar de cercetarea arheologică aeriană din anul 2000, fără a mai preciza însă faptul că un atare demers a mai avut loc și în anul 2004, în cursul verii, în perioada 15-17 iulie. Pentru acest tip de investigație s-a apelat atât la expertiza din România (pentru zborul din anul 2000 evaluarea și interpretarea fiind efectuată de specialiști de la Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național, utilizând și fotografiile aeriene ale zonei Roșia Montană din 1960 și 1984 din arhiva Direcției Tehnice Militare), cât și la cea străină, respectiv zborul din anul 2004 fiind pregătit și efectuat sub directă îndrumare a lui François Didierjean, specialist francez din cadrul CNRS – Centre National de Recherche Scientifique (vezi documentația SIM, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 33). Acesta a colaborat în mai multe proiecte cu dr. Beatrice Cauuet, în ceea ce privește survolarea și interpretarea arheologică a unor arhive de fotografii aeriene pentru zone miniere din Franța și Spania. Interpretarea făcută în cazul Roșiei Montane de către François Didierjean – pe baza zborului din anul 2004 și a arhivelor de fotografii aeriene din 1984, 2000 și 2004 nu a adus date noi care să modifice observațiile conturate în urma perieghezelor și a cercetărilor de teren (vezi documentația SIM, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 40).

Suplimentar precizăm faptul că au fost achiziționate pentru arhiva șantierului arheologic Roșia Montană și următoarele seturi de imagini:

- imagine satelitară SPOT 5 (cu rezoluție 2,5 m) a zonei Roșia Montană (2004)
- ortofotoplanuri (cu rezoluție de 50 cm) a zonei Roșia Montană (2006).

Potentul amintește în contestația sa de o serie de concluzii care au fost formulate de către dr. Beatrice Cauuet în contextul evaluării potențialului arheologic al rețelelor miniere istorice din zona Roșia Montană, studiu efectuat în anii 1999-2000 (vezi documentația SIM, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 45). Trebuie precizat și faptul că masivul Cârnic nu are statut de zonă protejată, cu excepția unei porțiuni a acestuia situată în partea de sud-est a masivului, respectiv zona Piatra Corbului, care a obținut această calitate ca urmare a rezultatelor cercetării prilejuite de Programul Național de Cercetare Alburnus Maior, finanțat de către RMGC.

Considerăm însă că este necesar să reamintim întregul set de concluzii enunțate atunci de către dr. Beatrice Cauuet, anume că:

„[...] - aceste vestigii sunt în cea mai mare parte modificate de lucrările moderne;

- extensia și relativa repetitivitate a unor tipuri de arhitectură a exploatărilor miniere nu justifică voința de a le conserva în întregime;

- costurile lucrărilor de conservare în situația unui spațiu minier subteran de foarte mare întindere este un element important de luat în considerare;

- distrugerea, după studiul științific a părților superioare ale zăcămintului, va permite descoperirea și în final accesul pentru continuarea studiului științific în nivelele inferioare, a căror inviolabilitate actuală face să crească posibilitatea unei stări de conservare excelente; acest lucru nu se poate realiza decât cu mijloacele logistice ale unei exploatare miniere moderne, numai parțial utilizate de cercetarea din prima fază a studiului, dar care ulterior, pot permite descoperiri importante asupra sitului.

- prin săpături de salvare, orice explorare sau exploatare modernă oferă ocazia unui studiu gradual a celei mai mari părți a sitului [...].”

De asemenea trebuie să precizăm faptul că în ultimii 6 ani s-au desfășurat la Roșia Montană – sub coordonarea aceleiași reputeate cercetătoare - ample cercetări de arheologie minieră. Astfel, la ora actuală sunt bine cunoscute natura, caracteristicile și distribuția acestei categorii aparte de patrimoniu arheologic – galeriile miniere istorice din zona Roșia Montană. Amplele cercetări arheologice în subteran și studiile complexe de specialitate efectuate în perioada 2000-2006 au permis conturarea unei imagini cuprinzătoare asupra acestor vestigii, precum și adoptarea unor măsuri specifice în ceea ce privește protejarea acestora. Începând cu 1999, echipa de la Universitatea din Toulouse, specializată în arheologie minieră, a asigurat efectuarea unui studiu științific al vestigiilor miniere din cadrul sitului Roșia Montană. Cei 7 km de galerii datate în epoca romană reprezintă suma tuturor lucrărilor de acest tip identificate și cartate în toate masivele în care s-a efectuat cercetarea și nu un tot unitar. Studiarea acestor structuri a însemnat, așadar, mai buna lor cunoaștere și a determinat în aceeași măsură luarea unor decizii pertinente în ceea ce privește conservarea și punerea lor în valoare.

În baza rezultatelor cercetărilor efectuate până acum (respectiv finalizate pentru masivele Cetate, Cârnic, Jig și în curs de desfășurare în masivul Orlea), s-a luat decizia conservării și punerii în valoare a următoarelor zone cu lucrări miniere vechi:

- galeria Cătălina Monulești – galerie situată în Centrul Istoric al satului Roșia Montană, unde în trecut au fost descoperite cel mai însemnat lot de tăblițe cerate și un sistem antic de drenare a apelor de mină;
- sectorul minier Păru Carpeni – situat în zona de sud-est a masivului Orlea unde a fost decoperit un sistem de camere suprapuse echipat cu instalații romane de lemn (roți, canale etc.) pentru drenarea apelor de mină;
- zona Pietra Corbului – situată în partea de sud-vest a masivului Cârnic, aici fiind păstrate urme ale exploatărilor cu foc și apă din perioada antică și medievală;
- zona masivului Văidoaia – în partea de nord-vest a satului Roșia Montană, unde se păsterază zone de exploatare de suprafață datând din epoca antică.

În ceea ce privește tronsoanele de galerii vechi din partea de sud a masivului Cârnic, după studierea lor integrală și ținând cont de dificultatea accesului în acest perimetru, de gradul de conservare a acestor vestigii, de natura și de distribuția acestora, cât și de faptul că astfel de lucrări mai sunt cunoscute și în alte zone din cele menționate mai sus, s-a constatat că acestea sunt foarte dificil de amenajat pentru public. S-au întâmpinat greutăți considerabile în ceea ce privește asigurarea condițiilor de siguranță și de întreținere a accesului în aceste galerii, în primul rând pentru specialiști și cu atât mai dificilă și lipsită de fezabilitate apare această opțiune în eventualitatea amenajării accesului publicului.

Mai mult, normele de securitate ce reglementează desfășurarea unor activităților publice de vizitare în muzeele din Uniunea Europeană și care vor fi adoptate și în România, nu sunt compatibile cu transformarea integrală a galeriilor romane, expuse în permanență unor factori de risc ridicat, într-un spațiu public destinat turiștilor. Subliniem, însă, faptul că vor exista porțiuni

consistente de galerii romane care vor fi păstrate *in situ*, așa cum s-a precizat anterior. Ca o măsură de minimizare a acestui impact, pe lângă cercetarea deplină și publicarea rezultatelor acestei cercetări, specialiștii au considerat că este necesară realizarea unui model grafic tridimensional al acestor structuri cât și realizarea unor replici la scara de 1:1 a acestora în cadrul viitorului muzeu al mineritului care va fi construit în curând la Roșia Montană.

Ca o alternativă s-a avut în vedere și elaborarea unui studiu de specialitate prin care s-au făcut estimări financiare legate de conservarea integrală și punerea în circuit turistic a galeriilor situate în Masivul Cârnic. Astfel trebuie precizat că investițiile necesare pentru amenajarea și întreținerea unui circuit public de vizitare în acest masiv se ridică la un nivel nejustificabil economic (vezi în anexă broșura informativă intitulată Evaluarea costurilor lucrărilor de amenajare a rețelelor miniere istorice din masivul Cârnic elaborată în colaborare de către firmele britanice Gifford, Geo-Design și Forkers Ltd.).

Trebuie să admitem că ne aflăm însă în fața unui relativ paradox, anume că în lipsa cercetării, datorită stării lor de conservare și a naturii acestui tip de vestigii, existența fizică a galeriilor romane ar fi amenințată. Cercetarea de acest tip – cunoscută sub denumirea de cercetare arheologică preventivă/de salvare - se face însă, peste tot în lume, în conexiune cu interesul economic pentru anumite zone, iar costurile acesteia, ca și costurile de punere în valoare și întreținere a zonelor păstrate sunt asigurate de cei care fac investiția, realizându-se un parteneriat public–privat în sensul protejării patrimoniului cultural, conform prevederilor Convenției europene de la Malta (1992) cu privire la protejarea patrimoniului arheologic.

Enunțul complet la care face referire petentul în contestația sa este „Religia catolică a fost foarte probabil adusă în Transilvania în contextul cuceriri maghiare, începând cu secolul al XI-lea.” (vezi documentația SIM, vol. 6, Studiu de condiții inițiale asupra patrimoniului cultural, p. 61; iar în versiunea în limba engleză „The Roman Catholic faith was introduced in the area after the invasion of Transylvania by the Hungarian Catholic kingdom in the 11th century. Hungarian Catholic dioceses were then set up, in place of the Orthodox dioceses.”). Considerăm că enunțul este corect având în vedere că Marea Schismă a avut loc în anul 1054, din acel moment putându-se vorbi de o separație oficială – *de jure* – a celor două centre religioase, Constantinopol și Roma, deși se cuvine subliniat faptul că *de facto* distincția între cele două începuse să se facă încă din primele secole de existență ale bisericii creștine. Nu trebuie omis sau minimalizat nici faptul că în sec. IX – X Imperiul Bizantin exercită o anumită influență asupra unor teritorii din Transilvania prin prezența autorității ecleziastice a Patriarhiei de Constantinopol, fapt istoric care credem că nuanțează semnificativ opinia exprimată de către petent. Unele detalii privind această problema au deja amintite mai sus.

În cazul descoperirilor din valea Nanului și Hăbad Brădoaia, petentul nu ține cont în formularea sa de realitățile identificate prin cercetări arheologice preventive în cele două zone amintite. Aici nu au fost descoperite „clădirile sanctualelor”.

Rezultatele acestor cercetări întreprinse - de către echipe de arheologi de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” și Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național - în anul 2001 în zona Valea Nanului, precum și cele efectuate de Institutul de Arheologie și Istoria Artei în zona Hăbad Brădoaia au fost publicate în anii 2002-2003⁴, inclusiv în limba engleză.

Edificiile sacre identificate și cercetate pe Valea Nanului și pe platoul Hăbad Brădoaia se aflau de la bun început într-o stare de conservare precară. Acest fapt este explicabil prin maniera proprie de edificare a pereiajului zidurilor seci, acestea fiind realizate din piatră legată cu pământ (de tip poligonal frust – conform clasificării propuse de Ginouves-Martin), cu încercarea de orizontalizare a asizelor. Practic, în momentul cercetării restituția planimetriei edificiilor a putut fi posibilă numai la nivel grafic. Mai mult decât atât, în cazul edificiului absidat de pe platoul Hăbad Brădoaia, planimetria edificiului a fost restituită pe baza înregistrării traseelor șanțului de implantare a fundațiilor, practic negativul zidurilor constitutive.

⁴ Rezultatele cercetărilor au fost publicate preliminar în *Cronica Cercetărilor Arheologice – campania 2001*, ed. CIMEC, București, 2002, respectiv nr. 183 Roșia Montană – Dalea, p. 257; nr. 186 Roșia Montană – Hăbad Brădoaia, p. 262-263; nr. 190 Roșia Montană – Perimetrul T. I (proprietatea lui Lajos Szekely), Perimetrul T. II – Drumuș Rozalia, Zona T 1 – T 2 – Zona Drumuș Szekely; Perimetrul Ioachim Tomuș – Valea Nanului. Edificiul/edificiile T III, p. 266-272. Ulterior aceste cercetări au fost publicate în anul 2003 în volumul întâi al seriei monografice *Alburnus Maior*, care a fost publicat și în limba engleză, respectiv *Alburnus Maior I*, București, 2003, p. 149-192, 253-384 sau pentru versiunea în limba engleză p. 147-189, 251-380.

De asemenea, toate zonele la care vă referiți au suferit, de-a lungul timpului, până la momentul cercetării, profunde modificări generate de utilizarea spațiului de-a lungul epocilor istorice ulterioare, cu efecte devastatoare asupra integrității structurilor constructive antice, fapt de asemenea menționat în toată documentația științifică referitoare la acestea.

În cazul structurilor descoperite în zona Hăbad Brădoaia autorii cercetării precizează⁵ faptul că: „Toate aceste trăsături par a indica puternice perturbări ale amplasamentului, în timpul diferitelor lucrări moderne”.

În aceste condiții îngrijorarea dumneavoastră nu se justifică având în vedere că întreaga informație științifică a fost recuperată.

De asemenea se cuvine menționat că în conformitate cu prevederile legale în vigoare în România în ceea ce privește patrimoniul arheologic, în urma efectuării cercetărilor arheologice preventive a fost întocmită de către arheologi o documentație tehnică de specialitate, cuprinzătoare, cu privire la aceste zone investigate, după consultarea căreia Comisia Națională de Arheologie a recomandat eliberarea certificatului de descărcare de sarcină arheologică, care a fost emis de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Formularea sintetică enunțată de către petent exprimă pe deplin realitățile arheologice surprinse în cei șase ani de cercetări arheologice preventive desfășurate în zona Roșia Montană, cu precizarea că există totuși și câteva descoperiri de epocă medievală care se datează dincolo de sec. XV. Pentru a cita doar câteva exemple precizăm că este vorba de zona Valea Nanului, proprietatea Ioachim Tomuș, unde au fost descoperite fragmente de cahle nesmălțuite și fragmente ceramice databile în sec. XVI-XVII⁶, de descoperirile din zona Orlea, proprietatea Marc Aurel, unde a fost identificat⁷ un nivel de locuire medievală târzie (sec. XVIII) care poate fi probabil pus în relație și cu datele de edificare a celor două biserici greco-catolice din Roșia Montană, respectiv anii 1741 și 1781.

Referitor la descoperirile din sec. III p. Chr., în necropolele de la Alburnus Maior, materialul numismatic de după anul 160 este foarte rar, iar din punct de vedere arheologic, în cadrul structurilor de locuire cercetate, se constată, în anumite cazuri, o abandonare a acestora (vezi cazul de la Tăul Țapului), probabil în aceeași perioadă. Este cert că, în ultimul sfert al secolului al II-lea ceva se întâmplă cu comunitățile de la Roșia Montană, într-un context încă nu pe deplin clarificat de către istorici, probabil legat de războaiele marcomanice, dar și de condiționarea economică (alegerea unei alte zone de exploatare, având în vedere posibilitatea ca porțiunea de zăcământ exploatabil cu resursele tehnice disponibile la acea vreme să se fi epuizat în perimetrele miniere din Roșia Montană ?) sau de reorganizarea provinciei făcută de către împăratul Marcus Aurelius. De asemenea, nu trebuie ignorată și scoasă din context informația potrivit căreia, în timpul războaielor marcomanice – așa după cum se arată în *Historia Augusta*⁸ sau de către Eutropius⁹ - Marcus Aurelius a trebuit să scoată la licitație valorile trezoreriei sale pentru a putea să echipeze armata și să refacă temporar finanțele administrației imperiale, fiindcă foarte probabil în zona de la Alburnus Maior exploatarea minieră aurifere au suferit o rupere de ritm semnificativă în această perioadă, fapt dovedit implicit și de ultima dată cronologică furnizată de tăblițele cerate. Opinii în acest sens au fost exprimate de-a lungul timpului de mai mulți istorici precum Th. Momsen¹⁰, G. Tégylás¹¹, C. Daicoviciu¹², S. Mrozek¹³, C. Noeske¹⁴, I. I. Russu¹⁵, D. Protase¹⁶, inclusiv de către domnia voastră (în contestația către MMGA privitoare la Studiul de Impact asupra Mediului în cazul Proiectului Roșia Montană).

⁵ Alburnus Maior I, București, 2003, p. 157, inclusiv nota 59 sau pentru versiunea în limba engleză p. 155, n. 58.

⁶ Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2001, nr. 190, p. 272.

⁷ Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2000, nr. 175, p. 214.

⁸ Scriptorum Historiae Augustae, *Vita M. Antonini philosophi*, XVII.4-5.

⁹ Eutropius, *Breviarum Historiae Romanae*, VIII.12-14.

¹⁰ CIL III, p. 921.

¹¹ *Archeologiai Közlemenyek*, XVI, 1886, p. 43.

¹² *Les castella Dalmatarum de Dacie. Un aspect de la colonisation et de la romanisation de la province de Dacie*, Dacia, n. s. II, 1958, p. 258 – 266.

¹³ *Aspects sociaux et administratifs des mines d'or romaines de Dacie*, în *Apulum VII*, 1, 1968, p. 201-208; *Les prix dans les mines d'or de Dacie au II-ème siècle de n.è.*, în *Apulum IX*, 1971, p. 443-452; *Die Goldbergwerke im römischen Dazien*, în *ANRW*, II, 6, 1977, p. 95 – 109.

¹⁴ *Studien zur Verwaltung und Bevölkerung der dakischen Goldbergwerke in römischer Zeit*, în *BJ* 177, 1977, p. 271-416.

¹⁵ *Inscripțiile Daciei Romane* (IDR), vol. I, ed. Academiei Române, București 1975, p. 175

¹⁶ *Istoria românilor*, vol. II, ed. Academiei Române, București, 2001, p. 178.

Ulterior se știe că situația finanțelor imperiale și a Imperiului în general s-a refăcut, fapt confirmat atât de sursele antice, cât și de cercetările istorice – dacă este să luăm în considerare numai dovezile aduse prin faptul că Marcus Aurelius își va răscumpăra tezaurul și că la sfârșitul războaielor marcomanice vor fi organizate fastuoase celebrări și jocuri la Roma¹⁷, iar succesorul lui - Commodus - va beneficia de asemenea de ample resurse financiare atunci când și-a celebrat urcarea pe tron¹⁸ sau că în timpul lui Marcus Aurelius *aureus*-ul a avut o greutate de 7,3 gr., pe când în timpul lui Septimius Severus și Caracalla valoarea lui s-a ridicat din nou la 7,8 gr.¹⁹, variații ale circulației fiduciare determinate probabil tocmai de criza menționată anterior.

Desigur că faima sitului antic *Alburnus Maior* este conferită de faptul că localitatea este locul de descoperire a unor materiale epigrafice cu un caracter particular. Documente deosebite prin unicitatea și prin abundența informațiilor conținute, cele 25 de tăblițe cerate păstrate și publicate până în prezent oferă informații de detaliu asupra realităților economice, sistemului de habitat, vieții religioase și a raporturilor juridice care guvernau comunitatea minieră de aici. Numărul descoperirilor inițiale va fi fost probabil de peste 40, dar cele identificate în mod cert până astăzi sunt în număr de 32 (3 pierzându-se între timp, dar după publicare), piesele propriuzise regăsindu-se astăzi în colecțiile unor muzee din România și Ungaria. Așa cum s-a arătat, părerea unanim acceptată de specialiști, este că ele au fost puse la adăpost, în interiorul unor galerii miniere, greu accesibile, într-un moment de criză, probabil legat de atacurile marcomanice asupra Daciei din intervalul 167-170 p.Chr. În abordarea teoretică a cercetării de la *Alburnus Maior* analiza informațiilor conținute în tăblițele cerate a constituit un important punct de plecare pentru definirea metodologiei de cercetare.

Astfel, se cuvine subliniat că tăblițele cerate au fost descoperite întâmplător, respectiv nu în urma unor cercetări arheologice de specialitate, în vechile galerii de mină (cele mai multe în număr de 11 au fost găsite în galeria Cătălina Monulești) din zona Roșia Montană la sfârșitul secolului XVIII și în prima jumătate a secolului XIX, iar în ultimii aproximativ 150 de ani, în ciuda redeschiderii și reexploatării masive a vechilor galerii de mină, cât și a cercetărilor arheologice specializate a acestor structuri subterane efectuate din anul 2000 și până în prezent, astfel de artefacte nu au mai fost descoperite.

Trebuie subliniat, însă, că în textele tăblițelor cerate este atestat toponimul antic *Alburnus Maior* – nouă atestări (inclusiv cu indicații despre localizări precum *statio Resculum*, *vicus Pirustarum*; TabCerD I, II, IV, V, IX, X, XIII, XIV, XVIII, XXI)²⁰, dar nu este pe deplin cert faptul că situl de la Roșia Montană a purtat în antichitate această denumire, stabilirea cu exactitate a semnificației acestui toponim rămânând un deziderat al cercetărilor viitoare.

În decursul a opt ani de cercetări la Roșia Montană (misiuni anuale de 2 la 4 luni din 1999 în 2006), au fost topografiate peste 70 km de lucrări miniere subterane din toate epocile, două treimi fiind localizate în masivele Cărnic și Cetate. Traversând galeriile recente, executate în cursul secolului al XX-lea, echipa franceză, în care au fost integrați arheologi și geologi români din Deva, Cluj și București în curs de specializare în domeniul arheologiei miniere, a putut să diferențieze din cei 70 km de lucrări miniere subterane aproximativ 53 km de lucrări recente (secolele XIX-XX), 10 km de lucrări moderne, „săpate” cu exploziv (secolele XVII-XVIII) și aproape 7 km de lucrări miniere antice săpate cu unelte de fier (daltă și ciocan) sau cu focul, respectiv nu 10 km de galerii romane așa cum afirmă petentul. Trebuie însă subliniat faptul că nu este vorba de o structură continuă, ci cei 7 km de galerii datate în epoca romană reprezintă suma tuturor lucrărilor de acest tip identificate și cartate, în toate masivele în care s-a efectuat cercetarea și nu un tot unitar. Astfel, conform concluziei echipei de arheologi minieri francezi care a efectuat cercetarea, marea majoritate a lucrărilor vechi au fost revizitate și parțial reexploatate de minierii care s-au succedat de-a lungul secolelor. Din această cauză, cea mai mare parte a lucrărilor datate în epocă romană sunt parțial desfigurate de reluările moderne executate cu exploziv începând cu secolul al XVII-lea, perioadă ce marchează introducerea pușcării cu exploziv în minele europene. Ca urmare, în cea mai mare parte, planul general al lucrărilor miniere antice poate fi reconstituit numai luând în considerare resturile de pereți antici,

¹⁷ Eutropius, *Breviarum Historiae Romanae*, VIII.12-14.

¹⁸ Herodian, *Historia de imperio post Marcum*, I.7.1.-4.

¹⁹ *Aspects sociaux et administratifs des mines d'or romaines de Dacie*, Apulum VII, 1, 1968, p. 310.

²⁰ *Inscripțiile Daciei Romane* (IDR), vol. I, ed. Academiei Române, București 1975, p. 187.

ce se mai păstrează în tavanul sau talpa lucrărilor.

Pentru informații detaliate asupra istoricului cercetărilor și al principalelor descoperiri legate de galeriile istorice de la Roșia Montană, precum și pentru a cunoaște concluziile specialiștilor în această chestiune vă rugăm să consultați broșura anexată. Informații de detaliu asupra problematicei complexe a studiului lucrărilor miniere vechi de la Roșia Montană și a rezultatelor acestor cercetări sunt disponibile în Studiul de impact asupra mediului pentru proiectul Roșia Montană, vol. 6 – Studiu de condiții inițiale, p. 26, 32-53, 79-105.

Pentru informații de sinteză asupra istoricului cercetărilor și al principalelor descoperiri legate de galeriile istorice de la Roșia Montană, precum și pentru a cunoaște concluziile specialiștilor, în această chestiune, dar și evaluările făcute pentru realizarea unui traseu turistic dedicat structurilor miniere istorice din masivul Cărnic sau opiniile formulate în anul 2004 de către Edward O'Hara, raportor pe probleme de patrimoniu al Adunării Parlamentare a Consiliului European, vă rugăm să consultați anexele intitulate „Informații cu privire la patrimoniul cultural al Roșiei Montane și gestionarea acestuia” și „Evaluarea costurilor lucrărilor de amenajare a rețelelor miniere istorice din masivul Cărnic”, precum și versiunea anexată, în limba engleză a raportului O'Hara.

Cercetarea arheologică preventivă/de salvare - se face însă, peste tot în lume, în conexiune cu interesul economic pentru anumite zone, iar costurile acesteia, ca și costurile de punere în valoare și întreținere a zonelor păstrate sunt asigurate de cei care fac investiția, realizându-se un parteneriat public-privat în sensul protejării patrimoniului cultural, conform prevederilor Convenției europene de la Malta (1992) cu privire la protejarea patrimoniului arheologic. Toate cercetările arheologice cu caracter preventiv desfășurate la Roșia Montană începând cu anul 2001 și până în prezent au fost realizate în cadrul unui program complex de cercetare. În acest sens, au fost emise, în conformitate cu prevederile legale, Autorizații de Săpătură Arheologică preventivă. Cercetările arheologice au fost coordonate științific de către Muzeul Național de Istorie a României, la derularea acestora participând un număr de 21 de instituții de specialitate românești și 3 din străinătate. Toate cercetările au fost efectuate conform prevederilor legale în vigoare. Cercetările derulate în fiecare campanie arheologică sunt autorizate de către Ministerul Culturii și Cultelor în baza planului anual de cercetare arheologică aprobat de către Comisia Națională de Arheologie. Cercetarea arheologică preventivă din perimetrul de dezvoltare a proiectului minier Roșia Montană s-a desfășurat prin tehnicile specifice, respectiv sondarea tuturor zonelor accesibile și în același timp propice locuirii umane, ținându-se cont de informații bibliografice și de observațiile făcute în cursul campaniilor periegetice, de studiile geofizice și analizele zborurilor fotogrametrice. Dezvoltarea în suprafață a cercetărilor arheologice a survenit acolo unde realitățile arheologice au impus-o. La Roșia Montană cercetările arheologice au fost efectuate pe zone ample, având un caracter exhaustiv în zonele cu potențial arheologic. ASTFEL TOATE PERIMETRELE PENTRU CARE S-A APLICAT PROCEDURA DE DESCĂRCARE DE SARCINĂ ARHEOLOGICĂ AU FOST CERCETATE.

Studierea vestigiilor arheologice de la Roșia Montană efectuată pe parcursul a 7 ani a determinat mai buna lor cunoaștere și a determinat în aceeași măsură luarea unor decizii pertinente în ceea ce privește conservarea și punerea lor în valoare (vezi documentația SIM, vol. 32, Plan de management pentru patrimoniul arheologic din zona Roșia Montană). Planurile de dezvoltare ale viitoarei exploatare miniere preconizate de către RMGC au ținut cont de rezultatele cercetărilor arheologice derulate începând cu anul 2001, astfel că au putut fi conturate mai multe zone protejate în care vor fi conservate in situ și puse în valoare cele mai reprezentative valori de patrimoniu cultural din această zonă, respectiv:

- zona incintei funerare romane de la Tău Găuri;
- zona dealului Carpeni desemnată ca „rezervației arheologice”, dată fiind concentrarea în acest perimetru a mărturiilor arheologice referitoare la edificii romane, o zonă sacră și o zonă funerară datând din aceeași perioadă, dar și a sectorului minier Păru Carpeni în zona situată la sud-est de masivului Orlea, unde a fost descoperit un sistem de camere suprapuse echipat cu instalații romane de lemn (roți, canale etc.) pentru drenarea apelor de mină;

- zona Piatra Corbului – situată în partea de sud-vest a masivului Cârnic, aici fiind păstrate urme ale exploatărilor cu foc și apă din perioada antică și medievală;
- zona Centru Istoric Roșia Montană unde se păstrează 35 de case monument istoric, Tăul Anghel, Tăul Brazi și Tăul Mare, masivul Văidoaia unde se păstrează urme ale exploatărilor de suprafață datând din epoca antică, dar și celebra galerie Cătălina Monulești în care a fost descoperit în trecut cel mai mare număr de tăblițe cerate.

În ceea ce privește opinia formulată de petent potrivit căreia „Inventarul mobil și imobil adus la lumina este atât de bogat încât ar fi deosebit de importante păstrarea și expunerea lor în locul descoperirii” credem că aceasta este o apreciere de ordin subiectiv, care nu ia în considerare opiniile formulate de numeroșii arheologi implicați în colectivul de cercetare al șantierului arheologic Roșia Montană, dar nici practicile uzuale aplicabile în Europa în ceea ce privește arheologia preventivă.

Legat de necropolele descoperite la Roșia Montană și sugestia formulată de petent referitoare la conservarea *in situ* a mormintelor cu monumente funerare din cadrul acestora, considerăm necesară precizarea următoarelor aspecte:

- Cercetarea arheologică de la Roșia Montană efectuată începând cu anul 2001 a fost planificată ca fiind o săpătură de salvare și nu o abordare menită să determine – *a priori* – constituirea unui parc arheologic de amploare în această zonă, date fiind o serie de factori obiectivi cu privire la nivelul de cunoaștere legat de patrimoniul arheologic și cultural de la Roșia Montană, distribuția spațială și starea de conservare a acestuia, impactul exploatării miniere permanente și a locuirii umane aferente - realități prezente neîntrerupt pe parcursul a mai bine de șapte secole -, dar și de intenția de extindere a exploatării miniere în suprafață de către RMGC.
- Doar în cazul a câtorva dintre mormintele descoperite în cuprinsul acestor necropole au fost descoperite mărturii arheologice care să probeze existența unor incinte funerare. În mod concret este vorba despre un număr de nouă astfel de situații și anume: trei incinte rectangulare de piatră cercetate în anii 2001-2002 în necropola de la Hop Găuri²¹, o incintă circulară de piatră cercetată în anul 2002 în necropola de la Tăul Cornei²², două incinte rectangulare de piatră cercetate în anii 2004-2005 în necropola din Țarina²³ și trei incinte rectangulare de piatră (dintre care una cu funcționalitate incertă) cercetate în anii 2004-2006 în necropola de la Pârâul Porcului – Tăul Secuilor²⁴. Caracteristicile constructive și starea de conservare a acestor monumente arheologice nu i-au determinat pe autorii cercetărilor să propună conservarea *in situ* a acestor vestigii.
- O descoperire aparte prin caracteristicile sale este reprezentată de monumentul funerar circular de la Tăul Găuri²⁵, care va fi conservat *in situ*.
- Există un număr mic de exemple de stele funerare sau piese de arhitectură funerară (lei, conuri de pin, etc.) descoperite în zona necropolelor de la Roșia Montană care să permită formularea unor aserțiuni pertinente cu privire la existența în antichitate a unor edificii funerare, făcându-se și precizarea că unele dintre acestea provin din descoperiri întâmplătoare, efectuate anterior anului 2000, iar altele nu au fost găsite *in situ*, ci în condiții stratigrafice semnificativ perturbate.
- Există desigur și morminte cu ring de piatră, dar caracteristicile constructive și

²¹ Vezi în Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2001, nr. 181, Roșia Montană, Punct: Hop, p. 252-254; Alburnus Maior I, 2003, p. 205-206, 248, fig. 34/3; Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2002, nr. 62, Corna, Punct: Tăul Găuri, p. 104-105.

²² Vezi în Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2002, nr. 61, Corna, Punct: Tăul Cornei, p. 92-104.

²³ Vezi în Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2004, nr. 189, Roșia Montană, Punct: Țarina - Zona Kopolna, p. 298-313; Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2005, nr. 157, Roșia Montană, Punct: Țarina, p. 297-299.

²⁴ Vezi în Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2004, nr. 187, Roșia Montană, Punct: Tăul Secuilor/Pârâul Porcului, p. 291-297; Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2005, nr. 158, Roșia Montană, Punct: Tăul Secuilor/Pârâul Porcului, p. 299-301.

²⁵ Mihaela Simion, V. Apostol, D. Vleja, *Monumentul funerar circular de la Tău Găuri*, Alburnus Maior II, 2004, *passim*.

starea de conservare a acestor monumente arheologice nu i-au determinat pe autorii cercetărilor să propună conservarea *in situ* a acestor vestigii.

Pe de altă parte, deși se admite că materialul în ceea ce privește moștenirea etnografică, arhitecturală și industrială este bine documentat, petentul consideră ca fiind "mai sărăcicioasă caracterizarea istoriei orale, a tradițiilor populare și religioase". Considerăm necesar să reamintim, totuși, că un studiu de condiții inițiale din cadrul unei documentații SIM are – *a priori* – un caracter sintetic. Astfel aspectele semnalate de petent sunt abordate în Studiul de impact asupra mediului pentru proiectul Roșia Montană, vol. 6 – Studiu de condiții inițiale, p. 26-27, 29-31, 53, 55-59, 106-111, în cadrul acesteia precizându-se însă faptul că a fost deja publicat un volum cu caracter monografic dedicat studiilor de etnografice din zona Roșia Montană, respectiv *Alburnus Maior*, seria *Anthropos* - Studiu etnografic Roșia Montană 2001 – apărut în ediție bilingvă (română și engleză) în anul 2004, sub coordonarea dr. Paula Popoiu și dr. Georgeta Stoica, cercetătoare de la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București. Precizăm de asemenea că în planul editorial referitor la seria monografică *Alburnus Maior* (documentația SIM, vol. 14, secțiunea 4.9., p. 49-50) se precizează că în cadrul acesteia urmează să mai apară cel puțin două volume dedicate cercetărilor etnografice și de istorie orală.

În ceea ce privește monumentele istorice din Roșia Montană sunt necesare următoarele precizări:

- În momentul de față compania RMGC deține 14 clădiri cu statut de monument istoric dintr-un total de 39 de clădiri clasate monument istoric în Lista Monumentelor Istorice²⁶ (2004). Acestea au fost achiziționate urmând procedurile legale prevăzute de către Legea 422/2001, la momentul achiziției imobilele aflându-se în diferite stări de conservare, acest lucru fiind consemnat atât în contractele de vânzare-cumpărare, cât și în diferitele inventarieri fotografice realizate de la achiziționarea acestora și până astăzi.
- Datorită faptului că îndatoririle imediate ale proprietarilor de imobile monument istoric constau în întreținerea acestora, odată începută achiziționarea acestor imobile a fost constituită – din anul 2003 - o echipă din cadrul RMGC, formată din 10 persoane cu meserii conexe construcțiilor, care se ocupă permanent de întreținerea acestor imobile.
- Pentru 11 case monument istoric din zona Piață Roșia Montană – deținute de către companie - sunt actualmente în faza finală de redactarea documentațiilor de specialitate necesare pentru demararea lucrărilor de restaurare.
- Fondurile pe care compania urmează să le pună la dispoziție în anii următori – în contextul implementării proiectului său – pentru lucrări de conservare, restaurare și întreținere în Zona Protejată Centru Istoric Roșia Montană, cât și pentru clădirile monument istoric situate în afara acesteia se ridică la 3.385.000 \$ (cf. documentație SIM, vol. 33, partea II-a, Plan de management pentru monumentele istorice și zonele protejate din Roșia Montană, p. 74-92, 93-94, 100).

Observăm cu interes faptul că și petentul în contestația sa precizează totuși că istoria localității Roșia Montană se leagă în mod pregnant de exploatarea miniere derulate aici, existând o certă condiționare economică și socială în acest sens. Observăm că dr. Visy este de acord și cu faptul că industrializarea survenită în acest areal a avut un impact semnificativ asupra populației, fiind însă necesar să subliniem și impactul pe care aceasta l-a avut asupra localității în ansamblul ei, inclusiv în ceea ce privește patrimoniul cultural al acesteia.

Față de opinia formulată de petent considerăm a fi necesară formularea următoarelor observații:

- faptul că petentul nu este de acord cu concluziile enunțate în cuprinsul capitolului 5.2.2. „Contextul mineritului aurifer roman” din vol. 6 al documentației SIM reprezintă o opțiune personală a domniei sale;
- Așa cum de altfel s-a indicat în cuprinsul volumului mai sus citat există pe o rază

²⁶ Publicată în Monitorul Oficial, nr. 646 bis, din data de 16.07.2004.

de cca. 50 km de jur împrejurul Roșiei Montane o serie de alte localități cu specific minier unde există dovezi legate de exploatarea miniere de epocă romană, dar și începând din sec. XIV-XV și până în perioadă contemporană (Ruda Brad, Săcărâmb, Zlatna, Almaș, Bucium, Baia de Arieș, Băița, Stănița);

- minieritul aurifer de la Roșia Montană nu poate fi documentat „din antichitate și până în prezent” – așa după cum afirmă petentul – întrucât există un hiatus de cca. 1000 de ani în ceea ce privește mărturiile arheologice sau istorice referitoare la locuirea și exploatarea minieră în această zonă din sec. III și până spre sfârșitul secolului al XIII-lea;
- starea de conservare și caracteristicile galeriilor miniere istorice de la Roșia Montană au făcut obiectul unui amplu studiu de specialitate coordonat de către dr. Beatrice Cauuet, concluziile acestuia fiind clar enunțate în cuprinsul documentației SIM, vol. 6, p. 26, 32-53, 79-105.

În ceea ce privește referirea făcută de domnia voastră referitoare la includerea de către UNESCO - în anul 2003 – a tăblițelor cerate în cadrul moștenirii spirituale vă informăm cu respect că nu avem cunoștință despre acest fapt și că niciodată această acțiune a UNESCO nu a fost comunicată Ministerului Culturii și Cultelor, respectiv Muzeului Național de Istorie a României, ținând cont și de faptul că în anul 2004 situl Roșia Montană a fost vizitat de către dr. Mounir Bouchenaki, reprezentant oficial al UNESCO. Precizăm de asemenea că organismele de rang guvernamental și național din România abilitate prin lege în ceea ce privește gestionarea monumentelor înscrise în lista Patrimoniului Mondial (respectiv a monumentelor UNESCO) și inițierea unor proceduri de clasare în cadrul listei amintite sunt Ministerul Culturii și Cultelor, Institutul Național al Monumentelor Istorice și Comisia Națională a Monumentelor Istorice. Prevederile referitoare la aceste atribuții specifice sunt definite în legislația românească privind monumentele istorice, respectiv de legea 259/2006. Tăblițele cerate aflate în colecțiile muzeelor din Aiud (2 părți ale unui triptic), București (2 tăblițe), Cluj (11 tăblițe, din care 6 sunt inedite), Sebeș (o tăbliță inedită), Budapesta (13 tăblițe), precum și cele ale Bibliotecii Battyaneum din Alba Iulia (o tăbliță) și ale Bibliotecii „Timotei Cipariu” din Blaj (2 tăblițe) sunt bunuri de patrimoniu mobil care beneficiază de măsurile de protecție prevăzute de legislația de specialitate din România. Tăblițele cerate deținute de Muzeul Național de Istorie a României sunt clasate în categoria *Tezaurul patrimoniului cultural național mobil al României*.

Greșeala semnalată de către petent cu privire la citarea corectă a lucrării „Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium” a survenit involuntar în cursul procesului de editare a volumului 6 din cadrul documentației SIM, fapt pentru care facem cuvenita rectificarea, astfel, citarea corectă este: Visy, Zs, 2003, Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium, Visy Zs. *et alii* (ed.), Budapesta.

În ceea ce privește celelalte surse bibliografice apărute sub egida ICOMOS în seria „Heritage at Risk” precizăm că acestea nu au fost citate deoarece nu credem că reprezintă puncte de vedere obiective referitoare la realitățile arheologice de la Roșia Montană. Documentul la care face referire petentul – redactat de ICOMOS România, precizează faptul că există o amenințare asupra patrimoniului cultural al Roșiei Montane, atât prin absența unor programe de revitalizare economică în sensul dezvoltării turismului cultural și a unor activități lucrative tradiționale, cât și prin intenția de dezvoltare a unui nou proiect minier, subliniind că a fost pus în practică un amplu program de cercetare arheologică și sunt în curs de redactare documentații de urbanism prin care se caută identificarea unei soluții de compromis²⁷.

Toate documentațiile la care face referire petentul, deși redactate după anul 2001 pur și simplu trec sub tăcere faptul că în anul 2000, în contextul în care la Roșia Montană, anterior acestei date nu fuseseră efectuate cercetări arheologice în adevăratul sens al cuvântului, a fost realizat pentru acest sit un prim studiu preliminar de evaluare a patrimoniului arheologic și cultural al acestei zone. De asemenea, nu se amintește niciieri nici faptul că începând din anul 2001, Ministerul Culturii și Cultelor din România a luat decizia inițierii unui Program Național de Cercetare, denumit *Alburnus Maior*, program coordonat de către Muzeul Național de Istorie a

²⁷ Vezi textul raportului la adresa web: <http://www.international.icomos.org/risk/2001/roma2001.htm>

României și în cadrul căruia participă 21 de instituții din România și 3 din străinătate.

Rezoluțiile sau luările de poziție adoptate de ICOMOS (2001, 2003, 2005), respectiv de ICAHM și CIAV sunt în concordanță cu rolul acestor organisme, acela de a proteja patrimoniul cultural, dar, se bazează, în foarte mare măsură, pe un set de informații cu caracter subiectiv și nu o informare obiectivă. Niciodată aceste organisme nu au solicitat un punct de vedere al specialiștilor implicați direct în programul de cercetare a patrimoniului cultural de la Roșia Montană, preferând în schimb să se informeze dintr-o serie de rapoarte/scrieri tendențioase și subiective redactate de unii dintre cei care se opun proiectului minier.

Această chestiune a fost abordată de oficialul UNESCO, dr. Mounir Bouchenaki, aflat într-o vizită de informare la Roșia Montană în toamna anului 2004, care a încurajat dialogul și cooperarea spre găsirea unei soluții viabile de coexistență a dezvoltării industriale necesare și a valorificării științifice sau, după caz, a conservării patrimoniului cultural. În opinia acestuia, o mai bună mediatizarea a muncii depuse de colectivul de cercetare de la Roșia Montană, a rezultatelor obținute ar avea ca urmare contracararea dezinformării existente în acel moment, dar și astăzi, în rândul unora dintre arheologii europeni, unii dintre ei semnatari ai protestelor adesea invocate. În acest sens o serie întreagă de specialiști din colectivul de cercetare de la Roșia Montană au participat la congrese și conferințe naționale și internaționale unde au prezentat rezultatele cercetărilor și opiniile lor legate de situl de la Roșia Montană.

În conformitate cu cerințele Ministerului Mediului și al Gospodăriei Apelor, respectiv ale Ministerului Culturii și Cultelor, în cadrul documentației privind Raportul la studiul de impact asupra mediului pentru proiectul Roșia Montană, au fost elaborate planuri de management specifice pentru gestionarea și conservarea valorilor de patrimoniu din zona Roșia Montană, în contextul implementării proiectului minier. (vezi Raportul de Evaluarea a Impactului asupra Mediului, vol. 32-33, Plan M – Plan de management al patrimoniului cultural, partea I – Plan de management pentru patrimoniul arheologic din zona Roșia Montană, partea II-a – Plan de management pentru monumentele istorice și zonele protejate din Roșia Montană, partea III-a – Plan de management pentru patrimoniul cultural). În aceste planuri de management sunt prezentate pe larg obligațiile și responsabilitățile pe care compania, conform deciziilor administrației culturale centrale, și le asumă în contextul implementării proiectului său minier – în ceea ce privește protejarea și conservarea valorilor de patrimoniu din zona Roșia Montană: vestigii arheologice de suprafață și subteran, clădiri monument istoric, zone protejate, elemente de patrimoniu imaterial, elemente de peisaj cultural etc.

Toate măsurile de protejare și punere în valoare sintetizate în cadrul planurilor de management menționate urmează să fie analizate de către Ministerul Culturii și Cultelor în cadrul procesului de autorizare stabilit de procedura de emitere a acordului de mediu în cazul proiectului minier Roșia Montană, ministerul urmând să formuleze un punct de vedere conform prevederilor legale și atribuțiilor sale.

Nu există prevederi legale care să interzică desfășurarea cercetărilor arheologice cu caracter preventiv în cazul zonelor cu patrimoniu arheologic reperat și clasat, așa cum este cazul zonei de la Roșia Montană. Astfel, activitățile de construcție implicate de dezvoltarea Proiectului nu vor putea afecta suprafețe necercetate arheologic, cercetările desfășurându-se în conformitate cu prevederile legislative românești și recomandările și practicile internaționale. Astfel în perioada 2001-2006 s-au desfășurat la Roșia Montană ample cercetări arheologice preventive, în baza rezultatelor acestora obținându-se descărcarea de sarcină arheologică sau impunându-se măsurile necesare pentru conservarea și protejarea anumitor zone.

Legea nr. 85/2003, respectiv legea minelor, în art. 11 stipulează că:

“(1) Efectuarea de activități miniere pe terenurile pe care sunt amplasate monumente istorice, culturale, religioase, situri arheologice de interes deosebit, rezervații naturale, zonele de protecție sanitară și perimetrele de protecție hidrogeologică ale surselor de alimentare cu apă, precum și instituirea dreptului de servitute pentru activități miniere pe astfel de terenuri este strict interzisă.

(2) Excepțiile de la prevederile alin. (1) se stabilesc prin hotărâre a Guvernului, cu avizul autorităților competente în domeniu și cu stabilirea de despăgubiri și alte măsuri compensatorii.”

Față de conținutul acestui text legislativ și formularea petentului trebuie făcute următoarele precizări:

- în legislația românească privitoare la protejarea patrimoniului arheologic și a monumentelor istorice nu există o definiție a noțiunii de „situri arheologice de interes deosebit”;
- conceptele cu care operează legislația actuală referitoare la patrimoniul arheologic sunt cuprinse și definite în Legea 258/2006 art. 2 - (1), cu referiri și completări la actele normative anterioare precum OG 43/2000, Legea 378/2001, Legea 462/2003);
- conceptele cu care operează legislația actuală referitoare la monumentele istorice sunt cuprinse și definite în Legea 259/2006 art. 2 - (1), cu referiri și completări la Legea 422/2001);
- ținând cont de definițiile menționate anterior, cât și de formularea utilizată în legea minelor nu credem că există temeiul juridic enunțat în formularea petentului, cu atât mai mult cu cât acesta a citat o concluzie enunțată de specialiști, dar nu integral, ci scoțând-o din context.

Legea Minelor nu interzice folosirea procedurilor de descărcare de sarcină arheologică, ci doar permite ca, în situații excepționale, Guvernul să poată fi abilitat în temeiul Legii Minelor să stabilească prin hotărâre cazurile în care efectuarea activităților miniere este posibilă fără a urma procedurile legale general aplicabile prevăzute de OG nr. 43/2000 și Legea nr. 422/2001. O astfel de hotărâre de Guvern nu este necesară în cazul Proiectului Roșia Montană, întrucât RMGC urmează dispozițiile și procedurile prevăzute de OG nr. 43/2000 (cu completările și modificările ulterioare) și Legea nr. 422/2001 pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenurilor care vor fi afectate de activitățile miniere, urmând ca acestea să fie redade activităților umane curente, potrivit legii. Totodată, pentru valorile de patrimoniu cultural existente în perimetrul Roșia Montană și clasate conform legii, Proiectul prevede instituirea unor zone protejate, în interiorul cărora nu se vor efectua activități miniere, precum și conservarea *in situ* pentru monumentele istorice aflate în afara acestei zone

În virtutea Licenței de concesiune pentru exploatare minieră nr. 47/1999, RMGC a dobândit dreptul de a efectua activități miniere în perimetrul Roșia Montană, care include masivul Orlea, precum și alte zone asupra cărora a fost instituit un regim de protecție. În cazul în care interdicția stabilită prin art. 11 ar fi fost absolută, Legea Minelor ar fi prevăzut interdicția legală de a institui perimetre miniere acolo unde există zone asupra cărora a fost instituit un regim de protecție.

O astfel de interdicție nu există. În plus, Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, cu modificările și completările ulterioare („OG nr.43/2000”), precum și Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată („Legea nr. 422/2001”), prevăd proceduri specifice pentru redarea terenurilor respective activităților umane curente prin declararea monumentelor istorice și descărcarea de sarcină arheologică, proceduri care reprezintă regula aplicabilă în toate situațiile în care se are în vedere efectuarea unor lucrări care necesită autorizație de construire pe terenuri supuse unui regim de protecție. Conform prevederilor Legii 422/2001, completată de Legea 259/2006, este posibilă aplicarea legală a procedurii de declasare în contextul descărcării de sarcină arheologică în cazul siturilor arheologice, conform avizului Comisiei Naționale de Arheologie din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor. În accepțiunea legii, descărcarea de sarcină arheologică este procedura prin care se confirmă că un teren în care a fost evidențiat patrimoniu arheologic poate fi redat activităților umane curente (Legea 258/2006, art. 5, paragraf (2)). În baza prevederilor OG 43/2000, completată prin Legea 378/2001, Legea 462/2003 și Legea 258/2006, art. 7, lit. a) investitorul are obligația să finanțeze „stabilirea, prin studiul de fezabilitate al investiției și prin proiectul tehnic, a măsurilor ce urmează să fie detaliate și a necesarului de fonduri pentru cercetarea preventivă sau supravegherea arheologică, după caz, și protejarea patrimoniului arheologic sau, după caz, descărcarea de sarcină arheologică a zonei afectate de lucrări și aplicarea acestor măsuri.”

Astfel, ținând cont de prevederile legale în vigoare, cercetările arheologice preventive și studiile conexe de patrimoniu de la Roșia Montană din anii 2000-2006, apar ca o condiție obligatorie și firească privind protejarea patrimoniului arheologic și cultural al acestei zone, respectiv pentru cunoașterea, înțelegerea și cercetarea naturii, caracteristicilor și distribuției valorilor de patrimoniu – situri arheologice și clădiri monumente istorice, cât și a protejării și punerii lor în valoare în contextul implementării preconizatului proiect minier propus de către RMGC.

Planurile de dezvoltare ale viitoarei exploatări miniere preconizate de către RMGC au ținut cont de rezultatele cercetărilor arheologice derulate începând cu anul 2001, astfel că au putut fi conturate mai multe zone protejate în care vor fi conservate *in situ* și puse în valoare cele mai reprezentative valori de patrimoniu cultural din această zonă, respectiv:

- zona incintei funerare romane de la Tău Găuri;
- zona dealului Carpeni desemnată ca „rezervație arheologică”, dată fiind concentrarea în acest perimetru a mărturiilor arheologice referitoare la edificii romane, o zonă sacră și o zonă funerară datând din aceeași perioadă, dar și a sectorului minier Păru Carpeni în zona situată la sud-est de masivului Orlea, unde a fost descoperit un sistem de camere suprapuse echipat cu instalații romane de lemn (roți, canale etc.) pentru drenarea apelor de mină;
- zona Pietra Corbului – situată în partea de sud-vest a masivului Cârnic, aici fiind păstrate urme ale exploatărilor cu foc și apă din perioada antică și medievală;
- zona Centru Istoric Roșia Montană unde se păstrează 35 de case monument istoric, Tăul Anghel, Tăul Brazi și Tăul Mare, masivul Văidoaia unde se păstrează urme ale exploatărilor de suprafață datând din epoca antică, dar și celebra galerie Cătălina Monulești în care a fost descoperit în trecut cel mai mare număr de tăblițe cerate.

Amplele cercetări și studii de patrimoniu efectuate în perioada 2000-2006 au permis conturarea unei imagini cuprinzătoare a acestor valori aparținând patrimoniului cultural național, precum și adoptarea unor măsuri specifice în ceea ce privește protejarea acestora.

În luna martie 2006 a fost efectuat un studiu de specialitate referitor la starea de conservare a fiecărui imobil monument istoric în parte. Studiul intitulat „*Studiu geomecanic pentru determinarea efectelor lucrărilor de derocare asupra construcțiilor din zona protejată*” a fost efectuat de către IPROMIN și Universitatea Tehnică de Construcții București, instituții cu largă expertiză în domeniul siguranței construcțiilor. Acest studiu propune măsurile de urgență în ceea ce privește consolidarea tuturor acestor imobile. De asemenea, aceleași instituții mai sus amintite au efectuat un studiu experimental pentru măsurarea vibrațiilor propagate de activitățile de pușcare în zona protejată a centrului istoric și în zona acestui grup de case monument istoric din afara zonei protejate. Măsurătorile s-au făcut prin simularea unei explozii majore de 3000 kg explozibil, detonați în condiții normale, fără trepte de întârziere sau aplicarea altor tehnologii de ultimă generație, utilizate la ora actuală în mineritul modern.

Cercetarea arheologică preventivă s-a desfășurat în întregul perimetru de impact potențial al proiectului minier. Este pe deplin adevărat faptul că în zonele locuite, dar și în cele acoperite cu halde de steril cercetarea nu s-a putut desfășura. Tocmai de aceea a fost prevăzută pe întreaga durată a perioadelor de construcție și operare a minei efectuarea supravegherii arheologice și implementarea unui protocol în ceea ce privește descoperirile întâmplătoare. În ceea ce privește zona Centrului Istoric s-au făcut o serie de sondaje și cercetări arheologice, iar acestea vor continua și în anii următori. În ceea ce privește noua localitate de la Pietra Albă, situată în partea inferioară a văii Roșiei, menționăm că aici au fost efectuate cercetări arheologice preventive și în baza rezultatelor acestora în anul 2002 s-a obținut certificatul de descărcare de sarcină arheologică.

Multe din galeriile miniere antice erau inaccesibile anterior anului 2000, iar în contextul derulării cercetării arheologice preventive în subteran s-au făcut eforturi uriașe pentru redeschiderea acestora în condiții de siguranță. Există posibilitatea ca, teoretic, în galeriile care nu au fost încă supuse investigațiilor de arheologie minieră să mai poată fi găsite astfel de artefacte. În momentul de față întreaga rețea de galerii vechi este cercetată cu minuțiozitate de

către o echipă specializată de arheologi minieri francezi de la Universitatea Toulouse Le Mirail, în unele zone investigațiile fiind încheiate – ca în cazul masivelor Cârnic, Cetate și Jig, dar în alte zone acestea fiind încă în curs – ca în cazul sectorului Cătălina-Monulești, Păru Carpeni și a masivului Orlea-Țarina. Profesionalismul echipei francezo-române, grija pe care o acordă descoperirilor de epocă antică, este exemplar probată de descoperirea sistemului antic de drenare a apelor de mină datat în epocă romană descoperit în sectorul minier Păru Carpeni în anul 2004 și de modul în care a fost abordată cercetarea din subteran în ultimii 6 ani. Prin acest tip de abordare, valorile de patrimoniu ale Roșiei Montane și în special cele descoperite în subteran nu vor fi pierdute sau distruse, ci vor fi studiate și aduse în atenția publicului larg în cel mai profesionist mod cu putință. Mai mult decât atât, se cuvine amintit faptul că în proiectele de punere în valoare a patrimoniului minier de la Roșia Montană, galeria Cătălina Monulești ocupă un loc prioritar, asta și datorită faptului că în interiorul acesteia a fost găsit în trecut cel mai semnificativ lot de tăblițe cerate.

Punctul de vedere exprimat de către petent reprezintă – în opinia noastră – un punct de vedere personal. Precizăm doar faptul că documentațiile de urbanism pentru proiectul Roșia Montană, implicit cea pentru Planul Urbanistic Zonal pentru centrul Istoric Roșia Montană, sunt întocmite de către firme de arhitectură din România acreditate conform normelor Ministerului Culturii și Cultelor și respectând toate prevederile legale în vigoare. În ultimii 7 ani au fost întreprinse ample studii și cercetări pentru cunoașterea, păstrarea și valorificarea patrimoniului cultural al Roșiei Montane.

Scrisoarea de protest semnată de cei 1038 de specialiști este rezultatul unei acțiuni de mobilizare a lumii științifice de către dr. Ioan Piso și dr. Volker Wollmann, în perioada anilor 2001 – 2002. Semnăturile personalităților științifice au fost strânse prin prezentarea unei scrisori standard, redactată de către cei doi cercetători români, trecându-se sub tăcere faptul că în anul 2000, în contextul în care la Roșia Montană, anterior acestei date nu fuseseră efectuate cercetări arheologice în adevăratul sens al cuvântului, fusese realizat doar un studiu preliminar de evaluare a patrimoniului arheologic și cultural al acestei zone. De asemenea, nu se amintea nici faptul că în anul 2001, Ministerul Culturii și Cultelor din România a luat decizia inițierii unui Program Național de Cercetare, denumit *Alburnus Maior* având obiective clar definite.

În timpul acțiunii de strângere a semnăturilor, între anii 2001 – 2002, urmărind obiectivele propuse de Programul Național de Cercetare, la Roșia Montană se desfășurau ample cercetări arheologice cu caracter preventiv, fapt care a fost, de asemenea, trecut sub tăcere de către inițiatorii scrisorii de protest și a listei de semnături invocate de petent. Toate aceste adevăruri au fost eludate în respectiva scrisoare, iar semnatarilor li s-a indus impresia falsă că exploatarea minieră a început deja, fără să se fi întreprins cercetări arheologice cu caracter preventiv și fără să se adopte măsuri adecvate de gestionare a problemelor de patrimoniu cultural, susținându-se opinia conform căreia ar fi fost încălcată - de cercetătorii și autoritățile române competente - legislația internațională în domeniu.

Aserțiunea făcută de către petent, conform căreia “[...] și specialiștii din țară, care se ocupă cu moștenirea arheologică, sunt împotriva proiectului [...]” considerăm că este lipsită de suport real având în vedere că în România activează în domeniul arheologiei peste 600 de persoane, din colectivul de cercetare arheologică de la Roșia Montană au făcut parte în medie peste 80 de arheologi anual, iar cei care și-au exprimat opiniile contrare proiectului sunt cca. 40 de persoane. Și de această dată, cu ocazia strângerii de semnături inițiatorii scrisorii de protest nu au prezentat adevărul în ceea ce privește cercetarea arheologică preventivă de la Roșia Montană și rezultatele ei.

În ceea ce privește punctul de vedere al Academiei Române se cuvine subliniat că există cel puțin un paradox, anume că există - pe de o parte - poziția publică exprimată de către acest for științific, iar de cealaltă parte este bine cunoscută participarea celor două institute de specialitate ale acestuia (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” în București și Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj Napoca) la Programul Național de Cercetare „Alburnus Maior”.

Luând în considerare rezultatele și concluziile celor 7 ani de cercetare a patrimoniului cultural al Roșiei Montane, în cadrul documentației SIM, au fost enunțate o serie întregă de propuneri de dezvoltare în sensul turismului cultural. Potențialul turistic al localității Roșia

Montană poate fi dezvoltat în viitor pornindu-se de la următoarele coordonate:

1. valorile de patrimoniu arheologic mobil și imobil;
2. clădirile monument istoric, Zona Protejată Centrul Istoric Roșia Montană și elementele de peisaj din zona tăurilor;
3. valorile de patrimoniu industrial din cadrul fostei exploatări miniere și din cel al viitoarei exploatări miniere preconizate de către RMGC;
4. elemente de patrimoniu imaterial – tradiții, obiceiuri, etc.

Ținând cont de importanța patrimoniului cultural de la Roșia Montană și de prevederile legale în vigoare S.C. Roșia Montană Gold Corporation S.A. a alocat în perioada 2001-2006 un buget pentru cercetarea patrimoniului de peste 10 milioane USD. Mai mult decât atât, ținând cont de rezultatele cercetărilor, de opiniile specialiștilor și deciziile autorităților competente, bugetul prevăzut de către companie pentru cercetarea, conservarea și restaurarea patrimoniului cultural al Roșiei Montane în viitorii ani, în condițiile implementării proiectului minier, este de 25 de milioane de dolari, așa după cum a fost făcut public în Studiul de Impact asupra Mediului în mai 2006 (vezi Raport la Studiul de Impact asupra Mediului, vol. 32, Plan de Management pentru patrimoniul arheologic din zona Roșia Montană, p. 78-79). Astfel se are în vedere continuarea cercetărilor în zona Orlea, dar în special crearea unui **Muzeu modern al Mineritului** cu expoziții de **geologie, arheologie, patrimoniu industrial și etnografic**, precum și amenajarea accesului turistic în galeria **Cătălina-Monulești** și la monumentul de la **Tău Găuri**, cât și **conservarea și restaurarea celor 41 de clădiri monument istoric și a zonei protejate Centru Istoric Roșia Montană**.

Ca o alternativă la propunerile formulate în cadrul documentației SIM s-a avut în vedere și elaborarea unui studiu de specialitate prin care s-au făcut estimări financiare legate de conservarea integrală și punerea în circuit turistic a galeriilor situate în Masivul Cârnic. Astfel trebuie precizat că investițiile necesare pentru amenajarea și întreținerea unui circuit public de vizitare în acest masiv se ridică la un nivel nejustificabil economic (vezi în anexă broșura informativă intitulată *Evaluarea costurilor lucrărilor de amenajare a rețelelor miniere istorice din masivul Cârnic* elaborată în colaborare de către firmele britanice Gifford, Geo-Design și Forkers Ltd.).

De asemenea, referitor la posibilitatea de acces al turiștilor în acest sistem de galerii, vă punem la dispoziție fragmentul referitor la această problemă din raportul oficial întocmit în urma vizitei la Roșia Montană efectuată de către Eddie O'Hara (MP) (Raportor General pentru Patrimoniu Cultural) și Christopher Grayson (Secretar Șef pentru Cultură, Știința și Învățământ), ambii reprezentanți oficiali ai Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

- [...] "Criticii și-au manifestat îngrijorarea privind procedura (descărcarea de sarcini arheologice a suprafeței) și etica conservării fapt care implică distrugerea programată a galeriilor romane. **Această îngrijorare nu pare a fi pe deplin justificată.** Galeriele reexploatate din zonele aferente carierelor principale Cârnic și Cetate nu par să conțină niciun fel de vestigii arheologice interesante. **Accesul turiștilor în cea mai mare parte a galeriilor ar fi imposibil.** Cu toate acestea, trebuie impuse condiții clare pentru continuarea săpăturilor arheologice și monitorizarea a ceea ce se descoperă." [...]

- [...] "Cercetările nu implică în mod obligatoriu necesitatea ca orice descoperire să fie și conservată, iar ideea academicienilor privind o conservare *in situ* totală nu este probabil adecvată întotdeauna ținând cont de realitățile arheologiei de salvare și ale lumii comerciale. Cel puțin astfel stau lucrurile în cazul conservării *in situ* a galeriilor romane de la Roșia Montană. Există peste 5 km de astfel de lucrări miniere, aparent cu o varietate limitată și cu puține vestigii care au supraviețuit. Majoritatea sunt inaccesibile, de fapt chiar periculoase pentru turism. Propunerile alternative cum ar fi desemnarea unei întregi zone ca peisaj cultural ce trebuie dezvoltat pentru scopuri turistice nu are suport viabil." [...]

În conformitate cu cerințele Ministerului Mediului și al Gospodării Apelor, respectiv ale Ministerului Culturii și Cultelor, în cadrul documentației privind Raportul la studiul de impact asupra mediului pentru proiectul Roșia Montană, au fost elaborate planuri de management

specifice pentru gestionarea și conservarea valorilor de patrimoniu din zona Roșia Montană, în contextul implementării proiectului minier. (vezi Raportul de Evaluarea a Impactului asupra Mediului, vol. 32-33, Plan M – Plan de management al patrimoniului cultural, partea I – Plan de management pentru patrimoniul arheologic din zona Roșia Montană, partea II-a – Plan de management pentru monumentele istorice și zonele protejate din Roșia Montană, partea III-a – Plan de management pentru patrimoniul cultural).

În aceste planuri de management sunt prezentate pe larg obligațiile și responsabilitățile pe care compania, conform deciziilor administrației culturale centrale, și le asumă în contextul implementării proiectului său minier – în ceea ce privește protejarea și conservarea valorilor de patrimoniu din zona Roșia Montană: vestigii arheologice de suprafață și subteran, clădiri monument istoric, zone protejate, elemente de patrimoniu imaterial, elemente de peisaj cultural etc.

Sperăm ca aceste date suplimentare să vă ajute în mai buna înțelegere a Proiectului propus de către compania noastră.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ SELECTIVĂ

- *** *Istoria Românilor*, vol. I–IV, Academia Română, București 2001.
- *** *Istoria Transilvaniei*, vol I, (ed. I. A. Pop, Th. Năgler), Cluj-Napoca 2003.
- *** *Spiritualitate transilvană și istorie europeană* (editori I. Mârza, A. Dumitran), Alba Iulia 1999
- D. ALICU, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Amfiteatrul*, I, Cluj, 1997.
- Gh. ANGHEL, *De la vechea Mitropolie Ortodoxă a Transilvaniei la Episcopia de Alba Iulia*, Alba Iulia 1993.
- R. ARDEVAN, *Viața municipală în Dacia romană*, Timișoara, 1998.
- M. BĂRBULESCU, D.DELETANT, K. HITCHINS, Ș. PAPACOSTEA, P. TEODOR, *Istoria României*, București 1998 (reeditată în 2002 și 2003).
- L. BÂRZU, S. BREZEANU, *Originea și continuitatea românilor. Arheologie și tradiție istorică*, București 1991.
- A. BEJAN, *Banatul în secolele IV-XII. Continuitatea daco-romană, etnogeneza românească și începutul feudalismului în sud-vestul Daciei Traiane*, Timișoara 1995..
- A. BEJAN, *Dacia Felix. Istoria Daciei Romane*, Timișoara, 1998.
- D. BENEĂ, *Dacia în timpul lui Aurelius*, *Banatica*, 13, 1995, p. 149 – 170.
- D. BENEĂ, *Dacia sud-vestică în secolele III – IV*, Timișoara, 1996.
- GH. BRĂȚIANU, *Tradiția Istorică despre întemeierea Statelor Românești*, București, 1945.
- I.H. CRIȘAN, *Burebista și epoca sa*, ed. a II-a, București 1977.
- C.DAICOVICIU, *La Transilvania Nell'Antichità*, București, 1943.
- C. DAICOVICIU, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București 1954.
- H. DAICOVICIU, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj-Napoca 1972.
- H. DAICOVICIU, Șt. FERENCZI, I. GLODARIU, *Cetăți și așezări dacice din sud-vestul Transilvaniei*, București 1989.
- A. DELETANT, D. DELETANT, *Romania*, Denver-Oxford-Santa Barbara, 1985.

- A. DRAGOTĂ, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit și ritual funerar în Transilvania și în Europa Centrală și de sud-est (sec. IX-XI)*, Alba Iulia, 2006.
- A. DUMITRAN, *Religie ortodoxă-religie reformată (Ipostaze ale identității confesionale a românilor din Transilvania în secolele XVI-XVII)*, Cluj-Napoca 2004
- D. DUMITRAN, *Un timp al reformelor. Biserica greco-catolică din Transilvania*, București 2005.
- S. FISCHER GALAȚI, D.C. GIURESCU, I.A. POP (coord.), *Una storia dei Romeni. Studi critici*, Cluj-Napoca, 2003.
- G. FLOREA, *Ceramica dacică pictată. Artă, meșteșug și societate în Dacia preromană*, Cluj-Napoca 1998.
- I. GLODARIU, *Ahitectura dacilor. Civilă și militară (sec. II î.e.n – I e.n)*, Cluj-Napoca 1983.
- I. GLODARIU, *Așezări dacice și daco-romane la Slimnic*, București 1981.
- I. GLODARIU, F. COSTEA, I. CIUPEA, *Comăna de Jos. Așezările de epocă dacică și prefeudală*, Cluj-Napoca 1981.
- I. GLODARIU, E.IAROSLAVCHI, A. RUSU-PESCARU, F. STĂNESCU, *Sarmizegetusa Regia. Capitala Daciei preromane*, Deva 1996.
- N.GUDEA, *Porolissum*, București, 1986
- G. GHEORGHIU, *Dacii de pe cursul mijlociu al Mureșului*, Cluj Napoca 2005.
- R.R. HEITEL, *Arheologia etapelor de pătrundere a maghiarilor în Transilvania intracarpatică*, în *Symposia Thracologica*, V, 1987.
- K. HORED T, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, Bonn, 1998.
- N. IORGA, *Histoire des Roumains et Hongrie*, București 1940.
- M. MACREA, *Viața în Dacia romană*, București, 1969.
- AI. MADGEARU, *Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII*, București 1997.
- Șt. METEȘ, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania*, vol. I (până la 1698), ed. a II-a, Sibiu 1935.
- G. MIRON, *Biserica greco-catolică. Cler și enoriași, 1697-1782*, Cluj-Napoca 2004.
- C.C.PETOLESCU, *Scurtă istorie a Daciei Romane*, București, 1995
- C.C.PETOLESCU, *Dacia și Imperiul Roman. De la Burebista până a sfârșitul antichității*, București, 2000.
- Z. K. PINTER, A. DRAGOTĂ, I. M. ȚIPLIC, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. 7-12)*, Alba Iulia, 2006.
- I. A. POP, *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania*, Cluj Napoca 1996.
- I. A. POP, *I Romeni e la Romania. Una breve storia*, Cluj-Napoca 2004.
- D. PROTASE, *Autohtonii în Dacia, I, Dacia romană*, București 1980.
- D. PRODAN, *Teoria imigrației Românilor din Principatele Române în Transilvania în veacul al XVIII-lea. Studiu critic*, Sibiu 1944.
- D. PRODAN, *Transilvania și iar Transilvania. Considerații istorice*, București 1992.

- A. RUSTOIU, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca 2002.
- S. SANIE, *Din istoria culturii și religiei geto-dace*, Iași 1999.
- M. SĂSĂUJAN, *Politica bisericească a Curții de la Viena în Transilvania (1740-1761)*, Cluj-Napoca 2002.
- R.W. SETON WATSON, *A History of the Romanians from Roman Times to the Completin of Unity*, Cambridge 1934.
- A. R. BIRLEY, *Marcus Aurelius: A Biography*, London, 2000.
- V. SÎRBU, G. FLOREA, *Imaginar și imagine în Dacia preromană*, Brăila 1997.
- R. THEODORESCU, *Roumains et Balkaniques dans la civilization sud-est européenne*, București 1994.
- D. TUDOR, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1968.
- D. TUDOR, *Oltenia Romană*, București, 1978.
- A. M. VELTER, *Transilvania în secolele V-XII. Interpretări istorico-politice și economice pe baza descoperirilor monetare din bazinul Carpatic secolele V-XII*, București 2002.
- AI. VULPE, M. ZAHARIADE, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București 1987.
- A.D. XENOPOL, *Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia traiană*, Iași 1884.
- N. ZUGRAVU, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București 1997.
- T.G. WINNIFRITH, *The Vlachs. The History of a Balkan People*, New York, 1987.

RESPONSE TO CONTESTATION

Analysis of the Chapter on Cultural Heritage of the Environmental Impact Assessment Study for Roşia Montană

by

VISY ZSOLT

(Pécs, August 26, 2006)

Chapter 1.4 “Regional Historical Context” (of the documentation prepared for the Environmental Impact Assessment Study, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, pp. 10-12) states from the very beginning that the authors’ intention is only to outline a brief history, providing the interested public with a general timeline of certain detailed information presented in the study, regarding the history of the Roşia Montană area. Therefore, the timeline is very brief.

In the Romanian language – the original version – the paragraph preceding the table lists several peoples that settled in the Roşia Montană area, namely “[...] the Romans, Hungarians, Transylvanian Saxons, Austrians [...]”. Due to a translation error, the following wording appeared in the English version “[...] Romans, Austrians, Ottomans, and Saxons [...]”. Another involuntary translation error occurred in the table, regarding the events during the 1848-1849 revolution, when the term Austrians was used instead of Hungarians. A proof of this involuntary error is the correct term used in the Romanian version (EIA documentation, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, p. 5).

The Cultural Heritage Baseline Report never mentions the centre of Burebista’s kingdom. Only Table 1-2, p. 11 refers to “[...] a strong, independent Dacian Kingdom arose, centred in the Orăştie Mountains of southern Transylvania, developing its political, economic and military centre at Sarmizegetusa [...]”, reference which we consider fully justified.

Between the second quarter of the 3rd century, until the middle of the 2nd century B.C., from an archaeological point of view, one may notice a transition from the early Geto-Dacian culture (the authors of this answer are fully aware of the issue regarding the use of the concept of Geto-Dacians, Dacian-Getae, etc., knowing the objections raised by Karl Strobel and the response of Alxendru Vulpe and Vasile Lica), respectively the disappearance of the last Celtic horizon in Transylvania, to the classical Geto-Dacian culture of the 2nd century B.C. – 1st century A.D. The archaeological remains ascribed to the Geto-Dacian civilization during the 2nd century B.C. – beginning of the 2nd century A.D. defined the classic cultural matrix, civil and/or military settlements (rural settlements, *davae*, fortified settlements, fortresses, sacred constructions, funerary vestiges, deposits, including treasures and isolated discoveries) being identified, unitarily spread throughout the area.

The 1st century B.C. – 1st century A.D. mark the climax of the Geto-Dacian power, especially under the two great kings, Burebista and Decebal. The former (approx. 82-44) manages to lay the foundation of a great ruling, as mentioned even by written sources. Having a powerful army, he made incursions both to the North-West, and to the South-East, conquering the fortresses from the left-hand shore of Pontus, from Histria to Apollonia, becoming the *first and greatest king of Thracia, ruler of the lands located on both sides of the Danube* (the decree of people’s assembly from Dionysopolis), IGB, 12, 13; Dio Chrysostomus XXXVI, 4). Concerning the controversies generated by the location of the centre of power (*arché*) of king Burebista (Geton, from outside the Carpathians, or Dacian, from the mountain region located South-East of Transylvania), the paper *Istoria Românilor (The History of Romanians)*, Volume I, Romanian Academy Publishing House, 2001 presents a brief description of the main hypotheses. Several

Romanian and foreign historians, among which V. Pârvan, C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, R. Vulpe, I. H. Crișan, N. Gostar, V. Lica, C. Jullian, Th. Mommsen, J. Trynkowski, etc. have contributed to this description.

In fact, another source, Trogus Pompeius (fragment preserved by an *epimator* from the 2nd century A.D. - Iustinus), talking about the historic realities at the end of the 2nd century B.C., mentions the “...*incrementa Dacorum per Rubobosten regem*” (...the increase in the Dacians’ power under the Rubobostes king) - *Historiae Philippicae*, XXXII, 25. According to other sources, the events should be placed later in time, during the time of Burebista, Rubobostes being a corrupted form of the great king’s name (Burobostes). This is the only period when one can talk about a true increase in the Dacians’ power.

Together with the archaeological discoveries, ancient literary sources now allow us to outline a pretty coherent picture of what Burebista and his times meant, within the general context of the Geto-Dacian society in the 1st century B.C.

At the end of the 2nd century and the beginning of the 1st century B.C., one may notice an intense urban activity throughout the territory of Dacia. As much as 90 fortresses and civilian settlements, located mainly inside the Carpathian arch, are dated back to that period¹. Therefore, the archaeological research conducted on fortresses such as those from Ardeu, Bănița, Căpâlna, Cugir, Costești, Piatra Craivii, etc., reveals rich habitation horizons from the 2nd-1st centuries B.C. All of these arguments, based on the research of the sites dated back to that period, and in particular the existence of monetary issues, reveal the existence, starting with the second half of the 2nd century B.C., of a powerful tribal union, having its centre in the Orăștiei Mountains area. Irrespective whether the first great king of the Dacians had his origins inside or outside the Carpathians, at the beginning of the 1st century B.C. the centre of gravity of the Geto-Dacian world had moved inside the Carpathian arch. The architectural expression of this phenomenon is represented by the system of fortifications from the Orăștiei Mountains.

The development of such power centre in this place is also explained by profound economic motivations. The area discussed here is characterized by the existence of rich metal-bearing deposits and a physical and geographical landscape particularly suitable for human habitation and the development of economic activities. It should be remembered that, during the time of Decebalus, the main richness exploited in the Dacian kingdom was represented by the iron ore deposits. Thus, during the last years of its existence, *Sarmizegetusa Regia* was the largest centre of iron ore reduction roasting and processing, known so far in the European territories outside the Roman Empire².

In our opinion, the fact that the oldest fortification from this area, the Costești-Cetățuie (Hunedoara County) fortification, is strategically located in a place where the valley narrows down suddenly, obstructing the road to the Grădiștii Hill (the future *Sarmizegetusa Basileon*), however offering a generous outlook on the Mureș Valley, is not a mere coincidence.

Right before the decisive confrontations between the Dacians and Romans, which ended in the year 106 A.D., the Geto – Dacian world had reached a high level of development, whose expression is to be found in the flourishing La Tène civilization. The historic evolution of the autochthonous society had led to specific forms of civilization that had proven to be viable: the foundation of solid state bodies, the perfecting of an original, varied and unitary system of cultural, religious and moral values, the establishment of relationships with the Mediterranean and continental world. For Rome, Dacia had become a civilized state that had to be part inhabited territories of the Empire (*oikomene*).

The history of the wars between the Dacians and Romans, as it is known today, is based on several lacunal narrative sources, some of which have been lost, unfortunately, among which: emperor Trajan’s *Dacica* (works on the Dacian wars) and Stratilius Crito’s *Getica* (works on the Getic wars), the last two volumes of the Roman History of Appianus, the writings of Flavius Arrianus, the lyrics of P. Annius Florus, the beginning of Ammianus Marcellinus’ *History*. Nevertheless, there is also a set of fully valid sources, such as Cassius Dio, *The Roman History*

¹ I. Glodariu, *Arhitectura dacilor, civilă și militară (sec. II î.e.n - I e.n)*, Cluj-Napoca, 1983, passim.

² Daicoviciu, H., Ferenczi, Șt., Glodariu, I., *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Editura Științifică și Enciclopedică, Bucharest, 1989, p. 228.

(book LXVIII preserved in the excerpts of Xiphilinos and Zonaras), completed by a series of highly important epigraphic and archaeological testimonies – the monuments (Trajan's Column in Rome and the Adamclisi Monument) and the outcome of on-site investigations conducted on the Dacian fortresses and Roman castra.

Thus, after several confrontations that began at the end of the 1st century A.D., which culminated with the two difficult wars that deeply marked the consciousness of the contemporaries "...*Traianus...Dacos sub rege Decibalo vicit et Daciam trans Danuvium in solo barbariae provinciam fecit...*" ("*Trajan defeated Decebalus' Dacians and transformed Dacia's territory located on the other side of the Danube into a Roman province*"), according to the brief description of the ancient source (Rufius Festus, *Breviarium rerum gestarum populi Romani*, VIII, 2).

On August 11, 106 Dacia was a pacified province, as per the military diploma discovered at Porolissum. Trajan remained in the Danube area until the summer of 107, to organize the recently attached territory. The new province, established under a special law (*lex provinciae*) bore the name of the old Dacian kingdom, and was an imperial province (*Dacia Augusti provincia*).

Dacia's population with inhabitants of the empire began immediately after the conquest. A source from the 4th century, Eutropius, states that "*Traianus victa Dacia ex toto orbe Romae infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas...*". Therefore, the colonization had an official and organized character. We must also regard the colonization of the territory rich in gold deposits, with *gentes* acquainted with the metal mining and processing activity, in this light. These were elements of Illyro-Dalmatian origin, and also of Tracian origin, mainly displaced, according to the latest research, from the *metalla Dardanie* region, and its vicinities. The contribution of the elements coming from Small Asia should not be minimized as such elements have a tradition in financial activities, which are so necessary for the activities carried out in auriferous areas.

Regarding your doubts related to the existence, on the Transylvanian territory, of a Roman origin population, after the retreat of the Roman army and administration to the South of the Danube during the time of emperor Aurelian, we respectfully remind you that the polemics generated by the formulation of the immigration or Roeslerian theory was solved, from a historiographical point of view, ever since the end of the 19th century. This emphasizes once more the nuances of your statements. According to the partisans of this theory (Fr. J. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Viena, 1782; J. Chr. Engel, *Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium et origine Valachorum*, Vindobonae, 1794; R. Roesler, *Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens*, Leipzig, 1871, etc.) the entire population was retreated from Dacia, the territory remaining like a *terra deserta*, where various migratory populations succeeded each other. We have neither the necessary space, nor the intention to list here the researchers of the Roman epoch that had important contributions to the *sine ira et studio* combating of this theory, whose reminiscences seem to have been preserved until now. However, we have to remind the positions adopted in this polemics by Th. Mommsen, Ladislau Pič, L. von Ranke, L. Homo, L. Diefenbach, etc., who are the partisans of the opposite theory, the continuity theory.

Without going into further detail, please find below only some of the arguments supporting the statement that the inhabitants of the province are some of the predecessors of the Romanian people:

a) Archaeological arguments.

The archaeological investigations conducted during the past 50 years on the entire territory of the former province of Dacia (in cities, castra and rural settlements) have revealed numerous remains indicating the existence, during the 4th and 5th centuries, of a sedentary population, that remained here after 271-274. Thus, inside the so-called "Palace" of the Augustals from Ulpia Traiana, the research revealed a re-compartmentalization dated back to the end of the 3rd century A.D. – the beginning of the 4th century A.D., into chambers provided with fireplaces and drains. Also, between two *intra muros* buildings, a wall having the same characteristics and dating as the compartmentalization works discovered at *aedes Augustalis* was discovered in the

same period. Moreover, the transformation of the amphitheatre of the former colony into a fortified refuge, by the obstruction of the ways of access inside the amphitheatre, dates back to the same period. In addition to these, a small treasure of coins dating back to Valentinianus I (363 – 375 A.D.) was discovered in one of the former loges.

In Napoca (Mănăştur residential area), the research revealed a settlement and artisan ovens, dating back to the 4th century A.D. Several funerary discoveries in the Apulum, Napoca, Potaissa and Porolissum necropolises are also dated back to the 4th century.

The production of consumption goods continues in most urban production centres, obviously in response to the demand of an outlet consisting of population used to this activity. In this respect, the Tibiscum discoveries are relevant. Here, the research revealed construction works executed upon certain buildings after the official departure from Dacia, while a beads workshop and a pottery workshop continued to operate. The same situation was found in the case of Porolissum, where the production of ceramics and bronze workers' workshops continued.

As far as the rural environment is concerned, more than 40 settlements are known to date. Among these, the following cases are relevant: the cremation necropolis from Bratei, Sibiu County (province invoice inventories dating back to the end of the 4th century – the beginning of the 5th century A.D.), the discoveries from Iernut, Mureş County (funerary urn grave, whose date was determined based on the coins issued in the year 275), the discoveries from Cristeşti, Mureş County (pottery workshop from the 4th century), the discoveries from Sighişoara, Mureş County, "Dealul Viilor" (a dwelling built aboveground, with storage hole from the 4th century and a semi-buried dwelling from the beginning of the 5th century, both built of Roman origin material), the discoveries from Sfântu Gheorghe, Covasna County, "La nisipărie" (dwellings, area dedicated to iron ore reduction roasting, bread oven, all dated based on artefacts from the 4th century A.D.), etc.

b) Epigraphic arguments

Several epigraphic items, in Latin, dating from a period subsequent to the province abandonment, were found on the territory of the former province of Dacia. They could only be executed and used by a population for which Latin, or its corrupted variant, had a meaning. Thus, a Christian *ex voto* made of bronze, bearing the inscription *Ego Zenovius votum posuii*, was found in Biertan, Sibiu County. A similar inscription was discovered on a clay vessel, also of Christian origin, in Porolissum (EGO...VIVS VOT(um) P(osui)). Another inscription from the beginning of the 4th century, SIS FELIX VTERE FELIX, also on a ceramic vessel, was found here, as well. The use of Latin is also attested in Micia, after the abandonment of the province. Here, on the arch of a fibula transformed into a ring, the inscription *Quartine/vivas* was found.

c) Spiritual arguments

A proof of the continuity of the Dacian-Roman population on the territory of old Dacia is the spreading of Christianity. A Christian basilica from the 4th century was discovered in Slăveni, and a pagan prayer house transformed into a Christian edifice was found in Porolissum. A significant number of paleochristian items were found north of the Danube, evenly distributed throughout the entire historic territory later inhabited by the Romanians. The ethnic origin of these remains, which was highly controversial between the two world wars, is very important from a historic point of view. The ethnic origin of the people who used and sometimes produced these Christian objects, or who Christianized them with symbols, can now be indicated with sufficient certainty. The paleochristian objects and monuments from the 4th century were discovered only within the territories that still belonged or previously belonged to the Roman Empire as organized provinces, with Greek-Roman or derived structures and civilization. The propagation of Christianity among the Dacian-Romans occurred through Latin, the language spoken by the remaining autochthonous population. Most of the basic terms related to the Christian religion, that still exist in the Romanian language, are of Latin, not Slavic origin, as it would have been normal for a people that was Christianized later, to the South of the Danube (*crux* – *cruce* (cross), *dominus deus* – *Dumnezeu* (God), *sanctus* – *sfânt* (saint), *baptizare* – a *boteza* (to baptize), *communicare* – a *cumineca* (to give/receive the eucharist), *rogatio* – *rugăciune* (prayer), etc.). Also, some Latin words that were originally used as laic notions,

suffered semantic transformations and received a new religious meaning (*lex, peccatum, paganus, repausare, monumentum, draco, basilica*, etc.).

In this context, even a brief analysis of the archaeological testimonies indicates the continuity of the local population until the 5th and 6th centuries and, in some cases, until the Huns' invasion in central Europe. Also, one should not disregard the Roman power restoration measures taken on the North shore of the Danube during the 4th and 5th centuries, for example in Drobeta, Romula, Sucidava-Celei, etc., which will become "bridge ends" of a buffer zone North of the Danube, that represented a permanent hotbed for strengthening Latinity.

d) Numismatic arguments

Beside the archaeological and epigraphic discoveries, isolated coins and treasures play an important role in demonstrating the continuity of the Dacian-Romans. Recent studies have revealed that monetary circulation did not cease in Dacia after the Aurelian retreat. Treasures and bronze coins were discovered in many centres of the former province (in some cases, their collection began before the province abandonment), dating back to the 4th century (e.g. Laslea, Reghin, Orşova, Jupa, etc.).

All of the arguments certify that life continued in the old province, although in more modest forms, which can be explained by the new historic reality. The continuation of the material and spiritual culture, the preservation of the major hydronymy, as well as a series of contemporary historic sources are evidences pleading for the acceptance of the demographic source forming the basis of the Romanians' ethno-genesis.

In this respect, a very important source is the account of the rhetor Priscus of Panion who, in the year 448, was one of Maximinus' delegates, sent by emperor Teodosius II to Attila's residence, located in the centre of the field between the Danube and the Tisa. According to Priscus' account, the Roman delegates crossed three big rivers North of the Danube (*Tigas, Tiphesas, Dre(n)con*, identified as Tisa, Timiș, Mureș or Bega). Here, they encountered villages inhabited by "farmers" who spoke the Ausonian language, a language that the narrator mentioned three times in his account. This population of Latin origin, encountered by Priscus in the 5th century, could only be the autochthonous population that lived, in its traditional forms, under the Huns' domination.

On the other hand, it should be taken into account that Volume 6, *Cultural Heritage Baseline Conditions*, included in the EIA documentation for Roșia Montană, is a document prepared for the general public. Therefore, the timeframe roughly indicated as the limit of the "Roman period", (300 A.D.) appears only in the title of two sub-chapters (1.4.3. and 1.4.4.) in order to facilitate the examination of the document by the general public. The Aurelian retreat and its significance are clearly mentioned both in the text of the document and in Table 1-2 on page 11. Moreover, we believe it is important to take into consideration that this Aurelian retreat was not an instantaneous and precise historic phenomenon; sufficient archaeological evidence indicates the presence – after 271-273 A.D. – of ethnic elements of Roman origin.

The exact date of abandonment of the province of Dacia has been and still is a debated issue in literature. Some historians, using the information revealed by *Historia Augusta*, consider that the Roman ruling retreat from Dacia occurred at a time strictly related to Aurelian's ruling. Other historians, based on the strict interpretation of ancient sources, consider that a first phase of the retreat occurred during the time of Gallienus (civil elements and part of the administrative apparatus), the process being completed by Aurelian, who retreated the army.

Romanian historiography of the last six decades accepts the year 271, especially based on numismatic arguments (at the end of the year 271, the issuance of coins bearing the inscription *Dacia Felix* ceased at *Tarraco*, and the issuance of coins without this inscription began in *Serdica*, the capital of the new Aurelian province). Recent research has shown that not even this date can be accepted to be certain, given the confusion of the T and Ti mintmarks with *Ticinium*, therefore the place of issuance of the *Dacia Felix* coins is still uncertain.

There are also several theories that place this process in the year 270 (Th. Bernhardt, H. Schiller and V. Pârvan) and 271 (J. Jung, C. Brandis, M. Macrea, C. Daicoviciu). There are more opinions that relate this event to the last period of Aurelian's ruling, *i.e.* the year 275, using

pertinent arguments, offered by the succession of the military and political events in the empire, known from literary sources and collected epigraphic and numismatic data (Br. Rappaport, L. Homo, E. Rietterling, A. D. Xenopol, M. Bresnier, V. Christescu, A. Bodor, R. Vulpe).

Nevertheless, given the intensive incursions of the Carpi, Goths, Bastarns and other peoples from South of the Danube to the provinces of Moesia, Thrace, to the Aegean Sea, Dacia was confronted with a new situation. Emperor Gallienus began fortification of the Danube line, aiming to strengthen the defense of the Southern provinces. His program was carried on by Aurelian, who faced a dilemma: either to keep the province, to the detriment of the security of the provinces located on the right-hand side of the Danube, or to abandon it, re-embracing the strategy of defense of the natural borders. The second decision would have strengthened the security of the natural border of the Danube, decreasing the intensity of the barbarian attacks and thus ensuring increased security to the Empire. The emperor chose the second solution “because the entire Illyricum and Moesia were devastated and losing hope that he could keep it, Aurelian evicted the Province of Dacia established by Trajan on the other side of the Danube”.

The critical analysis of the sources led to the conclusion that the army, civil authorities, civil elements directly related to the presence of the Roman authority were evicted from the province. Numerous archaeological, epigraphic and numismatic data indicate that a population of Roman origin remained north of the Danube, which continued its traditional activities.

No ancient source, or the archaeological situation found South of the Danube indicate a demographic increase or the emergence of new settlements South of the Danube, due to the resettlement of a population of approx. 800,000 people (this is the statistical estimate of the potentially relocated population).

We cannot talk about an actual domination of the Goths over the Transylvanian territory in the 3rd century A.D. The Aurelian retreat to the South of the Danube did not cause the immediate penetration of the Goths in the former Roman province. During this period, the Goths' attacks were aimed primarily against the Balkan and Asian provinces of the empire. The second half of the 3rd century A.D. is characterized by the pressure of certain small Gothic groups on the North of the province. The settlement of the Goths in the regions located on the left shore of the Danube, effectively exercising pressure on the Danube border, seems to have occurred later, only in the first decades of the 4th century, probably after coming to peace with the Romans in 332, when they became *foederati*. The expansion to the West, only in the vicinity of the former Transalutan *limes*, may suggest one of the conditions of the peace imposed by the Romans, namely not to settle on the territory of the former Roman province North of the Danube. This also explains the later and rather limited penetration of the Goths in Transylvania. No traces of actual habitation of the Goths were found on the hearth of the former Roman cities. They preferred open spaces, suitable for their tribal life, as indicated by the same archaeological evidences. Therefore, the statement that “these peoples **lived** and **ruled** this territory until the last part of the 6th century” has no historical and archaeological grounds.

The Huns' invasion was episodic and left no traces on the ethnic configuration of the autochthonous population. The Huns' domination over the territory North of the Danube had a nominal and temporary nature, which is demonstrated by the lack of any Hunic settlements or necropolises, and the presence of only sporadic traces (in Transylvania – Apahida 2, Tăuteu, Moigrad, etc.). However, their political domination interrupted this territory's orientation towards the Latin Occident, guiding it towards the Roman-Byzantine world south of the Danube. In the 4th century, pushed by the Huns or carried along by their “trail”, the Germanic peoples appeared in the territories occupied by them: the Ostrogoths and then, around the year 400, the Longobards and the Gepids. After Attila's death (453), under the new circumstances created by the fall of the Hunic power, the Gepids rose as a new power in the territories previously dominated by them.

The Hunic confederation fell apart following the Nedao defeat (454 A.D.). Iordanes accounts that “Ardaric, the king of the Gepids being upset by the fact that so many peoples are treated like worthless slaves, was the first to rebel (in 454) against Attila's sons. He won, and thus wiped away the shame and shameful stain of slavery, imposed upon him, and liberated not only his people, but also the other oppressed peoples.” (Iordanes, *Getica*, 260). The Huns' defeat led to significant political changes in the area of Middle and Lower Danube. Until the

settlement of the first Slavic groups in the second half of the 6th century, together with the Avars' migration, the area went through a period of political calm. From an archaeological point of view, the traces of migratory populations that may be related to a possible political domination are not numerous. Thus, according to Jordanes (*Getica*, 264), after removal of the Hunic domination, the Gepids ruled "as winners.....the entire territory of Dacia".

The archaeological discoveries related to the presence of the Gepids are rather rare on the archaeological map of Transylvania – the Morești, Porumbelii Mici discoveries, the princely tombs from Apahia 1 and 2 and from Someșeni. An interesting fact is that, apparently, the Gepids exercised their authority over this territory as *foederati* of the Eastern Roman Empire, as indicated by the splendid accessories (gold and sardonyx fibulae, inscription rings, medallions, etc.), which could only arrive here following an imperial investiture. Based on the accounts from that time, and on the numismatic and archaeological discoveries, after the year 454, the Gepids, which were not numerous, penetrated the Romanian territory of the Carpathian basin, initially settling in the North-West, on the Bihor territories. The Eastern Banat was not occupied, the autochthonous population from this territories maintaining a permanent relationship with the Roman-Byzantine world. In 568, following the categorical defeat by the Longobardic-Avar coalition, part of the Gepids left the Transylvanian territory, and the rest of them were assimilated by the autochthonous population. Enclaves of autochthonous population living together with late Gepidic elements are encountered in Gâmbaș, (Cluj), Archiud, Bistrița (Bistrița-Năsăud County), Aiud, Noșlac, Șpălanca, Unirea-Vereșmort (Alba County), Band, Tg. Mureș, Valea Largă (Mureș County), Bratei – necropolis no. 3 (Sibiu County).

In Transylvania, the Avar domination was also indirect and rather nominal, the relationships with the autochthonous population being weaker and mainly limited to the payment of a tribute consisting in products, labour or warriors. From a political point of view, the Avar domination over the centre of Tisa plain led to a period of stability, *pax avarice*, until 602. The Avars that penetrated the Transylvanian territory settled mainly in the Bihor Plain and Western Banat. The first stage is documented by the discoveries from Săcueni, Valea lui Mihai, Tărian (Bihor County), Band (Mureș). Another area with numerous discoveries ascribed to the Avars is the Middle Mureș area. Here, an Avar power centre existed in the first half of the 7th century, which was most probably related to salt mining from the surrounding salt mines. Several small cemeteries were discovered and investigated in the area bordered by the Mureș, Arieș and Târnavă, dating back to the middle of the 7th century, until the beginning of the 8th century (Teiuș, Cicău, Câmpia Turzii, Gâmbaș, Aiud and others.), forming the so-called *Gâmbaș group*.

Starting with the middle of the 8th century, a decrease in the Avars' political power occurred. After the great defeat by the Franks in 796, Avar-Slavic groups penetrated the territories located South-East of Tisa. Their presence during this last period is indicated by the discoveries spread over the middle reach of the Mureș River, between Câmpia Turzii and Teiuș (the so-called *Gâmbaș group* of graves), at Câmpia Turzii, Cornești, Gâmbaș, Moldovenești (Cluj County), Aiudul de Sus, Cicău-*Săliște*, Teiuș (Alba County). This category also includes the Timișoara discovery – *The Mодоș Bridge* (Timiș County).

Although we have no intention to present an exhaustive historical description, as this paper is not intended to have the size of a treaty on the History of Transylvania, nevertheless we are forced to bring into discussion certain historic, archaeological or ethnic realities, in order to answer, at least in part, some of the claimed EIA major flaws (the chapters of the Baseline Report). Thus, for a better understanding of the ethnic successions in Transylvania, general discussions are useless. The archaeological realities must be taken into consideration, because they are the primary sources used to recreate the picture of this period, corroborated, of course, with the available historic sources. In this respect, we want to list the cultural and/or ethnically distinct groups from Transylvania, without which the discussion would be lacunary and devoid of any scientific grounds: the Gâmbaș group, the Nușfalău-Someșeni group, the Mediaș group, the Ciurbrud group, the Blandiana A group, the Cluj group, the Bjelo-Brdo culture. In fact, all these are known and properly described in literature. Therefore, we shall not insist upon them, except for the purpose of making certain relevant comments. Naturally, an objective analysis requires reading and understanding the primary documents in their context, not only truncated quotations. This is to underline, once more, that sometimes and for some people "*Historia*

instrumentum regni est".

The archaeological discoveries, especially from the last decade, which was safe from any political influences, give us the picture of three stages of the Hungarians' penetration in Transylvania:

1. Cluj-Napoca, Gîmbaş, Lopadea Nouă, Blandiana and Alba Iulia type of archaeological discoveries, which can be dated back to the first half of the 10th century, marking the routes and objectives (the salt mines from Transylvania, the garner from the Someş Basin).
2. the military action of king Stephen I in Transylvania. In this respect, we have the discoveries from Deva, Alba Iulia, Lernei, Moreşti and Ciucului area. Both stages had a violent nature.
3. the third stage occurred during the time of the Arpadian king Ladislau I (1074-1095) and is characterized by the spreading, to the East, of Bjelo-Brdo type of cemeteries during the 12th century.

In this respect, the first information on Alba Iulia is related to a reference to Gylas (Gylas I) from the middle of the 10th century. A reference to this character is also encountered in *Chronicon Pictum Vindobonense*: "This Gyula was a great and powerful prince who found, while hunting in Ardeal, a great fortress, built by the Romans long time before". *Chronicon Posoniense* accounts that the name of the city found by Gyula in Transylvania while hunting there was "...civitas Alba in Erdeuel". The name of the city built by the Romans and discovered by Gyula while hunting, and the conflict from the year 1002, are also mentioned in *Chronicon Monacense*. Undoubtedly, an important episode for the history of Transylvania is the Christianization, around the year 950, of prince Gylas (*Gyla, Gyla I*) in Constantinople. The event was also accounted by the Byzantine writers Skylitzes, Kedrenos and Zonaras. Emperor Constantine VII Porfirogenet, gave him the title of *patricius* and an escort – bishop Hierotheus, ordained by the patriarch Theophilactos. The location of the diocese, and the area where the bishop Hierotheus carried out his missionary activity, generated great disputes in time. Most of the researchers dealing with this issue, even tangentially, tend to consider the city of Alba Iulia to be the location of Hierotheus' diocese. This is supported by the presence of the circular hall inside the Roman-Catholic Cathedral, which is ascribed to the "*Hierotheus time*"³.

In conclusion, the general opinions expressed by the questioner are similar, in general, to those of Gyula Kristó. Limiting our discussion to the Alba Iulia political centre, these opinions bring into discussion, once more, a central trend in Hungarian historiography, which minimizes, to the highest extent possible, the political centre existing in Alba Iulia at the threshold between the two millenniums. All arguments are based in particular on the reinterpretation of the sources, and less on the recent archaeological discoveries from the city of Alba Iulia. In Northern Ardeal, where Gyula's centre tends to be located, there is no funerary diversification, like in the case of Alba Iulia city, starting with the 10th century. If the Byzantine presence within a given geographical area may be accepted only based on the existence of the numismatic material, other artefacts being clearly left out of the discussion, here the historic interpretation is lacunal and raises serious question marks. The research conducted so far has revealed at least three cemeteries that can be dated since the 10th century – Alba Iulia – *Brîndușei St.*, Alba Iulia – "*Izvorul Împăratului*" (*Emperor's Spring*) and Alba Iulia – "*Stația de Salvare*" (*Ambulance Station*). These discoveries bring different ethnic and religious communities into discussion. In the 9th century, a certain sector from the Mureş Valley came under the Bulgars' control. This Bulgar presence in the area, which ceased in the 10th century, could be related to the control of the salt mines.

In the context of the political events related to Hungary's defeat at Mohacs (1526) and the disappearance, from the political map of the Hungarian state (during the period 1526-1540), Transylvania fully emancipates from Hungary. The former Hungarian medieval state lost all of its attributes of a sovereign state, its territory being divided between Austria (the North-East), The

³ A. DRAGOTĂ, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit și ritual funerar în Transilvania și în Europa Centrală și de sud-est (sec. IX-XI)*, Alba Iulia, 2006.

Ottoman Empire (the central part – the Buda Pachalic), and Transylvania became an autonomous principality under Ottoman suzerainty. The autonomous principality included the (Transylvanian Saxon and Szeckler) counties, districts and sees from the former voivodeship of Transylvania, the entire Banat (until 1552) and the *Partium* counties. This transformation did not occur much later after 1526, it occurred only in 1541. Therefore, the data presented in the annex referred to, of the EIA documentation, are scientifically accurate and are aimed at the general information of the public.

Another omission imputed by the questioner, apparently rightfully, is related to the year 1867 and its importance for the history of Transylvania. The omission was unintentional, and this date is well-known to the Romanian public, from the history books studied in secondary school and high-school. Most certainly, this date is equally well-known by the Hungarian public.

The timeline 1-2 (p. 11) mentions the reformed Hungarian nobility. Moreover, the EIA documentation, Volume 6, *Cultural Heritage Baseline Report*, includes several references (p. 60, 62, 63, 65) to the existence of the reformed denomination and church in Roşia Montană, and the term “Lutherans” is used once in the document (p. 18).

Concerning the statement regarding the incorrect use of the terms “Lutherans” vs. “Reformists” in subchapter 1.4.8 (*Luteránus közösség helyett feltehetően a kimaradt református vallási közösség értendő. Az etnikai kép egyébként is szűkre szabott fejezetében ez feltűnő pontatlanság.*), please note that the statement is taken out of the context. Originally, it had a general character, regarding the ethnic composition of the population (“*Romanians, Hungarians, Germans, Slovaks and Jews have lived together in harmony in a community where at least five religious denominations (Orthodox, Roman Catholic, Greek Catholic, Unitarian and Lutheran) exist. The increased number of interethnic and interdenominational marriages account for the harmonious situation in Roşia Montană. Nevertheless, this relationship was strained during difficult times such as during World War II, where there was a rise in interethnic tensions (Popoiu et al., 2004).*” (Environmental Impact Assessment Report – Cultural Heritage Baseline Report, 2006, p. 18). In this context, it should be mentioned that the Religious Reform had two components, a Lutheran component, mainly among the Transylvanian Saxons, and a Calvinist component, among part of the Hungarian population in Transylvania. The first to receive the Reform message in Transylvania were the Transylvanian Saxons from Sibiu, Braşov and then Bistriţa. In this respect, see the Chapter “Hungarian Spirituality under the Reform Impact” in the Volume *Romanian-Hungarian Inter-denomination Relationships in Transylvania/Roman-magyar felekezeti közötti kapcsolatok Erdélyben*, editors A. Dumitran, G. Botond, N. Dănilă, Alba Iulia, 2000. Only in 1565, Unitarianism becomes the most important religion of the Hungarians, in parallel with the consolidation of the Calvinistic and Lutheran Reform (*ibidem*). Therefore, it results that the use of the term “Lutherans” is correct.

On the other hand, in his contestation questioner mentions only the aerial archaeological research conducted in 2000, without mentioning that a similar research was also conducted in the summer of 2004, between July 15-17. Both Romanian expertise (for the 2000 flight, the assessment and interpretation was made by specialists from the National Cultural Heritage Design Centre, using aerial photographs of the Roşia Montană area taken in 1960 and 1984, from the archive of the Military Technical Directorate), and foreign expertise were used for this type of investigation. Thus, the 2004 flight was prepared and executed under the direct supervision of François Didierjean, French specialist from the CNRS – Centre National de Recherche Scientifique (see the EIA documentation, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, p. 38). He collaborated, within several projects, with dr. Beatrice Cauuet, for the overfly and archaeological interpretation of archives containing aerial photographs of mining areas in France and Spain. The interpretation made in the case of Roşia Montana by François Didierjean – based on the 2004 flight and aerial photographs archives of 1984, 2000 and 2004 did not bring any new data to change the findings prepared based on the site surveys and researches (see the EIA documentation, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, p. 44).

In addition to this, please note that the following sets of images were acquired for the archive of the Roşia Montană archaeological site:

- SPOT 5 satellite photography (2,5 m resolution) of the Roşia Montană area (2004)

- Orthophotoplans (50 cm resolution) of the Roşia Montană area (2006).

In his contestation, questioner mentions several conclusions written by dr. Beatrice Cauuet, regarding the assessment of the archaeological potential of the historical mining networks from the Roşia Montană area, study conducted in 1999-2000 (see the EIA documentation, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, p. 45). It should also be mentioned that Cărnic massif is not a protected area, except for a part of it, located in the South-East of the massif, respectively the Piatra Corbului area, who had obtained this quality because of the outcomes resulted in the National Programme for Research Alburnus Maior, financed by RMGC.

However, we consider it necessary to remind you the entire set of conclusions written at that time by dr. Beatrice Cauuet:

“[...] – most of these remains are modified by the modern works;

- the extension and relative redundancy of certain types of architecture of the mining works do not justify the intention to preserve them entirely;

- the costs of the preservation works, for an extensive underground mining area, are an element that must be taken into consideration;

- the destruction, following the scientific research of the upper parts of the deposit, will enable the discovery and, finally, the access necessary to continue the scientific research at lower levels, whose present inaccessibility increases the possibility of an excellent state of conservation; this can only be accomplished with the logistics of a modern mining operation, only partly used by the research conducted during the initial stage of the study, but which, subsequently, may enable important discoveries on site.

- through rescue excavations, any modern exploration or exploitation ensures the opportunity for a gradual survey of most of the site [...]”.

Also, it should be mentioned that extensive mining archaeological research has been conducted during the past 6 years in Roşia Montană – under the coordination of the same reputable archaeologist. Thus, at present, the nature, characteristics and distribution of this particular category of archaeological heritage – the historical mine galleries from the Roşia Montană area - are well known. The extensive archaeological research conducted in the underground and the complex specialty studies conducted during the period 2000-2006 have revealed a comprehensive picture of these remains, and led to the adoption of specific measures for the protection thereof. Starting with 1999, the team from the University of Toulouse, specialized in mining archaeology, has conducted a scientific research upon the mining remains from the Roşia Montană site. The 7 km of galleries dating since the Roman age represent the sum of all works of this type identified and mapped in all massifs where research has been conducted, not a unitary system of galleries. Therefore, studying these structures meant knowing them better and also making suitable decisions for their preservation and enhancement.

Based on the results of the research conducted so far (completed for Cetate, Cărnic, Jig but ongoing in Orlea), it was decided to preserve and enhance the following areas of old mining works:

- the Cătălina Monuleşti Gallery – located in the Historic Centre of Roşia Montană, where the most important collection of wax tablets and an ancient mine drainage system had been found in the past;
- the Păru Carpeni mining area – located in the south-eastern part of the Orlea massif, where a system of overlapped chambers equipped with Roman wooden installations (wheels, channels, etc.) was discovered;
- the Piatra Corbului area – located in the south-western part of the Cărnic massif, this area bears traces of the ancient and medieval galleries dug by the fire setting technique;
- the Văidoaia massif area – located north-west of the Roşia Montană village, including segments of surface mining exploitations from the Roman period.

Regarding the old galleries sectors South of the Cărnic massif, following the complete investigation thereof and taking into account the difficult access to this area, the degree of

conservation of these remains, their nature and distribution, as well as the fact that similar works were also discovered in other areas among those mentioned above, the conclusion was that public access thereto was very difficult to develop. Considerable difficulties have been encountered in terms of ensuring the safety conditions and maintenance of experts' access to these galleries. Therefore, the development of public access to these galleries appears to be even more difficult and unfeasible.

Moreover, the security norms regulating the activities of public visits to the European Union museums, to be adopted in Romania as well, are not compatible with the full transformation of the Roman galleries, which are permanently exposed to high risk factors, in a public area developed for tourists. However, we emphasize that significant parts of galleries will be preserved *in situ*, as stated above. As an impact mitigation measure, beside the full investigation and publication of the research results, the experts have deemed necessary to execute a 3D graphic model of these structures, and to execute replicas thereof on a scale of 1:1, to be displayed in the future mining museum to be soon opened in Roşia Montană.

Alternatively, the preparation of a specialty study has been taken into consideration, containing financial estimates related to the full preservation and inclusion in a tourist circuit of the galleries located in the Cărnic Massif. Thus, it should be noted that the investments necessary for the development and maintenance of a public visiting circuit in this massif are not justified from an economic point of view (see the attached brochure entitled Assessment of the costs of development works executed at the historical mining networks from the Cărnic massif prepared in collaboration by the British companies Gifford, Geo-Design and Forkers Ltd.).

Nevertheless, we have to admit that we are confronted with a paradox: in the absence of any research, due to their status of preservation and to the nature of this type of remains, the physical existence of the Roman galleries would be at risk. However, this type of research – known as preventive/rescue archaeological research – is conducted everywhere in the world, in conjunction with the economic interest in certain areas, while the related costs, as well as the costs related to the enhancement and maintenance of the preserved areas are borne by the investors, under a public–private partnership for the protection of the cultural heritage, in accordance with the provisions of the European Convention signed in Malta (1992) on the archaeological heritage protection.

The full text referred to by the questioner in his contestation is “The Roman Catholic faith was introduced in the area after the invasion of Transylvania by the Hungarian Catholic kingdom in the 11th century. Hungarian Catholic dioceses were then set up, in place of the Orthodox dioceses.” (see the EIA documentation, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report, p. 62). We consider this statement to be correct, given that the Great Schism occurred in 1054, and since that moment we can talk about an official separation – *de jure* – of the two religious centres, Constantinople and Rome. However, it should be emphasized that, *de facto*, the distinction between the two had begun since the first centuries of the Christian church. It should not be omitted or minimized that, in the 9th – 10th centuries, the Byzantine Empire exercises a certain influence on Transylvanian territories, through the presence of the ecclesiastic authority of the Constantinople Patriarchy. We believe this historic event casts a new light on the opinion expressed by dr. Visy. Some details related to this issue have already been mentioned above.

In the case of the discoveries from Nanului Valley and Hăbad Brădoaia, the contestor fails to take into account the realities unveiled by the preventive archaeological research conducted in the two areas mentioned above. The “sanctuary buildings” were not discovered here.

The results of this research conducted – by teams of archaeologists from the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology and the National Cultural Heritage Design Centre – in 2001, in the Nanului Valley area, as well as the research conducted by the Institute of Archaeology and Art History in the Hăbad Brădoaia area were published in 2002-2003⁴, also in English.

⁴ The research results were published in *Cronica Cercetărilor Arheologice – campania 2001 (Chronicle of Archaeological Research – 2001 campaign)*, CIMEC publishing house, Buchares, 2002, respectively no. 183 Roşia Montană – Dalea, p. 257; no. 186 Roşia Montană – Hăbad Brădoaia, p. 262-263; no. 190 Roşia Montană –T. I Perimeter (Lajos Szekely property), T. II Perimeter – Drumuş Rozalia, T 1 Area – T 2 – Drumuş Szekely Area; Ioachim Tomuş Perimeter – Nanului Valley. Edificel/edifices T III, p. 266-272.

The sacred edifices identified and investigated on the Nanului Valley and Hăbad Brădoiaia plateau were, from the very beginning, in a precarious state of preservation. This is explained by the very construction of the walls, using rock bound with dirt (polygonal rough style – according to the classification suggested by Ginouves-Martin), and attempting to place the layers horizontally. Practically, at the time of research, the planimetry of the edifices could only be determined graphically. Moreover, in the case of the edifice with absides from the Hăbad Brădoiaia plateau, the edifice planimetry was determined based on the lay-outs of the foundation implantation ditch, practically the negative of the constitutive walls.

Also, all the areas mentioned by you have suffered, in time, until the research was conducted, profound modifications generated by the use of the area during later historic eras, with devastating effects on the integrity of the ancient construction structures, which is also mentioned throughout the entire related scientific documentation.

In the case of the structures discovered in the Hăbad Brădoiaia area, the authors of the research state⁵ that: “All these features appear to indicate powerful disturbances of the site, during various modern works”.

Under these circumstances, your concern is unjustified, since the entire scientific information was recovered.

Also, it must be stated that, in accordance with the legal provisions in force in Romania regarding the archaeological heritage, following the preventive archaeological research, the archaeologists prepared a comprehensive technical documentation regarding these investigated areas. Based on this documentation, the National Archaeology Committee recommended the issuance of the archaeological discharge certificate, which was issued by the Ministry of Culture and Religious Affairs.

The brief description used by the questioner fully reflects the archaeological realities revealed during the six years of preventive archaeological research conducted in the Roșia Montană area. However, please note that there are some discoveries from the medieval age, dated after the 15th century. To quote only some examples, we mention the Nanului Valley area, Ioachim Tomuș property, where the research revealed fragments of un-enamelled tiles and ceramic fragments dated back to the 16th-17th centuries⁶, the discoveries from the Orlea area, Marc Aurel property, where the research revealed⁷ a late medieval habitation level (18th century) which may probably be related to the construction of the two Greek-Catholic churches from Roșia Montană, from 1741 and 1781, respectively.

With regard to the discoveries dating back to the 3rd century, made in the necropolises from Alburnus Maior, note that the numismatic material after the year 160 is very rare, and from an archaeological point of view, within the investigated habitation structures, the abandonment of these sites has been observed in certain cases, (see the case of Tăul Țapului) which may probably date back to the same period. It is certain that something happened with the communities from Roșia Montană, in the last quarter of the 2nd century, in a context which has not yet been entirely clarified by historians and which is probably related to the Marcomanic wars as well as to economic events (the choice of another mining area, considering the possibility that the part of the ore deposit which could be mined with the existing technical means was depleted in the Roșia Montană mining perimeters?) or the re-organization of the Province of Dacia undertaken by the emperor Marcus Aurelius. Moreover, as indicated in the *Historia Augusta*⁸ or by Eutropius⁹ - Marcus Aurelius had to sell by auction his treasury in order to supply equipment for his army and to temporarily restore the finances of the Empire during the Marcomanic wars. This piece of information should not be ignored nor taken out of context as the gold mining operations at Alburnus Maior have probably phased out in that period, aspect which is implicitly

Following this research, the first volume of the Alburnus Maior monographic series was published in 2003, published also in English, respectively Alburnus Maior I, Bucharest, 2003, p. 149-192, 253-384 or, for the English version, p. 147-189, 251-380.

⁵ Alburnus Maior I, Bucharest, 2003, p. 157, including note 59 or, for the English version, p. 155, n. 58.

⁶ Cronica Cercetărilor Arheologice din România (Chronicle of Archaeological Research in Romania) – 2001 campaign, no. 190, p. 272.

⁷ Cronica Cercetărilor Arheologice din România (Chronicle of Archaeological Research in Romania) – 2000 campaign, no. 175, p. 214.

⁸ Scriptores Historiae Augustae, *Vita M. Antonini philosophi*, XVII.4-5.

⁹ Eutropius, *Breviarum Historiae Romanae*, VIII.12-14.

proven also by the last chronological date provided by the wax coated tablets. Over the years, several historians such as Th. Momsen¹⁰, G. Téglás¹¹, C. Daicoviciu¹², S. Mrozek¹³, C. Noeske¹⁴, I. I. Russu¹⁵, D. Protase¹⁶, including you (in the Contestation sent to the Ministry of Environment and Water Management regarding the EIA for the Roșia Montană Project) have expressed their opinions on this issue. The situation of the imperial finances and the Roman Empire in general are known to have recovered after this critical period. This aspect is confirmed both by the ancient sources and by the historical research - if we considered only the fact that Marcus Aurelius recovered his treasury and the fact that the end of the Marcomanic wars had been celebrated with great pomp and games in Rome¹⁷. Marcus Aurelius' successor, Commodus, also spent significant financial resources when he celebrated his enthronement¹⁸. Another proof in this respect is the fact that during Marcus Aurelius' reign, the *aureus* (coin named after Marcus Aurelius) weighed 7.3 g, while during the reigns of Septimius Severus and Caracalla its value raised again to 7.8 g¹⁹, these variations of the monetary circulation being probably a consequence of the aforementioned crisis.

Of course, the fame of the ancient site *Alburnus Maior* is conferred by the fact that the settlement is the place where epigraphic materials of a particular nature were discovered. These documents are particularly important due to their uniqueness and abundance of information they contain. The 25 wax coated tablets preserved and published until present offer detailed information on the economic realities, habitat system, religious life and legal relationships that governed the mining community living here. Probably, more than 40 tablets were discovered initially, however only 32 have been identified with certainty to date (3 were lost in time, however after publication), the artefacts being displayed in several museums in Romania and Hungary. As stated before, the experts unanimously agree that these tablets had been hidden inside mine galleries, difficult to access, at a moment of crisis, probably related to the Marcomanic attacks on Dacia between 167-170 A.D. In the theoretical approach of the research conducted in *Alburnus Maior*, the analysis of the information contained by the wax coated tablets represented an important starting point for the definition of the research methodology.

Thus, it must be underlined that the wax coated tablets were discovered accidentally, *i.e.* not only during specialized archaeological research, in the ancient mine galleries (most of them, 11, were found in the Cătălina Monulești gallery) from the Roșia Montană area at the end of the 18th century and the first half of the 19th century. During the last approximately 150 years, although the ancient mine galleries have been re-opened and massively re-exploited, and although specialized archaeological research has been conducted upon these structures since 2000 until present, no more such artefacts have been discovered.

Nevertheless, it should be emphasized that the wax coated tablets mention the ancient toponym of *Alburnus Maior* – nine references (including indications of locations such as *statio Resculum, vicus Pirustarum*; TabCerD I, II, IV, V, IX, X, XIII, XIV, XVIII, XXI)²⁰. But it is not very certain that this was the name of the Roșia Montană site, therefore the exact identification of this toponym's significance is one of the desiderata of the future research.

During the eight years of research conducted in Roșia Montană (annual missions of 2 to 4 months, since 1999 until 2006), more than 70 km of underground mining works from different epochs have been surveyed, two thirds of them being located in the Cărnic and Cetate massifs. Examining the recent galleries, executed in the 20th century, the French team which included Romanian archaeologists and geologists from Deva, Cluj and Bucharest specializing in mining

¹⁰ CIL III, p. 921.

¹¹ Archeologiai Közlemenek, XVI, 1886, p. 43.

¹² *Les castella Dalmatarum de Dacie. Un aspect de la colonisation et de la romanisation de la province de Dacie*, Dacia, n. s. II, 1958, p. 258 – 266.

¹³ *Aspects sociaux et administratifs des mines d'or romaines de Dacie*, în Apulum VII, 1, 1968, p. 201-208; *Les prix dans les mines d'or de Dacie au II-ème siècle de n.é.*, în Apulum IX, 1971, p. 443-452 ; *Die Goldbergwerke im römischen Dazien*, în ANRW, II, 6, 1977, p. 95 – 109.

¹⁴ *Studien zur Verwaltung und Bevölkerung der dakischen Goldbergwerke in römischer Zeit*, în BJ 177, 1977, p. 271-416.

¹⁵ *Inscriptiile Daciei Romane* (IDR), vol. I, Romanian Academy publishing house, Bucharest 1975, p. 175

¹⁶ *Istoria românilor*, vol. II, Romanian Academy publishing house, Bucharest, 2001, p. 178.

¹⁷ Eutropius, *Breviarum Historiae Romanae*, VIII.12-14.

¹⁸ Herodian, *Historia de imperio post Marcum*, I.7.1.-4.

¹⁹ *Aspects sociaux et administratifs des mines d'or romaines de Dacie*, Apulum VII, 1, 1968, p. 310.

²⁰ *Inscriptiile Daciei Romane* (IDR), vol. I, Romanian Academy publishing house, Bucharest, 1975, p. 187.

archaeology, was able to differentiate, of the 70 km or underground mining works, approximately 53 km of recent works (the 19th – 20th centuries), 10 km of modern works, “excavated” using explosive (the 17th-18th centuries) and almost 7 km of ancient mining works involving excavation by iron tools (chisel and hammer) or fire, not 10 km of Roman galleries, as stated by the questioner. Nevertheless, please note that we are not talking about a continuous structure. The 7 km of galleries dated back to the Roman age constitute the sum of all works that have been identified and mapped, from all the areas researched, and not a continuous system of galleries. Thus, according to the findings of the team of French mining archaeologists involved in the research, most of the Roman galleries have been revisited and partially re-mined by generations of miners, throughout the centuries. This is why most of the works dated back to the Roman age are partly damaged by the modern works involving explosive, executed since the 17th century, when blasting with explosive was introduced in European mines. Consequently, most of the general plan of the ancient mining works may be reconstructed only based on the remains of the ancient walls, preserved in the ceiling or floor of the works.

For further information on the history of the research and the main discoveries related to the historic galleries at Roșia Montană, as well as for the specialists’ conclusions on the matter, please consult the attached brochure. Detailed information on the complex issue of the ancient mining works at Roșia Montană, and on the research results, are available in the EIA Report, Volume 6, Cultural Heritage Baseline Report (pages 32, 36-55, 83-109).

For a brief presentation of the history of the research and the main discoveries related to the historic galleries at Roșia Montană, or for the specialists’ conclusions on the matter, as well as the assessment of a potential tourist circuit including the historic mining structures at Cârnic, or the opinions formulated in 2004 by Edward O’Hara, General Rapporteur on the Cultural Heritage of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, please consult the annex entitled “Information on Roșia Montană Cultural Heritage and Related Management Aspects” and the “Assessment of the costs of development works executed at the historical mining networks from the Cârnic massif”, as well as the attached English version of the O’Hara report.

The preventive/rescue archeological research conducted anywhere in the world is closely connected to the economic interest for certain areas, and its costs together with development and maintenance costs of protected areas will be provided by the investors. Therefore, a private-public partnership for the protection of cultural heritage is established pursuant to the provisions of the Malta Convention (1992) on the protection of archeological heritage. All preventive archeological researches conducted at Roșia Montană starting with 2001 and until now have been developed within a complex research program. On this, the necessary permits to conduct preventive archeological research have been issued. The archeological researches have been scientifically coordinated by the National History Museum of Romania. 21 Romanian and 3 international institutions have been involved in their development. All researches have been conducted pursuant to current in force legal provisions. The researches conducted during each archeological campaign are endorsed by the Ministry of Culture and Religious Affairs based on the annual plan for archeological research endorsed by the National Archaeology Committee. The preventive archeological research conducted within the perimeter of Roșia Montană Project has been developed by using specific techniques, i.e. by surveying all accessible areas that were at the same favorable for human dwelling. This has been done by taking into account the available references and the observations performed during the archeological surveys, the geophysical studies and the analysis of photogrammetric flight. The development of archeological surface researches has been conducted when required by the existing archeological needs. At Roșia Montană, the archeological researches have been conducted on large areas, being exhaustive for the areas with a certain archeological potential. THEREFORE, ALL PERIMETERS FOR WHICH THE PROCEDURE OF ARCHAEOLOGICAL DISCHARGE HAS BEEN CONDUCTED HAVE BEEN FULLY RESEARCHED.

The archeological remains from Roșia Montană have been studied during a 7 year period and have allowed us to thoroughly learn them and at the same time to take several important measures with respect to their conservation and development (please see the EIA suite of documents, volume 32, Management Plan for the Archeological Heritage of Roșia Montană area). The development plans of the RMGC’s proposed mine have taken into account the results

of the archeological researches developed during 2001. Consequently, several protected areas have been delineated where the most representative cultural heritage values of the area will be preserved and developed in situ, as follows:

- Roman funerary monument from Tău Găuri;
- The Carpeni hill area, which has been designated as an “archeology reservation” due to the fact that many Roman archeological evidences are concentrated within this perimeter, being a sacred and a funerary area dating from the same period and also of the Păru Carpeni mining area within the zone located in the south-eastern part of Orlea Mountain, where a system of overlapping chambers equipped with Roman wood installations (wheels, channels etc.) required for draining mine waters;
- Piatra Corbului – an area located in the south-western part of Cărnic Mountain. Here there are traces of antic and medieval operations developed by using water and fire
- Roșia Montană Historic Center where 35 historic monument houses are maintained, Tăul Anghel, Tăul Brazi and Tăul Mare, the Văidoaia Mountain where traces of antic open pit mining operations are maintained, and also the famous Cătălina Monulești Gallery where the largest number of wax-coated tablets have been found.

With respect to the opinion of the questioner, according to which “The mobile and fixed inventory discovered is so rich, and it will be critical to maintain and exhibit them where they have been found”, we believe that this is a subjective opinion that does not consider the opinions of many archeologists involved in the archeological research developed at Roșia Montană archeological site and the current European applicable practices on preventive archeology.

With respect to the necropolis discovered at Roșia Montană and the questioner’s suggestion regarding in situ conservation of graves together with their funerary monuments, we strongly believe that the following aspects need to be presented:

- The archeological research from Roșia Montană conducted since 2001 has been scheduled as a preventive archaeological research and not a research that will *a priori* establish the development of a large archeological park within this area, considering the fact that there are several realistic factors regarding the existing knowledge on archeological and cultural heritage from Roșia Montană, its spatial distribution and conservation status, the impact of constant mining operation and accompanying human dwelling (these have continuously existed throughout 7 centuries), and also the proposal of RMGC to extend the open pit mining operations.
- Only in the case of several graves discovered within these necropolis, where archeological evidences have been discovered that prove the existence of funeral enclosures. In fact, we speak about 9 cases: 3 rectangular enclosures built with stone that have been researched between 2001 and 2002 within the necropolis from Hop Găuri²¹, a circular monument built from stone that has been researched during 2002 within the necropolis from Tăul Cornei²², 2 rectangular enclosures built from stone that have been researched between 2004 and 2005 within the necropolis from Țarina²³ and, finally, 3 rectangular enclosures built from stone (among them one has an uncertain functionality) that have been researched between 2004 and 2006 within the necropolis from Pârâul Porcului – Tăul Secuilor²⁴. The constructive features and the preservation status of these archeological monuments haven’t determined the researchers to propose *in situ*

²¹ See the Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2001 campaign, no. 181, Roșia Montană, Location: Hop, p. 252-254; Alburnus Maior I, 2003, p. 205-206, 248, fig. 34/3; Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2002 campaign, no. 62, Corna, Location: Tăul Găuri, p. 104-105.

²² See the Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2002 campaign, nr. 61, Corna, Location: Tăul Cornei, p. 92-104.

²³ See the Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2004 campaign, nr. 189, Roșia Montană, Location: Țarina - Zona Kapolna, p. 298-313; Chronicle of Archeological Researches in Romania –2005 campaign, nr. 157, Roșia Montană, Location: Țarina, p. 297-299.

²⁴ See the Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2004 campaign, nr. 187, Roșia Montană, Location: Tăul Secuilor/Pârâul Porcului, p. 291-297; Chronicle of Archeological Researches in Romania – 2005 campaign, nr. 158, Roșia Montană, Location: Tăul Secuilor/Pârâul Porcului, p. 299-301.

conservation of these remains.

- A particular discovery regarding their features is represented by the circular funerary monument from Tău Găuri²⁵ that will be preserved *in situ*.
- There are very few examples of funerary stars or items related to the funerary architecture (i.e. lions, pin cones, etc.) discovered within the area of the necropolises of Roșia Montană that will allow formulation of several important statements regarding the existence of several funerary edifices; here we would like to underline that some of these have been discovered by chance, prior to year 2000, and other have not been discovered *in situ*, but under stratigraphic conditions that are significantly disturbed.
- There are for sure graves with stone rings, but the constructive features and conservation status of these archeological monuments have not made the researches to propose their *in situ* conservation.

On the other hand, it is recognized the fact that the document prepared on issues regarding the ethnographic, architectural, and industrial heritage is very well prepared, but the the questioner considers that the “characterization of oral history, and popular and religious traditions is rather poor”. We believe that it is necessary to remind that there is a baseline conditions report included in the EIA suite of documents that has *a priori* a synthetic character. Thus, the aspects emphasized by the questioner are presented in the EIA prepared for the Roșia Montană Project, volume 6 – Baseline Conditions Report, p. 26-27, 29-31, 53, 55-59, 106-111, where it is clearly showed that a monographic volume on ethnographic studies conducted at Roșia Montană has already been published, namely *Alburnus Maior*, Anthropos series - 2001 Roșia Montană Ethnographic Study – published both in Romanian and English in 2004 under the coordination of Mrs. Paula Popoiu, PhD and Mrs. Georgeta Stoica, PhD researchers of National Museum of Village “Dimitrie Gusti” from Bucharest. We would like to underline the fact that the editorial plans regarding the *Alburnus Maior* monographic series (EIA suite of documents, volume 14, Section 4.9., p. 49-50) clearly state that within this series at least two additional volumes will be published dedicated to ethnographic and oral history researches.

With respect to the historic monuments of Roșia Montană the following clarifications need to be presented:

- RMGC currently owns 14 historic monument buildings from a total of 39 buildings which have been classified as historic monuments and included in the List of Historic Monuments²⁶ (2004). These acquisitions have been conducted in full compliance with the legal procedures provided by Law 422/2001. Upon their acquisition these buildings had different conservation statuses; this has been mentioned in the purchase agreements as well as in different photographic inventories conducted from the moment they have been purchased until now.
- Due to the fact that immediate duties of landlords of historic monument buildings consist of their maintenance, we have established upon the initiation of acquisition process (2003) a maintenance team of 10 individuals having closely related professions to constructions field.
- We are currently in the final stage of preparing the specific documentation required to initiate restoration works for 11 such buildings located within Square (Piata) area from Roșia Montană – which are own by RMGC.
- The funds will be assigned by the company during the following years provided that the project is implemented, and that will allow conducting conservation, restoration and maintenance works within the protected area of Roșia Montană Historic Center, as well as for the historic monument buildings located outside this area. The amount will amount to US\$3,385,000 (according to EIA suite of documents, volume 33, Part II, Management Plan for Historical Monuments and

²⁵ Mihaela Simion, V. Apostol, D. Vleja, *Circular Funerary Monument from Tău Găuri*, *Alburnus Maior* II, 2004, *passim*.

²⁶ Published in the Official Gazette, no. 646 bis, from 16.07.2004.

Protected Zone from Roşia Montană, p. 74-92, 93-94, 100).

We see that the questioner states within its contestation the fact that the history of Roşia Montană is closely connected to the mining operations developed here, a socio-economic relation being sure on this matter. We see that Mr. Visy, PhD also agrees with the fact that the industrialization process of this area had a significant impact on the population, being critical to underline the overall impact on the town, to include the impact upon its cultural heritage.

With respect to the opinion issued by the questioner, we would like to make the following remarks:

- The fact that Mr. Visy does not agree with the conclusions of the Chapter 5.2.2. “The Context of Roman Gold Mining” presented in volume 6 of EIA suite of documents, it is merely his own personal option
- As indicated within the abovementioned volume, several mining localities exist within a 50Km radius around Roşia Montana where evidences of Roman mining operations exist, but also from XIV-XV centuries and until contemporary era (Ruda Brad, Săcărâmb, Zlatna, Almaş, Bucium, Baia de Arieş, Băiţa, Stăniţa)
- Gold mining operations developed at Roşia Montană cannot be documentary proved “from antiquity until now” – as stated by Mr. Visy, PhD – because a hiatus of approx. 1000 years exists with respect to the archeological and historical evidences related to area’s dwelling and mining development. This period starts from IIIrd century and ends in late XIIIth century
- The conservation status and the characteristics of the historic mine galleries from Roşia Montană have been included in the scope of work of a specific study conducted by Mrs. Beatrice Cauuet, PhD, and the conclusions being clearly stated within the EIA suite of documents, volume 6, p. 26, 32-53, 79-105.

With respect to the reference that you have made regarding the fact that UNESCO has included in 2003 the wax-coated tablets within the spiritual heritage, we respectfully inform you that we are not aware of this and that this UNESCO action has never been communicated to the Ministry of Culture and Religious Affairs, or to the National Museum of History of Romania, respectively, considering the fact that during 2004, Roşia Montană site has been visited by Mr. Mounir Bouchenaki, PhD and official representative of UNESCO. We would like to underline the fact that the following national or governmental institutions are entitled to manage monuments listed on the List of World Heritage (UNESCO monuments) and to initiate the procedures required to include such monuments on the abovementioned list: Ministry of Culture and Religious Affairs, National Institute of Historic Monuments and the National Committee of Historical Monuments. The provisions regarding these specific attributions are defined by the Romanian legislation on historical monuments, i.e. Law 259/2006. The wax-coated tablets are in the collections of Aiud Museums (2 parts of a triptych), Bucharest (2 tablets), Cluj (11 tablets, and out of these 6 are special), Sebeş (one special tablet), Budapest (13 tablets), as well as the ones of Battyaneum Library of Alba Iulia (one tablet) and “Timotei Cipariu” Library of Blaj (2 tablets) are assets of mobile heritage that benefit from the protection measures provided under specific legislation of Romania. The wax-coated tablets that are in the possession of National Museum of History are classified as belonging to the category *Thesaurus of National Mobile Cultural Heritage of Romania*.

The mistake emphasized by Mr. Visy Zsolt, PhD regarding the correct reference of “Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium” has occurred involuntarily due to editing process of volume 6 of EIA suite of documents, and that is why we are now mending this mistake: the correct reference is Visy, Zs, 2003, Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium, Visy Zs. *et alii* (ed.), Budapest.

With respect to the rest of the references published under the ICOMOS logo within “Heritage at Risk” series, please be advised that these hadn’t been referenced because we do not believe that they are representative independent points of view with respect to existing archeological realities from Roşia Montană. The document referenced by the questioner edited by ICOMOS Romania states the fact that there is a threat against the cultural heritage of Roşia Montana,

both due to the absence of several programs for economic revitalization necessary to develop rural cultural tourism and the absence of several traditional activities, and the proposal to develop a new mining project; it is emphasized the fact that an archeological research program has been established and several urbanism documentations are in development through which several compromise solutions are sought²⁷.

All documentations referenced by Mr. Visy, PhD, although edited after 2001, ignore the fact that during 2000 a first preliminary study has been prepared to assess the archeological and cultural heritage of this site considering the fact that no archeological researches had been conducted previously to this date. Moreover, nowhere it is stipulated the fact that starting with 2001, Ministry of Culture and Religious Affairs from Romania has decided to initiate a National research Program entitled *Alburnus Maior*, a program coordinated by the National Museum of History from Romania where 21 Romanian and 3 international institutions are involved.

The resolutions and the positions of ICOMOS (2001, 2003, 2005), ICAHM and CIAV respectively are compliant with the role of these bodies, i.e. to protect the cultural heritage, but are based largely on several information that are somehow subjective and not objective. These bodies have never requested a point of view from the experts directly involved in the research program of cultural heritage from Roșia Montană, choosing to collect their information from several one-sided and subjective reports/letters, prepared by opponents of the mining project.

This issue has been mentioned by Mr. Mounir Bouchenaki, UNESCO official who visited Roșia Montană during fall of 2004, and encouraged dialogue and cooperation to find suitable solutions for the coexistence of the necessary industrial development and the scientific development or, if that is the case, the conservation of cultural heritage. In his view, better media coverage of the work of Roșia Montană team, of their results would probably counter fight the misinformation existing at that time, but also today, within our European colleagues from archeology field, some being signatory parties of several protest usually called upon. On this, several experts from the research team from Roșia Montană took part in national or international congresses and conferences where they have presented the results of their researches and their opinions with respect to the Roșia Montană site.

Pursuant to the requirement of the Ministry of Environment and Water Management and Ministry of Culture and Religious Affairs, within EIA's suite of documents of Roșia Montană Project, several specific management plans have been prepared to manage and preserve heritage values from Roșia Montană area provided that the mining project is developed (please see the Report on Environmental Impact Assessment Study, volume 32-33, Plan M – Management Plan for the Archaeological Heritage from Roșia Montană area, part I; Management Plan for Historical Monuments and Protected Zone from Roșia Montană, part II; Cultural Heritage Management Plan, part III). Within these plans, the duties and responsibilities of the company are detailed, pursuant to the decisions issued by central administration authorities; these being assumed provided that its project is implemented, and they cover the protection and conservation of heritage values from Roșia Montană area: surface and underground archeological remains, historic monument buildings, protected areas, elements of immaterial heritage, elements of cultural landscape, etc.

All protection and development measures summarized in the management plans will be subsequently analyzed by the Ministry of Culture and Religious Affairs during the permitting process established by the procedure for issuing the environmental permit for Roșia Montană Project, and the ministry will consequently issue a point of view pursuant to the legal provisions and its attributions.

There aren't any legal requirements that would forbid the development of preventive archeological researches within areas with identified and listed archeological heritage, as it is the case of Roșia Montană area. Therefore, the construction works required by the development of the project would not impact areas that haven't been researched from archeological point of view. The researches will be developed pursuant to the Romanian legal requirements, and international recommendations and practices. Thus, extensive preventive archeological

²⁷ See the text of the report at the following web address: <http://www.international.icomos.org/risk/2001/roma2001.htm>

researches have been developed at Roşia Montană between 2001 and 2006, and based on their results the archeological discharge certificate has been secured or the necessary conservation and protection measures have been imposed for certain areas.

Mining Law no. 85/2003, under art. 11 stipulates the following:

“(1) Carrying out mining activities on the lands on which are located historical, cultural, and religious monuments, archeological sites of important interest and natural reservation, sanitary protection areas, hydrogeological protection perimeters to the water sources, as well as instituting the legal lien for mining activities over such lands is strictly forbidden

(2) Exceptions to the provisions of paragraph (1) above shall be established by Governmental Decisions, with the acceptance of competent authorities in the respective fields and by establishing damages compensation measures.”

With respect to the provisions of this law and the statements issued by the questioner, we would like to state the following:

- The Romanian legislation governing the protection of archeological heritage and historical monuments doesn't provide a definition for the term “archeological sites of special interest”.
- The concepts included in current legislation on archeological heritage are presented and defined by Law 258/2006 art. 2 - (1), referencing and amending previous legal norms, like Governmental Ordinance no. 43/2000, Law no. 378/2001, and Law no. 462/2003)
- The concepts of current legislation governing the historical monuments are included and defined by Law no. 259/2006 art. 2 - (1), referencing and amending Law no. 422/2001)
- Taking into account all abovementioned definitions, as well as the definition used in Mining Law, we strongly believe that there are no legal provisions included in the questioner's statement, especially because the questioner has referenced a conclusion issued by experts by pulling it out of its context and not by presenting an exact quotation.

Mining Law does not forbid conducting procedures of archeological discharge, but allows the Government to be entitled on exceptional cases, based on the Mining Law to establish through a decision the situations when mining operations are allowed to be developed without observing general applicable legal provisions. These are provided by the Governmental Ordinance no. 43/2000 and Law no. 422/2001. Such governmental decision is not necessary for the Roşia Montană project because RMGC is observing the provisions and procedures of Governmental Ordinance no. 43/2000 (with subsequent amendments and alterations) and Law no. 422/2001 regarding the archeological discharge of lands that will be impacted by mining activities, and these lands will be returned to current human activities pursuant to the provisions of the law. Concurrently, for existing values of cultural heritage of Roşia Montană perimeter and listed pursuant to the provisions of the law, the Project stipulates that several protected areas will be established and within these areas no mining activities will be developed, as well as *in situ* conservation for historic monuments located outside this area.

Pursuant to the Mining License no. 47/1999, RMGC has secured the right to conduct mining activities within Roşia Montană Perimeter, which includes Orlea Mountain, and other areas governed by a certain protection regime. If the interdiction established through art. 11 has been supreme, Mining Law would have provided the legal prohibition to establish mining perimeters where areas that are governed by a certain protection regime exist.

There is no such interdiction. Furthermore, the Governmental Ordinance no. 43/2000 regarding the protection of archeological heritage and designating several archeological sites as areas of national interest, with its subsequent alterations and amendments (“Governmental Ordinance no. 43/2000”), as well as Law no. 422/2001 regarding the protection of historic monuments, republished (“Law no. 422/2001”), all these legal requirements provide specific procedures to return the respective land to current human activities by declassifying the historical monuments and by granting the archeological discharge. These procedures are the applicable regulations for every case requiring a construction authorization for lands governed by a protection regime. Pursuant to the provisions of the Law 422/2001, amended by Law 259/2006, it is possible to

legally conduct the declassification procedure considering the archeological discharge in case of archeological sites pursuant to the endorsement issued by the National Archeology Committee of the Ministry of Culture and Religious Affairs. Pursuant to the provisions of the law, the archeological discharge is the procedure through which it is confirmed the fact that a land where archeological heritage is identified may be returned to current human activities (Law no. 258/2006, art. 5, (2)). Based on the provisions of Governmental Ordinance no. 43/2000, supplemented by Law 378/2001, Law 462/2003 and Law 258/2006, art. 7 (a) the investor must finance “the establishment of measures that will be detailed and the necessary funds to conduct preventive archeological research and archeological surveillance, as the case may be through investment’s feasibility study and technical design together with the protection of archeological heritage or the archeological discharge of the area impacted by such works or measures, as it is the case.”

Thus, by taking into account current legal provisions, preventive archeological researches and related studies that have been conducted at Roşia Montană between 2000 and 2006 are seen as a mandatory and intrinsic condition regarding the protection of archeological and cultural heritage of this area, respectively for learning, understanding and researching nature, and the characteristics and distribution of heritage values – archeological sites and historic monument buildings, as well as protecting and developing them provided that the mining project proposed by RMGC is implemented.

The development plans of the future mine proposed by RMGC have taken into account the results of archeological researches conducted starting with 2001. Therefore, many protected areas have been delineated where the most representative heritage values will be preserved *in situ* and developed, as follows:

- The area of the Roman funerary monument from Tău Găuri;
- The area from Carpeni hill designated as “archeological reservation”, considering how many archeological evidences exist here regarding Roman edifices, a sacred area and a funerary dating from the same period and the mining sector of Păru Carpeni from the area located in the south eastern part of Orlea Mountain where a system of overlapping chambers have been discovered equipped with Roman wooden installations (wheels, channels, etc.) for draining mine waters;
- Piatra Corbului – an area located in the south eastern part of Cărnic Mountain. Here the traces of antic and medieval operations developed by using fire and water have been preserved
- Roşia Montană Historic Center – where 35 historic monument buildings are preserved, the lakes: Tăul Anghel, Tăul Brazi and Tăul Mare, Văidoaia Mountain where traces of antic open pit mining operations are preserved, and also the famous Cătălina Monuleşti Gallery where the largest number of wax-coated tablets have been discovered.

Extensive heritage researches and studies have been conducted between 2000 and 2006 and they have allowed delineating a large picture of these values that belong to the national heritage, as well as adopting specific measures with respect to their protection.

During March 2006, a specific study has been conducted with respect to the conservation of each historic monument building. The study entitled “Geomechanical Study conducted to determine the effects of blasting operations on the constructions that are located in the protected area” has been conducted by IPROMIN and Bucharest Technical University of Constructions, institutions with an extensive expertise in the field of construction safety. This study proposes immediate measures with respect to the consolidation of all these buildings. Moreover, the same institutions have been conducted an experimental study to measure the vibrations propagated by the blasting operations on the protected area of Historic Center and in the area of this group of historic monument buildings located outside the protected area. Measurements have been conducted by simulating a major blasting that used 3000 kg of explosives, detonated under normal conditions, with no delayed stages or other state-of-the-art technologies, which are currently used by modern mining.

The preventive archeological research has been conducted within the entire potential impact

area of the mining project. It is true that within inhabited areas and the areas covered with waste dumps, it was impossible to conduct researches. That is why for the entire duration of construction and operation stages, archeological surveillance and a protocol for random discoveries will be implemented. With respect to the historic center area, several archeological surveys and researches have been conducted, and these will continue during the following years. With respect to the new town from Piatra Albă, located in the lower part of Roșia Valley, we would like to underline the fact that preventive archeological researches have been conducted here and based on their results the archeological discharge certificate has been secured during 2002.

Many antic galleries were inaccessible prior to 2000, and considering the development of underground preventive archeological researches, extensive efforts have been made to reopen them in safe conditions. There is a theoretical possibility that some artifacts may still be found in galleries that haven't been researched yet. Currently the entire ancient network of galleries is thoroughly researched by an expert team of French archeologists from the Toulouse Le Mirail University. At several locations the surveys have been completed – as it is the case of Cârnic, Cetate and Jig Mountains, but in other areas the researches are in development – as it is the case of Cătălina-Monulești, Păru Carpeni and Orlea-Țarina Mountain. The professionalism of the French-Romanian team, the care they pay to ancient discoveries is exemplary proven by their discovery of an ancient drainage system of mine waters of Roman age, which has been discovered at Păru Carpeni in 2004 and by the way in which the underground research has been conducted during the last 6 years. Through this approach, the heritage values of Roșia Montana and especially the ones discovered in the underground won't be lost and destroyed, but studied and brought into the attention of the public in the most professional manner. Moreover, we would like to remind you that Cătălina Monulești Gallery is central in our plans prepared for the development of the mining heritage from Roșia Montană. This is because inside this gallery the most significant series of wax-coated tablets have been found.

The point of view expressed by Mr. Visy represents in our view a rather personal one. We would like to underline the fact that urbanism documentations necessary for the Roșia Montană Project, including the one for the PUZ of Roșia Montană Historic Center are prepared by Romanian based renowned architecture companies, certified pursuant to the norms of Ministry of Culture and Religious Affairs and compliant with all current in force legal requirements. During the last 7 years, extensive researches and studies have been conducted to learn, preserve and develop the cultural heritage of Roșia Montana.

The protest letter signed by those 1038 experts is the result of a mobilization action of scientific world initiated by Mr. Ioan Piso, PhD, and by Mr. Volker Wollmann, PhD between 2001 and 2002. The signatures of scientific personalities have been collected by presenting a standard letter, edited by those two Romanian researchers, without mentioning the fact that during 2000, only a preliminary study has been conducted to assess the archeological and cultural heritage of Roșia Montană. Before this moment no real archeological researches have been conducted. Moreover, nothing was mentioned regarding the fact that during 2001, the Ministry of Culture and Religious Affairs from Romania has decided to initiate a National Research Program entitled *Alburnus Maior* with specifically defined aims.

During this action of collecting signatures, between 2001 and 2002, extensive preventive archeological researches have been conducted at Roșia Montană pursuant to the aims included in the National Research Program. This also has not been mentioned by the initiators of that letter of protest and by its signatory parties that has been invoked by the questioner. All these realities have been eluded in the respective letter, and the individuals who signed it had been induced by the false impression that the mining operation has already been initiated without conducting preventive archeological researches and without adopting satisfactory measures to manage cultural heritage issues, claiming that the Romanian researches and competent authorities have broken the international legislation of this field.

We believe that the statement of Mr. Visy, PhD, according to which “[...] also, the local experts that are researching the archeological heritage are against the project [...]”, is unfounded considering the fact that over 600 individuals from Romania are active on this field, and the archeological team from Roșia Montană consisted of more than 80 archeologists per year, and

the fact that only 40 individuals have expressed their opposition to the project. And on this occasion, the initiators of the protest letter haven't presented the truth about the preventive archeological research conducted at Roşia Montană and its accompanying results.

With respect to the point of view expressed by the Romanian Academy, we must underline the obvious paradox. On one hand we see the public position expressed by this scientific institution, and on the other, it is well-known the involvement of two specific institutes of this institution in the "Alburnus Maior" Research Program ("Vasile Pârvan" Archeology Institute from Bucharest, and the Institute of Archeology and Art History from Cluj Napoca).

Taking into account the results and conclusions of those 7 years of research conducted at Roşia Montană, several proposals have been issued within the EIA suite of documents regarding the development of cultural tourism. The tourist potential of Roşia Montană may be developed in the future by starting with the following items:

1. mobile and fixed archeological heritage values
2. historic monument buildings, protected area of Roşia Montană Historic Center and landscape elements from lakes area
3. industrial heritage values of the former mining operation and of the future mining one that is proposed by RMGC
4. immaterial heritage values – traditions, custom, etc.

Taking into account the importance of cultural heritage from Roşia Montană and the legal requirements, S.C. Roşia Montană Gold Corporation S.A. has pushed forward a US\$10 million budget between 2001 and 2006. Furthermore, taking into account the results of the researches, experts' opinions and decisions taken by competent authorities, the company assigned a US\$25million budget for the research, preservation and restoration of cultural heritage of Roşia Montana during the following years. This budget was disclosed to the public in the EIA in May 2006 (see Report on Environmental Impact Assessment Study, vol. 32, Management Plan for the Archeological Heritage from Roşia Montană area, p. 78-79). Thus, the researches from Orlea area will be continued, but a **modern Mining Museum** is anticipated to be constructed and this museum will have exhibits of **geology, archeology, industrial heritage and ethnography**, together with the establishment of tourist access in **Cătălina-Monuleşti** Gallery and at **Tău Găuri** monument, as well as **conservation and restoration of those 41 historic monument buildings and of the protected area Roşia Montană Historic Center**.

As an alternative to the proposals issued in the EIA, a specific study has been conducted to make several financial estimations regarding full conservation of Cărnic galleries and the establishment of a tourist circuit for them. Thus, it must be underlined that the necessary investments to establish and maintain a public tourist circuit open for visiting within this mountain region, amounts to a figure that is not economic (see the enclosed brochure entitled Assessment of the costs of development works of the historic mining networks from Cărnic jointly prepared by the UK-based companies: Gifford, Geo-Design and Forkers Ltd.).

Moreover, regarding the fact that tourist may have access to these galleries, please see below the quote on this issue from the official report prepared by Eddie O'Hara (MP) (General Rapporteur on the Cultural Heritage) and Christopher Grayson (Chief Secretary for Culture, Science, and Education), both being official representatives of General Assembly of the Europe Council.

- [...] "Concern has been expressed by critics over the procedure (allegedly superficial archaeological discharges) and conservation ethics, involving the programmed destruction of Roman galleries. **This concern does not appear to be entirely justified**. The reworked galleries in the areas of the main pits Cărnic and Cetate appear empty of any archaeologically interesting remains. **Tourist access to most galleries would be impossible**. However the condition must clearly be imposed of continued archaeological excavation and monitoring of what is found." [...]

- [...] "Research does not necessarily imply the need for everything found to be preserved and the academic ideal of total in situ preservation is perhaps not always and altogether

appropriate in a situation of rescue archaeology and a commercial world. This is certainly so in the case of in situ preservation of the Roman galleries at Rosia Montana. There are over 5 km of them, apparently with a limited variety of distinctiveness between them and few surviving remains in them. Most of them are inaccessible, indeed dangerous of access to tourists. Alternative proposals such as designation of the whole area as a cultural landscape to be developed for tourism lack viability.” [...]

Pursuant to the requirements of Ministry of Environment and Water Management and Ministry of Culture and Religious Affairs, specific management plans to manage and preserve the heritage values of Roșia Montană have been prepared as part of EIA suite of documents, provided that the mining project is implemented (see Report on the Environmental Impact Assessment Study, vol. 32-33, Plan M – Cultural Heritage Management Plan: Management Plan for the Archaeological Heritage from Roșia Montană area, part I; Management Plan for Historical Monuments and Protected Zone from Roșia Montană, part II; Cultural Heritage Management Plan, part III).

Details related to the duties and responsibilities are included in these management plans. These duties and responsibilities have been assumed by the company pursuant to the decisions of central cultural administration, provided that the mining project is implemented, and they refer to the protection and conservation of heritage values from Roșia Montană area: surface and underground archeological remains, historic monument buildings, protected areas, elements of immaterial heritage, elements of cultural landscape, etc.

We hope that these additional data will ensure a better understanding of the project proposed by our company (RMGC).

REFERENCES

- *** *Istoria Românilor*, vol. I–IV, Academia Română, București 2001.
- *** *Istoria Transilvaniei*, vol I, (ed. I. A. Pop, Th. Năgler), Cluj-Napoca 2003.
- *** *Spiritualitate transilvană și istorie europeană* (editori I. Mârza, A. Dumitran), Alba Iulia 1999
- D. ALICU, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Amfiteatrul*, I, Cluj, 1997.
- Gh. ANGHEL, *De la vechea Mitropolie Ortodoxă a Transilvaniei la Episcopia de Alba Iulia*, Alba Iulia 1993.
- R. ARDEVAN, *Viața municipală în Dacia romană*, Timișoara, 1998.
- M. BĂRBULESCU, D.DELETANT, K. HITCHINS, Ș. PAPACOSTEA, P. TEODOR, *Istoria României*, București 1998 (reeditată în 2002 și 2003).
- L. BÂRZU, S. BREZEANU, *Originea și continuitatea românilor. Arheologie și tradiție istorică*, București 1991.
- A. BEJAN, *Banatul în secolele IV-XII. Continuitatea daco-romană, etnogeneza românească și începutul feudalismului în sud-vestul Daciei Traiane*, Timișoara 1995..
- A. BEJAN, *Dacia Felix. Istoria Daciei Romane*, Timișoara, 1998.
- D. BENEĂ, *Dacia în timpul lui Aureliaus, Banatica*, 13, 1995, p. 149 – 170.
- D. BENEĂ, *Dacia sud-vestică în secolele III – IV*, Timișoara, 1996.
- GH. BRĂȚIANU, *Tradiția Istorică despre întemeierea Statelor Românești*, București, 1945.
- I.H. CRIȘAN, *Burebista și epoca sa*, ed. a II-a, București 1977.

- C.DAICOVICIU, *La Transilvania Nell'Antichità*, București, 1943.
- C. DAICOVICIU, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București 1954.
- H. DAICOVICIU, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj-Napoca 1972.
- H. DAICOVICIU, Șt. FERENCZI, I. GLODARIU, *Cetăți și așezări dacice din sud-vestul Transilvaniei*, București 1989.
- A. DELETANT, D. DELETANT, *Romania*, Denver-Oxford-Santa Barbara, 1985.
- A. DRAGOTĂ, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit și ritual funerar în Transilvania și în Europa Centrală și de sud-est (sec. IX-XI)*, Alba Iulia, 2006.
- A. DUMITRAN, *Religie ortodoxă-religie reformată (Ipostaze ale identității confesionale a românilor din Transilvania în secolele XVI-XVII)*, Cluj-Napoca 2004
- D. DUMITRAN, *Un timp al reformelor. Biserica greco-catolică din Transilvania*, București 2005.
- S. FISCHER GALAȚI, D.C. GIURESCU, I.A. POP (coord.), *Una storia dei Romeni. Studi critici*, Cluj-Napoca, 2003.
- G. FLOREA, *Ceramica dacică pictată. Artă, meșteșug și societate în Dacia preromană*, Cluj-Napoca 1998.
- I. GLODARIU, *Ahitectura dacilor. Civilă și militară (sec. II î.e.n – I e.n)*, Cluj-Napoca 1983.
- I. GLODARIU, *Așezări dacice și daco-romane la Slimnic*, București 1981.
- I. GLODARIU, F. COSTEA, I. CIUPEA, *Comăna de Jos. Așezările de epocă dacică și prefeudală*, Cluj-Napoca 1981.
- I. GLODARIU, E.IAROSLAVCHI, A. RUSU-PESCARU, F. STĂNESCU, *Sarmizegetusa Regia. Capitala Daciei preromane*, Deva 1996.
- N.GUDEA, *Porolissum*, București, 1986
- G. GHEORGHIU, *Dacii de pe cursul mijlociu al Mureșului*, Cluj Napoca 2005.
- R.R. HEITEL, *Arheologia etapelor de pătrundere a maghiarilor în Transilvania intracarpatică, în Symposia Thracologica, V*, 1987.
- K. HOREDTE, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, Bonn, 1998.
- N. IORGA, *Histoire des Roumains et Hongrie*, București 1940.
- M. MACREA, *Viața în Dacia romană*, București, 1969.
- AI. MADGEARU, *Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII*, București 1997.
- Șt. METEȘ, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania*, vol. I (până la 1698), ed. a II-a, Sibiu 1935.
- G. MIRON, *Biserica greco-catolică. Cler și enoriași, 1697-1782*, Cluj-Napoca 2004.
- C.C.PETOLESCU, *Scurtă istorie a Daciei Romane*, București, 1995
- C.C.PETOLESCU, *Dacia și Imperiul Roman. De la Burebista până a sfârșitul antichității*, București, 2000.
- Z. K. PINTER, A. DRAGOTĂ, I. M. ȚIPLIC, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. 7-12)*, Alba Iulia, 2006.
- I. A. POP, *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania*, Cluj Napoca 1996.
- I. A. POP, *I Romeni e la Romania. Una breve storia*, Cluj-Napoca 2004.

- D. PROTASE, *Autohtonii în Dacia, I, Dacia romană*, București 1980.
- D. PRODAN, *Teoria imigrației Românilor din Principatele Române în Transilvania în veacul al XVIII-lea. Studiu critic*, Sibiu 1944.
- D. PRODAN, *Transilvania și iar Transilvania. Considerații istorice*, București 1992.
- A. RUSTOIU, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca 2002.
- S. SANIE, *Din istoria culturii și religiei geto-dace*, Iași 1999.
- M. SĂSĂUJAN, *Politica bisericească a Curții de la Viena în Transilvania (1740-1761)*, Cluj-Napoca 2002.
- R.W. SETON WATSON, *A History of the Romanians from Roman Times to the Completin of Unity*, Cambridge 1934.
- A. R. BIRLEY, *Marcus Aurelius: A Biography*, London, 2000.
- V. SÎRBU, G. FLOREA, *Imaginar și imagine în Dacia preromană*, Brăila 1997.
- R. THEODORESCU, *Roumains et Balkaniques dans la civilization sud-est européenne*, București 1994.
- D. TUDOR, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1968.
- D. TUDOR, *Oltenia Romană*, București, 1978.
- A. M. VELTER, *Transilvania în secolele V-XII. Interpretări istorico-politice și economice pe baza descoperirilor monetare din bazinul Carpatic secolele V-XII*, București 2002.
- AI. VULPE, M. ZAHARIADE, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București 1987.
- A.D. XENOPOL, *Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia traiană*, Iași 1884.
- N. ZUGRAVU, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București 1997.
- T.G. WINNIFRITH, *The Vlachs. The History of a Balkan People*, New York, 1987.